

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
İNGİLİZ DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI**

**OSCAR WILDE, T. S. ELIOT, ve SYLVIA PLATH'IN
ESERLERİNİN T. S. ELIOT'IN “WASTE LAND”
FELSEFESİ BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIRMALI
İNCELENMESİ**

DOKTORA TEZİ

Rabia Nesrin ER BAĞYAPAN

Ankara-2017

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
İNGİLİZ DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI**

**OSCAR WILDE, T. S. ELIOT, ve SYLVIA PLATH'IN
ESERLERİNİN T. S. ELIOT'IN "WASTE LAND"
FELSEFESİ BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIRMALI
İNCELENMESİ**

DOKTORA TEZİ

Rabia Nesrin ER BAĞYAPAN

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Sema EGE**

Ankara-2017

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
İNGİLİZ DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

**OSCAR WILDE, T. S. ELIOT, ve SYLVIA PLATH'İN
ESERLERİNİN T. S. ELIOT'IN "WASTE LAND"
FELSEFESİ BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIRMALI
İNCELENMESİ**

DOKTORA TEZİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sema EGE

Tez Jürisi Üyeleri:

Adı ve Soyadı:

Prof. Dr. Sema EGE (Danışman)

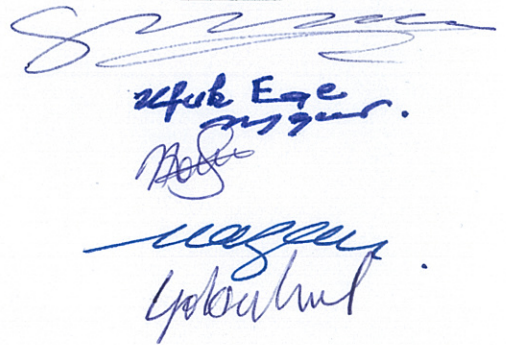
Prof. Dr. Ufuk EGE UYGUR

Prof. Dr. Hande SEBER (Jüri Başkanı)

Prof. Dr. Nazan TUTAŞ

Yrd. Doç. Dr. Gökşen ARAS

İmzası:

The block contains three handwritten signatures in blue ink. The first signature is at the top, followed by the signature of Prof. Dr. Ufuk Ege Uygur, and then the signature of Prof. Dr. Hande Seber. Below these are the signatures of Prof. Dr. Nazan Tutuş and Yrd. Doç. Dr. Gökşen Aras.

Tez Sınavı Tarihi: 16.03.2017

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (16/03/2017)

Rabia Nesrin ER BAĞYAPAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	II
GİRİŞ.....	VI
BİRİNCİ BÖLÜM: T. S. ELIOT: YİTİRİLMİŞLİK, YİTİKLİK, YİTİRME, YİTİRİLME.....	1
İKİNCİ BÖLÜM: OSCAR WILDE: 19. YÜZYIL SONU İNGİLTERE’SİNDE HEBA EDİLEN VE ZİYAN OLAN BİR ERKEK DEHA’NIN GÖZÜNDEN BİREY VE TOPLUM ELEŞTİRİSİ.....	106
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SYLVIA PLATH: 20. YÜZYIL AMERİKA’SINDA HEBA EDİLEN VE ZİYAN OLAN BİR KADIN DEHA’NIN GÖZÜNDEN BİREY VE TOPLUM ELEŞTİRİSİ.....	203
SONUÇ.....	310
KAYNAKÇA.....	317
ÖZET.....	325
ABSTRACT.....	326

ÖNSÖZ

İngiliz-Amerikan Edebiyatlarında engin ve derin bilgisiyle Bütünleşik Doktora eğitimimin ders, yeterlik ve tez olmak üzere her bir aşamasında bana yol gösteren, tez konumu belirleme ve tez yazım sürecinde beni yönlendiren, yardımını ve desteğini her an hissettiğim, beni yetiştiren danışman hocam Sayın Prof. Dr. Emsal Sema EGE'ye tezime ve akademik birikimime katkılarından dolayı en derin saygılarımı ve sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Bir akademisyenin nasıl araştırma yapmasını, nasıl okumasını, okuduğu eserleri nasıl analiz etmesini ve nasıl yazmasını öğrettiği için Sema hocama minnet duyuyorum.

Altı ayda bir gerçekleştirilen Tez İzleme Komitesi'ne katılıp önerileri ile bana yol gösteren, değerli görüşleri ile tezimi sağlıklı oluşturmamı sağlayan, bilgileri ile tezime derinlik katan T.C. Atılım Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Gökşen ARAS'a sonsuz teşekkür ediyorum.

Ufuk açıcı fikirlerini bana büyük bir özveriyle sunan ve danışmanım olmayı kabul eden Prof. Dr. Emsal Sema EGE'ye, Tez Savunma Jüri'mde yer almayı kabul ettikleri için, çok kıymetli fikirlerini ve önerilerini sunan T.C. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ufuk EGE UYGUR'a, T.C. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hande SEBER'e, T.C. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Nazan TUTAŞ'a, T.C. Atılım

Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Gökşen ARAS’a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Bir yıl Hazırlık Eğitimi dâhil olmak üzere 2001-2006 yılları arasında T.C. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü’nde aldığım Lisans Eğitimi’nde beni yetiştiren tüm hocalarıma gönülden teşekkür ederim. Lisans Eğitimimin birinci yılında Prof. Dr. Hande SEBER’den almış olduğum “İngiliz Edebiyatı ve Kültür Tarihi I” dersi İngiliz Edebiyatı ile tanışmamı sağlamış, son derece ufuk açıcı ve aydınlatıcı olmuştur. Hande hocama saygılarımı sunuyorum ve çok teşekkür ediyorum.

T.C. Ömer Halisdemir Üniversitesi’nde 2010 yılında tanıştığım T.C. Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Mütercim Tercümanlık (İngilizce) Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Mustafa Kırca’ya bana her an hissettirdiği yol gösterici önerileri ve desteği için gönülden teşekkür ederim.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde İngiliz Edebiyatı üzerine Doktora çalışmalarım esnasında çok kıymetli hocalarımdan almış olduğum derslerin İngiliz Edebiyatı alanında temelimin oluşmasında önemli katkıları olmuştur ve İngiliz Edebiyatı alanında önemli bir birikim kazanmamı sağlamıştır.

Açtığı tüm dersleri büyük bir hevesle ve ilgiyle aldığım, her dersinde çok kıymetli bilgilere sahip olduğum, İngiliz Edebiyatı’nda temel ve önemli bir dönemi-Ortaçağ Tarihi ve Edebiyatını- bana öğreten, ufuk açıcı fikirlerini her zaman sunan Prof. Dr. Ufuk EGE UYGUR hocama en derin saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca Yrd. Doç. Dr. Hasan İNAL hocama, Prof. Dr. Belgin ELBİR

hocama, Prof. Dr. Nazan TUTAŞ hocama açtıkları derslerle bana kattıkları çok kıymetli bilgiler için ayrı ayrı teşekkür ediyorum, sonsuz saygılarımı sunuyorum.

T.C. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi arkadaşım Nusret ERSÖZ'e teknik konularda yardımlarını esirgemediği için teşekkür ederim.

T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İdari Personellerinden Sayın Mustafa YÖNDEN'e ve Sayın Tacettin ÇELİK'e ilgileri, anlayışları ve yardımları için teşekkür etmek isterim.

T.C. Ankara Üniversitesi Kütüphanesi, T.C. Bilkent Kütüphanesi ve T.C. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphanesi Görevlilerine teşekkür ederim.

Sadece Lisansüstü Eğitimimde değil tüm Eğitim hayatım boyunca maddi-manevi desteği ile hep arkamda olan babam Zekeriya Er'e, annem Selma ER'e, ablam Nermin ER AYDEMİR'e, desteğini her an hissettiğim çok değerli abim Doç. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR'e ve eşim Murat BAĞYAPAN'a yürekten teşekkür ederim.

Oscar Wilde, T.S.Eliot, Sylvia Plath'in önemseydiği ancak sıklıkla görünmediğini
düşündükleri üstün insan erdemlerini taşıdığına inandığım Emsal Sema Ege
hocama...

GİRİŞ

“Oscar Wilde, T. S. Eliot, ve Sylvia Plath’ın Eserlerinin T. S. Eliot’ın ‘Waste Land’ Felfesi Bağlamında Karşılaştırmalı İncelenmesi” başlıklı bu doktora tezinde yoğunlaşılacak/odaklanılacak “Waste Land” kavramı Thomas Stearns Eliot’ın 1922 yılında yazdığı “The Waste Land” şiirine dayanmaktadır.

Oscar Wilde ile Sylvia Plath’ın yitirilen, heba edilen, ziyan olan hayatlar, umutlar, gelecek, değerler, erdemler hususunda düşünce ve görüşlerini anlayabilmek, eserlerini doğru irdeleyebilmek için tezin temeli niteliğindeki birinci bölümünde T.S. Eliot’ın eserleri çalışılmıştır.

Bu doktora tezinin amacı “Waste Land” (Yitirilmişlik, Yitiklik, Yitirme, Yitirilme) kavramının, 19. Yüzyıl sonlarından 20. Yüzyıl sonlarına kadar olan süreçte Atlantik’in her iki yakasında beliren farklı durumlarını birey ve toplum düzeyinde ele alarak irdelemek ve ortaya çıkarmaktır.

Bu tezin önemi farklı zamanlarda farklı mekanlarda yaşamış farklı milletlerden bir İrlandalı erkek ve Amerikan bir erkek ve bir kadın yazarın [Oscar Wilde (1854-1900), T.S. Eliot (1888-1965), Sylvia Plath (1932-1963)’in] ortak noktasının hassas, duyarlı, bilinçli bireyler olduğunu göstermek, eserlerini karşılaştırmalı çalışarak “Yitirilmişlik” imgesinin ve fikrinin hangi şekiller aldığını incelemektir. Ayrıca, “Yitirilmişlik” kavramının eserlerdeki benzerlik ve farklılıklarını ortaya koyarak hem bireysel yaşamda hem de toplum yaşamında yazarların ne gibi aydınlanmalar sağladıklarını göstermesi tezin bir diğer önemidir.

Wilde’nin, Eliot’ın ve Plath’ın sadece İngiliz edebiyatı okumayıp Avrupa Edebiyatını Yunan Edebiyatı’ndan başlayarak öğrenme çabası Eliot’ın “Homer’den

bu yana tüm Avrupa edebiyatı ve onun bir parçası olarak düşünülmesi gereken kendi milletinin edebiyatı aynı anda yaşar ve aynı anda bir bütünlük oluşturur.”¹ görüşünün doğruluğunu açıkça göstermektedir. Plath’ın, Wilde’ın ve Eliot’ın eserlerini; Eliot’ın ise Wilde’ın eserlerini ilgiyle okumuş olması ayrıca çok önemlidir ve Eliot’ın

“hiçbir şair, hiçbir sanatçı, gelecek nesillere iletmek istediği mesajını tek başına veremez. Onun bize vereceği mesaj/dünya görüşü/hayat felsefesi, daha önce yaşamış ve ölmüş şair ve sanatçıların algılarıyla/görüşleriyle ilişkilendirilmelidir. Onu tek başına değerlendiremezsiniz; eserlerini vefat eden yazarların eserleriyle karşılaştırmalı ve aralarındaki benzerlik ve farklılıkları bulmalısınız. Bunu sadece tarih bilinci açısından söylemiyorum. Bu, aynı zamanda eleştiride estetik bir prensiptir.”²

şeklindeki sözünün ne kadar önemli ve geçerli olduğunu kanıtlar niteliktedir. Dahası J.G.Frazer’in *The Golden Bough: A Study in Magic and Religion* adlı eseri Wilde’ın, Eliot’ın ve Plath’ın okuduğu ortak kitap oluşu Eliot’ın savunduğu bu görüşünün doğruluğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

Eliot’ın “Tradition and Individual Talent” başlıklı düzyazısında savunduğu “şairin işi yeni duygular bulmak değildir; o herkesin yaşadığı duyguları ele almalıdır ve onları şiirinde işlerken bu duyguların tümüyle kendi hakiki duyguları olmadığına da ayrı bir özen göstermelidir”³ şeklindeki görüşünü doğru ve geçerli kılan, hiç şüphesiz, bu tezde farklı zamanlarda yaşamış üç şairin ortak fikirde birleşiyor ve bu fikirlerini farklı türde yazdığı eserlerinde savunuyor oluşlarıdır. Bir diğer ifadeyle Eliot, Wilde ve Plath yitik insanlar olmamanın yahut yitik bir yaşam sürmemek için nasıl kişiliğe sahip olmayı, nasıl bir yaşam sürmeyi anlatmıştır.

¹ [...] the whole of the literature of Europe from Homer and within it the whole of the literature his own country has a simultaneous existence and composes a simultaneous order.” s. 2320. *The Norton Anthology of English Literature*. Jon Stallworthy and Jahan Ramazani. Eds. Eight Edition. Volume F: The Twentieth Century and After.

² Çeviriler tarafımdan yapılmıştır ve orijinaleri dipnotta verilmiştir. “No poet, no artist of any art, has his complete meaning alone. His significance, his appreciation is the appreciation of his relation to the dead poets and artists. You cannot value him alone; you must set him, for contrast and comparison, among the dead. I mean this as a principle of aesthetic, not merely historical, criticism.” s.2320. *The Norton Anthology of English Literature*. Jon Stallworthy and Jahan Ramazani. Eds. Eight Edition. Volume F: The Twentieth Century and After.

³ “The business of the poet is not to find new emotions, but to use the ordinary ones and, in working them up into poetry, to express feelings which are not in actual emotions at all.” s. 2324. *The Norton Anthology of English Literature*. Jon Stallworthy and Jahan Ramazani. Eds. Eight Edition. Volume F: The Twentieth Century and After.

Bu tezde eksik yahut hatalı bir söylemde yahut çıkarımda bulunmamak için Eliot'ın, Wilde'ın ve Plath'ın önce biyografileri ardından mektupları, günlükleri ve farklı türlerde yazdıkları tüm eserleri dikkatle okunmuştur. Tezin başlığının da işaret ettiği üzere bu tezde yazarların eserleri karşılaştırmalı olarak çalışılmış, analiz edilmiştir. Yine bu tez çalışması süresinde fark edilmiştir ki Eliot'ın Wilde'ın ve Plath'ın şiirleri diğer eserlerinin en yoğun, en derin, en özlü anlatımlarıdır. Bir anlamda her üç yazarın bu özlü, yoğun, derin şiirlerini anlayabilmek için diğer tüm eserlerini okumak gerekli bir ön şarttır adeta. Bir başka deyişle Eliot'ın, Wilde'ın ve Plath'ın diğer farklı türde yazdıkları eserleri şiirlerine bir temel oluşturmaktadır.

I. BÖLÜM

T. S. ELIOT: YİTİRİLMİŞLİK, YİTİKLİK, YİTİRME, YİTİRİLME

Tezin temeli niteliğindeki bu bölümde T. S. Eliot'ın eserleri irdelenmiştir. Eliot'a göre iyi ve dürüst bir insan olmak ve gerçek ve doğru bir hayat sürmek için ilk olarak kişi düşünmeli, sorgulamalı, bir diğer deyişle sahip olduğu aklı iyilik ve doğruluk için kullanmalıdır. Ayrıca karşısındaki insanı dinlemeyi bilmeli, karşısındakinin ne demek istediğini anlamaya çalışmalı, ve hatta onunla empati kurabilmelidir. O vakit kişiler arası iletişim başarıyla kurulmuş olacaktır. Ve yine o vakit kişi birey olma vasfına sahip olacaktır zira Eliot'ın sözleriyle “iletişim beyne direkt giden hoş bir kokudur.” Eliot için birey ayrıca sevgi, saygı, hoşgörü, dürüstlük, iyi niyet, şefkat kavramlarını içselleştirmelidir. Böylece kişi doğayı, hayvanları ve insanları sevecek, onlara duyarlı olacaktır. Yani kişi her daim saflığını, naifliğini korumuş olacaktır. Lakin Eliot bu noktada saflığın gözleri kör edecek bir noktada olmaması gerektiğinin de altını çizmiştir. O vakit bu aptallık olacaktır. Bir diğer ifadeyle kişi aklını kullanarak kötülüklere karşı her daim tedbirli ve uyanık olmalıdır. Eliot savaşların insanoğlunun açgözlü, hırslı, kıskanç olmasından kaynaklandığını idrak etmiş, çözmüştür. Eliot gerçek bir hayatı yaşamak için insanların sevdiği, hoşlandığı şeyleri yapmasının gerekliliğini ve önemini vurgular. Eliot'a göre her insan kendi hayatını doyasıya ve dileği şekilde yaşamak için zevklerinin, isteklerinin, amaçlarının farkına varmalıdır. Eliot kısıtlamalara, dayatmalara, zorbalığı kesinlikle karşıdır.

Eliot hayatı verimli, dürüst ve iyi bir şekilde yaşamanın değerini, önemini ve gerekliliğini yitirilen yıllarla vurgular. “The Confidential Clerk” oyununda babasız

geçirdiği çocukluk yıllarını “boş yıllar”¹ olarak nitelendiren yirmi beş yaşındaki Colby’nin sözleri “A Lyric” şiirinde “bir gün yaşayan kelebek aslında sonsuza kadar yaşadı”² dizesiyle bir bütündür aslında. Bir günlük ömre sahip kelebeğin bu hayattan aldığı hazzı/zevki Colby alamamış, çocukluğu mutsuzluk içinde geçmiştir. Oyunun ikinci sahnesinde Colby’yi “benim oğlum”³ diye inatla sözlü olarak sahiplenen ve bu konuda inatlaşan Lady Elizabeth’e ve Sir Claude’a [(- ki oyunun son sahnesinde tüm gerçekleri en ince ayrıntısına kadar bilen, düğümü/bilmeceyi çözecek tek kişi olan, “ifşaat”⁴ olarak adlandırdığı bu eylemini “bıçağı daha derine sokup yaranın içinde döndürmeye”⁵ benzeten zira gerçekleri ifşa ederek oğlu Colby’yi kaybetmeyi göze alan Mrs Sarah Guzzard’ın açıklamasıyla- Lady Elizabeth’in gerçek oğlunun Mr Barnabas Kaghan olduğu ortaya çıkar. Mr Barnabas Kaghan’ın “babam kim peki?”⁶ sorusuna Lady Elizabeth’in “çok dikkatsizdi”,⁷ “bir anda öldü. Vahim bir kazada.”⁸ dediği önceki kocası ve Barnabas’ın gerçek babası Tony Tanganyika’da gergedanın ezmesi neticesinde ölmüştür.⁹ Barnabas ise üvey babası Sir Claude’un manevi kızı ile evlenme hazırlığındadır.) Sir Claude’un ise gerçek oğlunun yıllar önce öldüğü, yani Colby’nin gerçek annesinin ve babasının ikisinin de olmadığı ortaya çıkacaktır zira Colby müzik kariyerinde hüsrana uğramış ve akabinde vefat etmiş Herbert Guzzard ile kocasının ölümünün neticesinde beş parasız kalan Mrs Sarah Guzzard’ın oğludur.]

Colby’nin

¹ Colby: “The empty years” s.467 “The Confidential Clerk”

² “The butterfly that lives a day/Has lived eternity.” s.590 “A Lyric”

³ Lady Elizabeth: “It’s Colby. Colby is my lost child.” s.487, “Colby is my son” s.508. Sir Claude: “Colby is my son.” s.488. “The Confidential Clerk”

⁴ “revelation” s.515 “The Confidential Clerk”

⁵ Mrs. Guzzard: “Don’t you understand that this revelation/Drives the knife deeper and twists it in the wound?” s.515. “The Confidential Clerk”

⁶ “who was my father?” s. “The Confidential Clerk”

⁷ Lady Elizabeth: “He was very careless”. s.507. “The Confidential Clerk”

⁸ Lady Elizabeth: “He died very suddenly. Of a fatal accident.” s.511. “The Confidential Clerk”

⁹ Lady Elizabeth: “He was run over. By a rhinoceros in Tanganyika.” s.506. “The Confidential Clerk”

“kimin oğlu olduğumun ne önemi var ki? Ben çocukluğumu ailesiz geçirdiğim için kalbimde asla yeri doldurulamayacak bir boşluğun oluştuğunu görmüyor musunuz? İkinize de sempati duyuyorum. Hatta ikinizi de sevebilirim ancak arkadaş olarak ... benden büyük arkadaşlarım olarak. O kadar. Ana-baba olarak değil. Üzgünüm. annem ya da babam olmanız fark etmiyor demem bu sebepleydi. [...] beni dünyaya getiren kadın olabilirsin lakin sen annem olmamayı tercih ettin. Bunun için seni suçlayamam: tanrı saklasın! Ancak davranışlarımızın sonuçlarına katlanacağız. Doğduğum anda senin annem olduğun gerçeği –annem olduğunu varsayarsak- güçlü, canlı bir gerçek idi. Lakin şimdi geçersiz, ölü bir gerçek ve ölü gerçeklerden geçerli, canlı bir şey filizlenemez. Artık çok geç. Şimdiye kadar ailem olsun istemedim. Aklıma aile fikri hiç gelmedi. Ama şimdi beni bu yönde düşünmeye ittiniz. Keşke babam ve annem olsaydı dedirttiniz”¹⁰

şeklindeki sitem dolu cevabı sadece bir günlük ömre sahip kelebek kadar hayatını doya doya, dolu dolu yaşayamadığının kanıtı niteliğindedir zira Eliot’a göre kişinin kalbinin derinlerinde hissettiği boşlukla yaşaması bu dünyada içine düştüğü bir oyuk içinde ömrünü doldurmasıyla aynı şeydir. Colby şiirdeki kelebek gibi ‘uçamamış’, hayatın zevkini çıkaramamıştır. Hayvanlardan daha üstün vasıflarla dünyaya gelen insanoğlunun daha aşağı bir şekilde varlığını sürdürmüş olması Eliot’a göre insanoğlunun utanç duyması gerektiği bir hal ve vaziyetidir.

Eliot’ın vermek istediği mesaj şudur: yaşamak demek bu dünya üzerinde fazla zaman geçirmek demek değildir. Eliot’a göre bu açıkça yer işgalidir. Eliot gerçek yaşamın günlerin, ayların, yılların sayısı ile orantılı olmadığını, zamanın nasıl ve ne şekilde kullanıldığı, geçirildiği ile orantılı olduğunu savunmuştur. Bir başka ifadeyle Eliot’a göre nicelik değil nitelik önemlidir.

Öyleyse nitelikli bir yaşam sürmek için ne yapılmalıdır? Bu sorunun cevabını Eliot adeta her bir eserinde açıkça vermiştir. İlk olarak kişi sevmeli, sevmeyi bilmelidir. Nitekim sevgi duygusu sadece kendine yönelik ve aşırı derecede olmamalı, o vakit bencillik (egoizm) ortaya çıkacaktır. Dahası kişi açgözlü

¹⁰ Colby: “What does it matter whose son I am? You don’t understand that when one has lived without parents, as a child, there’s a gap that never can be filled. Never. I like you both, I could even come to love you-but as friends...older friends. Neither, as a parent. I am sorry. But that’s why I say it doesn’t matter to me, which of you should be my parent. [...] At the time I was born, you might have been my mother, but you choose not to be. I don’t blame you for that: God forbid! but we must take the consequences. At the time when I was born, your being my mother-If you are my mother-was a living fact. Now, it is a dead fact, and out of dead facts nothing living can spring. Now, it is too late. I never wanted a parent till now- I never thought about it. Now, you have made me think, and I wish that I could have had a father and a mother” s.490-491. “The Confidential Clerk”

olabilecektir. Kişi diğer insanları, doğayı, hayvanları, dünyayı, ve tabii hayatı da sevmelidir. Aynı zamanda kişi şefkat, merhamet, acıma, empati duygularına sahip olmalıdır. Bu insani duygularının yanı sıra kişi gözlem yapabilmeli, düşünebilmeli, analiz, idrak edebilmelidir. Kişi aynı zamanda dürüst, samimi, içten, doğal, mütevazı, çalışkan, bilgili, kültürlü, özgüvenli, saygılı olmalı, sanata değer vermelidir. Kişi bu erdemlere sahip olduğu vakit Tanrı'nın kendisine bahsettiği aklın hakkını vermiş olacaktır. Kişi aynı zamanda aklını kullanarak, sorgulayarak dini duygularını keşfetmeli, inancını belirlemelidir. Tüm bunların akabinde kişi diğer insanlarla gerçek ve sağlam bir iletişim kurabilecektir, saygın birey olma vasfını kazanacaktır. Eliot'a göre bu vasıflar için kimlik bilgilerinden ziyade kişilik önem arz etmektedir. Bir diğer deyişle kişinin adı, soyadı, ebeveynleri, nerde doğduğu, nereli olduğu kısaca dili, dini, mezhebi, ırkı, milliyeti, mesleği kişiliğinin önüne geçmemeli, yahut kişilik kavramıyla karıştırılmamalıdır. Aksi takdirde kişi yitik insan olmaya mahkum olacak, yitik bir yaşam sürecektir.

Eliot'ın hayatı boyunca dikkatli yaptığı gözlemleri ve derin düşüncelerinin sonucunda çok mühim sonuçlara vakıf olduğu yazdığı çok kıymetli, derin mesajlar içeren eserlerinde hissedilmektedir. Tüm bu sonuçlar sırasıyla incelenecektir. İlk olarak Eliot insanoğlunun duygularının, düşüncelerinin ve eylemlerinin hiçbir zaman öngörülelemeyeceğini, tahmin edilemeyeceğini, kestirelemeyeceğini dolayısıyla iyi yahut kötü yönde şaşırtıcı bir yönünün mutlaka olacağını idrak etmiştir. Bu yönüyle Eliot için insan doğasının belirsizliğini ve bilinmezliğini çözmüş bir düşünür, filozoftur demek yanlış olmayacaktır. “The Confidential Clerk” oyununun başında Sir Claude Mulhammer'in daha önceki eşinden oğlu olduğu sandığı Colby'yi – ne var ki Colby oyunun sonunda Lady Elizabeth'in eski/diğer eşinden

olan, izini kaybettiği oğlu çıkacaktır - şuan ki karısı Lady Elizabeth'e açıklayıp açıklamama konusunda kararsızdır zira "karısının tepkisinin ne olacağını kestirememektedir, karısının pek çok davranışlarına anlam verememektedir."¹¹ Sir Claude içinden çıkamadığı bu ikilemi, kararsızlığı "yaklaşık otuz yıldır birlikte çalışmış olsak da senin hakkında da bilmediğim çok şey var"¹², bir o kadar da senin de benim hakkımda bilmediğin şeyler var"¹³ dediği Mr. Eggerson'a -ki Eggerson da "ben de karımı anlamadığım çok konular olduğunu kabul etmeliyim"¹⁴ der- şöyle izah eder: "insan karşısındakini ne kadar iyi tanıdığını sansa da aslında karşısındakini hiç tanıyamaz. İşte bu en önemli husus. bir kişiyi anladığınıza emin olduğunuz o anda aslında o kişi hakkında yanılmaktasınızdır".¹⁵ Sir Claude'un bu sözüyle Eliot insanları tanımanın, anlamının hiçbir zaman mümkün olmayacağını, insanların her zaman şaşırtıcı, yanıltıcı duygu, düşünce ve eylemlerde bulunacağı gerçeğini göstermektedir. Bu gerçeğin, hiç şüphesiz, en başat sebebi, Eliot'a göre insanoğlunun hem iyi hem kötü olmasıdır. Bir diğer ifadeyle insan öyle bir varlıktır ki kalbinde ve beyinde iyilik ve kötülük duygularını aynı anda barındırmaktadır. Öne çıkan, yoğun gelen duygularıyla insan o yönde düşünecek ve hareket edecektir. Netice itibarıyla ya iyi ya da kötü insan olacaktır. Öyle ki Eliot "The Elder Statesman" oyununda Monica'nın "kıskançlık her yerde vardır. kim kıskanç olamaz ki? Herkeste kıskançlık vardır. kişi ya bunun farkında değildir ya da belli etmekten utanıyordur. Biz hep şefkatli, efkârlı, sevgi dolu görünmeyi isteriz. Aslında hepsi

¹¹ Sir Claude: "I simply can't guess what her reaction would be. There's a lot I don't understand about my wife." s.449. "The Confidential Clerk"

¹² Sir Claude: "As a matter of fact, there's a lot I don't know about you, Eggerson, although we worked together for nearly thirty years." s.450 "The Confidential Clerk"

¹³ Sir Claude: "And just as much you don't know about me" s.450. "The Confidential Clerk"

¹⁴ Eggerson: "I must admit there's a lot that I don't understand about my wife." s.450. "The Confidential Clerk"

¹⁵ Sir Claude: "There's always something one's ignorant of about anyone, however well one knows them; and that may be something of the greatest importance. It's when you're sure you understand a person that you're liable to make the worst mistake about him." s.449-450. "The Confidential Clerk"

kıskançlık barındırır.”¹⁶ sözleriyle insanın özünde kötü olabileceğini göstermeye çalışmıştır. Eliot’ın bu tespiti terazinin iki kefesinde yer alan ağırlık kütlelerini anımsatır. Eliot şu gerçeği sorgulamış ve okurların sorgulamasını sağlamıştır: ağır basan kütlenin hafif olanı yükseğe çıkarması gibi kişi söz gelimi öne çıkan kötülük duygularıyla hareket ettiği vakit acaba gerçekten ‘yükseğe çıkıyormu’? Eliot terazinin kefesini yere indiren ağır kütle gibi kötülüğün insanı yönlendirdiği vakit aslında o insanın kazanmadığını, onun insani yönünü yerle bir ettiğini, tıpkı terazinin havada kalan kefesindeki hafif kütle gibi hayatta asılı kaldığını, asla gerçek anlamda yaşamayacağını, yitik insan kalmaya mahkum olacağını göstermektedir.

Wilde ve Plath gibi düşünen, hisseden, gözlem yapan, insanı, doğayı, zamanı, hayatı çözümleyen Eliot’a göre ilk olarak insanoğlu aciz, fâni bir varlıktır; daha açık bir ifadeyle zaman geçtikçe yaşlanacak (yaşlanıyorum... yaşlanıyorum...pantolonumun paçalarını kıvırıyorum¹⁷) yaşlandıkça fiziksel değişime uğrayacak (“kafamın ortasında bir kellik oluşacak/insanlar diyecek: saçları ne kadar da zayıflamış/seyreliymiş!... çeneme kadar yükselen yakasına rağmen sabahlığım ve ipekten şık kravatıma rağmen bacaklarımda oluşan ağrılar/sızılar sebebiyle: diyecekler: kolları ve bacakları ne kadar incelmiş! ¹⁸) hastalanacak (“sedye de narkoz verilmiş bir hasta”¹⁹) ve ölecek (denizin odalarında insan sesleri bizi uyarıncaya kadar uyuyacağız ve boğulacağız²⁰) bir canlıdır. “The Love Song of J. Alfred Prufrock” şiirindeki bu betimlemesinden anlaşılacağı üzere Eliot değişimin ve fâniliğin insanın özü olduğunu kavramış bir yazardır. Eliot insanın bedeninin

¹⁶ Monica: Envy is everywhere. Who is without envy? And most people are unaware or unashamed of being envious. It’s all we can ask if compassion and wistfulness... and tenderness, Charles! Are mixed with envy:” s.529. “The Elder Statesman”

¹⁷ “I grow old...I grow old... I shall wear the bottoms of my trousers rolled” s.16 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

¹⁸ “With a bald spot in the middle of my hair-/(They will say: ‘How his hair is growing thin!’)My morning coat, my collar mounting firmly to the chin,/My necktie rich and modest, but asserted by a simple pin-/(They will say: ‘But how his arms and legs are thin!’) s.14 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

¹⁹ “Like a patient etherised upon a table” s.13 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²⁰ “We have lingered in the chambers of the sea/By sea-girls wreathed with seaweed red and Brown/Till human voices wake us, and we drown” s.17 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

değişen,²¹ aciz (“bizim etten, kemikten, kandan meydana geldiğimiz ortada”²²) zayıf (sağlığımız hastalıktır...tüm yeryüzü bizim hastanemizdir²³) çürümeye mahkum²⁴ olduğunu kavramış, insanın geçici, ölümlü olduğunu idrak ettiğini “başlangıcım sonumdur”²⁵ diyerek vurgular. Eliot tıpkı Plath gibi dünyaya gelen her canlının doğduğu andan itibaren ölmeye başladığının farkındadır. Bu dünyada ne kadar güç, ihtişam, para, mal mülk sahibi olsa da her insanın bir gün öleceğini “yüzbaşılar, bankacılar, tanınmış üstün yazarlar, cömert sanatseverler, devlet adamları ve yöneticiler, seçkin memurlar, kurullar başkanı, zengin iş adamları, ve [...] müteahhitlerin hepsi karanlığa gidecek”²⁶ sözleriyle ifade eder. Eliot kendisinin de ölümlü olduğunun farkındadır: “hepimiz onlarla gideceğiz sessiz cenazeye ... ruhuma dedim, sakın ol ve karanlığın üstünü örtmesine izin ver. Ki bu karanlık Tanrı’nın karanlığıdır” der. Eliot ölümü Tanrı’ya kavuşmak için bir yol olarak görürken diğer insanların ölüm gerçeğinden korktuğunu gözlemlemiştir: “(cenazede) sesler bir yükseliyor sonra sessizliğe gömülüyor insanlar. Her yüzde boş ifadeler/zihinsel boşluk yer etmiş, hiçbir şey düşünemeyecek hale sokmuş insanları, bir korku salmış insanlara, anestezi uygulanmış insanlar bilinçlenmiş ama bilinçlendikleri şey hiçlikten ibaret”²⁷ çünkü insanlar inanç, sevgi, umuttan ve sabırdan yoksundur.²⁸ Dahası insanlar algılama yeteneğini, olaylara ve yaşama olan ilgi/alakasını, umudunu kaybetmiştir, “bedeni ve ruhu birbirinden ayrı düşmüştür.”²⁹

²¹ “the weakness of the changing body” s.173 “Four Quartets” şiirinin “Burnt Norton” bölümü.

²² “Four Quartets” şiirinin “East Coker” bölümü: “that we are sound, substantial flesh and blood” s.182

²³ “Four Quartets” şiirinin “East Coker” bölümü: “Our only health is the disease/.../The whole earth is our hospital” s.181

²⁴ “flesh cannot endure” s.173 “Four Quartets” şiirinin “Burnt Norton” bölümü.

²⁵ “Four Quartets” şiirinin “East Coker” bölümü: “In my beginning is my end” s.177

²⁶ “Four Quartets” şiirinin “East Coker” bölümü: “The captains, merchant bankers, eminent men of letters./The generous patrons of art, the statesmen and the rulers./Distinguished civil servants, chairmen of many committees./Industrial lords and petty contractors, all go into the dark.” s.180

²⁷ “And the conversation rises and slowly fades into silence/And you see behind every face the mental emptiness deepen/Leaving only the growing terror of nothing to think about;/Or when, under ether, the mind is conscious but conscious of nothing-” s.180

²⁸ “Four Quartets” şiirinin “East Coker” bölümü: “But the faith and the love and the hope are all in the waiting” s.180

²⁹ “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü: “As body and soul begin to fall asunder” s.194

Bu yüzden insanların içinden gelmeyerek, zorlamayla yaptığı ³⁰ işler netice itibariyle adeta doğal olmayan, ham, acı ve kekre bir meyvedir. ³¹ Dahası insanlar birbirlerini ya yanlış anlamakta ³² ya da birbirlerini umursamamaktadır, kahkahaları ise neşeden yoksundur ³³, adeta kurudur. İnsanlar hatalarından ders almamakta, aynı şekilde davranmaya devam etmektedir. Lakin insanların yanlış davranışlarının ve başkalarına verdikleri zararların farkında olması, acı ve utanç duyması ³⁴ Eliot için mühim ve gereklidir. Eliot erdem sahibi olmanın gerekliliğini ön plana çıkarır, ‘aptallar’ yüzünden saygınlığın/şeref kavramlarının zedelendiğini, üst üste yapılan hatalar yüzünden ruhun kötü yönde etkilendiğini ³⁵ söyler. Bu yüzden “The Family Reunion” oyunundaki Harry’nin de dediği gibi kişi çevresindeki aptal, anlayışsız insanların farkına varıp onların saçmalıklarını dinlememeli, aptallık ile mücadele etmelidir. Kişi gerçek duygularını keşfetmeli, bu duygularıyla yüzleşmelidir. ³⁶ Aynı oyunda evde Harry’nin gerçek ve sağlam bir iletişim kurabildiği karakterlerden biri olan kuzeni Mary, Harry’nin kendisini tanımasını sağlamıştır. Harry’nin “Wishwood’da aradığım herneyse ve burada bulmayı umduğum o şeyi burada bulmayacağımı buraya gelince anladım. Başlangıç noktasına dönmek ve hiçbir şey olmamış gibi yeniden başlama hissim ahmaklık değil mi? Tıpkı eski yerinde olmayan o içi boş ağaç gibi.” ³⁷ sözüne karşılık Mary’nin “Wishwood’u gerçek benliğin olacak sandın. Değiştirmek istediğin şey aslında kendi içinde ve bunu nerede olsa

³⁰ “the cold friction of expiring sense/Without enchantment, offering no promise” s.194

³¹ “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü: “But bitter tastelessness of shadow fruit” s.194.

³² Eliot “misunderstanding” sözcüğünü kullanmıştır. s.194

³³ “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü: “the conscious impotence of rage/At human folly, and the laceration/Of laughter at what ceases to amuse” s.194

³⁴ “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü: “the rending pain of re-enactment/Of all that you have done, and been; the shame/Of motives late revealed, and the awareness/Of things ill done and done to others’s harm” s.194

³⁵ “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü: “Which once you took for exercise of virtue./Then fools’ approval stings, and honour stains./From wrong to wrong the exasperated spirit/Proceeds” s.195.

³⁶ Harry: “Are you so imperceptive, have you such dull senses/That you could not see them? If I had realised/That you were so obtuse, I would not have listened/To your nonsense. [...] I must face them./I must fight them. But they are stupid./How can one fight with stupidity?” s.253. “The Family Reunion”

³⁷ Harry: “Whatever I hoped for now that I am here I know I shall not find it. The instinct to return to the point of departure and start again as if nothing had happened, isn’t that all folly? It’s like the hollow tree, not there.” s.249. “The Family Reunion”.

başarabilirsin.”³⁸ sözü kişinin kendini keşfetmesi, değiştirmesi için mekânların önemli olmadığını, kişinin önce eksiklerini, hatalarını fark etmesinin, değişmeye niyetli olmasının gerekli ve önemli olduğunu vurgular.

Eliot kişinin diğer insanları anlayabilmesi, diğer insanların duygularını çözmesi için önce kendini anlamasının, kendi duygularını çözmesinin, keşfetmesinin gerekliliğini savunur. İnsanın önce neyi istediğini, neyi sevdiğini bilmesi, kısaca zevklerini öğrenmesi, kendini tanıması gerekliliğini Eliot “The Confidential Clerk” oyununda ele almıştır. Oyunun ikinci sahnesinde Colby’nin Sir Claude’a “harika bir piyano. Hiç böyle bir enstrüman çalmamıştım. Bana çok iyi geldi”³⁹ dediği piyanosunda çaldığı melodileri Lucasta’nın dinledikten sonra “ben de müzik öğrenmek istiyorum. keşke bana da öğretsen”⁴⁰ dediğinde Colby’nin “senin şu aşamada öğrenmeye değil müziği daha fazla duymaya ihtiyacın var. Ve tabii ki ne istediğini/beğendiğini bulman/anlaman gerekli. Neyden hoşlandığını anladığında ve onu öğrenmeye başladığında onun yapısını, farklı türlerini, ve farklı çalma yollarını öğrenmek isteyeceksin”⁴¹ sözleri kişinin diğer insanları, olayları anlayabilmesi için her daim önce kendi duygularının, düşüncelerinin farkında olmasının, bir diğer ifadeyle önce kendini çözümlemiş olmasının gerekliliğini kanıtlar niteliktedir.

Ne var ki Eliot insanların bu eksikliklerini hatta bir bakıma hatalarını kabul etmediğinin, beyhude bir bilgiçlik tasladıklarının farkındadır. Bu yüzden Eliot bu insanlara şöyle seslenir: “biraz önce dediklerimi tekrarladığımı söyleyeceksiniz. Evet bir daha diyorum. Şu anki olduğunuz yerden uzaklaşmak, başka bir noktaya varmak

³⁸ Mary: “But surely, what you say only proves that you expected Wishwood to be your real self, to do something for you that you can only do for yourself. What you need to alter is something inside you which you can change anywhere-here, as well as elsewhere.” s.249-250. “The Family Reunion”.

³⁹ “The Confidential Clerk” s.

⁴⁰ Lucasta: “But I’d like to learn about music. I wish you would teach me how to appreciate it.” s.469. “The Confidential Clerk”

⁴¹ Colby: I don’t think that you’ll need much teaching; Not at this stage, anyway. All you need at first is to hear more music. And to find out what you like. When you know what you like, and begin to know it well, then you will want to learn about its structure and the various forms, and the different ways of playing it.” s.469. “The Confidential Clerk”

için şu an içinde bulunduğunuz yolu bırakmalısınız. Bildiğinizi sandığınız şey aslında bilmediğiniz bir şey, sahip olduğunuz şey aslında sahip olmadığınızdır, şu an bulunduğunuz yer aslında olmadığınız yerdir.”⁴² Kısaca Eliot insanların cehaletini kabul edip durumlarını düşünmeleri, içinde bulundukları aşırı mutluluk hallerini bırakıp hallerine üzülmeleri gerektiğini ⁴³ hatırlatmaktadır zira insanlar yitiktir, yitik, boş, anlamsız, verimsiz bir yaşam sürmektedir. Eliot bu durumu çöle benzetmiştir. Eliot’a göre bu çöl hali “ne güneydeki tropikal kuşak kadar uzakta, ne de köşe başındadır”.⁴⁴ Çöl bir mekânda değildir. Eliot’ın çölden kastettiği manevi kuraklıktır. “Çöl trende yanında oturan kardeşinin kalbinde saklıdır.”⁴⁵ Eliot’a göre insanların birbirini düşünmesi, birbirine acıması gerekmektedir. Bu his kardeşliktir. Lakin insanlar bu kardeşlik duygusundan mahrumdur çünkü hiç kimse komşusunu tanımadığı gibi umursamamaktadır da ta ki komşusu çok fazla gürültü yapıp rahatsızlık verinceye kadar.”⁴⁶ Dahası içine düştüğü bu durumu “insanlar bu çöl halini önemsememekte ve küçümsemektedir.”⁴⁷

Eliot insanların samimiyetsiz, ikiyüzlü, duygusuz, kısaca ruhsuz oluşunu “The Elder Statesman” oyununda sürekli geçmişinden kaçan, hayalet gibi yaşayan, adeta hayalete dönüşen Lord Claverton’un hayaletvari görünümüyle şehirde gezmesinin, Lordlar kamarasında oturmasının istenmemesiyle⁴⁸ belirgin kılar. Lord

⁴² “Four Quartets” şiirinin “East Coker” bölümü: “You say I am repeating/Something I have said before. I shall say it again./... /In order to arrive at what you are not/You must go through the way in which you are not./And what you do not know is the only thing you know/And what you own is what you do not own/And where you are is where you are not.” s.181

⁴³ “Four Quartets” şiirinin “East Coker” bölümü: “To arrive where you are, to get from where you are not/You must go by a way wherein there is no ecstasy./In order to arrive at what you do not know/You must go by a way which is the way of ignorance.” s.181

⁴⁴ “Choruses from ‘The Rock’ I”: “The desert is not remote in southern tropics,/The desert is not only around the corner,” s.149.

⁴⁵ “Choruses from ‘The Rock’ I”: “The desert is squeezed in the tube-train next to you,/The desert is in the heart of your brother” s.149

⁴⁶ “Choruses from ‘The Rock’ II”: “And no man knows or cares who is his neighbour/Unless his neighbour makes too much disturbance” s.152

⁴⁷ “Choruses from ‘The Rock’ I”: “you neglect and belittle the desert” s.149

⁴⁸ Lord Claverton: They won’t want my ghost walking in the City or sitting in the Lords” s.531. “The Elder Statesman”

Claverton “insanların hayaletlerden korkmasına güler”⁴⁹ zira “keşke korktukları hayaletin aslında onlardan korktuğunu bilseler”⁵⁰ derken Lord Claverton insanların “samimiyetsizliğine” bir eleştiri sunmaktadır. Eliot’ın bu oyunu Wilde’ın “The Canterville Ghost” öyküsünü hatırlatır. Öyküde Amerika’da başkanlık makamındaki Mr Hiram B.Otis’in yeni aldığı evde yüzyıllardır yaşayan hayaleti kendisinin ve karısının umursamaması, karı-koca hayaletten korkmamaları, oğullarının ise hayaletten korkmak yerine hayaleti korkutması, hatta küçük kızları Virginia’dan başka hiçbirinin hayaletin daha önce neler yaşadığını/çektikini anlamaya çalışmaması, hayalete acımaması, ona yiyecek vermemesi, şefkat göstermemesi insanların ‘insani’ yönünü kaybettiğinin göstergesidir. Bu yönlerden Eliot’ın ve Wilde’ın eserleri verdiği mesaj bakımından benzerlik göstermektedir.

Modern çağda yapılan ve iyileştirilen yollar sayesinde ve bu yolları iyi bilen, arabalarla kısa sürede süratle bir yerlere gidip gelmesine rağmen insanlar bir yere ait değildir, düzenli bir hayatları yoktur. Hatta aile, birlik olmaktan uzaktırlar. Büyükler iyi belledikleri yollarda arabalarını sürerken gençler aileleriyle birlikte o arabada olmayı değil motorsikletlerini tercih eder. Aile bağlarının kopuk oluşu sebebiyle insanların sürdürdükleri yaşam gerçek yaşam değildir zira birlik beraberlik duygusundan yoksundurlar.⁵¹ Eliot bir toplumun refaha ulaşması için ilk başta aile olmanın önemini ve gerekliliğini anlamış olmalarını ister. “The Family Reunion” oyununda Eliot yitirilen aile bağlarını göz önüne sererek yitirilmemesi gerektiğinin altını çizmektedir. Oyunun başlığının aksine ailenin tekrar bir araya gelişi söz konusu değildir, ailede birlik beraberlik dayanışma yoktur. Dahası aile bağları

⁴⁹ Lord Claverton: “It makes me smile to think that men should be frightened of ghosts.” s.531. “The Elder Statesman”

⁵⁰ Lord Claverton: “If they only knew how frightened a ghost can be of men!” s.531. “The Elder Statesman”

⁵¹ “Choruses from ‘The Rock’ II”: “But all dash to and fro in motor cars/Familiar with roads and settled nowhere./Nor does the family even move about together,/But every son would have his motor cycle,/And daughters ride away on casual pillions.” s.152-53.

ahlaksızlık/aldatma neticesinde tamamen kopmuştur zira Agatha ablası Amy'nin kocasıyla bir ilişki yaşamıştır. Adamın adı, neden ve nasıl öldüğü asla açıklanmayan oyunda Agatha'nın yaşadığı bu ilişki sebebiyle pişmanlık yaşadığı oyunun kendisinin şu sözleriyle bitmesinde açıkça görülmektedir: “pişmanlık ve tövbe için hac ziyaretinde Kâbe'yi yedi kere tavaf etmek neticesinde düğüm çözülecek, sorunlar giderilecek, affolunacak, lanet ortadan kalkacak, huzur gelecek çünkü kişi hem kendi hem diğerleri için af dileyecek”⁵² Agatha eniştesiyle yaşadığı ilişkiyi “yavaş yavaş gelen bir lanet”⁵³ olarak görmekte, ondan “kaçıp kurtulmanın mümkün olmadığına”⁵⁴ inanmakta, yaşaması gereken bir kader gibi görmüş olsa da Agatha bağınaz bir kadın değildir zira oyunda gerçeklerle yüzleşen tek karakterdir ve herkesin bilhassa yeğeni Harry'nin de gerçeklerle yüzleşmesini, gerçekleri anlamasını, görmesini sağlar ki Harry yapmak istediği şeyi-misyoner olup dünyayı gezmek- yapmak için annesinin, teyzelerinin, amcalarının bir arada yaşa(ma)dığı evi terk eder. Bu sebeple Amy kızkardeşi Agatha'ya çok kızar, eski suçunu “kocamı elimden aldın”⁵⁵ şeklinde yüzüne vururken “şimdi oğlumu elimden alıyorsun”⁵⁶ diye ayrıca kızar. Amy oğlu Harry'nin bir yere gitmesini istememekte, amacı, “Harry'nin gelecekteki (hiç şüphesiz Wishwood'da)⁵⁷ yaşamı, başarısı için kötü anılarını tamamen yıkıp yok edip Wishwood'da yaşadığı sadece iyi olayları hatırlamasını sağlamaktır”.⁵⁸ Bir diğer deyişle Amy oğlunun geçmişte yaşadığı tüm kötü olayları tamamen silip, ona bundan sonraki yaşamında sadece iyi anılarıyla yoluna devam edeceği tertemiz bir sayfa açmak istemektedir. Lakin Agatha'nın Amy'e “başarı göreceli bir kavramdır. Bizim

⁵² Agatha: “This way the pilgrimage of expiation round and round the circle completing the charm so the knot be unknotted. The cross be uncrossed. The crooked be made straight and the curse be ended by intercession by pilgrimage by those who depart in several directions for their own redemption and that of the departed” s.293 “The Family Reunion”

⁵³ Agatha: “A curse is slow in coming” s.292 “The Family Reunion”

⁵⁴ Agatha: “It cannot be hurried and it cannot be delayed.” s.292 “The Family Reunion”

⁵⁵ Amy: “You took my husband from me” s.282

⁵⁶ Amy: “Now you take my son.” s.282

⁵⁷ Bu parantez bilgi bana aittir. Oyunun tümünden çıkarılan bir sonuçtur.

⁵⁸ Amy: [...] I wanted to obliterate/His past life, and have nothing except to remind him/Of the years when he had been a happy boy at Wishwood;/For his future success.” s.283.

zorluklar karşısında yapacağımız başka olur onun yapacağı başka olur, senin onun için yapacağın değil.”⁵⁹ şeklindeki cevabı Agatha’nın kardeşi Amy’ye oğlunun kendi ayakları üstünde durmasına, kendi başına bir şey yapabilmesine fırsat tanımayı öğretme çabası gütmektedir.

“The Family Reunion” oyununda hayalindeki mesleği, yaşam stilini, kişiliğini bulmak ve gerçek kılmak isteyen oğlu Harry’nin evi dolayısıyla kendisini terk etmesini istemeyen Amy ile “The Confidential Clerk” oyununda yıllardır oğlu sandığı Colby’nin gerçek babası olmadığını duymasına rağmen Joshua Park bölgesindeki kilisenin orgcusu olmak için evden ayrılmasını istemeyen Sir Claude’un ortak noktası gerçeklerle yüzleşememeleri ve yalnız kalmaya güçlerinin ve cesaretlerinin olmayışıdır. Oyunun sonunda Colby’nin gerçek babası Herbert Guzzard’ın müzisyenlikte istediği başarıyı yakalayamadığını, hayal kırıklığı yaşadığını öğrendiğinde “babasının yolundan/izinden gidip”⁶⁰ onun başaramadığı, onun yarım kalan işini kendisinin tamamlamak istemesini Sir Claude’un anlamak istememesi, dahası Colby’yi “beni baban olarak görmeni asla istemicem; tek isteğim arkadaş olarak kabul et”⁶¹ şeklinde kandırmaya çalışması, hatta Eggerson’a “onu ikna et lütfen?”⁶² demesi, hiç şüphesiz, bencilliğinden kaynaklanmaktadır. Kısaca Sir Claude tıpkı Amy yalnız kalmak istememektedir. Colby gittikten sonra Sir Claude’un Lucasta ve Eggerson’a “beni terk etmeyin! O kadına inanmıyorsunuz değil mi?”⁶³ sorusu Mrs Sarah Guzzard’ın anlattığı gerçeklerle yüzleşemediğinin kanıtı niteliğindedir. İki farklı oyundaki iki farklı karakterin -Amy ile Sir Claude’un-

⁵⁹ Agatha: “Success is relative: It is what we can make of the mess we have made of things, It is what he can make, not what you would make for him.” s.283. “The Family Reunion”

⁶⁰ Colby: “And I wish to follow my father.” s.516. “The Confidential Clerk”

⁶¹ “The Confidential Clerk” Sir Claude: “I shall never ask you to think of me as a father; All I ask you is – to regard me as a friend.” s.517. “The Confidential Clerk”

⁶² Sir Claude: “Eggerson! Can’t you persuade him?” s.517. “The Confidential Clerk”

⁶³ Sir Claude: “Don’t leave me Lucasta. Eggerson! Do you really believe her?” s.519. “The Confidential Clerk”

bir diğer ortak noktası gerçeklerle yüzleşememelerinin ardında yatan kendilerine dahi itiraf edemedikleri kendilerine dürüst olmamaları yahut olmak istememeleridir. Bu noktayı Sir Claude’a Colby şöyle açıklar: “ama sen beni hep oğlun olarak görmeye devam edeceksin. Karşılıklı duygular olmadıktan sonra baba-oğul ilişkisinin varlığından söz edilemez. Sen beni oğlun sayarken ben seni baba saymadıkça sana karşı hep kabahat işlemiş olacağımın/günaha gireceğimin farkındayım. Sana sempati büyük. Sen gerçek kendini tanıdın. Sahte amaçlarından kurtuldun. Şimdi de ben gerçek kendimi tanıyıp gerçek amacımı bulmalıyım. [...] işte bu yüzden seni terk etmeliyim.”⁶⁴ Kısaca Colby yıllardır babası sandığı Sir Claude’dan dürüst olmasını istemektedir, ona dürüstlüğü hatırlatmaktadır. İşte bu noktada Eliot’ın dürüstlüğe ne kadar çok önem verdiği anlaşılmaktadır. En başta da kişinin kendisine dürüst olmasının gerekliliğini vurgulamaktadır Eliot.

Bu yüzden Eliot şöyle bir eleştiriyi sunar ve öğüt verir: “bir tarafta çoğu şeyi tüketirken bir tarafta üretmeli insan, doğadaki taşları yontup binalar inşa etmeli, yıkılanları onarmalı; işi ertelememeli, zamanı ve emeği boşa harcamamalı, toprağı işlemeli, tohum fidana dönüşmeli, ama dökümhanedeki ateşi söndürmemeli”⁶⁵ nasıl ki dökümhane için ateş gerekli ise gerçek bir yaşam sürmek için insanın içinde hayat aşkı/alevi var olmalıdır, hiç sönmemelidir. Bu alev doğruluk, iyilik için yanmalıdır. “The Rock” oyununda “içinde dürüstlüğü doğuştan taşıyan”⁶⁶, oyunda meydana gelen ve gelmekte olan herşeyi gören”⁶⁷ “hem gözlemci, hem tanık, hem de

⁶⁴ Colby: “But you would still think of me as your son. There can be no relation of father and son unless it works both ways. For you to regard me-as you would-as your son, when I could not think of you as my father: if I accepted that I should be guilty towards you. I like you too much. You’ve become a man without illusions about himself, and without ambitions. Now that I’ve abandoned my illusions and ambitions all that’s left is love. But not on false pretences: That’s why I must leave you.” s. 517. “The Confidential Clerk”.

⁶⁵ “Much to cast down, much to build, much to restore;/Let the work not delay, time and the arm not waste/Let the clay be dug from the pit, let the saw cut the stone,/Let the fire not be quenched in the forge” s.153. “Choruses from ‘The Rock’ II”.

⁶⁶ “in whom is the truth inborn” s.148“Choruses from ‘The Rock’ I”.

⁶⁷ “He who has seen what has happened/And who sees what is to happen” s.148. “Choruses from ‘The Rock’ I”.

eleştirmen”⁶⁸ olan Kaya karakterinin insanlara “iradenizi sağlam tutun/niyetinizi temiz tutun[...] fakir ve mütevazi insanların halini anlayın.”⁶⁹ şeklinde öğüt verip “Dinleyin”⁷⁰ dediği işçileri ve işsizleri önemsemesi, hiç kuşkusuz, Eliot’ın nasihatıdır ve önemsemesidir. Oyunda ilahi söyleyen İşçiler “yarı karanlıkta”,⁷¹ sadece “silüet”⁷² olarak belirirken İşsizlerin ise sadece sesi duyulmaktadır. Bu durum Eliot’ın dâhi yönünü kanıtlamaktadır zira ilk grubun silüet görünümü zor koşullar altında çalıştıklarının, var olmaya çalıştıklarının; ikinci grubun sadece sesinin duyulması, görülmemesi bu dünyada insan olarak dahi var olmadıklarının kanıtı niteliğindedir. Eliot’ın bu fakir insanlara konuşma imkânı tanınması önemlidir. İşçiler “boş alanlarda yeni tuğlalar ile binalar inşa edeceğiz. Yeni tuğlalar için ise ellerimizle ve makinelerle toprağı işleyeceğiz[...] düşen tuğlaların yerine ise yeni taşlar, çürüyen kirişlerin yerine tahtadan yeni kirişler yapacağız. İş yaparken iletişim kurarız. Bir sözcükle anlaşılmıyorsak onun yerine başka bir sözcük buluruz. Yardımlaşma var. Herkes için bir kilise, bir iş gücü mutlaka vardır”⁷³ sözlerine karşılık İşsizler’in “elleri cebinde kimse bizi işçi olarak almadı. Biz bu açık alanlarda dikilirken yüzlerini çevirdiler/umursamadılar hatta. Biz karanlık odalarda soğuktan titriyoruz. Bu boş arazilerde sadece rüzgâr esiyor. Sabanlar tohumların ekileceği oluklara karşı yerde öylece duruyor, toprak işlenmiyor. Bu topraklarda iki adama bir sigara düşüyor. İki kadın aynı acıyı paylaşıyor. Bu topraklarda kimse bizi işçi almadı. Doğduğumuzda hiç kimse bize hoş geldin demedi öldüğümüzde de kimse

⁶⁸ “The Watcher. [...] The Witness. The Critic.” s.148. “Choruses from ‘The Rock’ I”.

⁶⁹ “Make perfect your will” [...] Make perfect your will./Let me Show you the work of the humble” s.148-49.

⁷⁰ “Listen” s.149 “Choruses from ‘The Rock’ I”.

⁷¹ “The lights fade; in the semi-darkness the voices of Workmen are heard chanting” s.149. “Choruses from ‘The Rock’ I”.

⁷² “Now a group of Workmen is silhouetted against the dim sky. From farther away, they are answered by voices of the Unemployed” s.149. “Choruses from ‘The Rock’ I”.

⁷³ “In the vacant places/We will build with new bricks/There are hands and machines/And clay for new brick[...]Where the bricks are fallen/We will build with new stone/Where the beams are rotten/We will build with new timbers/Where the Word is unspoken/We will build with new speech/There is work together/A Church for all/And a job for each/Every man to his work” s.149. “Choruses from ‘The Rock’ I”.

uğurlamayacak”⁷⁴ şeklindeki ifadeleri sadece toplumsal gerçekliği yansıtmamakta ayrıca İşsizlerin umutsuz, karamsar oluşlarının da açık bir göstergesidir. Lâkin işçiler hayata işsizlere göre daha ılımlı, olumlu daha da önemlisi makul, objektif yaklaşmaktadır: “nehir akacak, mevsimler geçecek, serçe ile sığırcık asla boşa zaman harcamayacak. İnsanlar çalışmazsa nasıl yaşayacak? Toprak işlenecek ki ekin buğday, buğday ekmek olacak. İnsanlar açlık fakirlik içinde ölmeyecek. Sizin yolunuzda başlangıç, hareket, barış, son yok. Sadece kuru gürültü var, tatsız tuzsuz aş var. Gecikmeden ama telaşa da kapılmadan başlamalıyız işe. İletişim kurmalıyız: herkes için kilise iş gücü mutlaka var.”⁷⁵ Alıntidan anlaşılacağı üzere İşçiler aslında işsizlere hayatı tanıtmakta, yaşamak için insanın inanç, umut, iş sahibi olmasının, zamanını iyi değerlendirmesinin, iletişim kurmasının gerekliliğini ve önemini göstermektedir. Her işçinin vefalı olmayacağını, aynı işi, mesleği yapsa da insanların farklı olabileceğini Eliot “Murder in the Cathedral” oyununda gösterir. Oyunun başında Koro’nun “Yeni yıl karanlıkta bekliyor, nefes alıyor, fısıldıyor. Bu arada işçi çamurlu potinini fırlatıp atıyor ve elini ateşe uzatıyor”⁷⁶ şeklinde betimlediği işçi “The Rock” oyunundaki işçilerden farklıdır. Eliot insanların türlü kişiliğe sahip olabileceğini hatta belirgin bir zıtlık gösterebileceğini biri “elini ateşe uzattığında eski azizleri, evliyaları anar, şehitleri ve onların yolundan giden iyi insanları hatırlar; bir diğeri ise yine elini ateşe uzatır, büyüklerini, atalarını hor görür, Tanrı’yı inkar

⁷⁴ “No man has hired us/With pocketed hands/And lowered faces/We stand about in open places/And shiver in unlit rooms./Only the wind moves/Over empty fields, untilled/Where the plough rests, at an angle/To the furrow. In this land/There shall be one cigarette to two men,/To two women one half pint of bitter/Ale. In this land/No man has hired us./Our life is unwelcome, our death/Unmentioned in ‘The Times’” s.149-150. “Choruses from ‘The Rock’ I”.

⁷⁵ “The river flows, the seasons turn/The sparrow and starling have no time to waste./If men do not build/How shall they live?/When the field is tilled/And the wheat is bread/They shall not die in a shortened bed/And a narrow sheet. In this street/There is no beginning, no movement, no peace and no end/But noise without speech, food without taste./Without delay, without haste/We would build the beginning and the end of this street./We build the meaning:/A Church for all/And a job for each/Each man to his work.” s.150“Choruses from ‘The Rock’ I”.

⁷⁶ “The New Year waits, breathes, waits, whispers in darkness./While the labourer kicks off a muddy boot and stretches his hand/to the fire,” s.239. “Murder in the Cathedral”.

eder, sadece ısınmış olur”⁷⁷ ifadelerinde açıklar. Eliot’ın vurgulamak istediği nokta şudur: yanan aynı ateş iki farklı kişi için farklı anlamlar içermektedir. İlki ateşe baktığında önemli şahsiyetleri hatırlar, iyi insan olmayı idrak ederken ikincisi ateşe baktığında sadece her şeyi ve herkesi inkâr eder. Öyleyse birinci şahıs için ateş amaçtır, ikincisi için sadece araçtır. Birinci şahıs ateşi kötülüklerden, kötü insan olmaktan uyarıcı olarak görürken ikinci şahıs için ateş adeta uyuşturucu bir etkiye sahiptir. Kişi ısındıkça herkesi, Tanrı’yı inkâr eder, unuttur, aklından siler.

Aynı ateş iki farklı işçi için iki farklı anlama geldiği gibi “Murder in the Cathedral” oyununda da “bu-gün” sözcüğü birinci papaz için “başka bir gün, yılın bitimi”⁷⁸ demek olurken ikinci papaz için “başka bir gece ve başka bir seher vakti”⁷⁹ anlamı taşır. Üçüncü papaz için ise “her gün neyi umut ettiğimizi ve neyden korktuğumuzu anladığımız gündür, her gün korkup umut ettiğimiz gün olmalıdır”.⁸⁰

Eliot bir durumun/olayın/olgunun farklı kişilerce farklı algılanabileceğini “The Elder Statesman” oyununda Charles ile Monica’nın maitre d’hotel adlı restaurantta geçirdikleri akşam yemeği örneğiyle ele alır. Charles’ın amacı nişanlısı Monica ile güzel bir akşam yemeği yemek. Ve yine Charles’a göre mükemmel bir akşam yemeği için servisin iyi olması şarttır dolayısıyla garsonları tanımak gereklidir. Charles durumun aksini, yani tanınmadığı ve garsonların ilgilenmediği, gözünü kaçırdığı bir restauranta gitmiş olsalardı “kendini aptal hissedeceğini”⁸¹ açıkça ve dürüstçe Monica’ya anlatır. Charles’ın mükemmel bir akşam yemeği için

⁷⁷ “[...] who has stretched out his hand to the fire and remembered the/Saints at All Hollows./Remembered the martyrs and saints who wait? And who shall/Stretch out his hand to the fire, and deny his master? Who shall be/warm by the fire, and deny his master?” s.239. “Murder in the Cathedral”.

⁷⁸ First Priest: “To-day, what is to-day? but another day, the dusk of the year.” s.265. “Murder in the Cathedral”

⁷⁹ Second Priest: “To-day, what is to-day? Another night, and another dawn.” s.265. “Murder in the Cathedral”

⁸⁰ Third Priest: “What day is the day that we know that we hope for or fear for? Every day is the day we should fear from or hope from” s.265. “Murder in the Cathedral”

⁸¹ “Charles: “But a man does feel a fool if he takes you to a place where he’s utterly unknown and the waiters all appear to be avoiding his eye.” s.524. “The Elder Statesman”.

araç olarak gördüğü garsonları Monica Charles'ın amacı olarak algılamıştır. Charles'ın "samimi arkadaşlarını etrafında arı gibi çalıştırmasını"⁸² "maskülen bir gösteriş"⁸³ olarak, garsonların bu davranışını ise "hava atmak"⁸⁴ olarak değerlendirmiştir. Hiç şüphesiz Monica'nın bu düşüncesinde önyargılı tutumunun rolü büyüktür. Eliot önyargının her konuda her zaman bir engel teşkil edeceğini hele ki mevzu iletişim ise büyük sorun yaratacağını bu oyunda göstermeye çalışmıştır.

"The Cocktail Party" oyununun Alex'in Julia'ya "sen konuyu hiç anlamamışsın. Kaplanı da nerden çıkardın?"⁸⁵ sözüyle başlaması Eliot'ın insanların birbirini dinliyor gibi görünüp aslında hiç dinlemediğini, iletişim eksikliğinin/kopukluğunun çok ciddi bir seviyede olduğunu gösterme çabasıdır. Julia'nın "sen ve Maharaja ağaca niye tırmandınız o vakit?"⁸⁶ cevabını Alex "tamamen umutsuz bir vaka"⁸⁷ olarak bulur zira Julia'nın tek kelime dinlemediğini anlamıştır. Bir diğer arkadaşları Peter'in ise "hikâyeyi baştan bir daha anlatsana"⁸⁸ demesi durumu daha vahim kılmaktadır zira iletişim kopukluğunun ötesinde boş konuştuklarının göstergesidir. Julia'nın "sonra ne oldu bilmek istiyorum. Kaplan hikâyesi gibi başladı"⁸⁹ şeklindeki ısrarına Alex'in "kaplan maplan yok demedim mi?"⁹⁰ itirazına Celia'nın tahammül edemeyip "ikiniz de kesin tartışmayı. Julia sıra sende. Evvelki gün anlattığın hikâyeyi, Lady Klootz ve düğün pastası hikâyesini, bir daha anlat."⁹¹ demesi, Peter'in ise hevesli bir şekilde "o hikayeyi severim. Kâhyanın

⁸² Monica: "And the waiters all seem to be your intimate friends [...] to want to have the waiters all buzzing round you" s.524. "The Elder Statesman"

⁸³ Monica: "That's the masculine vanity" s.524. "The Elder Statesman".

⁸⁴ Monica: "to show off" s.524. "The Elder Statesman"

⁸⁵ Alex: "You've missed the point completely, Julia: There were no tigers. That was the point" s.353. "The Cocktail Party"

⁸⁶ Julia: "Then what were you doing, up in a tree: You and Maharaja?" s.353. "The Cocktail Party"

⁸⁷ Alex: "My dear Julia! It's perfectly hopeless. You haven't been listening." s.353. "The Cocktail Party"

⁸⁸ Peter: "You'll have to tell us all over again, Alex". s.353. "The Cocktail Party"

⁸⁹ Julia: "But I'm still waiting to know what happened. I know it started as a story about tigers." s.353. "The Cocktail Party"

⁹⁰ Alex: "I said there were no tigers." s.353. "The Cocktail Party"

⁹¹ Celia: "Oh do stop wrangling, both of you. It's your turn, Julia. Do tell us that story you told the other day, about Lady Klootz and the wedding cake." s.353. "The Cocktail Party"

Lady Klootz’u kilerde ağzına bulaşan şampanyayı silerken nasıl bulduğu hikâyeyi”⁹² yorumu hepsinin yitik karakterler olduğunun göstergesidir zira hikâyeyi “hepsinin iyi biliyor olmasına”⁹³ rağmen “dinlemekten usanmamaları”,⁹⁴ tekrar tekrar dinlemek istemeleri bir tarafa Julia hikâyesini anlatırken Edward’ın hiçbir şey söylemeksizin odayı terk edip gitmesi üzerine Julia’nın “Edward dönünceye kadar bekleyelim. Biraz rahatlamak istiyorum. Biraz daha içki var mı?”⁹⁵ sorusuna Peter’in “sen devam et. Edward zaten dinlemiyordu.”⁹⁶ sözleri Alex, Julia, Celia, Peter’in “Sweeney Agonistes” oyunundaki vakitlerini iskambil kartlarıyla öldüren Dusty ile Doris’ten bir farkı olmadığını gösterir niteliktedir.

“The Cocktail Party” oyunu Edward ve Lavinia Chamberlayne’in Londra’daki dairelerinde geçmektedir. Hava yeni kararmıştır. Kadın-erkek karışık bu arkadaş grubunun anlamsız ve tuhaf bir şekilde zamanlarını boşa geçirdikleri ve adını “hikaye anlatma”⁹⁷ ve “hikaye dinleme”⁹⁸ koydukları bu etkinlik aslında dedikodudan başka bir şey değildir. Hatta evde “kimliği belirsiz bir misafirin”⁹⁹ var oluşu “Sweeney Agonistes” oyununda Dusty ile Doris’in evine bir akşam tanımadıkları şehri bombalayan, kötü, ahlaksız adamların ‘misafir’ olması gibidir. Her iki oyunun ortak noktası ev sahipleri ve ev sahibinin arkadaşları tanımadıkları bu misafirlere samimi ve sıcak davranmaları, onları yadırgamamasıdır. Nitekim “The Cocktail Party” oyununda Celia “sen bu hikâyeyi bilmiyorsun değil mi?”¹⁰⁰ şeklinde

⁹² Peter: “And how the butler found her in the pantry, rinsing her mouth out with champagne. I like that story.” s.353. “The Cocktail Party”.

⁹³ Celia: “Do we all know it? But we’re never tired of hearing you tell it.” s.353. “The Cocktail Party”

⁹⁴ Alex: “I’m never tired of hearing that story.” s.353. “The Cocktail Party”

⁹⁵ Julia: “No, we’ll wait until Edward comes back into the room. Now I want to relax, Are there any more cocktails?”. s.355. “The Cocktail Party”

⁹⁶ Peter: “But do go on. Edward wasn’t listening anyway.” s.355. “The Cocktail Party”

⁹⁷ “tell that story”, s.353. “The Cocktail Party”

⁹⁸ “hear that story” s.353. “The Cocktail Party”

⁹⁹ “the Unidentified Guest” s.353 “The Cocktail Party”

¹⁰⁰ Celia: [To the Unidentified Guest] You don’t know it, do you?” s.353. “The Cocktail Party”

yönelttiği soruyla kim olduğunu bilmedikleri bu misafiri direk aralarına almış olmaktadır.

Eliot'ın kimliği belirsiz misafirin mantıklı, düzgün, aklı başında konuşması ile kimliği belirli karakterlerin mantıksız, saçma sapan konuşmaları –‘hikâye anlatmaları’ arasında yarattığı zıtlık kimliğin kişilik için gerekli kıstas/ölçüt olmadığıdır. Oyunda her karakterin adeta kimliği gibi anlatmakla yükümlü olduğu bir hikâye vardır. Bu durumun saçma oluşunu Eliot; Julia'nın “Lady Klootz’un düğün pastası hikâyesi aslında benim hikâyem değil. Ben de Delia Verinder’den dinlemiştim bu hikâyeyi. [...] Vincewell ve kocası çoktan öldü”¹⁰¹ şeklindeki ifadesi ile belirgin kılar ve sohbet daha doğrusu “dedikodu” Delia Verinder’e kaymış olur. Alex’in “Delia Verinder üç erkek kardeşi olan kız değil miydi?”¹⁰² şeklinde yönelttiği soruya Julia'nın “iki diye biliyorum”¹⁰³ demesi üzerine Alex’in “Hayır, üç idi, ama sen üçüncüyü görmedin: zaten onu çok insan içine sokmuyorlar, aptal çünkü”¹⁰⁴ sözü, Julia'nın ise “aptal değil, deli ama zararsız [...] saatleri onarmakta çok yetenekli, kulağı iyidir, hassastır, öyle ki tanıdığım yarasaların sesini duyabilen tek kişi”¹⁰⁵ ifadeleri Julia, Alex, Celia'nın yitik karakterler olmanın ötesinde gerçek aptallar olduğunu kanıtlar niteliktedir zira Alex'in “aptal”¹⁰⁶ dediği adı belirsiz oğlan saatleri onarmaktadır ve hayvan sesine duyarlıdır. Bu yetenek ve nitelik ismi olan karakterlerin sahip olmadığı niteliklerdir. Sylvia Plath de bu noktaya değinmiş kimliğin farklı kişiliğin farklı unsurlar olduğunu belirtmiştir. Kısaca Plath ve Eliot bu iki sözcüğün arasındaki farkı idrak etmiş bireylerdir.

¹⁰¹ Julia: “Well, but it really isn’t my story. I heard it first from Delia Verinder who was there when it happened. [...] Oh, they’re both dead now.” s. 354, 355. “The Cocktail Party”

¹⁰² Alex: Delia Verinder? Was she the one who had three brothers?” s.354. “The Cocktail Party”

¹⁰³ Julia: “Two, I think.” s.354. “The Cocktail Party”

¹⁰⁴ Alex: “No, there were three, but you wouldn’t know the third one: They kept him rather quiet. [...] He was feeble-minded.” s. 354. “The Cocktail Party”

¹⁰⁵ Julia: “Oh, not feeble-minded: He was only harmless. [...] He was very clever at repairing clocks; and he had a remarkable sense of hearing-The only man I ever met who could hear the cry of bats.” s.354 355. “The Cocktail Party”

¹⁰⁶ Alex: “He was feeble-minded” s.354. “The Cocktail Party”

Oyunun başından sonuna kadar karakterler boş, anlamsız konuşmaktadır zira Lady Klotz'un düğün pastası hikâyesinden hikâyenin sahibi ve artık yaşamayan Lady Vincewells'e, Vincewells'ten oğlu Tony'nin başarılı bir insan olmadığına, Peter'in onunla California'da karşılaştığını¹⁰⁷ söylemesi üzerine Julia'nın "hep California'ya gitmek istediği"¹⁰⁸ öğrenilmektedir. Julia'nın Peter'a yönelttiği "California'da ne yaptığını anlat bize?"¹⁰⁹ şeklindeki emri vaki sorusunun cevabını Celia'nın "film çekiyordu"¹¹⁰ cevabı iletişim kopukluğunun en bariz göstergesidir zira karakterler dedikodu yaparken konudan konuya atlamakla kalmamakta, kimin kiminle konuştuğu belirsizdir ve karakterlerin iletişim ve görgü kurallarından habersiz olduğu aşikârdır zira Celia'nın üstüne vazife olmayan şekilde araya girmesi, lakayıt, ukela yönünü gözler önüne sermektedir. Ve bu yönüyle tıpkı "Sweeney Agonistes" oyununda Doris ile Dusty'nin evlerine akşam ansızın gelen 'misafir' adamlara benzemektedir zira o oyunda da kimin kiminle konuştuğu belirsiz idi.

Daha önce belirtildiği üzere oyunda ciddi, mantıklı bir konuşma konusu yoktur. Julia'nın misafir olduğu ev sahibi Edward'ın karısı Lavinia hakkında lakayıt sözleri –"seni ilk kez yanında Lavinia olmadan görüyorum. O zaman lavaboda kilitli kalmıştı ve dışarı çıkamamıştı.[...]Şimdi belki de kilerde bizi gizlice dinliyordur"¹¹¹ - dürüstlük, samimiyetten uzak oluşlarının resmidir. Edward karısı Lavinia'nın hasta teyzesinin yanına gittiğini söylediğinde Julia'nın "ilerde miras kalacak mı"¹¹² sorusuna Edward'ın "hayır, tüm gelirini bağışlıyor sanırım"¹¹³ ifadesine Julia'nın

¹⁰⁷ Peter: "I came across him last year in California" s.356. "The Cocktail Party"

¹⁰⁸ Julia: "I've always wanted to go to California." s.356. "The Cocktail Party"

¹⁰⁹ Julia: "Do tell us what you were doing in California." s.356. "The Cocktail Party"

¹¹⁰ Celia: "Making a film." s.356. "The Cocktail Party"

¹¹¹ Julia: "I've ever seen you without Lavinia except for the time she got locked in the lavatory and couldn't get out. [...] Perhaps she's in the pantry listening to all we say!" s.356. "The Cocktail Party"

¹¹² Julia: "Are there any prospects" s.357. "The Cocktail Party"

¹¹³ Edward: "No, I think she put it all into an annuity" s.357. "The Cocktail Party"

hem Lavinia'yı hem teyzesini "özverili, cömert, bonkör, yardımsever"¹¹⁴ buluşu ironik bir cevaptır. Julia'ya göre bir kişinin büyüğüne, akrabasına yaptığı yardım karşılıklı olmalıdır. Yani Julia'nın lugâtında özverili, cömert, bonkör, yardımsever olmak enayiliktir, aptallıktır, saçmalıktır. Böyle bir anlayış Eliot'ın eleştirdiği aile, akraba bağlarının kopukluğuna sebep olmaktadır hiç kuşkusuz.

Eliot tüm bu gerçekleri düşünen ve gözlem yapan birey olarak anlamış, idrak etmiş ve ifade etmiştir. Eliot ayrıca insanın sadece fiziksel değil psikolojik/ruhsal/entelektüel yönden de değişim gösterdiğini "The Family Reunion" oyununda iki yeğenini anlayabilen, onlarla iletişim kurabilen tek büyükleri olan Agatha'nın "aynı kapıdan iki kere geçemeyiz yahut içinden geçmediğimiz kapıya tekrar dönemeyiz"¹¹⁵ sözüyle, "Four Quartets" şiirinin "The Dry Salvages" bölümünde geçen "insanlar değişir, ve güler: ancak yoğun ıstıraplar/sıkıntılar hep kalır"¹¹⁶ ifadesiyle vurgular. Kişilerin duygularında, hislerinde de değişikliklerin olabileceğini Eliot "The Confidential Clerk" oyununda Sir Claude'un Colby'ye yaptığı şu itirafında görürüz: "babam kendisinden nefret ettiğimi bilirdi: bu ona ızdırıp verirdi.[...] ölümünden sonra ve tabi artık çok geçti, onun haklı olduğunu idrak ettim. Şimdi günahımdan kurtulmaya çalışıyorum. Hep haklı olan ölü babamdan af diliyorum. Onu hiç anlamamışım. Çok gençtim. Onu anlayacak kadar büyüdüğümde ise o yoktu."¹¹⁷

¹¹⁴ Julia: "So it's very unselfish of Lavinia yet very like her." s.357. "The Cocktail Party"

¹¹⁵ Agatha: "We do not pass twice through the same door" s.277. "The Family Reunion"

¹¹⁶ "People change, and smile; but the agony abides." s. 187. "Four Quartets" şiirinin "The Dry Salvages" bölümü

¹¹⁷ Sir Claude: "[...] My father knew I hated it: That was a grief to him. [...] But after his death, and then it was too late, I knew that he was right. And all my life I have been atoning. To a dead father, Who had always been right. I never understood him. I was too young. And when I was mature enough to understand him, he was not there." s.464-465.

Eliot'a göre insan gibi hayat da geçicidir. Eliot hayatın durmaksızın ilerlediğini “dünya dönüyor ve dünya değişiyor.”¹¹⁸ sözüyle ifade etmiş, “gökyüzündeki yıldızların sürekli değişmesinde, mevsimlerin, doğum ve ölümün birbirini peşi sıra takip etmesinde, düşünce ve eylemin sonsuz döngüsünde, sonsuz icatların, deneylerin beraberinde durağanlık değil bilakis hareket getirmesinde”¹¹⁹ görmüş, hissetmiştir. Eliot hayattaki değişimleri “binalar peşi sıra ya yükseliyor, çoğalıyor yahut ya mahvediliyor ya da restore ediliyor, ya da tamamen yıkılıp kaldırılıp geriye kalan boş araziye ya fabrika ya da yol yapılıyor”¹²⁰ diyerek vurgular. Eliot hayatın zaman gibi her an aktığını “eski taşlardan yeni binalar yapıldığını, eski odunlardan yeni ateşler yakıldığını, eski ateşlerin küllere, küllerin ise de yeryüzünde çoktan başka bir organizmaya dönüştüğünü, doğayla bütünleştiğini, doğaya geri döndüğünü”¹²¹ kavramıştır. “The Family Reunion” oyununun ilk yarısının geçtiği misafir odası Harry’nin de fark ettiği üzere ve Mary’e söylediği gibi “nerdeyse hiç değişmemiştir. Aynı duvar kağıtları, aynı resimler, masa, sandalyeler, kanepe bile aynı yerindedir”¹²² Harry’nin “bir şeyler farklı mı diye baktım ama farklı bir şey göremedim”¹²³ ifadesine Mary “anneniz bırakıp gittiğiniz günkü gibi her şeyi ısrarla aynı tutuyor”¹²⁴ dediğinde Harry’nin “keşke bunu yapmasa. Doğaya aykırı.”¹²⁵ şeklindeki yanıtı değişimin doğanın kanunu olduğunu hatırlatır niteliktedir.

¹¹⁸“Choruses from ‘The Rock’ I”: “The world turns and the world changes” s.148

¹¹⁹ “Choruses from ‘The Rock’ I”: “O perpetual revolution of configured stars,/O perpetual recurrence of determined seasons,/O World of spring and autumn, birth and dying!/The endless cycle of idea and action,/Endless invention, endless experiment,/Brings knowledge of motion, but not of stillness” s.147.

¹²⁰ “Four Quartets” şiirinin “East Coker” bölümü: “Houses rise and fall, crumble, are extended,/Are removed, destroyed, restored, or in their place/Is an open field, or a factory, or a by-pass.” s.177

¹²¹ “Four Quartets” şiirinin “East Coker” bölümü: “Old stone to new building, old timber to new fires,/Old fires to ashes, and ashes to the earth/Which is already flesh, fur and faeces,/Bone of man and beast, cornstalk and leaf.” s.177

¹²² Harry: “I had only just noticed that this room is quite unchanged: The same hangings... The same pictures... Even the table, the chairs, the sofa... all in the same positions.” s.246. “The Family Reunion”

¹²³ Harry: I was looking to see if anything was changed, but if so, I can’t find it.” s.246. “The Family Reunion”

¹²⁴ Mary: “Your mother insisted on everything kept the same as when you left it.” s.246. “The Family Reunion”

¹²⁵ Harry: “I wish she had not done that. It’s very unnatural, this arresting of the normal change of things.” s.247. “The Family Reunion”

Değişimin bir başka yönünü Eliot “The Elder Statesman” oyununda Badgley Court’ta istirahate çekilen Lord Claverton’a başhemşire Mrs Piggott’ın Mrs John Carghill için söylediği “sahnelerin Maisie Montjoy’u olarak hatırlarsın belki bir zamanlar çok ünlüydü. Ama korkarım şimdiki genç nesle bir anlam ifade etmiyor.”¹²⁶ şeklindeki sözleriyle ele alır. Eliot geçen zamanla birlikte insanların ününün, şanının şöhretinin de geçeceğini göstermiştir.

Eliot zaman kavramını da analiz etmiştir. Zamanın hiç durmadan ilerlediğini ve bu sürede insanın ve hayatın da mecburen değiştiğini çözmüştür. Eliot’ın “zamanı idrak etmenin anı yaşamak için yeterli olmadığını”,¹²⁷ “zamanı yenmek için yine zaman gerekiyor”¹²⁸ sözü zamanın insandan ve hayattan güçlü olduğunu anladığının ve kabul ettiğinin kanıtıdır. “Şuan ve geçmiş zaman bir zamanlar muhtemel bir ‘gelecek’ iken vakti gelince geçmişin bir parçası olmaya/geçmişte kalmaya mahkûmdur. Zaman sonsuzluğa uzanan anlardan oluştuğuna göre zamanın telafisi yoktur/geri getirilemez”¹²⁹

Değişen şartlara ve durumlara göre psikolojilerin, değişen psikolojilere göre de aynı durumun/olgunun farklı algılanacağı da “The Family Reunion” oyununda Harry Mary’e “Mutsuzluk anında en parlak renkleri solgun görmek yahut bir gözün karanlığa alışıp karanlıkta görebilmesi yahut karanlıkta bir taşı karakurbağası sanmak”¹³⁰ şeklinde verdiği örnek cümleleriyle belirgin kılar. Mary’nin ise

¹²⁶ Mrs. Piggott: “You wouldn’t know that name, but you might remember her as Maisie Montjoy in revue. She was well-known at one time. I’m afraid her name means nothing at all to the younger generations.” s.554. “The Elder Statesman”

¹²⁷ “To be conscious is not to be in time” s.173 “Four Quartets” şiirinin “Burnt Norton” bölümü

¹²⁸ “Only through time time is conquered.” s.173 Four Quartets” şiirinin “Burnt Norton” bölümü

¹²⁹ “Time present and time past/Are both perhaps present in time future/And time future contained in time past./If all time is eternally present/All time is unredeemable.” s.171 “Four Quartets” şiirinin “Burnt Norton” bölümü.

¹³⁰ Harry: “The bright colour fades together with the unrecapturable emotion, the glow upon the world, that never found its object; and the eye adjusts itself to a twilight where the dead stone is seen to be batrachian, the aphyllous branch ophidian.” s.249. “The Family Reunion”

“herkesin kendi manzarasının bir başkasınınkinden daha az gerçek olduğunu söyleyemez”¹³¹ fikri Harry ile aynı noktada birleştiğini kanıtlar niteliktedir.

Eliot’a göre insanların yaşamını sürdürdüğü bu dünya “yuvarlak bir kutu”dur, ¹³² adeta hem “enfeksiyon bulaşmış” ¹³³ bir haldedir zira yollar/geçitler “boş”, ¹³⁴ havuzlar “kuru”, “boş”, ¹³⁵ yapraklar “kurumuş” ¹³⁶ bir haldedir hem de hiçbir şey “gerçek değildir” zira ses yerine yankılar ¹³⁷ duyulmaktadır ve güller dahi dalında değil bir kase içindedir, koparılmıştır. Kısaca doğal, canlı değildir. Öyleyse insanların yaşadığı bu dünya “bu kurgu dünyası”ndan ¹³⁸ başka bir şey değil, her şey “soyut”¹³⁹ ve “sonu gelmeyen ihtimaller olarak kalacaktır.” ¹⁴⁰ yani insanlar somut, net ve kesin herşeyden mahrumdur. Kısaca insanlar için hayat durmuştur, insanlar hiçbir yaşam faaliyeti göstermemektedir zira “gül yapraklarıyla dolu kâse bile tozla kaplıdır”¹⁴¹. Öyle ki insanlar bu tozu almaya dahi cüret edememektedir. ¹⁴² Dahası insanlar ardında gül bahçesi olan geçide ne yaklaşmakta ne de bahçeye varılacak kapıyı açmaktadır. ¹⁴³ Anlaşıyor ki insanlar korkak ve uyuşuk bir haldedir. Amaçsızca, yalan dolan içinde yaşamaktadır. Tam bu noktada J. Alfred Prufrock akıllara gelir. Prufrock da bir eylemde bulunamayan bir karakterdir, modern çağdaki insanların temsilidir bir bakıma.

Eliot ayrıca insan gücünün sağlıksız ve uygunsuz işlerde heba edilmesinin izlerini doğada ve havada da gözlemlemiştir. Öyle ki özellikle yaşlı bir adamın

¹³¹ Mary: “You bring your own landscape no more real than the other.” s.249. “The Family Reunion”

¹³² “the box circle” s.172

¹³³ “the deception of the thrush?” s.171

¹³⁴ “the empty alley” s.172

¹³⁵ “The drained pool”, “dry the pool”, “the pool was empty” s.172

¹³⁶ “the dead leaves” s.171

¹³⁷ “my words echo/Thus, in your mind” s.171, “Other echoes/Inhabit the garden” s.171

¹³⁸ “a world of speculation” s.171

¹³⁹ “abstraction” s.171

¹⁴⁰ “Remaining a perpetual possibility” s.171

¹⁴¹ “But to what purpose/Disturbing the dust on a bowl of rose-leaves/I do not know” s.171

¹⁴² Bir önceki dipnota bakınız.

¹⁴³ “...down the passage which we did not take/Towards the door we never opened/Into the rose-garden.” s.171

kolundaki kurumlar adeta yanan güllerden geriye kalan kül gibidir, havadaki toz gibidir.¹⁴⁴ Eliot’a göre umudun yok oluşu ve keder/üzüntü adeta kirli havadır, temiz havanın yok oluşudur, hatta havanın yok oluşudur.¹⁴⁵ Boşa giden insan emeği/iş gücü, Eliot’ın sözleriyle “beyhude zahmetler/yorulmalar”¹⁴⁶ “suların yok olması, çöldeki kumlar,”¹⁴⁷ “kavrulmuş ve vitaminsiz kalmış toprak”¹⁴⁸ gibidir, “toprağın/toprak ananın/tabiainın ölümüdür.”¹⁴⁹ Havanın ve doğanın toz, kül içine kalışı Eliot’ın özellikle eleştirdiği savaşları da hatırlatmaktadır zira insanların gözlerinde hem sel gibi gözyaşı akmakta hem de ağlamaktan göz pınarları kurumuştur.¹⁵⁰ İnsanlar kahkahalar atsa da sevinçten, mutluluktan değildir,¹⁵¹ gülmeler, gülüşmeler yapaydır, doğal değildir. Tam aksine çocuklar ise masum, saf dünyalarında neşe ve barış içinde yaşamaktadır. Çocukların neşe ve kahkaha içinde ağaçlara tırmandığı ve saklambaç oynadığını¹⁵² gören kuş çocuklara “gidin/terkedin”¹⁵³ buraları der zira “ortada duran apaçık gerçeklere insanoğlunun tahammül edemediğini”¹⁵⁴ söyler. Kuş yetişkin insanların yalancı, acımasız, merhametsiz, sevgisiz olduğunu görmüştür/anlamıştır. Kuşun idrak ettiği nokta şudur: büyükler/yetişkinler çocukların bu masumiyetini, neşesini bir gün mahvedecektir/yok edecektir. Ne var ki Eliot ağaç yapraklarının arasındaki çocukların içlerinde tuttıkları kahkahaları salıvermelerini saçma bir şekilde boşa

¹⁴⁴ “Ash on an old man’s sleeve/Is all the ash the burnt roses leave./Dust in the air suspended/Marks the place where a story ended.” s.192“Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

¹⁴⁵ “The death of hope and despair,/This is the death of air.” s.192 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

¹⁴⁶ “vanity of toil” s.193 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

¹⁴⁷ “dead water and dead sand” s.193 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

¹⁴⁸ “the parched eviscerate soil” s.193“Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

¹⁴⁹ “This is the death of earth.” s.193“Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

¹⁵⁰ “There are flood and drouth/Over the eyes” s.192“Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

¹⁵¹ “Laughs without mirth” s.193“Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

¹⁵² “...for the leaves were full of children,/Hidden excitedly, containing laughter.” s.172

¹⁵³ “Go, go, go, said the bird” s.172

¹⁵⁴ “...human kind Cannot bear very much reality.” s.172

gittiğinin bilincindeki üzgün zamanı da şimdi burada ve her zaman rahatlatacağına¹⁵⁵ inanmaktadır.

Tıpkı Wilde ve Plath gibi Eliot da engin hayal gücüne sahip olunan, naif, neşeli, çocukluk dönemini büyümeye yeğ tutar. Eliot’a göre birey olmanın bir yolu doğayı sevmek ve hayal gücüne sahip olmaktır. Wilde’ın insanın hapisanede fiziksel olarak hapsolsa da zihinsel olarak asla kısıtlanamayacağına, Plath’in çocukların hayal dünyasının sınırsız, denizler gibi engin olduğuna inandığı gibi Eliot da insanın düşünmesine, hayal etmesine kimsenin, hiçbir kuvvetin engel olamayacağına, düşüncenin ve hayal gücünün önemini idrak etmiş bir birey ve yazardır zira “The Family Reunion” oyununda kuzen olan Mary ile Harry’nin şu diyalogu Eliot’ın bu fikrini açıkça göstermektedir:

Harry: Wishwood’da mutlu bir çocukluk geçirdin mi?

Mary: mutlu? Tam olarak değil. Ama neden olduğunu bilmiyorum. [...]

Harry: sence neden mutlu değildik?¹⁵⁶

Mary: galiba mutlu olmak bize empoze edilen birşeydi. Mutluluk bize tabakta sunuluyordu. Büyükler mutluluğu detaylı bir şekilde bizim için ayarlıyordu. Bizim kendi mutluluğumuzu yaratmamıza fırsat tanımıyorlardı. [...]

Harry: sana olduğu gibi bana da hep sınırlar çiziyorlardı. Sınır neredeydi peki? [...]

Mary: yaban hayat adını verdiğimiz içi boş ağacı hatırlıyor musun?

Harry: nehrin oradaki. Arthur ve John yani Kızılderililerle savaşımızda aradaki korunağımızdı.

Mary: hava kararınca ise kötü ruhları çağırdığımız mağaramızdı.

Harry: akşam karanlığında dışarda olduğumuz için ceza almıştık. [...] Ama en azından nerede olduğumuzu hiçbir zaman öğrenemediler.

Mary: sırrımızı söylememiştik.¹⁵⁷

Diyalogdan görüleceği gibi Mary, Harry, Arthur ve John çocukken içi boş bir ağaca oyunlarında farklı anlamlar yüklemişlerdir. Mary ile Harry’nin büyüklerden yana

¹⁵⁵ “There rises the hidden laughter/Of children in the foliage/Quick now, here, now, always-/Ridiculous the waste sad time” s.176

¹⁵⁶ Harry: Tell me, were you ever happy here, as a child at Wishwood? s.247

Mary: Happy? Not really, though I never knew why: [...] s.247.

Harry: “Why were we not happy?” s.248 “The Family Reunion”

Mary: Well, it all seemed to be imposed upon us; even the nice things were laid out ready, and the threats were always so carefully prepared; there was never any time to invent our own enjoyments. [...]

Harry: [...] I was part of the design as well as you. But what was the design? [...]

Mary: The hollow tree in what we called the wilderness.

Harry: Down the river. That was the block house from which we fought the Indians. Arthur and John.

Mary: It was the cave where we met by moonlight to raise the evil spirits.

Harry: Arthur and John. Of course we were punished for being out at night after being put to bed. But at least they never knew where we had been.

¹⁵⁷ Mary: “They never found the secret” s.248 “The Family Reunion”

muzdarip olduğu kendilerine çizilen sınırı hayal dünyalarının eseri oyunlarında aşmışlardır. Harry'nin yıllar sonra büyüdüğünde çocukken oynadıkları nehre inip saklandıkları yeri görmeye gittiğinde oradaki yaban hayatının yok olduğunu, ağacın yerinde olmadığını görür. Harry'nin de dediğı gibi “bir kişinin kendini özgür hissettiğı tek anısının bir nehrin kıyısındaki içi boş bir ağacın olması”¹⁵⁸ doğanın insanın hayal dünyasındaki eşsiz yerini vurgular.

Ne var ki insanlar büyüdükçe saf, neşeli hallerini, hayal güçlerini kaybetmektedir. Diğer insanlarla eşit, doğayla bir bütün olduğunu unutup kendini merkezde görmeye başlamaktadır. Dahası içinde bir bütün olarak bulunan iyi ve kötü duygu ve amaçlarından ikincisini tercih eder ki baskılar, eziyetler, işkenceler, zulümler, savaşlar bu tercihin kaçınılmaz sonuçlarıdır.

Eliot'a göre savaşların üzerinden çok uzun zaman/mevsimler geçip bu sürede dünya dönmeye¹⁵⁹ hayat/zaman hızla akmaya¹⁶⁰, hayvanlar ise yaşamına devam edip¹⁶¹ insan bedeni¹⁶², doğa kendini yenileyip¹⁶³, savaşın izleri silinse de, açtığı yaralar kapansa da bu yara içten içe kanayacaktır¹⁶⁴ zira duyarlı/hassas bir insan bu anları hafızasından atamayacak, insanların içinde öfke, taşkınlık var olduğı sürece değerler çamura bulanacaktır, yani yitirilecektir. Eliot'a göre önemli olan “iç huzura”, “vicdan rahatlığına”¹⁶⁵ iç ve dış zorlamalardan arınıp/kurtulup bir nur/beyaz ışıık¹⁶⁶ gibi insanı saran anlayış ve nezaket sahibi olunduğı vakit ulaşılır.

¹⁵⁸ Harry: [...] “I made my escape as soon as I could, and slipped down to the river to find the old hiding place.” s.248. “The Family Reunion”

¹⁵⁹ “the turning world” s.173

¹⁶⁰ “the world moves in appetency” s.174

¹⁶¹ “the boar pursue ... pattern as before” s.172

¹⁶² “the circulation of the lymph” s.172

¹⁶³ “summer in the tree”, “the moving tree” s.172

¹⁶⁴ “Garlic and sapphires in the mud/Clot the bedded axle-tree./The trilling wire in the blood/Sings below inveterate scars/Appeasing long forgotten wars” s.172

¹⁶⁵ “The inner freedom.../Release from the inner/And the outer compulsion, yet surrounded/By a grace of sense, a white light...” s.173

¹⁶⁶ “surrounded/By a grace of sense, a white light” s.173

Ne var ki insanları zaman yormuş, olaylar germiştir. Bu yüzden yüzleri sinirli, asıktır. İnsanlar anlamsız, içi boş şeyleri düşünmekte, odaklanamamakta, yılgınlık içindedir, “hareket etmekten kaçınmakta/çekinmektedir.”¹⁶⁷ Bu yüzden insanlar amaçsızca ortada dolaşan “sağlıksız ruhlardan”¹⁶⁸ başka bir şey değillerdir. İnsanların bu hali Londra’nın, Hamstead ve Clerkenwell’in, Campden’in ve Putney’yin, Highgate’in Primrose’un ve Ludgate’in karanlık içinde kalması, kasvetli tepelerinde rüzgar esmesiyle ¹⁶⁹ özdeşdir. İnsanların manevi/ruhsal yitikliği, yani hislerinin/duyularının körelmesi,¹⁷⁰ hayal gücünün ölmesi,¹⁷¹ düşünemez ve hissedemez hale gelmeleri,¹⁷² bir eylemde bulunamamaları/harekete geçmekten çekinmeleri¹⁷³ yaşadıkları mekanların sonsuz ıssızlığı,¹⁷⁴ karanlığı,¹⁷⁵ (zira güneşin yerine kara bulutlar vardır¹⁷⁶) yoksunluğu,¹⁷⁷ yoksulluğu ¹⁷⁸ ile benzerdir. Eliot insanların yaşamdan zevk alması için vicdanının rahat olması gerektiğini “The Elder Statesman” oyununda Lord’un hatalarını kabul edip geçmişiyile yüzleşinceye kadar huzursuz bir hayat yaşamasıyla belirgin kılmıştır. Oyunun ikinci sahnesinde Lord’un kızı Monica’ya “sessiz gözlemci insanın içindedir, sert ve suskun bir eleştirmendir” şeklinde bir karakter betimlemesi Eliot’ın vicdanın insanların gerçek yargııcı olduğu mesajını verme çabası sebebiyledir.

İşte Yitik insanlar olmak yahut yitik bir yaşam sürmek Eliot’a göre birey(ler)in düşünmemesinin, gözlem yapmamasının, hissetmemesinin,

¹⁶⁷ “not in movement but abstention from movement” s.174

¹⁶⁸ “unhealthy souls” s.174

¹⁶⁹ “the wind that sweeps the gloomy hills of London. Hampstead and Clerkenwell, Campden and Putney, Highgate, Primrose and Ludgate. ... the darkness...” s.174

¹⁷⁰ “desiccation of the world of sense” s.174

¹⁷¹ “evacuation of the world of fancy” s.174

¹⁷² “inoperancy of the world of spirit” s. 174

¹⁷³ “not in movement/But abstention from movement” s.174

¹⁷⁴ “the world of perpetual solitude” s.174

¹⁷⁵ “internal darkness” s.174

¹⁷⁶ “The black cloud carries the sun away.” s.174

¹⁷⁷ “deprivation/And destitution of all property” s.174

¹⁷⁸ Bir önceki dipnota bakınız.

sevmemesinin, hayal etmemesinin, dürüst, saygılı, adil olmamasının kaçınılmaz sonudur.

İlk olarak Eliot’a göre düşünmek ve gözlem yapmak önemlidir. Lakin Eliot bu eylemlerin gerçekleşmesi için kişinin öncelikli olarak yalnız kalmaya ihtiyacı olduğunu bilmektedir. Daha da önemlisi Eliot insanların yalnız varlıklar olduğunu çözmüş bir bireydir. Bu suretle Eliot’a göre yalnızlık insanın ruhu için gereklidir. “The Confidential Clerk” oyununda Colby’ye hayatının dersini veren Lucasta’nın “sen yalnızlıktan kaçtığını düşündüğün an yalnızlık senin üstüne üstüne gelir. Sen kurtulduğunu sandığında aslında yalnızlığın içine daha da girersin. Ve sonunda anlarsın ki yalnızlıktan kaçış yok.”¹⁷⁹ sözleri yalnızlığın hayatın gerçek bir parçası, kanunu olduğunu kanıtlar niteliktedir. Lakin Eliot bu yalnız kalma ihtiyaç hissiyatı ile kardeşler akrabalar arasında, kalabalık içinde yalnız kalmayı birbirinden ayırmıştır. Eliot’a göre ikinci tür yalnızlık, hiç şüphesiz, kişi için yıpratıcı, olumsuz niteliktedir zira “The Confidential Clerk” oyununun ikinci sahnesinde Lady Elizabeth’in Colby’ye “sen kardeşsiz, akrabasız, yalnız bir çocuk olarak büyüdün. Bense kalabalık ve samimi olmayan sıkıcı, beni dışlayan “akraba sürüsü! O sevimsiz insanların! arasında büyüdüm. Kendimi onların arasında adeta kartallar yuvasında bir güvercin gibi hissederdim. Her zaman birilerini öldürüp yiyen etoburlar. Bu yüzeysel farklılıklarına rağmen çocukluğumuz aynıymış bence”¹⁸⁰ sözleri Eliot’ın samimi yetsiz, yapmacık, çıkarıcı akraba ilişkilerini eleştirdiğini gösterir niteliktedir. Wilde’ın ve Plath’ın birey olabilmenin en başat yollarından ilki olarak gördüğü düşünmenin gerçekleşmesi için herşeyden ve herkesten uzaklaşmayı, yalnız kalmayı

¹⁷⁹ Lucasta: “Just when you think you’re on the point of release from loneliness, then loneliness swoops down upon you; when you think you’re getting out, you’re getting further in, and you know at last that there’s no escape.” s.478. “The Confidential Clerk”

¹⁸⁰ Lady Elizabeth: “Oh, swarms of relatives! And such unpleasant people! I thought of myself as a dove in a eagle’s nest. They were so carnivorous. Always killing things and eating them. And yet our childhood must have been similar. s. 484.. “The Confidential Clerk”

eserlerinde defalarca dile getirdikleri gibi Eliot da bu noktayı “The Confidential Clerk” oyununda ele alır. Eliot’a göre birey vasfına sahip olmak için kişi “iç dünyasını” keşfetmeli, ihtiyacı olduğu anda “saklı bahçesine” girip kapıyı kilitleyip invizaya çekilebilmelidir ki böylece rahatlayacaktır. Lakin daha da önemlisi kendini keşfedecektir zira Lucasta’nın Colby’ye dediği gibi “senin bahçen hiç kimsenin duymadığı sadece senin duyduğun müzik, hiç kimsenin kokusunu almadığı sadece senin kokusunu duyduğun çiçek bahçesidir.”¹⁸¹ Alıntıdan görüleceği üzere kişinin düşünme eylemini gerçekleştirebilmesi için kendine ait bir alanı olmalıdır. “The Elder Statesman” oyununda da Eliot bu konuyu ele almıştır. Charles’ın Lord’un “hayat dolu, yönetici, manevracı, ikna edici, korkutucu, kısaca patron yönü”nü¹⁸² yabancı insanlarla karşılaşma korkusuyla bağdaştıramamasını Monica şöyle izah eder: “yetkili makamda iken, yetkili kıyafetleri içindeki adam kendi olamaz/değildir. Sadece halk adamıdır. Siyaset ile uğraşırken siyasi bir etiketi vardı. Genel şirkette başkan olarak tanınıyordu. Özeli hep saklı kaldı.[...] kendi özeli vardı.”¹⁸³ Monica’nın bu sözleri kişinin kendi alanında/dünyasında çok farklı duygulara, kişiliğe sahip olabileceği ihtimalini göstermektedir.

Eliot düşünmenin önemini ise “The Family Reunion” oyununun son sahnesinde Koro’nun yaptığı özeleştiride de görüldüğü gibi biz insanlar “düşünmek nedir bilmiyoruz.”¹⁸⁴ Öyle ki “anlayışımız o kadar sınırlı, kısıtlı/kıtkı”¹⁸⁵ “dünyada

¹⁸¹ Lucasta: “And your garden is a garden where you hear a music that no one else could hear, and the flowers have a scent that no one else could smell” s.473. “The Confidential Clerk”

¹⁸² Charles: “But he’s most alive when he’s among people managing, manoeuvring, cajoling or bullying-at all of which he’s a master. Strangers!” s.528. “The Elder Statesman”

¹⁸³ Monica: “You don’t understand. It’s one thing meeting people when you’re in authority, with authority’s costume, when the man that people see when they meet you is not the private man, but the public personage. In politics Father wore a public label. And later, as chairman of public companies, always his privacy has been preserved.[...] There is a private self, Charles.” s.528. “The Elder Statesman”

¹⁸⁴ Chorus: “We do not know much about thinking.” s.291. “The Family Reunion”.

¹⁸⁵ Chorus: “But the circle of our understanding/Is a very restricted area” s.291 “The Family Reunion”

neler olup bitiyor, meydana geliyor?”¹⁸⁶ düşünmemekte, “meydana gelmek/vuku bulmak ne demektir/nedir?”¹⁸⁷ bilmemekteyiz. Bunun sonucu “aynı kapıdan çıksak da kendimizi yine aynı odada bulmaktayız”,¹⁸⁸ “merdivenlerden yukarı doğru çıktıkça kendimizi aşağıya iner bir vaziyette bulmaktayız”¹⁸⁹ zira geniş/engin düşünmekten uzağız. Bir başka deyişle sığ düşünceliyiz, farklı düşüncelerin olabileceğine ihtimal vermiyoruz, var olmasını dahi istemiyoruz. Bu yüzden Koro’nun da dediği gibi “aynı pencereden bakıp farklı manzaralar görmek istemiyoruz”¹⁹⁰ çünkü farklı görüşlere, fikirlere, inançlara tahammülümüz yok. “Bir bahçede yolumuzu kaybetmekten, kaybolmaktan hoşlanmayız zira beynimizin/fikirlerimizin içinde kaybolup yorulmaya benziyor.”¹⁹¹ “Uyanmaktan hoşlanmıyoruz zira uyurkenki halimize geri dönüyoruz.”¹⁹² Alıntılardan açıkça anlaşılacağı üzere kişinin düşünmemesi yerinde saymasına, ilerlememesine neden olmaktadır. Bu yüzden Eliot’a göre insanlar hayatlarını düşünerek, akıllarını kullanarak yaşamalıdır. İşte Eliot’a göre gerçek bir birey dürüst, duyarlı ve düşüncelidir. Bu erdemlerin eksikliği yahut yokluğu insanı “sığ” yapar. Eliot’ın “The Hollow Men” şiirinde de işaret ettiği üzere bir bireyin güçlü oluşu hayatı anlayabilmesi ve çözebilmesiyle doğru orantılıdır. Hayatı idrak edemeyen, çözemeyen, yaşamın özünü ‘görmek’ için dikkatli bakmayan, yaşama dair nüans içeren sözcükleri ayırt edemeyen kişiler iki arada bir derede kalmış “hollow men”dir (“sığ düşüncelere sahip insanlar”dır). Ve bu “sığ düşünceye sahip insanlar”¹⁹³ “ölü

¹⁸⁶ Chorus: “What is happening outside of the circle?” s.291. “The Family Reunion”

¹⁸⁷ Chorus: “And what is the meaning of happening?” s.291. “The Family Reunion”

¹⁸⁸ “We do not like to walk out of a door, and find ourselves back in the same room” s.290.

¹⁸⁹ “We do not like to climb a stair, and find that it takes us down.” s.290

¹⁹⁰ “We do not like to look out of the same window, and see quite a different landscape” s.290

¹⁹¹ “We do not like the maze in the garden, because it too closely resembles the maze in the brain.” s.290

¹⁹² “We do not like what happens when we are awake, because it too closely resembles what happens when we are asleep.” s.290

¹⁹³ “The Hollow Men” s.83.

topraklarda”¹⁹⁴ “dar vadilerde”¹⁹⁵ , “boş mahzenlerde”¹⁹⁶ “sığ göllerde”¹⁹⁷ yaşamak durumundadır. Şiirde “gerçek ile algı”,¹⁹⁸ “eylem ile hareket”,¹⁹⁹ “tepki ile his”,²⁰⁰ “öz ile soy”²⁰¹ gibi kavramlar arasındaki nüansı ancak hayatı idrak edebilmiş insanlar fark edeceği belirtilmektedir. Aradaki farkı sezemeyen, anlayamayan sığ/boş insanların ise bir “gölgeden”²⁰² başka bir şey olmayacağı gösterilmektedir. Şiirde “farelerin üstünden atladığı”²⁰³ “kırık”²⁰⁴ ve “boş kadehlerin”²⁰⁵ durduğu “şarapsız mahzenlerde”²⁰⁶ , “kurumuş çime değen rüzgâr gibi birbirine sessizce ve anlamsızca fısıldayan”²⁰⁷ sığ düşünceli insanlar “saman ile dolu kafaları”²⁰⁸ ve “kısılmış sesleri”²⁰⁹ ile adeta “içi doldurulmuş”²¹⁰ yan yana duran bostan korkuluğu gibidir. Bu insanların ne şekli şemâli ne yüzünün rengi ne de hareketlerinde bir sıcaklık sevecenlik vardır. Felçlidirler zira hiçbir şekilde hareket edememektedirler. Ayrıca bu insanlar bir kalbe ve beyne, asi ruha sahip olmadığı için birey değildir. Dolayısıyla bu insanlar yaşadıkları yeri de adeta “kuru bir mahzene”²¹¹ , “ışıksız bir bodruma”²¹² çevirecektir zira ruhlarını da yitirmişlerdir. Kısacası “boş insanlardır”²¹³ “The Waste Land” şiirinin “The Burial of the Dead” bölümünde “kış yeryüzünü unutkan karla örterken”²¹⁴ insanlar da yaşamın özünü unutmuştur.

¹⁹⁴ “dead land” s.84 “The Hollow Men”

¹⁹⁵ “hollow valley” s.84 “The Hollow Men”

¹⁹⁶ “dry cellar” s.83 “The Hollow Men”

¹⁹⁷ “tumid river” s.85 “The Hollow Men”

¹⁹⁸ “between the idea and the reality” s.85 “The Hollow Men”

¹⁹⁹ “between the motion and the act” s.85 “The Hollow Men”

²⁰⁰ “between the emotion and thee repsonse” s.85 “The Hollow Men”

²⁰¹ “between the essence and the descent” s.85 “The Hollow Men”

²⁰² “the shadow” s.85 “The Hollow Men”

²⁰³ “rats’ feet over broken glass” s.83 “The Hollow Men”

²⁰⁴ “broken glass” s.83 “The Hollow Men”

²⁰⁵ “dry glass” s.83 “The Hollow Men”

²⁰⁶ “dry cellar” s.83 “The Hollow Men”

²⁰⁷ “We whisper together are quiet and meaningless as wind in dry glass” s.83 “The Hollow Men”

²⁰⁸ “headpiece filled with straw” s.83 “The Hollow Men”

²⁰⁹ “our dried voices” s.83 “The Hollow Men”

²¹⁰ “we are the stuffed men” s.83 “The Hollow Men”

²¹¹ “dry cellar” “The Hollow Men”

²¹² “dry cellar” “The Hollow Men”

²¹³ “empty men” “The Hollow Men”

²¹⁴ “Winter [...] covering earth in forgetful snow,” s.61 “The Waste Land” şiirinin “The Burial of the Dead” bölümü

İnsanlar tıpkı toprağın altındaki “cansız kökler”²¹⁵ gibi yahut sis ve duman altındaki şehir²¹⁶ gibi hayatın sadece bir parçasıyla yetinmektedir zira bu insanlar ölmemiş olsa da hayatı idrak ederek doya doya yaşayamamaktadır. “The Burial of the Dead” bölümündeki şiir kişinin sözleriyle “ne ölüyüm ne diriyim, hiçbir şey bilmiyorum, ışığın ve sessizliğin içine bakıyorum.”²¹⁷ Alıntıda görüleceği gibi bu insanlar hayatı çözebilmiş değildir çünkü düşünmemektedirler. Şiirin aynı bölümünde kuzeni Mary ile dağa kaymaya çıkan şiir kişisi “dağda hem korkar hem de özgür olduğunu hisseder”²¹⁸ zira doğayı gözlemlemekte ve düşünme yeteneğini kullanmaktadır. Ne var ki düşünmeyen, gözlem yapmayan, hissetmeyen, hatta korkmayan insanlar tıpkı “susuz kalmış toprak, cansız bitki kökleri, kurumuş yumrular gibidir”²¹⁹. Hatta gölge vermeyen bir kurumuş ağaç, su sesi vermeyen kuru bir taş gibidir.”²²⁰ Bu yüzden kış bu insanları sadece iç çekişleriyle yalnız bırakmaktadır. Dahası gerçeklerle yüzleşmesinden, kendisini ve hayatı idrak etmesinden alıkoyar: Nisan ayının gelmesiyle “ölü topraktan leylakların filiz vermesi... bahar yağmurlarıyla cansız köklerin canlanması”²²¹ dolayısıyla Baharda doğanın yeniden dirilişi sığ düşüncedeki insanları hiçbir şekilde duygulandırmamakta, canlandırmamaktadır. Şiirde belirtildiği üzere bu insanlar ne geçmişini hatırlamakta ne de geleceğe yönelik arzu duymaktadırlar. Aksine bu insanlar kışı bahara “kış bizi ısıtıyordu”²²² diyerek

²¹⁵ “dried tubers” s.61 “The Waste Land” şiirinin “The Burial of the Dead” bölümü

²¹⁶ “Unreal city, under the Brown fog of a winter dawn” s.62

²¹⁷ “I was neither living nor dead, and I knew nothing, looking into the heart of light, the silence.” s.62 “The Waste Land” şiirinin “The Burial of the Dead” bölümü

²¹⁸ “I was frightened[...]In the mountains, there you feel free.” s.61 “The Waste Land” şiirinin “The Burial of the Dead” bölümü

²¹⁹ “dull roots with spring rain. [...]feeding a little life with dried tubers.” s.61 “The Waste Land” şiirinin “The Burial of the Dead” bölümü

²²⁰ “the dead tree gives no shelter, the cricket no relief, and the dry stone no sound of water” s.61 “The Waste Land” şiirinin “The Burial of the Dead” bölümü

²²¹ “breeding lilacs out of the dead land[...] stirring dull roots with spring rain” s.61 “The Waste Land” şiirinin “The Burial of the Dead” bölümü

²²² “winter kept us warm” s.61 “The Waste Land” şiirinin “The Burial of the Dead” bölümü

sızlanmaktadır. Bu yüzden bu insanlar için “nisan ayı en zalim aydır.”²²³ Eliot’a göre sığ, boş insanlar için dünya sızılarla/ağlamalarla/hayıflanmalarla son bulacaktır.

Eliot “The Love Song of J. Alfred Prufrock” şiirinde ise bu sığ insanları, yani zamanını/hayatını boşa harcayan insanları eleştirir. Şiirde hiçbir şey yapmadan, vaktini öldüren kadınlar görülmektedir: “odada kadınlar bir geliyor bir gidiyor/Michelangelo’yu konuşuyor”.²²⁴ O dönemde kadınların eğitim ve kültürel seviyesi dikkate alındığında şiirde kadınların bir odada ünlü İtalyan Rönesans Dönemi ressam ve heykeltıraşı Michalengelo’yu konuşmaları olası değildir. Oda sınırları belli, kapalı bir alandır. Bu mekân kadınların kısıtlı, yetersiz bilgisini, ‘dar dünyasını’ vurgulamaktadır.

Şiirdeki Michalengelo yaşarken insanlık tarihinin kıymetli hazineleri olarak anılacak eserlerini yaratmıştır. Ne var ki “Sanat”tan anlamayan, duyarsız ve duygusuz, önyargılı, yobaz toplum yüzünden Michalengelo yalnız ve çaresiz kalmıştır. Yalnızlık ve güvensizlik duyguları şiirde şiir kişinin dolayısıyla T.S.Eliot’ın Michalengelo ile özdeşim kurmasıyla belirmektedir. Şiirde şiir kişinin ruhsal durumu mekânlarla özdeşir. Örneğin “yarı terkedilmiş caddeler”²²⁵, “bir gecelik ucuz otellerde huzursuz geceler”²²⁶, “talaş tozu kaplı Midye satan restaurant”²²⁷, “şehri saran sarı sis ve sarı dumanın evlerin pencere camına kadar gelmiş olması”²²⁸ şiir kişinin yalnızlığına, düzensiz cinsel hayatına, beslenme bozukluğuna, huzursuzluğuna dolaylı bir şekilde işaret etmektedir. Şiirde

²²³ “april is the cruellest month” s.61 “The Waste Land” şiirinin “The Burial of the Dead” bölümü

²²⁴ “In the room the women come and go, talking of Michelangelo” s.13 ve 14. “The Love Song of J. Alfred Prufrock”.

²²⁵ “half-deserted streets” s.13 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²²⁶ “of restless nights in one-night cheap hotels” s.13 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²²⁷ “sawdust restaurants with oyster-shells” s.13 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²²⁸ “the yellow fog that rubs its back upon the window-panes, the yellow smoke that rubs its muzzle on the window-panes” s.13 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

“yaşlanmış”,²²⁹ “yalnız”,²³⁰ “uykulu”,²³¹ “yorgun”,²³² “hayatın gerçekleriyle yüzleşecek gücü olmayan”,²³³ “ağlayan”,²³⁴ ama “dua eden”,²³⁵ “ihtişamı sönen”,²³⁶ “korkan”,²³⁷ duygu ve düşüncelerini tam olarak net bir şekilde ifade edemeyen²³⁸ bir adam olan J. Alfred Prufrock’ın “Love Song”u şarkı olmaktan ziyade bir ağıttır zira hayatını doyasıya yaşayamamaktadır. Lakin ölü de değildir, adeta bir ipte asılı kalmış öylece beklemektedir. Şiirde şiir kişisi insanların sürekli kendisi hakkında kel ve sıska şeklinde dedikodu yaptığını düşünmektedir: “tepemde kelleşen bölge sebebiyle, konuşacak onlar: ‘saçı ne kadar da seyrelmiş!’ [...] konuşacak onlar: kolları ve bacakları da ne kadar ince, sıska!”.²³⁹ Şiir kişisi’nin özgüven eksikliği kararlar alamamasına, harekete geçememesine sebep olmaktadır: “zaman olacak, zaman olacak,/... yüzlerce kararsızlık/yüzlerce fikir bulma ve bu fikirleri değiştirmek için/...kararlar almak ve bu kararlardan caymak için zaman olacak.”²⁴⁰ Prufrock harekete geçmek istemektedir zira kendisine “nasıl başlamalıyım?”²⁴¹ , “nasıl düşünmeliyim?”²⁴² diye soru yöneltmektedir. Kendisine soru sorabilen bir kişi ise - ki bu şiirde bu kişi Prufrock’tır- Eliot’a göre akıllı, düşünebilen bir kişidir. Nitekim Prufrock da özü itibarıyla zekâsını ve düşünme yeteneğini kullanabilen bir adamdır ve şu dünyada sıradan bir insan olduğunun da bilincindedir: “Hamlet değilim”²⁴³ der. Kraliyet soyundan gelen asillerin Prens’e “politik”²⁴⁴, “itinalı”,²⁴⁵ “dikkatli”,²⁴⁶

²²⁹ “I grow old...I grow old” s.16 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²³⁰ “of lonely men” s.15 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²³¹ “asleep” s.15 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²³² “tired” s.15 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²³³ “have the strength to force the moment to its crisis?” s.15 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²³⁴ “wept” s.15 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²³⁵ “prayed” s.15 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²³⁶ “my greatness flicker” s.15 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²³⁷ “I was afraid” s.15 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²³⁸ “It is impossible to say just what I mean” s.16 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²³⁹ “With a bald spot in the middle of my hair-(They will say: ‘How his hair is growing thin!’) [...] (They will say: ‘But how his arms and legs are thin!’)” s.14 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²⁴⁰ “time yet for a hundred indecisions, and for a hundred visions and revisions” s.14 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²⁴¹ “how should I begin?” s.15 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²⁴² “how should I presume?” s.16 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²⁴³ “No! I am not Prince Hamlet” s.16 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²⁴⁴ “Politik” s.16 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

“şatafatlı cümleler”²⁴⁷ kurmasını ise yadırgamakta ve bunu “kolay yol”²⁴⁸ olarak görmektedir. Bu cümleler ile karşıdaki kişinin “aptal”²⁴⁹ ve “gülünç”²⁵⁰ duruma düşürüldüğünü düşünmektedir. Açıkçası yağcılıktan hoşlanmamaktadır. Öyleyse Eliot kelime oyunları ile karşıdaki kişiyi kandırmanın gerçekte kendini kandırdığını, asıl aptalların kendilerinin olduğunu düşünmektedir. Eliot’a göre yapmacık tavırlar insan ziyanlığının bir diğer göstergesidir.

“Bir makineyi çalıştırmayı, kazalardan uzak durmayı, yangın çıkarmamayı biliriz, hırsızlara, hastalıklara karşı önlemimizi alırız ama kadere karşı çaresiziz.”²⁵¹ Bu noktada Eliot’ın insanoğlunun dini duygulara/inanca da sahip olmasını gerekli gördüğü anlaşılmaktadır. Lakin Eliot kişinin dini inancını dahi düşünerek bulmasını istemektedir. Bu noktada tıpkı Wilde ve Plath gibi bağnazlıktan hoşlanmadığı açık ve nettir. Eliot dini inancı “bir fundalığın, kayalıkların, iyonosfer tabakasının, gece beliren ve adeta gülümseyen ay’ın gerisini, ötesini”²⁵² düşünerek bulur. “Biz neyiz? ve ne yapıyoruz? Bize ne yapılıyor?/ne oluyor?”²⁵³ sorularını sorması şu gerçeği idrak etmesini ve etmemizi sağlamıştır: “insan yitikliğinden ötesini yaşamıyoruz. Karanlıkta yolumuzu kaybettik.”²⁵⁴

Eliot’a göre kişinin karanlıkta kalması, yolunu kaybetmesi aydın insan olmadığının, aydınlıktan uzak kaldığının resmidir ki “The Family Reunion” oyununun sonunda Amy karakteri karanlıkta odasındadır ve Agatha ile Mary’e

²⁴⁵ “meticulous” s.16 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²⁴⁶ “cautious” s.16 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²⁴⁷ “high sentence” s.16 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²⁴⁸ “an easy tool” s.16 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²⁴⁹ “the Fool” s.16 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²⁵⁰ “ridiculous” s.16 “The Love Song of J. Alfred Prufrock”

²⁵¹ “We know how to work the machine,/We can usually avoid accidents,/We are insured against fire,/Against larceny and illness[...]/But not against the act of God” s.290-91.

²⁵² “What ambush lies beyond the heather/And behind the Standing Stones?/Beyond the Heavieside Layer/And behind the smiling moon?” s.291

²⁵³ “And what are we, and what are we doing? [...] “And what is being done to us?” s.291

²⁵⁴ “We have suffered for more than a personal loss-/We have lost our way in the dark” s.291

“Agatha! Mary! Koşun! Karanlıkta saat durdu!”²⁵⁵ şeklindeki isteği hatta feryadı figanı kendisine yardım etmelerini isteme ihtiyacından doğmakta, karanlıkta yalnız kalamamasından kaynaklanmakta, yitık bir insan olduğu gerçeğiyle yüzleşmemesinin neticesidir.

Eliot insan yitikliğine karşı önce düşünmeyi ve ardından gözlem yapmayı elzem bulur. Lakin Eliot’a göre kişi sadece bakmamalı görmeyi bilmeli ve gördüğü ve gözlem yaptığı her şeyi düşünmeli, zihninde tartmalı, yorumlamalı, idrak etmelidir. Eliot’a göre “The Family Reunion” oyununda on üç karakterden sadece üç karakterin (kuzenler Mary ile Harry ve teyzeleri Agatha) birbiriyle iletişim kurabiliyor olmasının nedeni Harry’nin Mary’e “ben ne kadar anlatmaya çalışsam da sen asla anlamayacaksın.[...] Senin beni anlamın için tek yol var: görmek.”²⁵⁶ , Agatha’nın ise Mary’e bu evde “sen ve ben gözlemci/gözcüyüz [...] kolay görev değil”²⁵⁷ şeklindeki ifadelerinde gizlidir. Her iki karakterin farklı sahnelerde dile getirdiği husus anlamak için önce görmeyi başarmanın gerekliliğidir. “The Elder Statesman” oyununun ikinci sahnesinde Lord Claverton’un “güneşin yaydığı ışık ve ısı yani erken gelen yaz meyve ağaçlarına vuracak donun alametidir”²⁵⁸ şeklindeki ifadesi kış ortasında çıkan baharı, doğadaki tezatlığı görebildiğinin işaretidir. Eliot “kışın ortasında çıkan baharın dahi kendine özgü/has bir mevsim”²⁵⁹ olduğunu gözlemlemiştir ve bu mevsimi “sıfır noktasında akıl almaz yaz”²⁶⁰ olarak adlandırmıştır. Bu mevsimde hava ne kutuplarda olduğu kadar soğuk ne de tropik

²⁵⁵ “Agatha! Mary! Come! / The clock has stopped in the dark!” s.290

²⁵⁶ “If I tried to explain, you could never understand: [...] There is only one way for you to understand/And that is by seeing.” s.250. “The Family Reunion”

²⁵⁷ “You and I, Mary, are only watchers [...] not the easiest role.” s. 246. “The Family Reunion”

²⁵⁸ Lord Claverton: “But this early summer, that’s hardly seasonable, is so often a harbinger of frost on the fruit trees” s.544. “The Elder Statesman”

²⁵⁹ “Midwinter spring is its own season” s.191“Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

²⁶⁰ “the unimaginable Zero summer” s.191“Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

bölgelerde olduğu kadar ılımandır,²⁶¹ bu mevsim adeta zamanda asılı kalmıştır²⁶² zira hem erime hem de soğuk/ayaz/buz tutma²⁶³ bu mevsimde birlikte görülmektedir. Güneş tam tepede iken gölet ve hendeklerde buz tutmuş suyu eritmekte,²⁶⁴ bir süre atıştıran karın yeşil ağaçların/çalılıkların üstünde tomurcuğu olmayan (olsa da tomurcuğu koparacak bir rüzgâr esmemektedir²⁶⁵) lakin solmayan ve kokusuz bir çiçek²⁶⁶ gibi görünmesi dikkatli bakan gözlerin görebileceği hassas noktalardır, nüanstır. Eliot mevsimlerde görülebilecek bu beşinci mevsim olasılığını adeta insanların ruh hallerinde de olabileceğini fark etmiştir. “The Family Reunion” oyununda Mary’nin kuzeni Harry’e dediği gibi “keder neşenin zıddı olsa da neşe de bir tür kederdir. Doğum anını idrakımız ölüm gerçeğini anlamamızla mümkün olacak. Bahar mevsimi kurban mevsimidir aslında.”²⁶⁷ sözleri Harry’nin “bahar akan kandır, kurban mevsimidir”²⁶⁸ şeklindeki ifadesini destekler niteliktedir. Oyunda iletişim kurabilen bu iki karakter bahar mevsiminde doğan, açan her canlının kış mevsiminde öleceğini, kurban edileceğini anlamaktadır. Havaaların sıcak ve soğuğu içinde barındırması, denizde meydana gelen gelgit²⁶⁹ (medcezir olayı) veyahut “bir hastalıktan sonra kişinin tekrar sağlığına kavuşmasının aslında bir başka hastalığın kuluçka döneminin başlangıcı”²⁷⁰ olması gibi insanların da özünde sadece/salt iyi ya da sadece/salt kötü olmayacağını, içinde hem iyilik hem kötülük hislerinin birlikte var olacağını fark etmiştir Eliot. Öyle ki “The Family Reunion” oyununda Dr. Warburton’un ilk hastasının kanser hastalığına yakalanmış hayatı, yaşamayı çok

²⁶¹ “between pole and tropic” s.191 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

²⁶² “suspended in time” s.191 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

²⁶³ “with frost and fire” s.191 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

²⁶⁴ “The brief sun flames the ice, on pond and ditches” s.191 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü:

²⁶⁵ “no wind” “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

²⁶⁶ “Now the hedgerow/Is blanched for an hour with transitory blossom/Of snow, a bloom more sudden/Than that of summer, neither budding nor fading” s.191 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

²⁶⁷ Mary: “Pain is the opposite of joy/But joy is a kind of pain/I believe the moment of birth/Is when we have knowledge of death/I believe the season of birth/Is the season of sacrifice” s.251-52. “The Family Reunion”

²⁶⁸ Harry: “Spring is an issue of blood/A season of sacrifice” s.251 “The Family Reunion”

²⁶⁹ Harry: “the new full tide returning the ghosts of the dead” s.251 “The Family Reunion”

²⁷⁰ Harry: “For what you call restoration to health/Is only incubation of another malady.” s.255 “The Family Reunion” oyunu

seven dolayısıyla kanserle sıkı mücadele etmiş bir katil ²⁷¹ olması Eliot'ın vurguladığı bu noktaya bir örnektir. Eliot'a göre her şey değişirken “tek bir şey değişmeyecektir. Tüm hayatım boyunca bir şey değişmedi. Ne kadar gizlersen gizle bu şey değişmeyecek: iyi ile kötünün sonsuz mücadelesi”²⁷² derken tezatlığın/zıtlığın sabit oluşunu göstermektedir. Kısaca tezatlık/zıtlık doğanın, hayatın, olayların, zamanın ve insanların yapısını ve hatta insanların hareketlerinin/eylemlerinin yapısını oluşturmaktadır. Öyle ki “The Confidential Clerk” oyununun ikinci sahnesinde Lucasta'nın Colby'ye “evet bir piç kurusu olabilirim lakin benim de bir onurum var” itirafı zıtlığın en derin hissedilebileceği noktaya işaret etmektedir. Yine “The Confidential Clerk” oyununun bu defa birinci sahnesinde Sir Claude'un “hayat beni değiştirdi. Ve şimdi de seni değiştiriyor. Yaşamım hayallerimle başladı. Hayallerim hayallerimi gerçek kıldı” ²⁷³ sözleri hayatta salt bir şeyden bahsetmenin mümkün olmadığını, her şeyin girift halde bulunduğunu kanıtlar niteliktedir. Bir başka şekilde ifade edilirse “başlangıç dediğimiz şey aslında hep bir bitıştır, bitirmek ise başlamaktır. Varış noktası çıkış noktasıdır. [...] her bir sözcük her bir cümle hem son hem başlangıçtır. [...] keşfetmekten asla kaçamayız. Keşiflerimizin sonunda varacağımız nokta ise başladığımız o ilk noktadır, o yeri ilk kez gördüğümüz andır. Bilinmeyen sayesinde, yeryüzünde keşfedilmemiş son noktaya varılacak kapı başlangıç noktasıdır.”²⁷⁴ Bu nokta bir başka şekilde yine Eliot'ın sözleriyle ifade edilirse kişi “okuma yazma bilse de sarf ettiği sözcüğü, konuştuğu

²⁷¹ Warburton: [...] My first patient, now-/You wouldn't believe it, ladies- was a murderer,/Who suffered from an incurable cancer./How he fought against it! I never saw a man/More anxious to live.” s.255 “The Family Reunion”

²⁷² “But one thing does not change./In all of my years, one thing does not change./However you disguise it, this thing does not change./The perpetual struggle of Good and Evil.” s.148 “Choruses from ‘The Rock’ I

²⁷³ “The life changed me, as it is changing you: It begins as a kind of make-believe/And the make-believing makes it real” s.464.

²⁷⁴ “What we call the beginning is often the end/And to make an end is to make a beginning./The end is where we start from. [...] Every phrase and every sentence is an end and a beginning, [...] We shall not cease from exploration/And the end of all our exploring/Will be to arrive where we started/And know the place for the first time. Through the unknown, remembered gate/When the last of earth left to discover/Is that which was the beginning,” s.197 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

şeyi bilmiyorsa, idrak etmiyorsa bilgisi onu cahil kılmaktadır.”²⁷⁵ Cahillik ise yaşamak değil ölümdür adeta.²⁷⁶ O halde kişi bilgi değil malumat sahibidir,²⁷⁷ velev ki bilgi sahibi olsun ama akıl sahibi değildir, bilge insan olamamaktadır.²⁷⁸ Bu yüzden insanlar yaşarken Hayat’ı yitirmektedir.²⁷⁹ Ölümleri dahi Tanrı’yla kavuşmak²⁸⁰ değil bilakis Tanrı’dan uzaklaşmak, toz olmaktır, ²⁸¹ hiçliktir kısacası. Hiçlik, hiç şüphesiz, “tembel ve lakayıt boşa zaman geçirmek ve kötü bir şekilde ölmektir.”²⁸² .” Bu vaziyet Eliot’a göre “içinde bal olmayan arı kovarı” ²⁸³ gibidir. Daha açık bir şekilde yine Eliot’ın sözleriyle ifade edilirse “insanların çalışmadan, keyif içinde para, mal mülk sahibi olma hırsıyla, ahlaksız, kibirli, ikiyüzlü ve inançsız yaşaması günah işlemesi demektir.”²⁸⁴ Bu ise insanın kendisine verebileceği en büyük zararlardan biridir zira insan yaşarken yaptığı her kötü davranış er ya da geç kendisini bizzat etkileyecektir. Eliot’ın ayrıca “The Family Reunion” oyununda pejmürde kılıklı lakin soylu arkadaşlarının arasında ön plana çıkmak, övülmek isteyen Ivy, kardeşler arasında en itibar sahibi olma isteğiyle dolup taşan Violet, hatta maddiyata önem veren Charles gibi gösteriş meraklısı ve bencil insanlara yönelik eleştirisini Koro şöyle yapar: “çok nadir, istisna insanlar gibi görünme çabamız var genellikle. Gazetelerde bile güzel karelerde/haberlerde yer almak şartıyla çıkmak istiyoruz. [...] biz de kendimizi iyi hissetmek için diğer insanların bizi konuşmasını/beğenmesini istiyoruz. Mahzendeki gürültüyü duymamak için pencereleri kapatıyoruz. Ya kapı aniden açılırsa ve perdeler

²⁷⁵ “Knowledge of speech, [...] / Knowledge of words, and ignorance of the Word./All our knowledge brings us nearer to our ignorance” s.147. “Choruses from the ‘The Rock’ I”

²⁷⁶ “All our ignorance brings us nearer to death” s.147.“Choruses from the ‘The Rock’ I”

²⁷⁷ “Where is the knowledge we have lost in information?” s.147. “Choruses from the ‘The Rock’ I”

²⁷⁸ “Where is the wisdom we have lost in knowledge?” s.147. “Choruses from the ‘The Rock’ I”

²⁷⁹ “Where is the Life we have lost in living?” s.147. “Choruses from the ‘The Rock’ I”

²⁸⁰ “But nearness to death no nearer to God” s.147. “Choruses from the ‘The Rock’ I”

²⁸¹ “Bring us farther from God and nearer to the Dust.” s.147. “Choruses from the ‘The Rock’ I”

²⁸² “Where many are born to idleness, to frittered lives and squalid deaths” s.151. “Choruses from the ‘The Rock’ II”

²⁸³ “honeyless hives” s.151“Choruses from the ‘The Rock’ II”

²⁸⁴ “For sloth, for avarice, gluttony, neglect of the Word of God,/For pride, for lechery, treachery, for every act of sin.” s.152. “Choruses from the ‘The Rock’ II”

indirilirse çatı tepemize çökerse ne yaparız? Ne gerçek ne değil anlarız. Sıkı tutunun. Bu dünya algıladığımız şekilde var olmaya devam ediyor.” İşte Eliot dürüst, samimi olma gibi erdemlerin ehemmiyetini idrak etmiş birey olarak insanlara şöyle bir soru yöneltir: “harabeye dönmüş içinde çaresizce oturduğun bu evi sağlam yapmamış mıydın?”²⁸⁵ Eliot’ın bu sorusu “insan geçmişte yaptığı her kötü davranışı yüzünden ıstırap çekecektir; iyi/doğru davranışlarının ise mükafatını alacaktır”²⁸⁶ gerçeğinin metaforik bir sorusudur. Lakin kişi “pişman olup mütevazi bir şekilde tövbe ederse, atalarının günahının cezasını çekmeyi kabul ederse günahlarından arınacaktır.”²⁸⁷ Ne var ki insanlar değişen zaman ve şartlara göre değişmekte, “mutlu ve zengin iken dinini, Tanrı ile iletişim kurduğu tapınağı hiç umursamamakta, aklına dahi getirmemekte, dara düştüğünde açmazda kaldığında ise eleştirmektedir”²⁸⁸, yerden yere vurmaktadır. yerden yere vurduğu görülmektedir. Halbuki Eliot’a göre “hayatın kanunudur”²⁸⁹. Eliot herşeye rağmen kilisenin içten içe çürüyüp yıkılsa da dışardan ise saldırılara maruz kalsa da hep var olmaya devam etmesini ²⁹⁰dilemektedir. Kısaca kilise değişen ve yıkıcı hem doğa şartlarına hem insan faktörüne rağmen hep dikili durmalıdır, var olmaya devam etmelidir zira tapınak dinin göstergesidir.

Eliot sağlıklı ve gerçek bir iletişim kurabilmesi için kişilerin önyargıdan, bencillikten, suçlayıcı tavırlardan uzak, eleştiriye açık olması gerektiğini vurgulamıştır. Eliot iletişim kurmak için insanların önyargıdan uzak olmalarının ve

²⁸⁵ “But you, have you built well, that you now sit helpless in a ruined house?” s.151 “Choruses from the ‘The Rock’ II”

²⁸⁶ “For every ill deed in the past we suffer the consequence.[...]And of all that was done that was good, you have the inheritance” s.152. “Choruses from the ‘The Rock’ II”

²⁸⁷ “And all that is ill you may repair if you walk together in humble/repentance, expiating the sins of your fathers” s.152. “Choruses from the ‘The Rock’ II”

²⁸⁸ “while there is time of prosperity the people will neglect the Temple, and in time of adversity they will decry it” s.152 “Choruses from the ‘The Rock’ II”

²⁸⁹ “for this is the law of life” s.152 “Choruses from the ‘The Rock’ II”

²⁹⁰ “The Church must be forever building, for it is forever decaying within and attacked from without” s.152 “Choruses from the ‘The Rock’ II”

karşısındakinin sözünü kesmemenin, bitirmesini beklemenin gerekliliğini “The Elder Statesman” oyununda Monica ile Charles’ın arasında geçen diyalogda gösterir zira Charles’ın maitre d’hotel’i tercih sebeplerini açıklamasını Monica “konudan uzaklaşıyoruz”²⁹¹ diyerek yarıda keser. Bunun üzerine Charles “asıl sen beni konumdan uzaklaştırıyorsun. Şunu açıklamaya çalışıyordum ki...”²⁹² derken Monica bu defa bambaşka konuya geçer ve “hep söz verip sözünü tutmadığın çaya kalıyor musun sen onu söyle.”²⁹³ der. Monica ile Charles’ın arasında sağlıklı bir iletişimin olmaması Monica’nın önyargılı ve suçlayıcı tavrıdır. Hatta Monica’nın kendi hatalarını, kusurlarını görmek, duymak, kabullenmek istemeyişidir zira Charles “öğleden sonra müsaidim derken senin bana öğleden sonranı ayırıp ayıramayacağını öğrenmek istiyordum. Ben sana restoranta gidelim demedim ama sen beni alışverişe sürükledin”²⁹⁴ sözüne Monica’nın kısa ve net “benimle alışveriş yapmayı sevmiyorsan...”²⁹⁵ şeklindeki suçlayıcı tavrı eleştiriye kapalı olduğunun kanıtıdır. Charles yine bu durumda anlayışlı ve olgun davranıp “tabii ki seninle alışverişini seviyorum. Ancak sen söylemeden senin ne almak istediğini tahmin etmemi ve ne alacağın konusunda sana tavsiye vermemi benden nasıl beklersin”²⁹⁶ sözüne Monica’nın bir açıklama yapmayıp bu konuyu da kapatıp “çaya kalmaz mısın?”²⁹⁷ sorusu iletişim kuramadığının kanıtı niteliğindedir.

Monica tıpkı “The Family Reunion” oyunundaki Amy gibi gerçekleri kabul etmek istemeyen bir karakterdir zira Charles Monica’ya “peki, çaya kalacağım. Ama biliyorsun ki seninle yine başbaşa kalıp konuşamayacağız. Bunu sen de biliyorsun.

²⁹¹ Monica: “we’re getting off the point” s.524. “The Elder Statesman”

²⁹² Charles: “You’ve got me off my point. I was trying to explain...” s.524. “The Elder Statesman”

²⁹³ Monica: “It’s simply the question of your staying to tea.” s.524. “The Elder Statesman”

²⁹⁴ Charles: “When I said that I was free for the whole afternoon, that meant you were to give me the whole afternoon. I couldn’t say what I wanted to, in a restaurant; and then you took me on a shopping expedition...” s.525. “The Elder Statesman”

²⁹⁵ Monica: “If you don’t like shopping with me...” s.525. “The Elder Statesman”

²⁹⁶ Charles: “Of course I like shopping with you. But how can one talk on a shopping expedition-except to guess what you want to buy and advise you to buy it.” s.525. “The Elder Statesman”

²⁹⁷ Monica: “But why not stop to tea?” s.525. “The Elder Statesman”

Baban artık emekli ve her gün evde duruyor.[...] baban sallana sallana gelmeden sana iki kelime şunu söylüyeyim ki baban senin sadece kendisiyle ilgilenmeni istiyor.”²⁹⁸ şeklindeki içten ve samimi eleştirisine Monica’nın “iki kelimedenden daha fazla şey söyledin. Hem ayrıca babam sallana sallana yürümez. Çok saygılı olduğunu da söyleyemicem”²⁹⁹ şeklindeki itirazı Monica’nın eleştiriye kapalı olduğunu, gerçeklerle yüzleşmek istemediğinin kanıtı niteliğindedir. Charles’ın “saygılı olmaya gayret ediyorum. Ama sen de biliyorsun ki seninle başbaşa bir dakika geçiremiyoruz”³⁰⁰ sözüne Monica’nın “benimle başbaşa olduğun dakikaların vardı ama sen tartışarak geçirdin.”³⁰¹ şeklindeki suçlayıcı sözleri Monica’nın önyargılı ve suçlayıcı kişiliğini belirgin kılar.

Oyunun başında iletişim kuramayan Monica ile Charles iletişim kurmayı Charles’ın “bir kez daha söylüyorum ben sana aşığım[...] senin de beni sevdiğini biliyorum”³⁰² şeklindeki ifadesinin “bencillik”³⁰³ içerdiğini kabul ettiğinde, lakin Monica’nın düşünce ve tavırlarıyla “sadece Charles’a değil kendisine de işkence ettiğini”³⁰⁴ söylediğinde ve Monica’nın bunu “haklısın. Kendime işkence ediyorum. Bu arada ben de sana aşığım”³⁰⁵ şeklinde hatasını kabul ettiğinde, duygularını net bir şekilde belirttiğinde gerçekleşir. Monica ile Charles’ın iletişim kurmayı başarması birbirlerinin eleştirilerini düşünüp kabul etmeleriyle gerçekleşir. Hiç şüphesiz iletişim kurmayı başarmaları değiştiklerinin de kanıtıdır. Charles’ın da dediği gibi

²⁹⁸ Charles: “very well then, I will stop to tea, but you know I won’t get a chance to talk to you. You know that. Now that your father’s retired He’s at home every day. [...] and because your father simply can’t bear it that any man but he should have you to himself, before I’ve said two words he’ll come ambling in...” s.525. “The Elder Statesman”

²⁹⁹ Monica: “You’ve said a good deal more than two words already. And besides, my father doesn’t amble. You’re not at all respectful.” s.525. “The Elder Statesman”

³⁰⁰ Charles: “I try to be respectful; but you know that I shan’t have a minute alone with you.” s.525 “The Elder Statesman”

³⁰¹ Monica: “You’ve already had several minutes alone with me which you’ve wasted in wrangling.” s.525. “The Elder Statesman”

³⁰² Charles: “Once more, that I’m in love with you. [...] I believe you love me.” s.525. “The Elder Statesman”

³⁰³ Charles: “But I’m selfish in saying that, ...” s.525 “The Elder Statesman”

³⁰⁴ Charles: “I think you’re tormenting yourself as well.” s.526. “The Elder Statesman”

³⁰⁵ Monica: “You’re right. I am. Because I am in love with you.” s.526. “The Elder Statesman”

Charles artık “bir dakika önceki aynı kişi”³⁰⁶ değildir. Daha da önemlisi önyargılı, kaptisli, suçlayıcı Monica’nın Charles ile birbirlerini anlamaya başladıkları anı “özel dünyamızda-şimdi özel dünyamıza geçtik-sözcükler farklı anlam içerir.[...]”³⁰⁷ şeklinde tanımlamasının yanı sıra uşak Lambert odaya geldiğinde ise “cemiyet içinde”³⁰⁸ olduklarını idrak etmesi açık fikirli insan olduğunun en büyük göstergesidir. Bu köklü değişimi- hatalarını kabul etmesi, hatalarıyla yüzleşmesi- Monica’yı Amy’den farklı kılmaktadır zira Amy’nin aksine Monica hatalarını idrak etmiştir, ruhsal yönden değişim göstermiştir.

Eliot sıg insanlar olmanın farklı sebepleri olabileceğini “The Confidential Clerk” oyunundaki Lady Elizabeth karakteri aracılığıyla gösterir. Farklı şehirleri, ülkeleri gezen, kendini “çok tecrübeli bir gezgin”³⁰⁹ olarak gören hatta en son İsviçre’ye kız arkadaşı Mildred Deverell ile gitmiş ve evine dönmüş Lady Elizabeth’i kocası Sir Claude ile eski katipleri Eggerson’ın yeni katipleri Mr. Colby Simpkins ile tanıştırdığında “on üç harften oluşması çoğu insanın düşündüğünün aksine şans getirecek sana. Sanatçı ruhuna sahip olmalısın. Ama solgun görünüyorsun. Sana kendine nasıl bakman gerektiğini anlatsam iyi olur.”³¹⁰ şeklinde isme göre kişilik analizi yapması ve ayak üstü sağlık hususunda nasihat vermesi hatta kocasının Colby’ye ahırın orada bir daire yaptırdığını söylediğinde “eminim kötü renkler seçmiştir. Kocam ruhsal yaşantımızda renklerin önemini kavrayamıyor”³¹¹ demesi ve kocasının seçtiği sarı çuha çiçeği rengini “Mr Colby için kesinlikle iç karartıcı. Onun

³⁰⁶ Charles: “I’m not the same person as a moment ago.” s.526. “The Elder Statesman”

³⁰⁷ Monica: “In our private World – now we have our private World-the meanings are different.” s.526. “The Elder Statesman”

³⁰⁸ Monica: “Now we’re in the public world” s.526. “The Elder Statesman”

³⁰⁹ Lady Elizabeth: “You know I’m a very experienced traveller.” s.458. “The Confidential Clerk”

³¹⁰ Lady Elizabeth: “[counting on her fingers]. Thirteen letters. That’s very auspicious.-contrary to what most people think. You should be artistic. But you look rather frail. I must give you lessons in the art of health.” s.459. “The Confidential Clerk”

³¹¹ Lady Elizabeth: “But all in the wrong colours, I’m sure. My husband does not understand the importance of colour for our spiritual life, Mr Colby.” s.459. “The Confidential Clerk”

ihtiyacı olan leylak rengi”³¹² demesi Lady Elizabeth’in tıpkı “Sweeney Agonistes” oyununda iskabil kartlarıyla geleceği görme çabasındaki Dusty’yi anımsatmaktadır. Tıpkı Dusty gibi Lady Elizabeth sığdır. Lady Elizabeth’in farklı ülkeleri görmüş olmasının doğru bir kişiliğe sahip olmak için yeterli olmadığına kanıtı niteliğindedir. Lady Elizabeth’in evden Lausanne’deki Dr. Leroux ile görüşme niyetiyle yola çıkıp sonradan fikrini değiştirip arkadaşı Mildred Deverell ile Zürih’e zihin kontrolü yöntemleri ve tekniği hususunda mükemmel bir doktor saydığı Dr Rebmann ile görüşmüştür. Kocası Sir Claude’un “Lausanne’deki doktor da zihin kontrolünü öğretmiyor muydu?”³¹³ şeklindeki sorusuna “Hayır, Claude, o sadece düşünce kontrolünü öğretiyor. Zihin kontrolü başka bir şey: daha gelişmiş”³¹⁴ demesi Wilde’ın “Lord Arthur Savile’s Crime” öyküsündeki Lady Windermere adlı kadın karakteri hatırlatır zira her iki karakter sürekli kendisine ilgilenecek ‘bir bilim dalı’ keşfedip o alanda ‘uzmanlaşmaktadır’. Bir diğer ifadeyle Eliot ile Wilde’ın aynı noktayı eleştirdiği görülmektedir: inançsızlık çağında inançsız insanların inanç arayışı, dolayısıyla insanların kendilerine sıkıldıkça yeni ve başka uğraşı alanları bulması ve eskisini demode yahut yararsız/boş/yanlış olarak değerlendirmesi. Eliot bu gerçeği ve bu durumu “The Confidential Clerk” oyununda Sir Claude’un Colby’ye söylediği şu sözleriyle açık ve net kılar: “yaptığım çömler benim sahip olduğum tek şeyim. Dinin yerini aldığını sanıyorum. Karımın ruhun ilacı adını verdiği araştırmaları gibi benim çömlerim de dinin yerini aldı. Dürüstçe şunu söyleyebilirim ki daha bir tanesiyle bile karşılaşmadığım dindar insanların dinde gördüğü uyumu/bütünlüğü dahi insanlar başka şeylerde bulabilir. Bir başkaları da

³¹² Lady Elizabeth: “A primrose yellow would be absolutely baneful to Mr. Colby. He needs a light mauve.” s.459. “The Confidential Clerk”

³¹³ Sir Claude: “But I thought that the doctor in Lousanne taught mind control?” s.460. “The Confidential Clerk”

³¹⁴ Lady Elizabeth: “No, Claude, he only teaches thought control. Mind control is a different matter: It’s more advanced.” s.460. “The Confidential Clerk”

kurduğu hayal dünyaları sayesinde iki dünyada varlığını sürdürebilir. Bu kişiler sen ve benim.”³¹⁵ Yine aynı oyunda bu defa ikinci sahnede Lady Elizabeth’in Colby’ye “daha önce bir süre Doğu’nun Bilgeliğine merak saldım, reenkarnasyona inandım. Bu bir süreçti. Şimdi inanmasam da o vakit bana her şeyi açıklıyor gibiydi. Zihin karmaşasından kurtulmuştum. Kişinin bu dünyadaki ailesi tekrar dünyaya gelmesi için sahip olması gereken bir şeydi. Gerçek ataları daha önceki hayatında idi.”³¹⁶ şeklinde reenkarnasyona inandığını anlatması aslında farklı dönemlerde farklı inanç arayışında olduğunu kabul ettiğini gösterir niteliktedir. Dahası Lady Elizabeth’in bu boş çabalardan kurtulup Tanrı’yı, dini inancını bulduğu “hepimizin içinde bir şeyler var, genlerle gelmeyen, emsalsiz bir şey var içimizde. Sonsuzluktan gelen bir şeyler. Tanrı’dan direk gelen bir şeyler. Demem o ki biz hiç kimseye olmadığı kadar Tanrı’ya yakınız.”³¹⁷ sözlerinden anlaşılmaktadır. Lady Elizabeth’in bu sözleriyle Eliot bireylerin sahip olmasını gerekli ve mühim gördüğü inanç konusunu aşıkarcı kılmaktadır. Eliot tıpkı Wilde ve Plath gibi birey vasfına sahip olmak için dini duyguların gerekliliğini ön plana çıkarmıştır. Üç yazarın inanç, dini duygular hususunda buluştuğu ortak nokta bağnazlıktan uzak olmayı, sorgulayıcı bir akla sahip olmayı önemsemesidir.

Eliot yitirilen insani duyguların neticesinde aile bağlarının koptuğunu dolayısıyla iletişim eksikliğini “The Confidential Clerk” oyununda da ele almıştır. Sir Claude’un eşi Lady Elizabeth’in nereye gittiğini, hangi ülkeyi gezmekte olduğunu/gezdiğini eve gönderdiği kartları okuyarak anlaması Eliot’ın insanların

³¹⁵ Sir Claude: “It’s all I have. I suppose it takes the place of religion: just as my wife’s investigations into what she calls the life of spirit are a kind of substitute for religion. I dare say truly religious people-I’ve never known any-can find some unity. Then there are also the men of genius. There are others, it seems to me, who have at best to live in two worlds-each a kind of make-believe. That’s you and me.” s.466. “The Confidential Clerk”

³¹⁶ Lady Elizabeth: “And then I took up the Wisdom of the East and believed, for a while, in reincarnation. That seemed to explain it all. I don’t believe it now. That was only a phase. But it made it all so simple! To be able to think that one’s earthly parents are only the means that we have to employ to be reincarnate. And that one’s real ancestry is one’s previous existences.” s.485. “The Confidential Clerk”

³¹⁷ Lady Elizabeth: “In all of us, which isn’t just heredity, but something unique. Something we have been from eternity. Something...straight from God. That means that we are nearer to God than to anyone.” s.485. “The Confidential Clerk”

içinde bulunduğu acı durumu absürd bir halde ele alarak çok daha etkili kılmıştır. Yine absürd olan nokta Sir Claude'un "karısının el yazısını çoğu zaman tam olarak çözemesi de, neler yazdığını tam anlayamasa da puldan nerede olduğunu anlayabildiği için karısından kart almayı sevdiğini"³¹⁸ söylemesidir. Öyle görülüyor ki Lady Elizabeth'in iletişim yolu olan yazısı dahi bir işlev görmemektedir. Karı koca ister sözlü ister yazılı olsun iletişim hiçbir şekilde kuramamaktadırlar. Hatta Sir Claude'un karısına olan samimiyetsizliğinin yanısıra ikiyüzlü, yalancı, sahtekâr tavrı çok acıdır zira Sir Claude sağ kolu olarak gördüğü katibi Eggerson'u yaşlı olması gerekçesiyle emekli edip yerine genç Mr Colby Simpkins'i almak istemesi kimliği sebebiyle, yani yıllar önce savaş esnasında Kanada'ya teyzesiyle birlikte gönderdiği ve ardından izini kaybettiği kendi öz oğlu sandığı içindir. Daha vahimi ise Colby'yi karısının yıllar önce kaybettiği oğlu olduğunu söyleyerek kendi oğlunu yanına alma çabası, hiç şüphesiz, hem karısının tepkisini üstüne çekmemek hem de Colby'ye iyi davranmasını garantilemek sebebiyledir. Bu da ikiyüzlülüğün ve yalancılığın görülebileceği en uç noktadır. Colby'nin Sir Claude'a ise "hayatımı kandırmacalar üzerine kuruyormuşum gibi geliyor bana. Lady Elizabeth'in beni oğlu olarak kabul edeceğine gerçekten inanıyor musun?"³¹⁹ sorusu en azından Colby'nin dürüstlüğüne önem verdiğinin kanıtıdır. Lakin Sir Claude'un "o hep hayal dünyasında yaşar. Dolayısıyla yapılacak en iyi şey onun hayallerin doğru yola yönlendirmek"³²⁰ sözleri karısına olan sevgisini, hislerini, dürüstlüğünü kaybettiğinin göstergesidir. Colby'nin ısrarla "ama bu çok dürüstçe gelmiyor bana. Hepimizin hayal dünyasında yaşaması

³¹⁸ Sir Claude: "It's true, you did send me postcards from Zürich; but you know that I can't decipher your writing. I like to have the cards, just to know where you are by reading the postmark." s.460. "The Confidential Clerk"

³¹⁹ Colby: "And what you've had in mind still seems to me like building my life upon a deception. Do you really believe that Lady Elizabeth can ever accept me as if I was her son?" s.462. "The Confidential Clerk"

³²⁰ Sir Claude: "She has always lived in a World of make-believe, and the best one can do is to guide her delusions in the right direction." s.462. "The Confidential Clerk"

iyi bir şey mi? Ya da Lady Elizabeth'e kötülük olmuyor mu?"³²¹ şeklinde gerçekçi ve dürüst olmayı önemsemesini Sir Claude'un "hayata kendi sözünü geçirecek gücün yoksa hayatın sana sunduğu şartları kabul etmekten başka çaren olamaz. Şimdi söyle bana. İşini beğendin mi? Yapmacık bulmuyorsun değil mi? Konuyu değiştirdiğimi sanma. Seni şimdi yalnız bırakıyorum. Ama geri geleceğim."³²² sözleriyle adeta bastırması hatta bilerek konuyu değiştirmesi ve değiştirdiğini inkar etmesi Sir Claude'un karısı gibi hayal dünyasında yaşadığını kanıtlar niteliktedir.

"The Family Reunion" oyununda Amy'nin sığ karakter olmasının sebebi geçmişindeki hüsrانlarla yüzleşememesi idi. "The Confidential Clerk" oyununda Sir Claude ile Colby'nin Amy gibi yitik kalmamasının nedeni hayal kırıklıklarını kabul etmeleridir. Oyunda Sir Claude'un "Colby'nin duygularını anlıyorum. Benim gibi oldu. ben de başka bir konuda hayal kırıklığı yaşamıştım. En büyük hayalinin org çalabilmek olduğunu unutmayacak. Benim de şeyi unutmadığım gibi. her neyse"³²³ sözü hedefine ulaşamadığını ve bu yüzden büyük hüsrان içinde olduğunu göstermektedir. Mr Colby Simpkins'in en büyük hayalinin org çalabilmek lakin bu hedefini başaramadığını Sir Claude ile Eggerson konuşmasından öğreniriz. Orgcu olamadığı için Sir Claude'un yeni kâatibi olacaktır. Colby için Sir Claude ahırların yakınında bir daire yaptırmıştır. Badana yapıldıktan ve daire döşendikten sonra Sir Claude'un "onun için kaliteli bir piyano arıyorum"³²⁴ sözü Sir Claude'un şefkâtlı ve düşünceli yanını göstermektedir. Sir Claude'un bu nezaketi/hassasiyeti "The Elder Statesman" oyunundaki Michael'in babası Lord Claverton'un sahip olmadığı vasıftır.

³²¹ Colby: "It doesn't seem quite honest. If we all have to live in a world of make-believe, is that good for us? Or a indness to her?" s.462. "The Confidential Clerk"

³²² Sir Claude: "If you haven't the strength to impose your own terms upon life, you must accept the terms it offers you. But tell me first-I've a reason for asking-how do you like your work? You don't find it uncongenial? I'm not changing the subject: I'm coming back to it. You know I've deliberately left you alone," s.462. "The Confidential Clerk"

³²³ Sir Claude: "I understand his feelings. He's like me, Eggerson. The same disappointment in a different form. He won't forget that his great ambition was to be an organist, just as I can't forget...no matter." s.446. "The Confidential Clerk"

³²⁴ Sir Claude: "I'm trying to find him a really good piano." s.446. "The Confidential Clerk"

“The Confidential Clerk” oyununda başarılı bir müzisyen-orgcu- olmak isteyip olamayan Colby’nin yaşadığı hayal kırıklığını, hüsranı gerçekten içinde hissedebilen -ki bunun göstergesi Colby’ye piyano hediye etmiş olmasıdır -Sir Claude’dur zira Sir Claude küçük bir oğlan iken maddelere şekil vermeyi seviyor, şekil ve rengi önemsiyor, çömlekçinin işlediği materyali beğenmekte, heykeltraşı yahut ressamı çömlekçiden üstün; porseleni ve seramiği ise ya gündelik kullanım ya da dekorasyon için diyerek bayağı gören çoğu insanın aksine Sir Claude’a göre çömlekçinin yaptığı şeyler “hayatın gerçeği”dir,³²⁵ ta kendisidir. İşte gençken çömlekçi olmak isteyip “aile baskısı”³²⁶, “babasının hırsı”³²⁷ isteğiyle bambaşka bir mesleğe yönelmek durumunda kalan ve maliyeci olan Sir Claude “çömlekler bir kaçış ise gerçek hayata kaçıştır, kirli âhlaksız bir dünyadan saf, naif dünyaya kaçıştır”³²⁸ diyerek tepkisini ortaya koyar. Sir Claude çömlek yaparken adeta özel bir kapıdan gerçek dünyaya geçtiğini hissettiği gibi Colby’nin de akşam piyanosunu tek başına çalarken bu duyguya kapıldığına inanmaktadır.³²⁹ Aydınlanmanın simgesi kapı motifi Eliot’ın “The Elder Statesman” oyununda da açıkça görülmektedir. Oyunun sonunda gerçek duygularıyla yüzleşen, kendini bulan, “kendi olan” Lord Claverton damadı Charles’ın sözleriyle “bizim görmediğimiz bir kapıdan geçmiş gibi ve kapıdan geçtikten sonra bize dönüp adeta veda eder gibi bakmıştır.”³³⁰ The Confidential Clerk” oyununa geri dönersek Sir Claude’un gerçek olmayan dünyaya tepkisi “biçimin gerçek, tözün ise sadece bir gölge olduğu”³³¹

³²⁵ Sir Claude: “For me, they are life itself.” s.464. “The Confidential Clerk”

³²⁶ Sir Claude: “family pressure” s.464. “The Confidential Clerk”

³²⁷ Sir Claude: “It was his passion.” s.464. “The Confidential Clerk”

³²⁸ Sir Claude: “To be among such things, if it is an escape, is escape into living, escape from a sordid world to a pure one.” s.464. “The Confidential Clerk”

³²⁹ Sir Claude: “And when you are alone at your piano, in the evening, I believe you will go through the private door into the real world, as I do, sometimes.” S.465. “The Confidential Clerk”

³³⁰ Charles: “He’s a very different man from the man he used to be. It’s as if he had passed through some door unseen by us and had turned and was looking back at us with a glance of farewell.” s.582. “The Elder Statesman”

³³¹ Sir Claude: “I want a world where the form is the reality, of which the substantial is only a shadow.” s.464. “The Confidential Clerk”

gerçeğini kabul etmeyişleri sebebiyledir. Bir başka ifadeyle Sir Claude’a göre önemli olan ham madde değildir. Ona yaratıcı fikirleriyle, hünerli elleriyle bambaşka bir şekil, biçim verecek sanat ruhunu içinde barındıran kişidir. Sir Claude’un dolayısıyla Eliot’ın savunduğu bu fikir/görüş aklımıza hemen Wilde’ı getirmektedir. Wilde da sanatın çok önemli olduğunu eserlerinde özellikle ele almıştı. Wilde sanat temasını, hiç şüphesiz, hemen her eserinde etkili bir şekilde işlemişti. “The Happy Prince” öyküsünde Mutlu Prens’in heykelini ilk başta gösteriş için diken lâkin sonrasında kirlenmiş, harabeye dönmüş diye yıkan toplumun ileri gelen, söz sahibi yetkililer tıpkı Eliot’ın “The Confidential Clerk” oyununda Sir Claude’un eleştirdiği insanlar gibidir.

Colby müzikle başbaşa iken farklı bir insan olduğuna yönelik kapıldığı hissi bir kişinin akıcı bir şekilde yabancı dil konuşurken kendini bambaşka bir insanmış şeklinde kapılacağı duyguya eş tutar. Ve zihnini ne kadar boşaltıp başka şeyler düşünse, kendine başka uğraşı alanı bulsa da gecenin bir yarısı uyandığında gerçek duygularını bastıramadığını, gerçeklerden kaçamadığını- dolayısıyla bununla yüzleşmesinin, hüsrana uğramış müzisyen kimliğiyle arasındaki çatışmayı sonlandırmasının gerekliliğini hissetmektedir. Colby bu yönüyle “The Family Reunion” oyunundaki Amy’den farklıdır zira Amy kendi içinde kendisiyle yaptığı kavgadan hep kaçmıştır. Amy’nin aksine “The Elder Statesman” oyununun sonunda ihtiyar Lord Claverton’un gerçeklerden kaçmanın mümkün olmayacağını idrak edip hatalarıyla yüzleşmiş idi. Lord Claverton’un yaşlılığındaki bu başarısını Colby genç yaşında, gençliğinde başarmış bir karakterdir. Colby’nin yüzleştiği gerçek ise hiçbir zaman çok başarılı bir müzisyen olamayacağıdır zira müzik yeteneği sınırlıdır:

çok arzuladığım sanatını icra eden o muhteşem orgcu/müzisyen hiçbir zaman olmayacağını, o başarılı müzisyenlerin her zaman gölgesinde kalacağımı biliyorum. Lakin notaları orgumu kendim için çaldığımda hissediyorum. [...]seyircilerin önünde çaldığımda ise onların

duyduğu ezginin başka, benim yalnız kendi kendime çalarken duyduğum ezginin başka olduğuna kesinlikle eminim. Benim duyduğum şey başarılı bir müzisyenin melodisi iken onların duyduğu sadece bayağı/basit bir sahne şovu. İşte bu yüzden diğer insanlar için çalmayı bıraktım: kendim için kendi kendime çaldığım vakit gerçekten mutluyum.”³³²

Sir Claude’un Colby’nin bu sözünü onaylar nitelikte “evet kendin için çalmalısın.

Benim durumuma bakarsak ben de kendi özel odamda çömlüklerimi saklarım. Hiç kimsenin görmesini istemem. Yalnızken uzun uzun çömlüklerime bakarım. O çömlüklerin yaratıcısıyla özdeşleşirim. Sızı veren mest duygusuna kapılırım ki bu da hayatı çekilir/sabredilir kılıyor.”³³³ demesi aynı onunla aynı duyguları paylaştığını gösterir niteliktedir.

Eliot insanoğlunun içinde iyilik kadar kötülük hislerine de sahip olduğunu keşfetmiştir. Bir başka deyişle insanoğlunun hem yok etme hem var etme içgüdüsüne sahip olan tezat bir yapıya sahip olduğunu idrak etmiştir: “öldürecek ve yaratacak zaman olacak”³³⁴. Eliot’a göre insanoğlunun kurnazca, kolay yoldan güç ve ihtişam sahibi olmaktan ileri gelen içinde gizli olan “sinsi niyetleri”³³⁵ belirdiği vakit, dürüstlükten ayrılıp “karşılaştığı insanları karşılayacağı yüz takınacaktır”³³⁶. İnsanın kurnazlığı, sinsiliği, mahvetme arzusu şehri saran/kaplayan sisler, dumanlar gibi sınırlandırıcı, kısıtlayıcı, zarar vericidir. O vakit yarı terkedilmiş caddelerde³³⁷ usandırıcı kavgalar³³⁸, homurdanmalar ve geri çekilişler³³⁹, ucuz otellerde tek gecelik ilişkiler³⁴⁰ başlayacak, yani dürüstlükten ayrılış, savaşları ve ahlâksızlıkları

³³² Colby: “I know I should neve rhave become a great organist, as I aspired to be. I’m not an executant; I’m only a shadow of the great composers. Always, when I play to myself, I hear the music I should like to have written, as the composer heard it when it came to him; but when I played before other people I was always conscious that what they heard was not what I hear when I play to myself. What I hear is a great musician’s music, what they hear is an inferior rendering. So I’ve given up trying to play to other people: I am only happy when I play to myself.” s.465-466. “The Confidential Clerk”

³³³ Sir Claude: “You shall play to yourself. And as for me, I keep my pieces in a private room. It isn’t that I don’t want anyone to see them! But when I am alone, and look at one thing long enough, I sometimes have that sense of identification with the maker, of which I spoke –an agonising ecstasy which makes life bearable.” s.466. “The Confidential Clerk”

³³⁴ “there will be time to murder and create” s.14

³³⁵ “insidious intent” s.13

³³⁶ “to prepare a face to meet the faces that you meet” s.14

³³⁷ “half-deserted streets” s.13

³³⁸ “a tedious argument” s.13

³³⁹ “the muttering retreats” s.13

³⁴⁰ “...through certain half-deserted streets,/the muttering retreats/of restless nights in one-night cheap hotels/.../streets that follow like a tedious argument/of insidious intent” s.13

(cinsellik hususunda da) başlatacaktır. Bunların neticesinde insan kararsızlığa³⁴¹, yorgunluğa³⁴², uykusuzluğa³⁴³, yalnızlığa³⁴⁴, huzursuzluğa³⁴⁵, ağlamalara/gözyaşlara³⁴⁶ mahkûm kalacak, kendini kararsız³⁴⁷, güçsüz³⁴⁸, gülünç ve saçma,³⁴⁹ değersiz^{350 351}, aptal,^{352 353} korkak^{354 355} bulacaktır/hissedecektir. Tıpkı Prufrock gibi hareket edemeyecek, bir eylemde bulunamayacak, konuşamayacak, kendini net bir şekilde anlatamayacak, iletişim kuramayacaktır: “demek istediğini tam olarak ifade etmesi imkansız”³⁵⁶ bir hal alacaktır. Bu yüzden kişi hep “tamamen öyle değil/demek istediğim tam olarak o değil”³⁵⁷ diyecektir. Kişi hırsı, açgözlülüğü neticesinde dürüstlüğü önemsemeyip, dürüstlükten vazgeçip “politik”³⁵⁸ olmayı tercih edip başkalarını aldattığını, kandırdığını sanırken kendisi “piyon”/ “maşa”³⁵⁹ konumunda olacak, gerçek “aptal” kendisi olacaktır. Daha açık bir ifadeyle uyanık, kurnaz, ikiyüzlü, ihtiras sahibi insanlar aslında başkalarının “kullanmaktan zevk alacağı bir kuklaya”³⁶⁰ dönüşecektir. Kısaca dürüstlük erdeminden vazgeçen insan değerini kendi eliyle eksiltecek, mahvedecektir. Böylece Kişi hayatını mahvettiğini, boşa harcadığını Prufrock’ın sözleriyle “hayatımı kahve kaşıklarıyla eksilttim”³⁶¹ diyerek idrak edecektir.

³⁴¹ “and indeed there will be time to wonder, do I dare? And do I dare?, time to turn back and descend the stair” s.14

³⁴² “tired” s.15

³⁴³ “asleep” s.15

³⁴⁴ “lonely” s.15

³⁴⁵ “restless nights” s.13

³⁴⁶ “wept” s.15

³⁴⁷ “...time yet for a hundred indecisions, and for a hundred visions and revisions....in a minute there is time/for decisions and revisions which a minute will reverse” s.14

³⁴⁸ “Should I... have the strength...” s.15

³⁴⁹ “ridiculous” s.16

³⁵⁰ “worth” s.16 “No! I am not Prince Hamlet, ...” s.16

³⁵¹ Deniz kızlarının kendisine şarkı söylemeyeceğini, dolayısıyla kadınların kendisiyle ilgilenmeyeceğini düşünür: “I do not think that they will sing to me” s.16

³⁵² “The Fool” s.16

³⁵³ “a bit obtuse” s.16

³⁵⁴ “I was afraid” s.15

³⁵⁵ “to wonder do I dare? And do I dare?, s. 14 “do I dare disturb the universe?” s.14

³⁵⁶ “It is impossible to say just what I mean” s.16

³⁵⁷ “That is not it at all/That is not what I meant, at all” s.16

³⁵⁸ “politic” s.16

³⁵⁹ “an easy tool” s.16

³⁶⁰ “...an easy tool, ... glad to be of use” s.16

³⁶¹ “I have measured out my life with coffee spoons” s.14

Eliot’a göre yitirilen/heba edilen değerlerin/erdemlerin başında dürüstlük kavramı gelmektedir. Eliot’ın “The Love Song of J. Alfred Prufrock” şiirinde ifade ettiği üzere insanların “karşılaşacağı yüzleri ağırlamak için bir yüz takınacak” olması riyakârlığın ve yalancılığın, doğal olmamanın en önemli göstergesidir. Eliot riyakârlığı “The Waste Land” şiirinin “The Burial of the Dead” kısmında da ele alır. bayağı bir deste tarot kartlarıyla geleceği görmesiyle ünlenmiş/şöhreti yayılmış Madam Sosostriş yalancı, düzenbaz bir falcıdır³⁶² ve şiir kişisi bu kadına “ikiyüzlü okuyucu”³⁶³ diye seslenir. Bu kadının üşütüp hasta olması oldukça tuhaf iken (geleceği görüyorduydu o vakit neden kendisini hastalıktan kurtaramamıştır!) bu falcının Avrupa’nın en akıllı kadını olduğuna inanan insanların akıllı olmadığı vurgulanmaktadır. Şiirde Eliot’ın vermek istediği mesaj şudur: kişi her daim düşünmeli, aklını, bilgisini kullanmalı, fal gibi asılsız şeylere ihtirasları sebebiyle tenezzül etmemeli, bir diğer deyişle her türlü tehlikeye – ahlâksız ve üçkâğıtçı dolandırıcılara, ikiyüzlü insanlara- karşı uyanık ve tedbirli olmak durumundadır.

Eliot, insanın özündeki tezathlığı ise bir çalıyı meydana getiren birbirinden farklı dalların/filizlerin ilk bakışta bir bütün olarak aynı görüldüğü³⁶⁴ gibi her insanın da aslında ‘insan’ vasfına sahip olmadığını şöyle ifade eder: “her insan tamamen övgüye layık değildir”³⁶⁵ zira içinde asil soy, iyilik/sevecenlik barındırmamaktadır, bazı insanlar zekasını farklı yönde kullanmaktadır, insanlar kavga/mücadele için birleşirken aslında ayrılmaktadır.³⁶⁶ Ayrılık insanlıklarından – iyi ve dürüst davranış şekillerinden, doğru konuşmaktan, özgüvenli ve samimi, içten,

³⁶² “Madame Sosostriş, famous clairvoyante, had a bad cold, nevertheless is known to be the wisest woman in Europe, with a wicked pack of cards.” s.62

³⁶³ “hypocrite lecteur!” s.63

³⁶⁴ “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü: “flourish in the same hedgerow” s.195

³⁶⁵ “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü: s.195

³⁶⁶ “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü: “If I think, again,/ [...] of people, not wholly commendable,/Of no immediate kin or kindness,/But some of peculiar genius./All touched by a common genius,/United in the strife which divided them” s.195

doğal, nazik, kibar konuşmaktan, yenilikçi olmaktan³⁶⁷ kopmaları, uzaklaşmalarıdır zira Eliot savaşlarda/çatışmalarda kalan sağların ölenlerle öldüğüne, onlar bu dünyadan ayrılırken kalanların da onlarla gittiğine³⁶⁸ inanmaktadır zira savaşlarda hayatını kaybedenler sayesinde insanlar bağımsız ve barış içinde yaşamakta, hayata adeta yeniden doğmaktadır. Öyle ki “bir kış günü bir akşamüstü güneşin vurduğu kuytu bir köşedeki boş küçük bir kilisenin Sevgi dolu Çağrısı”³⁶⁹ şu ana ve İngiltere’ye işaret etmektedir. Bir diğer deyişle kilisenin çalan çanı duyabilen kişi için anlam yüklüdür, Eliot’ın sözleriyle, “bir keşiftir”³⁷⁰ zira Çan o ulusa, kültüre, tarihe hitap etmektedir. Ne var ki insanlar “unutkan olmuş, ibadet yerlerini ve kiliseleri boşlamakta, bu davranışına mantıklı ve aydın/modern bir kişi olarak açıklamalar getirmekte, iyi/doğru yapılan şeylerle alay etmektedir.”³⁷¹ Ne var ki “iyiyi/doğruyu/güzeli yapan kişi gerçek yaratıcıdır.”³⁷² Bu noktada Eliot’ın ulusların tarihine/geçmişine verdiği önem hissedilmektedir: “tarihsiz bir millet zamandan kendini soyutlayamaz zira tarih sonsuzluğa giden dakikaların bütünüdür.”³⁷³ Eliot’a göre kilisenin çanı insanların ‘uyanması’ için nasıl önemliyse uzun bir nehrin gizli kaynağı/nehrin pınarının, yani saklı şelalenin sesi, bir elma ağacındaki çocukların sesi, denizin dalga sesi ve sessizliği duymak isteyenlerin hissedeceği, duyacağı sesler, görmek isteyenlerin göreceği manzaralardır.³⁷⁴ Eliot savaşlarda çıkan ateşleri insanların savaş emri veren dillerinde görebilmiş, kırmızı bir gülle ateşin bir

³⁶⁷ “And all shall be well and/All manner of thing shall be well/ [...]And sentence that is right/ [...]The word neither diffident nor ostentatious,/[...]The common word exact without vulgarity/The formal word precise but not pedantic” s.197-98. “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

³⁶⁸ “We die with the dying:/See, they depart, and we go with them./We are born with the dead” s.197 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

³⁶⁹ “So, while the light fails/On a winter’s afternoon, in a secluded chapel/History is now and England./With the drawing of this Love and the voice of this Calling” s.197

³⁷⁰ “exploration” s.197

³⁷¹ “Forgetful, you neglect your shrines and churches;/The men you are in these times deride/What has been done of good, you find explanations/To satisfy the rational and enlightened mind.” s.149. “Choruses from the ‘The Rock’ I”

³⁷² “The good man is the builder, if he build what is good.” s.149. “Choruses from the ‘The Rock’ I”

³⁷³ “A people without history/Is not redeemed from time, for history is a pattern/Of timeless moments” s.197 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü.

³⁷⁴ “At the source of the longest river/The voice of the hidden waterfall/And the children in the apple-tree/Not known, because not looked for/But heard, half-heard, in the stillness/Between two waves of the sea” s.197-98. “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

olduğunu hissedebilmiştir³⁷⁵ zira gül güneşin altında dura dura o rengi almıştır. Bir çalının özünde birbirinden tamamen farklı lakin karşıdan aynı görünen dalları gibi insan hayatında da görünürde benzer lakin tamamen farklı üç durum söz konusudur: insanın kendine, hayvanlara/nesnelere ve diğer insanlara olan bağlılığı aslında kendinden, hayvanlardan/nesnelerden, ve diğer insanlardan kopuşu/soyutlanmasıdır. Bu bağlılık ve soyutlanış arasında kişinin büyümesi/yetişmesi kısaca bir yaşam sürmesi ve sonunda ölecek olması insanın iki yaşam arasında var oluşunun³⁷⁶ kanıtıdır zira “ölüm yaşama benzemektedir.”³⁷⁷ Eliot’a göre ölüm de bir bakıma yaşamdır, bir başka hayattır. Eliot tezatlığı insanın nefes alırken/yaşarken özgürlüğü için hafızasını kullanmasında/anılarını hatırlamasında/unutmamasında görmüş, kişinin özgürlüğü ise kişinin geçmişinden olduğu kadar geleceğinden de bağımsız olacak olmasıdır.³⁷⁸ Bir başka deyişle insanın geçmişini, bir bakıma hatalarını unutmaması, hatalarından ders çıkarması, doğru ve iyi yaptığı şeyleri idrak etmesi, devam ettirmesi, geleceğini ise önemsemesi aslında hayatını gerçek anlamda yaşamasını mümkün kılmaktadır. Dolayısıyla kişi hayatın içinde hapsolmemakta, hayatını özgür bir şekilde yaşamaktadır. Bu anlamda ulusların Tarihi hem kölelik hem bağımsızlık içerebilmektedir.³⁷⁹ Eliot bu farklılığı hatta tezatlığı ise en başta kişinin en ufak bir hal ve hareketinin/davranışının belirlediğini, ülke sevgisinin aslında kendi davranışlarımıza olan bağlılık hissiyatıyla, davranışlarımızı idrak edebilmeyle, ilgisiz/kayıtsız bir insan³⁸⁰ olmamakla başladığını vurgulamaktadır. Öyle ki kişinin

³⁷⁵ “When the tongues of flame are in-folded/Into the crowned knot of fire/And the fire and the rose are one.” s.198 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

³⁷⁶ “There are three conditions which often look alike/Yet differ completely, flourish in the same hedgerow:/Attachment to self and to things and to persons, detachment/From self and from things and from persons; and growing between them, [...] being between two lives” s.195 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

³⁷⁷ “death resembles life” s.195 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

³⁷⁸ “This is the use of memory: For liberation [...] so liberation/From the future as well as the past.” s.195 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

³⁷⁹ “History may be servitude,/History may be freedom” s.195 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

³⁸⁰ “Thus, love of a country/Begins as attachment to our own field of action/And comes to find that action of little importance/Though never indifferent” s.195 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

tavırları/tutumları iyi olmalı, kişi kötü davranışlardan arınmış olmalıdır. Bunun için ise önce dilekleri güzel, niyetleri iyi olmalıdır.³⁸¹ Üç ya da daha fazla kişinin darağacında asılı olması, ülke sınırları içinde ve dışında birkaç insanın ölmüş ve unutulmuş olması, bir tanesinin de gözleri oyularak öldürülmüş olması ve sessizce yatıyor oluşu sebebiyle Eliot Kral'ı akşam vakti bir karanlıkta hayal eder³⁸² zira bu zulümler/vahşetler Kral'ın karanlık yönünü sergilemekte ve Kral'ı karanlıklar içinde bırakmaktadır. Eliot geçmiş için hayıflanmak yerine kötüye giden vaziyeti/durumu düzeltmenin gerekliliğini hissettiği “ölenler yerine ölmekte olanları düşünsek daha iyi olmaz mı?, geriye bakmanın/geçmişi düşünmenin zamanı değil. Küllenen anlaşmazlıkları tekrar alevlendirmemeliyiz. Eski politik/siyasi fikirleri bugün hala geçerli kılamayız. Eski çamlar bardak oldu”³⁸³ sözlerinde açıkça görülmektedir. Alıntıdan görüleceği üzere Eliot'a göre birey olma vasfına erişmek ve hayatı tam anlamıyla yaşayabilmek için “şuan”ı iyi değerlendirmek önemlidir. Lakin anı yaşamak demek, Eliot için, vurdumduymaz olmak, geçmişi ve geleceği umursamamak demek değildir asla. Geçmişte yapılan hatalardan ders alıp gelecekte bu hataları tekrarlamamak Eliot'ın vurguladığı noktadır. Bu anlamda Eliot için geçmiş ve gelecek en az şuan kadar önemlidir zira birey geçen her zamana göre kendisini ayarlayacak, uyarlayacaktır. Eliot zamanın insanlara uyum sağlamayacağını bilakis insanların zamana uyum sağlamak zorunda olduğunu idrak etmiş bireydir. Bu noktada “The Family Reunion” oyununda babasının ölüm haberinin geldiği günü “çok sıcak bir yaz günüydü. Kelebek ağımı kaybettiğim gündü. Sessizliği, telaşları, teyzelerimin duyulmasını istemedikleri kısık sesli zafer

³⁸¹ “And all shall be well and/All manner of thing shall be well/By purification of the motive/In the ground of our beseeching.” s.196 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

³⁸² “If I think of a king at nightfall,/Of three men, and more, on the scaffold/And a few who died forgotten/In other places, here and abroad,/And of one who died blind and quiet” s.195-96. “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

³⁸³ “Why should we celebrate/These dead men more than the dying?/It is not to ring the bell backward[...] We cannot revive old factions/We cannot restore old policies/Or follow an antique drum” s.196 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

duygusu içeren konuşmalarını hatırlıyorum. Babamın öldüğü gün gelen o haber bir çocuğun kalbini de öldürmüştü”³⁸⁴ şeklinde hatırlayan lakin “evde hiçbir fotoğrafı, portresi bulunmadığı için”³⁸⁵ babasını hatırlayamayan, babasını tanıyamamış olmanın verdiği sıkıntı sebebiyle yıllar sonra geri döndüğü baba evinde Harry kendini hala yabancı hissetmekte, eve ve evin fertlerine uyum sağlayamamaktadır zira evde teyzesi Agatha ve kuzeni Mary dışındaki herkes bilhassa annesi “detaylara takılmakta, bu yüzden herşey önemini kaybetmekte, onların normal dediği/gördüğü şeyler aslında gerçek dışı ve önemsiz şeylerdir.”³⁸⁶ Eliot burada kavramların insanlara göre nasıl değiştiğini oyundaki Harry karakterinin “herşeyin farklı anlamlarda doğru olabileceğini, daha önce anlamsız görünen şeyin sonra anlamlı olabileceğini”³⁸⁷ idrak etmesiyle gözler önüne sermektedir. Eliot açıkça okurlara şu soruyu yöneltmektedir: normal olan nedir? Eliot normal denilen şeyin dahi göreceli bir kavram olduğunu çözmüş bir yazardır. Oyunda Harry evdeki annesi ve akrabalarının normal gördüğü şeylerden bunalmakta, hayatı yaşamayı onlar gibi kaçırmak, ertelemek istememektedir. Bu yüzden kendisinden yıllarca saklanan gerçekleri öğrenmek istemektedir zira Harry “korku veren şeyin yalnızlık olmadığını, korkuyla yaşamanın korku verici olduğunu”³⁸⁸ çözmüştür, “hayatının şimdiye kadar tek başına geçirdiği bir harabe olduğunu, tertip/düzen içeren evrende bir döküntü”³⁸⁹ olduğunu anlamıştır hatta “tüm hayatım hep bir yerden bir yere uçmak, lakin uçarken hortlakların üstüme çullandığı bir uçuş imiş. Sığınacağım tek limanımda, güvenli

³⁸⁴ Harry: “But now I remember a summer day of unusual heat, the day I lost my butterfly net; I remember the silence, and the hushed excitement and the low conversation of triumphant aunts. It is the conversations not overhead, not intended to be heard, with the sidewise looks, that bring death into the heart of a child. That was the day he died. Of course. I mean, I suppose, the day on which the news arrived.” s.260. “The Family Reunion”

³⁸⁵ Harry: “I never saw a photograph. There is no portrait.” s.262. “The Family Reunion”

³⁸⁶ Harry: “You go on trying to think of each thing separately, making small things important, so that everything may be unimportant, a slight deviation from some imaginary course that life ought to take, that you call normal. What you call normal is merely the unreal and the unimportant.” s.268. “The Family Reunion”

³⁸⁷ Harry: “Everything is true in a different sense, a sense that would have seemed meaningless before.” s.275. “The Family Reunion”

³⁸⁸ Harry: “It’s not being alone. That is the horror, to be alone with the horror. s.269. “The Family Reunion”

³⁸⁹ Harry: “[...]I could think even of my own life as an isolated ruin, a casual bit of waste in an orderly universe.” s.268. “The Family Reunion”

barınağında beni bekleyen tek şey ise ardı sıra kâbuslar imiş”³⁹⁰ şeklinde bir tanımlama yapar. Dr. Warburton ile teyzesi Agatha’dan öğrendiği gerçekleri bir puzzle gibi bir araya getiren Harry kendisini de dâhil ederek şöyle sonuca varır: dünyada yaşayan bu insanlar aslında insan değil kir ve mikrop içeren mâhluktur.”³⁹¹ Harry “kendini bu insan çarkından kurtarmak, özgürlüğüne kavuşmak istemektedir.”³⁹² Zira hayatını başkalarına göre yaşamaktan, bir hayal olmaktan çıkarıp gerçek yapma peşindedir. Bunun için yapması gereken şeyin gerçeklerden kaçmaması, saklanmaması, bilâkis gerçekleri kovalaması, araştırması, ortaya çıkarması olduğunu anlar. İşte bu Eliot’a göre bilinçlenmedir, hayatı korkusuzca yaşamak için bilinçlenme gereklidir ki Harry bilinçlenmiş bir karakter olarak kendini oldukça mutlu hisseder. Harry’nin mutluluğu kendisinin de dediği gibi “istediği bir şeye sahip olduğu için değil aksine kurtulmak istediği şeylerden kurtulduğu içindir.”³⁹³ Harry bu kurtuluşu bir son olarak adlandırdığında teyzesi Agatha “ve aynı zamanda bir başlangıç”³⁹⁴ olarak görür. Agatha da Harry ile aynı fikre sahiptir zira Agatha’ya göre mutluluk “taşındığı yükten kurtulmak ve rahatlamaktır”.³⁹⁵ Harry evde kendini güvenli hissetmeyip hayatının gerçeklerini bulmak ve kendini keşfetmek için gitme kararı aldığı anda annesi Amy “kaçıyorsun öyle mi”³⁹⁶ dediğinde Agatha’nın cevabı kız kardeşinin anlayamayacağı kadar basittir: “kaçakların dolu olduğu bir dünyada ters istimatte yol alan biri kaçıyor/saklanıyor

³⁹⁰ Harry: “All this year, this last year, I have been in flight but always in ignorance of invisible pursuers. Now I know that all my life has been a flight and phantoms fed upon me while I fled. Now I know that the last apparent refuge, the safe shelter, that is where one meets them. That is the way of spectres...” s.280. “The Family Reunion”

³⁹¹ Harry: “in a world not of persons but only of contaminating presences.” s.272. “The Family Reunion”

³⁹² Harry: “I have thought of you as the completely strong, the liberated from the human wheel. So I looked to you for strength. Now I think it is a common pursuit of liberation.” s.273. “The Family Reunion”

³⁹³ Harry: “It is quite irrational, but now I feel quite happy, as if happiness did not consist in getting what one wanted or in getting rid of what can’t be got rid of but in a different vision. This is like an end.” s.275. “The Family Reunion”

³⁹⁴ Agatha: “And a beginnig. Harry, mey dear” s.275. “The Family Reunion”

³⁹⁵ Agatha: “There’s relief from the burden that I carried, and exhaustion at the moment of relief.” s.276. “The Family Reunion”

³⁹⁶ Amy: “So you will run away.” s.281. “The Family Reunion”

sanılacaktır/görünecektir.”³⁹⁷ Harry annesinin yapmadığı şeyi yapar, gerçeklerle yüzleşmek için teyzesi Agatha’nın desteği ile “uzun bir yolculuğa çıkar.”³⁹⁸ Böylece Harry Mary’nin İngiltere’nin bu kuzey bölgesine ait bulmadığı sera çiçekleri gibi olmaktan kurtulur zira hayatın zorluklarıyla, güçlükleriyle savaştık, mücadele edecektir. Annesinin evinde kalmayı tercih etseydi tıpkı cam bir mekân içinde rüzgâra ve yağmura maruz kalmayan, yani rüzgâr ve yağmurla tanışmayan, dolayısıyla doğadan kopuk olduğu için gerçek yaşamdan ayrı düşen sera çiçeği gibi yapay bir yaşam sürecekti.

Hangi yılda geçtiği bilinmeyen lakin bir mart ayının sonunda İngiltere’nin kuzeyinde bir kır evinde akşamüstü altı gibi misafir odasında başlayıp akşamın kütüphanede geçirildiği lakin kütüphanede bulunmanın hiçbir önem arz etmediği (çünkü karakterler ne kitap okur ne de entelektüel bir sohbet yapar) yirmi dört saatlik zaman dilimini-bir günü- dahi kapsamayan oyun aslında otuz beş yıl önce meydana gelen olayların, oluşan durumların hala bir neticeye varmadığını, bir başka ifadeyle karakterlerin geçmiş yıllarda adeta kapalı bir kutu içinde hapis kalmış gibi şu ana geçememelerini, şimdiki zamanı mutlu ve huzurlu yaşayamadıklarını, geleceğe umutlu bakamadıklarını göstermektedir. Bu durumun sebebi karakterlerin gerçeklerle yüzleşmek istememesi ve hayal dünyalarında kin, nefret, pişmanlık, umutsuzluk, yılgınlık altında ezilip kalmış olmalarıdır. Karakterleri öldürmeyen ama yaşatmayan bu negatif duygular tıpkı derilerine damlayan boyanın gitgide derinin altına nüfus edip uyuşturması gibi karakterleri etkisiz kılmaktadır. Bu yüzden karakterler bir hayaletten farksızdır.

³⁹⁷ Agatha: “In a world of fugitives the person taking the opposite direction will appear to run away.” s.281. “The Family Reunion”

³⁹⁸ Agatha: “You have a long journey” s.278. “The Family Reunion”

Eliot'a göre birey niteliğine sahip bir insan gerçeklerle yüzleşebilmeli, sorunlarla baş edebilmelidir. "The Family Reunion" oyununda Amy gerçeklerden ve sorunlardan korkan dolayısıyla kaçan bir karakterdir. Bu yüzden hayatı yaşamamakta sürekli ertelemektedir: "henüz değil! Ne zaman olduğunu sana söyleyicem. Daha aydınlık. Günlerin geçip gittiğini izlemekten başka bir şey yapmıyorum. Ekimden hazirana kadar evde otururum. Guguk kuşları buralardan gider, Kırlangıçlar gelir artık. Sonbahar bitti sayılır."³⁹⁹ Amy'nin bu sözleri geçmişte kalmış, anılarının içinde boğulmuş, adeta ölü bir karakter olduğunu gösterir niteliktedir zira kendisinin de dediği gibi "güneş çok yakarken her taraf aydınlıkken ben genç ve güçlü iken güneşe ve ışığa ihtiyacım yoktu. Gecedan korkmaz günün doğmasını beklerdim. Saatlere inanır geleceğe güvenirdim. Karanlıkta zaman durmazdı. Işıkları ve perdeleri açın. Şömineyi yakın. Bahar hiç gelmeyecek mi? Üşüyorum."⁴⁰⁰

Oyunun Amy'nin bu sözleriyle başlaması, hiç kuşkusuz, tesadüf değildir zira Eliot Amy gibi hayatı yaşayamayan karakterlerin hatalarını okurlara gösterme amacındadır. Amy'nin oyunun başındaki bu yakarış ve yalvarışlarına kız kardeşi Agatha'nın "Wishwood'da hava her zaman ayazdır, Amy"⁴⁰¹ ifadesi Agatha'nın Amy'yi gerçeklerle tanıştırma/yüzleştirme çabasının, Amy'nin adeta çürümekte ve kendisini de çürüten kabuğundan sıyrılmasını istemesi neticesidir. Ne var ki diğer üçüncü kardeşleri Ivy de Amy gibi gerçeklerden kaçan bir karakterdir zira Ivy'nin "ben Amy'ye her zaman söyledim kış gelince güneye bir yerlere gitmeli. Ben Amy'nin yerinde olsaydım kışın güneye giderdim. Güneşi takip ederdim, güneşin

³⁹⁹ Amy: "Not yet! I will ring for you. It is still quite light. I have nothing to do but watch the days draw out, now that I sit in the house from October to June, and the swallow comes too soon and the spring will be over" s.225. "The Family Reunion"

⁴⁰⁰ Amy: O Sun, that was once so warm, O Light that was taken for granted when I was young and strong, and sun and light unsought for and the night unfeared and the day expected and clocks could be trusted, tomorrow assured and time would not stop in the dark! Put on lights. But leave the curtains undrawn. Make the fire. Will the spring never come? I am cold." s.225. "The Family Reunion"

⁴⁰¹ Agatha: "Wishwood was always a cold place, Amy" s.225. "The Family Reunion"

buraya tekrar gelmesini beklemezdim. Bütçem yetiyorsa kışın güneye giderdim. Bayswater’da şuan donduğum gibi donmamış olurum.”⁴⁰² sözleri fark edileceği gibi tekrarlardan oluşmaktadır. Ivy de tıpkı Amy gibi birey olmaktan uzak bir noktada durmaktadır.

Bir diğer kardeşleri Violet, Ivy ile aynı fikirde değildir zira “güneye mi gitmek! Dul bir asker eşi ve İngiliz din görevlileri ha!”⁴⁰³ diyerek tepkisini koymaktadır. Amy’nin kayınbiraderi Charles’ın ise “bu Amy’nin yapacağı şey değil. Bizler kırsal bölgede doğmuş büyümüş insanlarız. Amy de zaten atlarla, köpeklerle, silahlarla yaşamaya, bizim yaşantımıza çoktan alıştı. Kışın İngiltere’yi terk etmek asla istemez. Ama benim gibi bekâr bir adam Londra’dan uzak durmalı. Kışın dahi kulüpte samimi ve sıcak olabilir”⁴⁰⁴ sözleri beyhude bir özgüven ve gurur sahibi olduğunun kanıtı niteliğindedir. Violet ise Charles gibi beyhude bir kendini beğenmişlik gösterisi içinde “İngiltere yeterince berbat. Orada kaba ve ahlâksız insanları görmeye, güneye asla gitmezdim ben. Gece sarhoş olup nerdeyse çırlıçıplak dans edip gündüz banyo yaparak ayılmaya, kendilerine gelmeye çalışıyorlar.”⁴⁰⁵ sözlerini sarf etmesi İngiltere’deki âhlaki çöküntünün kırsal bölgede yaşayan bu insanları da sardığı/etkilediği apaçık ortadadır. Charles’a göre “içilen kokteyller insanları bu hale getirmektedir ve gençlere yeryüzünde hiçbir şey içki kadar zarar vermemektedir.”⁴⁰⁶ Tıpkı Violet gibi Charles kendini eleştirmekten uzak durur zira ona göre “medeni bir insan akşam yemeğinden önce bir yahut iki kadeh sek İspanyol

⁴⁰² Ivy: “I have always told Amy she should go South in the winter. Were I in Amy’s position, I would go South in the winter. I would follow the sun, not wait for the sun to come here. I would go South in the winter, if I could afford it, not freeze, as I do, in Bayswater, by a gas-fire counting shillings.” s.225. “The Family Reunion”

⁴⁰³ Violet: “Go outh! To the English circulating libraries, to the military widows and the English chaplains,” s.225. “The Family Reunion”

⁴⁰⁴ Charles: That’s not Amy’s style at all. We are country-bred people. Amy has been too long used to our ways living with horses and dogs and guns ever want to leave England in the winter. But a single man like me is better off in London: A man can be very cosy at his clb even in an English winter.” s.226. “The Family Reunion”

⁴⁰⁵ Violet: “England’s bad enough, I would never go South, simply to see the vulgarest people[...] They bathe all day and they dance all night in the absolute minimum of clothes.” s.226. “The Family Reunion”

⁴⁰⁶ Charles: “It’s the cocktail-drinking does the harm: There’s nothing on earth so bad for the young.” s.226. “The Family Reunion”

şarabı içer”.⁴⁰⁷ Lakin Charles kendi yaptığı hataları sevimli kılmak, kendini suçsuz gösterme çabası içinde ve ironik biçimde konuşmasını şöyle sürdürür: “modern gençler ne içtiklerini bilmiyorlar, ne yediklerini umursamıyorlar. Kokteyller ve sigaralar yüzünden tat ve koku hislerini kaybetmişler.”⁴⁰⁸ Charles’ın sarf ettiği sözler ve içinde bulunduğu hal trajikomiktir zira içki dükkanı sahibi Denman’nın getirdiği İspanyol şarabını Charles, kardeşi Gerald ise viskiyi alır ve içer. Charles ayrıca bir sigara yakması söyledikleriyle yaptıklarının bağdaşmadığını gösterir niteliktedir. Ivy “genç nesil şüphesiz ahlâksız”⁴⁰⁹ derken Charles’ın Ivy’nin düşüncesini onaylar nitelikte “biz genç iken şimdiki nesil gibi değildik. Biz sorumluluk sahibiydik ve dayanıklıydık.”⁴¹⁰ demesi genç neslin içkiyi hayatın gerçeklerinden, acılarından kaçmak, uzaklaşmak için içtiklerini kabul ettiğini gösterir niteliktedir. Eliot’ın okurlara göstermek istediği nokta Charles’ın da eleştirdiği genç nesil gibi gerçeklerden, zorluklardan, acılardan kaçmak için içkiye sarıldığıdır. Gerald’ın Charles’a “haksızlık ediyorsun. Ben aralarında ahlâklılı olanlarına rastladım. Birinci sınıf içki içtiklerini gördüm. Hem kabul etmelisin ki onlara yaşayacak güzel bir dünya bırakmadık. Bırak da genç nesil kendini ifade etsin. Mary genç nesilden”⁴¹¹ diyerek Mary’yi diyalogun içine çekmeye çalıştığında Mary’nin “gerçekten mi kuzen Gerald, yeni nesil hakkında bilgi sahibi olmak istiyorsan başka birilerine sorsan iyi olur. Korkarım senin bu komplimanlarını hak etmiyorum. Ben hiçbir jenerasyona ait değilim”⁴¹² deyip gidince arkasından Charles’ın “hoş kız. Ama yaşını problem

⁴⁰⁷ Charles: “All that a civilised person needs is a glass of dry sherry or two before dinner.” s.226. “The Family Reunion”

⁴⁰⁸ Charles: “The modern young people don’t know what they’re drinking, modern young people don’t care what they’re eating; they’ve lost their sense of taste and smell because of their cocktails and cigarettes.” s.226. “The Family Reunion”

⁴⁰⁹ Ivy: “The younger generation are undoubtedly decadent.” s.226. “The Family Reunion”

⁴¹⁰ Charles: “The younger generation are not what we were. Haven’t the stamina, haven’t the sense of responsibility.” s.227. “The Family Reunion”

⁴¹¹ Gerald: “You’re being very hard on the younger generation. I don’t come across them very much now, myself; and some first-class shots-better than you were, Charles, as I remember. Besides, you’ve got to make allowances: We haven’t left them such an easy world to live in. Let the younger generation speak for itself: It’s Mary’s generation.” s.227. “The Family Reunion”

⁴¹² Mary: “Really, Cousin Gerald, if you want information about the younger generation, you must ask someone else. I’m afraid that I don’t deserve the compliment: I don’t belong to any generation” s.227. “The Family Reunion”

ediyor. Otuzuna giriyor sanırım. Evlenmiş olması gerekirdi. Sorun bu”⁴¹³ dedikten sonra Amy’nin “konuyu kapatalım. Konuşmasak daha iyi.”⁴¹⁴ sözü yine Amy’nin gerçeklerden kaçışının göstergesidir. Yeğenleri Mary’nin teyzeleri ve amcaları ile diyaloga girmemesi akraba olan bu kişilerin arasındaki iletişim kopukluğunu göstermektedir. İletişim kopukluğunun da ötesinde Eliot’ın vurguladığı nokta bu insanların sohbet namına önemli hiçbir şey konuşmadıkları, boş konuştuklarıdır. Belki de Mary büyüklerinin bu boş gururu/kibiri ve muhabbetiyle zamanını öldürmemek adına onlardan uzaklaşmış olabilir. Lakin Mary’nin gitmesine hiç biri kafasını takmamakta hatta Amy tıpkı beyhude gurur ve kibir sahibi Charles gibi konuyu kendine getirir ve şöyle der: “karanlıkta saat dursun istemem. Wishwood’u neden terk etmediğimi bilmek istiyorsanız söyleyeyim sebep Wishwood’u canlı tutmak istememdir. Aileyi canlı, bir arada tutmak istememdir. Beni canlı, neşeli tutan sizi bir arada tutuyor olmam. Hiç biriniz ne kadar yaşlandığınızı göremiyorsunuz, ve ölüm bir gün tatlı bir sürpriz olarak gelecek. Benim hala bulamadığım ölümün anlamını sadece Agatha çözmüş görünüyor.”⁴¹⁵ Amy aileyi bir arada tuttuğu için ne kadar övünse de aslında oğlu Arthur Londra’da, John Leicestershire’da, Harry ise Marseillas’tedir. Oyunun geçtiği gün Amy’nin doğum günüdür lakin doğum gününe oğlu Harry’den başka diğer iki oğlu gelmeyecek, Harry ise geldiği gibi, ayağının izi üstüne tekrar hayalindeki mesleği-misyonerliği- icra etmek için özgürlüğüne doğru yol alacak, annesini, akrabalarını, evini terk edecektir. Dahası Amy’nin övündüğünün aksine evde aile, akraba bağı asla yoktur zira “sekiz

⁴¹³ Charles: “She’s a nice girl; but it’s a diffuclut age for her. I suppose she must be getting on for thirty? She ought to be married, that’s what it is.” s.227. “The Family Reunion”

⁴¹⁴ Amy: “Let us drop the subject. The less said the better.” s.227. “The Family Reunion”

⁴¹⁵ Amy: I do not want the clock to stop in the dark. If you want to know why I never leave Wishwood that is the reason. I keep Wishwood alive to keep the family alive, to keep them together, to keep me alive, and I live to keep them. You none of you understand how old you are and death will come to you as a mild surprise, a momentary shudder in a vacant room. Only Agatha seems to discover some meaning in death which I cannot find” s.227. “The Family Reunion”

yıl aradan sonra herkes ilk kez bir araya gelmiştir”⁴¹⁶. Nitekim Harry de sekiz yıl sonra ilk kez Wishwood’a gelecektir. Bu durum hakkında ve Harry’nin açısından Agatha, oyunda gerçeklerle yüzleşen tek karakter olarak, “acı”⁴¹⁷ yorumu yapar: “acı çünkü hiçbir şey değiştirilemez/durdurulamaz, çünkü geçmiş düzeltilemez, çünkü gelecek sadece gerçek/doğru bir geçmişin üstüne inşa edilir. Tropik bölgelerde ya da Akdeniz sahillerinde gezerek Harry Wishwood’u unutmuş olamaz. [...] ve yeni bir Wishwood ile karşılaşacak. Uyum zor olacak.”⁴¹⁸ dese de Amy hemen inkâr eder: “Wishwood’da hiçbir şey değişmedi, Agatha. Her şey bıraktığı gibi duruyor. Ötanazi uygulamak zorunda kaldığım yaşlı atı ve kırma köpeği haricinde her şey aynı.”⁴¹⁹ Amy gerçekten zavallı bir karakterdir çünkü yaşlandığı ve hastalandığı için ötanazi uyguladığı hayvanları önemsememekte veyahut öldüklerini kabul etmemektedir. Harry’nin sevdiği iki hayvanının ölmesi dışında her şey aynı derken aslında hiçbir şeyin aynı olmadığını idrak ettiği aşikârdır. Lakin Amy bu gerçeği görmek istememektedir, olaylara sığ bakmaktadır. Derin düşünen Agatha “Wishwood’da gelince Harry başka bir Harry bulacak. Dönen Harry bıraktığı Harry ile yüzleşmek zorunda kalacak. [...] Sırlar çözülecek. Kâbus kendini gösterecek”⁴²⁰ sözleriyle değişimin sadece fiziksel olmadığını psikolojik boyutunu gözler önüne sermektedir.

Oyunun akşamüzeri beş sularında başladığı dikkate alınırsa Harry’nin akşam yedi’ye yirmi kala eve gelmesine kadar geçen yaklaşık iki saatlik sürede

⁴¹⁶ Amy: “This is a very particular occasion as you ought to know. It will be the first time for eight years that we have all been together.” s.228. “The Family Reunion”

⁴¹⁷ Agatha: “It is going to be rather painful for Harry after eight years and all that has happened to come back to Wishwood.” s.228. “The Family Reunion”

⁴¹⁸ Agatha: I mean painful, because everything is irrevocable, because the past is irremediable, because the future can only be built upon the real past. Wandering in the troics or against the painted scene of the Mediterranean, Harry must often have remembered Wishwood-The nursery tea, the school holiday, [...] He will find a new Wishwood. Adaptation is hard.” s.228. “The Family Reunion”

⁴¹⁹ Amy: “Nothing is changed. Agatha, at Wishwood. everything is kept as it was when he left it, except the old pony, and the mongrel setter which I had to have destroyed. Nothing has changed. I have seen to that.” s.228. “The Family Reunion”

⁴²⁰ Agatha: “Yes. I mean that at Wishwood he will find another Harry. The man who returns will have to meet the boy who left. [...] he will have to face him-and it will not be a very jolly corner. [...] The hidden is revealed, and the spectres Show themselves” s.229. “The Family Reunion”

karakterlerin hep boş konuştuğu ve dedikodu yaptığını görülmektedir. Oyunun başlarında Harry eve yıllar sonra döndüğünde annesi Amy'nin "her şey aynı.[...]odanı hazırlattım. Hiçbir şey değişmedi"⁴²¹ dediğinde Harry'nin "değişmedi mi? Hiçbir şey değişmedi mi? Hiçbir şeyin değişmediğini nasıl söylersin?"⁴²² şeklindeki itirazı ve yine Harry'nin tüm akrabalarına toplu halde "zaman, ve değişim sözcüklerinden başka bir şey bilmez misiniz siz? Hepiniz sanki hiçbir şey olmamış gibi konuşuyorsunuz. Ama boş konuşuyorsunuz. Neden meselenin özüne gelmiyoruz."⁴²³ şeklindeki isyanı teyzesi Agatha dışında hiçbir büyüğünü bilhassa annesi Amy'yi hiçbir şekilde etkilememiştir zira oyunun son perdesinde kızkardeşi Agatha'ya Amy'nin "geçen zamanın beni bir hayli değiştirdiği gibi seni de değiştirir sandım ama nerde. Otuz beş yıl önce kocamı elimden aldın. Şimdi de oğlumu elimden alıyorsun"⁴²⁴ sarf ettiği sözü beyhude kibir, gurur ve kin ve öfke dolu olduğunu kanıtlar niteliktedir. Oyunun son sahnesinde Agatha'nın Amy'e "bildiğim bir şey varsa, Amy, o da senin hiç değişmediğindir. [...] sen hep aynısın: hep daha fazlasını istedin, açgözlüsün"⁴²⁵ sözleri Amy'ye tokat gibi ani ve serttir.

Eliot insanların açgözlü ve hırslı olmalarının neticesinde ruhlarını- duygularını, hislerini- kaybetmesini "Eyes that last I saw in tears" şiirinde şiir kişinin "Sadece gözleri görüyorum, gözyaşı değil, benim derdim bu"⁴²⁶ sözleriyle belirgin kılar. Şiir kişisi mutsuzdur çünkü gözleri anlamlı kılan gözyaşları diye bir şey yoktur artık. Bir diğer ifadeyle insanların duygusuz, hissiz, ruhsuz olması

⁴²¹ Amy: "[...] Everything the same. [...] Your room is all ready for you. Nothing has been changed." s.232-233. "The Family Reunion"

⁴²² Harry: "Changed? Nothing changed? How can you say that nothing is changed?." s.233. "The Family Reunion"

⁴²³ Harry: Time and time and time, and change, no change! You all of you try to talk as if nothing had happened, and yet you are talking of nothing else. Why not get to the point or if you want to pretend that I am another person- a person that you have conspired to invent, please do so in my absence" s.233-234. "The Family Reunion"

⁴²⁴ Amy: "I was a fool, to ask you again to Wishwood; but I thought, thirty-five years is long, and death is an end, and I thought that time might have made a change in Agatha-It has made enough in me. Thirty-five years ago you took my husband from me. Now you take my son." s.282. "The Family Reunion"

⁴²⁵ Agatha: "I know one thing, Amy:/That you have never changed. [...] But you are just the same:/Just as voracious for what you cannot have[...]" s.283. The Family Reunion"

⁴²⁶ "Eyes that last I saw in tears" şiiri s.133

gözlerinden bir damla gözyaşının akmamasına neden olur. Gözler çöl gibidir adeta. Şiirde insanların yaşarken sahip olduğu açgözlülük, hırs gibi özelliklerin öldükten sonra da devam ediyor olması Eliot'ın insanların değişeceğine olan inancını kaybettiğinin göstergesidir. Eliot'ın bu şiiri Wilde'ın "The Fisherman and His Soul" öyküsünü akıllara getirir. Öyküde ruhunu bir işe yaramayacağı düşüncesiyle satan Balıkçı'nın ruhu olmadan hayatı tam anlamıyla yaşayamaması ve bunu idrak edip üzülüp pişman olması, ağlaması, ruhunu tekrar kazanma çabası Eliot'ın "Eyes that last I saw in tears" şiirinde şiir kişinin üzüldüğü insanlarda yoktur. Dahası bu insanlar öldükten sonra dahi 'akıllanmaz'.

Oyuna geri dönülürse; Harry karısını Atlantik'in ortasında deniz yolculuklarında bulutsuz bir gecede gemiden atmış olabilme ihtimalini dile getirdiğinde annesinin "Harry!"⁴²⁷ diye susturup, amcası Charles'ın ise "böyle tehlikeli düşüncelere dalarak annene ve kendine zarar vermekten başka bir şey yapmıyorsun. Hepimiz olayın aslını biliyoruz. Gazetelerde okuduk. Başa dönmeye gerek yok. [...] kendine yüklenme. Hafızanı kirletme."⁴²⁸ şeklindeki sözüne Harry "hafıza kişiyi yiyip bitiren bir kanser gibidir. sizin nasıl başa çıktığınızı biliyorum. İlk önce hiç olmamış gibi düşünüyorsunuz. Çünkü dayanamıyorsunuz. Bu yüzden benim sanrı gördüğümü düşünüyorsunuz. sorunlu olanın benim bilincimin, aklımın değil yaşamak zorunda olduğum dünyanın olduğuna inanıyorsunuz.[...] uyumaktan korkuyorum. Ve uyanmaktan."⁴²⁹ dediğinde Amy yine her zamanki gibi bu acı gerçekten de kaçmayı tercih eder ve oğluna "sen çok yorgunsun ve gerginsin. [...] bu

⁴²⁷ Amy: "Harry!" s.235. "The Family Reunion"

⁴²⁸ Charles: "You mustn't indulge such dangerous fancies. It's only doing harm to your mother and yourself. Of course we know what really happened, we read it in the papers- no need to revert to it. [...] But you have no reason to reproach yourself. Your conscience can be clear." s.235-236. "The Family Reunion"

⁴²⁹ Harry: "it goes a good deal deeper than what people call their conscience; it is just the cancer that eats away the self. I knew how you would take it. [...] so you must believe that I suffer from delusions. It is not my conscience, not my mind, that is diseased, but the world I have to live in. [...] I am afraid of sleep: [...] and also waking." s.236. "The Family Reunion"

değişiklik sana ani geldi. Bizim kuzey bölgemiz ve sisli havamıza alışkın değilsin. Wishwood'u gündüz gözüyle görünce herşey eskisi gibi olacak. Şimdi odana gitmeni ve akşam yemeğine kadar dinlenmeni rica ediyorum. Downing sana sıcak bir banyo hazırlasın. Kendini daha iyi hissedeceksin.”⁴³⁰ der. Lakin Harry'yi sadece teyzesi Agatha'nın anlamaya başladığı “hala anlamadığım bazı noktalar var. Onlar sonra açıklığa kavuşacaktır. senin bize yaptığın açıklamaların bütünün küçük bir parçası olduğuna eminim çünkü Yaptığın şey Açıklama ihtiyacı hissettiğinden ve anlamak istediğinden kaynaklanıyor.anlayacak daha çok şey var. Seni özgürlüğe götürecek Bu yola sıkı tutun.”⁴³¹ ifadelerinden aşıkârdır. Ne var ki Amy gibi gerçeklerden kaçan Gerald'ın Agatha'ya “ne konuştuğunun zerresini anlamıyorum. Senin niyetin bizi üzme sanırım. Amy'nin doğum gününde yahut Harry'nin yuvasına döneceği gün edilecek laf mı bu! Harry'yi rahat ettirmeliyiz. Olanlar için onu üzmemeliyiz. İlacını aldığına şüphem yok. Tekrar evlenmesini ve Wishwood'a yerleşmesini sağlamalıyız.”⁴³² sözleriyle karşı çıkmasına ve kızmasına Amy memnun olur ve Gerald'a “teşekkür eder, seninle aynı fikirdeyim”⁴³³ der, ve hatta Agatha'yı “kendilerine ihanet etmekle”⁴³⁴ suçlar.

İletişim kopukluğu bu ailede öyle had safhadadır ki Charles'ın da dediği gibi “yaklaşık sekiz yıldır Harry'yi görmemişlerdir.”⁴³⁵ Harry'nin New York'tan başlayan gemi yolculuğunda karısıyla gemide başına gelen olayı gazetelerden okumuşlardır,

⁴³⁰ Amy: “Harry, Harry, you are very tired and overwrought. Coming so far and making such haste, the change is too sudden for you. You are unused to our foggy climate and the northern country. When you see Wishwood again by day, all will be the same again. I beg you to go now and rest before dinner. Get Downing to draw you a hot bath, and you will feel better.” s.236. “The Family Reunion”

⁴³¹ Agatha: “There are certain points I do not yet understand: They will be clear later. I am also convinced that you only hold a fragment of the explanation. It is only because of what you do not understand that you feel the need to declare what you do. There is more to understand: hold fast to that as the way to freedom” s.236. “The Family Reunion”

⁴³² Gerald: “I don't in the least know what you're talking about. You seem to be wanting to give us all the hump. I must say, this isn't cheerful for Amy's birthday or for Harry's homecoming. Make him feel at home, I say! Make him feel that what has happened doesn't matter. He's taken his medicine, I've no doubt. Let him marry again and carry on at Wishwood.” s.229. “The Family Reunion”

⁴³³ Amy: “Thank you, Gerald. Though Agatha means as a rule, a good deal more than she cares to betray, I am bound to say that I agree with you.” s.229. “The Family Reunion”

⁴³⁴ Amy: “a good deal more than she cares to betray.” s.229. “The Family Reunion”

⁴³⁵ Charles: “We haven't seen him for nearly eight years” s.239. “The Family Reunion”

“gazeteden okudukları kadar bilgi sahibidirler.”⁴³⁶ Harry eşini kaybedeli yaklaşık bir yılı geçmiş olmasına rağmen amcası Charles dâhil hiçbir akrabası ona geçmiş olsun dememiştir. Charles’ın “karısı öldüğünde yazmadım ona. Yaklaşık bir yıl önceydi di mi? Şimdi konuyu sence açsam mı ki? Sanki artık çok geç”⁴³⁷ dediğinde Amy “fazlasıyla. Eğer Harry konuyu açarsa tamam. Ama açacağını sanmıyorum. Unutmak isteyecektir.”⁴³⁸ derken oğlunun da kendisi gibi herşeyi unutma çabası gösterdiğine inandığı, unutma eylemine önem verdiği aşıkardır. Amy’nin “oğlu Harry’nin karısının gemiden düşüp boğularak öldüğünde içkili miydi?”⁴³⁹ sorusunu oğluna sormamış dahi olması ve “aile fertlerinin önünde sorunları didiklemem.”⁴⁴⁰ demesi bile nahoş olayları unutma eylemini içten içe kolaylaştırma çabasıdır diyebiliriz. Ivy’nin de “bu konuların soruşturulmaması daha doğru”⁴⁴¹ demesi Amy ile aynı fikirde olduğunun kanıtıdır.

Oyunda aile ve akraba bağları tamamen kopuktur zira Harry’nin amcası Gerald yeğeninin evlendiği “kızı hiç görmediğini”⁴⁴² söylediğinde Amy’nin

görmediğine sevindim. Kızı hiçbirinizin görmediğine memnunum. [...] kız bu ailenin bir ferdi asla olmadı, olmak da istemedi. Egosunu tatmin etmek için Harry’yi kendine çekti. Harry’yi peşinden Avrupa’ya Pahalı otellere ve nahoş topluma sürükledi. Harry’nin akrabalarını, eski arkadaşlarını hiç istemedi. Harry’nin seviyesine çıkmadı. Daha Harry’yi kendi seviyesine çekti. Yaşarken gölge bile değildi. Güzel bir gelecek için gerçeği hepiniz bilmeliydiniz. Hiçbir üzüntü, keder, vicdan azabı duymuyorum. Geleceği için Wishwood’u çekip çevirecek. Umuyorum biz de onun mutluluğu için katkıda bulunacağız. Son sekiz yılda hiçbir şey olmamış gibi davranmanızı istiyorum sadece.⁴⁴³

⁴³⁶ Charles: “We only knew what we read in the papers” s.240. “The Family Reunion”

⁴³⁷ Charles: “I never wrote him when he lost his wife-that was just about a year ago, wasn’t it? Do you think that I ought to mention it now? It seems to me too late.” s.229. “The Family Reunion”

⁴³⁸ Amy: “Much too late. If he wants to talk about it, that’s another matter; But I don’t believe he will. He will wish to forget it.” s.229. “The Family Reunion”

⁴³⁹ Violet: “Had she been drinking? Amy: I would never ask him.” s.229-230. “The Family Reunion”

⁴⁴⁰ Amy: “I do not mince matters in front of the family” s.229. “The Family Reunion”

⁴⁴¹ Ivy: “These things are much better not enquired into.” s.230. “The Family Reunion”

⁴⁴² Gerald: “I never met her” s.230 “The Family Reunion”

⁴⁴³ Amy: “I am very glad you did not. I am very glad that none of you ever met her. It will make the situation very much easier and is why I was so anxious you should all be here. She never would have been one of the family, she never wished to be one of the family, she only wanted to keep him to herself to satisfy her vanity. That’s why she dragged him all over Europe and half round the World to expensive hotels and undesirable society which she could choose herself. She never wanted Harry’s relations or Harry’s old friends; she never wanted to fit herself to Harry, but only to bring Harry down to her own level. A restless shivering painted shadow in life, she is less than a shadow in death. You might as well all of you know the truth for the sake of the future. There can be no grief and no regret and no remorse. I would have pretended it if I could. For the sake of the

sözleri oğlunun eşini hiçbir zaman onaylamadığını, sevmediğini, dışladığını aşıkarak kılmaktadır.

Eliot sağlam bir geleceğe sahip olmak için kişilerin geçmişinden ismini değiştirerek, memleketini, ülkesini terk ederek kaçamayacağını anlamasını, geçmişle yüzleşmesini gerekli görmüştür. Böylece kişi kendi içinde barışı yakalayıp özgürlüğüne kavuşacaktır. Bu noktada Eliot tıpkı Plath gibi kimliğin farklı kişiliğin farklı şeyler olduğunun altını çizmiş, kimlik bilgilerinin hatta maddiyatın kişiliği belirlemeyeceğini savunmuştur. Ayrıca gerek cinsellik gerek politik olsun toplumda meydana gelen ahlaki yozlaşmayı Eliot tıpkı Wilde ve Plath gibi eserlerinde ele almıştır.

Eliot’a göre birey vasfına sahip olmak için kişinin geçmişinden kaçmaması, geçmişte yaptığı hatalarını, işlediği günahlarını inkâr etmemesi, bilakis geçmişle, hatalarıyla, günahlarıyla yüzleşmesi gereklidir. “The Elder Statesman” oyununda oyunun başlığının işaret ettiği yaşlı devlet adamı Lord Claverton’un geçmişini ne kadar unutmak, saklı tutmak istese de geçmişinden kaçamayacağını anlaması, geçmişteki hatalarını kabul etmesi ve bunu kızı Monica’ya ve damadı Charles Hemington’a itiraf etmesi kendisinin de dediği gibi onu özgür kılar: “özgürlüğüme giden yolda ilk adımımı attım. Ve belki de en önemli adımımı.”⁴⁴⁴ Bu itiraf ayrıca birey niteliğini kazanmaya başladığının da göstergesidir zira oyunun üçüncü ve son perdesinde soğuk havada bahçede büyük kayın ağacının altında durmasını “o noktaya sürüklendiğimi hissettim.”⁴⁴⁵ diyerek açıklaması içindeki iyilik duygularının

future: Harry is to take command at Wishwood and I hope we can contrive his future happiness. Do not discuss his absence. Please behave only as if nothing had happened in the last eight years” s.230.“The Family Reunion”

⁴⁴⁴ Lord Claverton: “That is the first step taken towards my freedom, and perhaps the most important.” s.572.“The Elder Statesman”

⁴⁴⁵ Lord Claverton: “I feel drawn to that spot.” s.568. “The Elder Statesman”

gâlip geldiğini aşikâr kılar. Aynı zamanda Lord Claverton'un "dışarısı buz gibi soğuk. Ama ben hiç üşümüyorum"⁴⁴⁶ sözleri kalbinde ve kafasında geçmişle, kendisiyle barıştığı sebebiyledir. Lord Claverton'un bu sözleri tıpkı Wilde'in "The Happy Prince" öyküsünde Mutlu Prens'in dediklerini yapan, fakir ve zor durumdaki insanlara yardım eden Kırlangıç'ın sözlerini akıllara getirir. Lord Claverton geçmişle ve kendisiyle barıştığı, kendi içinde süregelen çatışmayı sonlandırıp huzura kavuştuğu için, Kırlangıç ise zor durumdaki insanlara yardım etmiş olmanın verdiği huzurla soğuk havaya rağmen üşümez. Görüleceği gibi hem Eliot hem Wilde dürüstlüğe çok önem vermiştir.

"The Elder Statesman" oyununda Lord Claverton'un damadı Charles'a "bir erkeğin hayatı boyunca sevdiği tek bir kişi olduysa ve sevdiğine her şeyi itiraf ettiyse-yani Monica'ya gerçekten anlatamayacağın bir şey yoksa, sorunun yok demektir. Monica'dan ve kimseden saklayacak bir şeyin yoksa o vakit için rahat demektir."⁴⁴⁷ sözleri iç huzurun önemine dikkat çekmektedir. Tüm hayatı boyunca içini kemiren lâkin kabul etmediği hatalarıyla/günahlarıyla yaşayan Lord Claverton'un böyle anlamlı ve önemli cümleler kurması kendisini ve duygularını keşfetmeye başladığının göstergesidir.

Lord Claverton'un evlenmeden önce sevgililerini – ki oyunun ikinci sahnesinde beliren Mrs Carghill eski sevgililerinden biridir- ve evlendikten sonra karısıyla arasında büyük bir uçurumun-iletişim kopukluğunun olması- sevmediği, hayatına giren kadınlara dürüst ve samimi olmadığı/davranmadığı – zira Mrs

⁴⁴⁶ Lord Claverton: "Yes, it's chilly at dusk. But I'll be warm enough. I shall not go far." s.582. "The Elder Statesman"

⁴⁴⁷ Lord Claverton: "If there's nothing, truly nothing, that you couldn't tell Monica then all is well with you. You're in love with each other-I don't need to be told what I've seen for myself! And if there is nothing that you conceal from her however important you may consider it to conceal from the rest of the world-your soul is safe." s.568. "The Elder Statesman"

Carghill ile babası istemediği için evlenmemiştir- “korkarım ben kimseyi gerçekten sevmedim.”⁴⁴⁸ demesinden anlaşılmaktadır. Lord Claverton’un

Yo, seni severim Monica’m. Sorun şu ki: insan çocuğuna dürüst olamıyor. İnsan çocuğuna kendini tam açamıyor. [...] ben özümü/benliğimi unutmaya çalışarak ve olmak istediğim karakterin içine girerek hayatımı geçirdim. Rolümü daha fazla içselleştirmem oyuna son vermemi-sahnedan inip kendi özüme dönüp kendim olmamı- daha da güçleştirdi.[...] ve ben Monica’nın idolü oldum. O benim oynadığım role hayrandı. Aktörü sahne dışında kostümsüz, makyajsız, ezberlediği sözleri söylemeden görseydi sevmezdi. Monica! Sen beni başka kimliklerimle sevdin. Bu sahte kimliklerden bıktım ben. Umarım kalbinde bitkin bir aktör olduğunu öğrendiğin gerçek baban için yer açarsın”⁴⁴⁹

sözleriyle bir tür günah çıkardığı açıktır zira Lord Claverton pişmandır, af dilemektedir, dürüst olmayı seçmiştir.

Lord Claverton geçmişteki hatalarından, günahlarından kaçamayacağını oyunun ilk sahnesinde Londra’daki evine bir anda misafir gelen Federico Gomez sayesinde idrak eder. Federico Gomez davetsiz ve istenmeyen bir misafir olarak kabul edilebilir zira Lord Claverton’un haberi olmaksızın Senor Gomez adıyla randevu almıştır. Lord Claverton’un Oxford’dan arkadaşı olan Federico Gomez’ı hatırlamayıp yahut hatırlamamayı tercih edip “iyi akşamlar, Mr Gomez. Mr Culverwell’in bir arkadaşısınız sanırım?”⁴⁵⁰ dediğinde Gomez’in “çok samimiydik bir zamanlar. Beni tanımadın mı Dick?”⁴⁵¹ şeklindeki sorusuna Lord Claverton’nun “Fred Culverwell!” neden başka bir isimle döndün ki?”⁴⁵² tepkisine Gomez’in “seni tanıdığımdan beri sen de hep adını değiştirirsin. Oxford’da iken Dick Ferry idin, sonra evlendin karının soyadını aldın Mr Richard Claverton-Ferry oldun, ve şimdi

⁴⁴⁸ Lord Claverton: “I’m afraid that I’ve never loved anyone, really.” s.568. “The Elder Statesman”

⁴⁴⁹ Lord Claverton: “No, I do love my Monica-but there’s the impediment: It’s impossible to be quite honest with your child. If you’ve never been honest with anyone older, on terms of equality. To one’s child one can’t reveal oneself while she is a child. And by the time she’s grown you’ve woven such a web of fiction about you! I’ve spent my life in trying to forget myself, in trying to identify myself with the part I had chosen to play. And the longer we pretend the harder it becomes to drop the pretence, walk off the stage, change into our own clothes and speak as ourselves. So I’d become an idol to Monica. She worshipped the part I played: how could I be sure that she would love the actor if she saw him, off the stage, without his costume and makeup and without his stage words. Monica! I’ve had your love under false pretences. Now, I’m tired of keeping up those pretences, but I hope that you’ll find a little love in your heart still, for your father” s.568-569. “The Elder Statesman”

⁴⁵⁰ Lord Claverton: “Good evening, Mr...Gomez. You’re a friend of Mr. Culverwell?” s.532. “The Elder Statesman”

⁴⁵¹ Gomez: “We’re as thick as thieves, you might almost say. Don’t you know me, Dick?” s.532. “The Elder Statesman”

⁴⁵² Lord Claverton: “Fred Culverwell! Why do you come back with another name?” s.532. “The Elder Statesman”

Lord Claverton'sun. Ben de seni örnek aldım. Yaptığını yaptım. Biliyorsun yaşadığım yerde insanlar adını değiştirir. Hem karımın soyadı benim memleketimde Culverwell'den daha normal ve telafusu daha kolay”⁴⁵³ sözleri Lord Claverton'a geçmişini hatırlatmaya başlayacak, geçmişinden kaçmasını engelleyecektir. Daha da önemlisi şu sözleri söylemesini sağlayacaktır: “[...] biz Oxford'da okurken Freddy bana hayrandı. Onun hayranlığını kazanmak için naptım? Ona zevkler tattırdım. Bir sahtekâr olup çıktı. [...] onun içindeki zaafın sorumlusu ben miyim? Evet bendim. Bize hayran olan insanların sahip olduğumuz erdemlerimiz kadar ahlâksızlıklarımızı da taklit edebileceği gerçeğini nasıl da kolay göz ardı ediyoruz.”⁴⁵⁴ sözleri kendinin sahip olduğu ahlâksızlıkları kabul etmeye başladığının göstergesidir.

Oyunun birinci sahnesinde evine beklenmedik bir misafir gibi gelen eski arkadaşı Gomez'in varlığıyla geçmişinden kaçamayacağını anlayan Lord oyunun ikinci sahnesinde Badgley Court'ta 'sağlık sorunları' sebebiyle istirahate çekildiğinde burada da yine geçmişiyle yüzleşecek, bir diğer deyişle, geçmişte sevip bıraktığı, evlenmediği kız arkadaşı Mrs Carghill'i görecektir. Lord Claverton Gomez'i 'hatırlamadığı' gibi hiç şüphesiz Mrs Carghill'i de hatırlamayacaktır. Mrs Carghill kendisini hatırlatacak anılarını anlatırken o zaman yakın kız arkadaşı Effie'nin kendisine yönelttiği “sözlerime dikkat et. Bu adamın peşinden gidersen senin ayağını kaydırır. Bu adam sığ”⁴⁵⁵ şeklindeki tavsiyesini dahi unutmamış ve yıllar sonra Lord'a aktarmıştır. Mrs Carghill'in uzun çabalarından sonra nihayet Lord Mrs Carghill'i hatırlar. Mrs Carghill genç iken başarılı ve ünlü bir tiyatro

⁴⁵³ Gomez: “You’ve changed your name too, since I knew you. When we were up at Oxford, you were plain Dick Ferry. Then, when you married, you took your wife’s name and became Mr. Richard Claverton-Ferry; and finally, Lord Claverton. I’ve followed your example, and done the same, in a modest way. You know, where I live, people do change their names; and besides, my wife’s name is a good deal more normal in my country, than Culverwell-and easier to pronounce.” s.533. “The Elder Statesman”

⁴⁵⁴ Lord Claverton: “when we were at Oxford; what did I make of his admiration? I led him to acquire tastes beyond his means: so he became a forger. And so he served his term. Was I responsible for that weakness in him? Yes, I was. How easily we ignore the fact that those who admire us will imitate our vices as well as our virtues” s.571. “The Elder Statesman”

⁴⁵⁵ “The Elder Statesman”

oyuncusudur. Sahne adı Maisie Montjoy olan Maisie Batterson şimdi ölmüş kocasının soyadıyla Mrs John Carghill olarak tanınmaktadır. Lord Claverton'un anlamadığı ve Mrs Carghill'e yönelttiği "eski anıları gömmüş iken şimdi sönmüş bir külü neden yeniden yakmaktadır"⁴⁵⁶ sorusunu Mrs Carghill şöyle yanıtlar: "erkekler unutarak kadınlar ise anılarla yaşar. Hele ki kadın utanılacak bir şey yapmadıysa: lakin erkek adi davranışlarını unutmaya çalışır"⁴⁵⁷ sözü Lord'a aslında tokat gibi bir cevap ve eleştiridir. Lord'un "aramızda meseleyi çözmüştük. [...] ben dersimi aldım sen de kendi dersini. Tabi almak istediysen."⁴⁵⁸ şeklindeki lafına Mrs Carghill'in "sana gerçekten aşık olduğuma hiç inanmak istemedin. [...] buraya geçmişi konuşmak için gelmedim. Hatalı davrandığını sen de biliyorsun. Geçmişi konuşmak hem acı hem keyif verir. Anılar acı dolu lakin ben neşeli kılacağım."⁴⁵⁹ Bu alıntıdan görüleceği üzere Mrs Carghill Lord Claverton'u affetmiştir ki bu yüzden onunla olan anılarını neşeyle yâd edecektir: "sana hala âşık olduğumu, hafızamdan atamadığımı sanma[...] sen benim ruhuma dokundun.[...]verdiğin his hala orada durur. Ve ben de senin ruhuna dokundum.[...]Mektuplarını her akşam okuyorum".⁴⁶⁰ Mrs Carghill aşkını itiraf etmekle küçülmediğinin farkındadır. Lord Claverton'un aksine anılarından kaçmamaktadır. Lord Claverton'un geçmişini anılarından kaçtığı için Mrs Carghill sayesinde öğreniriz.

Lord geçmişte siyasete babasının isteğiyle girmiş, flört ettiği Mrs Carghill ile babası istemediği için evlenmemiştir. Görüleceği üzere Lord Claverton'un işini ve

⁴⁵⁶ Lord Claverton: "Finding me here, to revive old memories which I should have thought we both preferred to leave buried." s.550. "The Elder Statesman"

⁴⁵⁷ Mrs. Carghill: "A man may perefere to forget all the women he has loved. But a woman doesn't want to forget a single one of her admirers. [...] Men live by forgetting- women live on memories. Besides a woman has nothing to be ashamed of: A man is always trying to forget his own shabby behaviour." s.550-551. "The Elder Statesman"

⁴⁵⁸ Lord Claverton: "But we'd settled our account. What harm was done? I learned my lesson and you learned yours, if you need the leasson." s.551. "The Elder Statesman"

⁴⁵⁹ Mrs. Carghill: "You refuse to believe that I was in love with you! [...] I shouldn't want to come and talk about the past. You're wrong, you know. It's both pain and pleasure to talk about the past-about you and me. These memories are painful -but I cherish them." s.551. "The Elder Statesman"

⁴⁶⁰ Mrs. Carghill: "No, Richard, don't imagine that I2m still in love with you; and you needn't think I idolise your memory. It's simply that I feel that we belong together...Now, don't get alarmed. But you touched my soul[...]the touch still lingers. And I've touched yours[...]I read your letters every night" s.553. "The Elder Statesman"

eşini belirleyen babası olmuştur. Ne var ki Lord Claverton ne işinde ne eşiyle mutluluğu yakalamıştır. Lord Claverton'un hayatı, mutluluğu elinden adeta su gibi akıp gitmiştir. Hayatını dilediği gibi yaşayamayan, kendi hayatının çizgisini kendi çizemeyen, hayatını babasının yönlendirdiği Lord Claverton gibi "The Confidential Clerk" oyununda da Sir Claude'un hayatını kendi belirleyemediği öz oğlunun izini babasının isteği üzerine denizaşırı yatırımları öğrenmek için iş gezisine Kanada'ya gittiğinde kaybetmesiyle netlik kazanır. Oyunun üçüncü ve son perdesinde Sir Claude'un karısı Lady Elizabeth'e

"gerçeklere güvenmeye çalıştım; ama güveniyormuşum gibi rol yaptım her zaman. Gerçekler babamın inandığı şeylerdi. Babam hep güce ve paraya önem verdi. [...] sonra bir baktım ki ben de her şeyi bu şekilde-babamın fikirlerine ve değerlerine göre zaten onun da bana aşılama/aktarmak istediği bu fikir, bu görüş idi- değerlendiriyorum. Ona yaşam kaynağı olan şey bana yükten başka bir şey değildi. [...] babam muhteşem bir finans uzmanı idi. Bense sadece başarılı biriyim. Eğer ben yapmak istediğim şeyleri yapmış olsaydım babamın fikirlerini daha iyi anlardım"⁴⁶¹

şeklinde yaptığı itirafı hayatını kendi fikirlerine/görüşlerine/amaçlarına göre gerçekten yaşayamadığını dolayısıyla yitlik/boş sahte/yapay bir ömür sürdüğünü aşikâr kılmaktadır. "The Elder Statesman" oyununda Lord Claverton'un yıllar sonra Mrs Carghill ile yaşadığı ilişkiyi küçük görüp "ikimiz için de tatlı bir kaçamaktı"⁴⁶² olarak nitelendirmesi, Mrs Carghill'in sahnede "It's Not Too Late For You To Love Me?" şarkı performansını izlediğinde "hiçbir şey hissetmediğini"⁴⁶³ söylemesi hâlâ gerçeklerden kaçtığıının göstergesidir. Lord'un bu büyük görünme ve önemsememe çabasını Mrs Carghill şöyle değerlendirir: "sen eskiden olduğu gibi hala aynı âhmak Richard'sın. Hep dünya adamı pozları verdin. Peki şimdi neyin pozuna bürünüyorsun? Yaşlı bir devlet adamı pozu öyle değil mi? Yaşlı bir devlet adamı

⁴⁶¹ Sir Claude: "I've tried to believe in facts; and I've always acted as if I believed them. I thought it was facts that my father believed in; I thought that what he cared for was power and wealth; and I came to see that what I had interpreted in this way, was something else to him-an idea, an inspiration. What he wanted to transmit to me was that idea, that inspiration, which to him was life. To me, it was a burden.[...] He was a great financier-and I am merely a successful one. I might have been truer to my father's inspiration if I had done what I wanted to do." s.494. "The Confidential Clerk"

⁴⁶² Lord Claverton: "what a lucky escape it had been, for both of us." s.552. "The Elder Statesman"

⁴⁶³ Lord Claverton: "I remember my surprise at finding that I felt nothing at all." s.552. "The Elder Statesman"

olmakla öyleymiş gibi görünmek arasındaki fark, fark edilemeyecek kadar küçüktür.”⁴⁶⁴ sözü Lord’un geçmişiyle yüzleşmesinde fayda sağlayacaktır.

Lord Claverton’un içinde bastırıldığı, derinlere gömdüğü gerçek düşünce ve duygularının yüzeye sıkmasını sağlayacak üçüncü ve son karakter oğlu Michael’dir. Michael oyuna ikinci sahnede girer ve babasının özellikle son sahnede yaşayacağı aydınlanmaya tıpkı Gomez ve Mrs Carghill gibi katkı sağlayacaktır. Michael’in oyuna girişi esiri olduğu işinden ve kölesi olduğu hayattan bir çıkış arama sebebiyledir. Babasına açıkça ve dürüstçe İngiltere’den bıktım”,⁴⁶⁵ “yurt dışına gideceğim. [...] Para kazanmak istiyorum. Kendi tırnağımla bir yere gelmek istiyorum. [...] Kendi hayatımı sürdürmek istiyorum. Kendi iyi/kötü, doğru/yanlış fikirlerimle. Claverton soyadını kimsenin duymadığı ya da kimsenin eski adıyla ilgilenmediği, kendime farklı bir isim koyacağım bir ülkeye gitmek istiyorum”⁴⁶⁶ cevabını Lord “aileni reddetmek, tüm geçmişini çöpe atmak ha!”⁴⁶⁷ şeklinde yorumlar. Michael’in ise

“benim geçmişim ne? ünvanını nasıl aldığını biliyorum. Annem de bilirdi. Sonra siyaseti bıraktın. Lâkin haysiyetinle değil istenmediğin için. Lord Claverton olmayı tercih ettin çünkü adını ve ünvanını oğluna devretmek tatmin edici bir şey. Ama bunu benim iyiliğim için yapmadın. Yani sadece oğlun olduğum soyunu devam ettirdiğin için yaptın. Sen yokken işlerini devam ettirecek vekilin olmamı empoze ettiğin için sana teşekkür etmemi mi bekliyorsun bir de? Merak ediyorum öldüğünde bu nasıl bir zevk verecek sana. Tabi öldükten sonra hala bilincin/idrağın olursa. Bahse girerim bu farklı bir idrak olacak. Zavallı hayalet seni!”⁴⁶⁸

⁴⁶⁴ Mrs. Carghill: “You’re still the same silly Richard you always were. You wanted to pose as a man of the world. And now you’re posing as what? I presume, as an elder statesman; and the difference between being an elder statesman and posing successfully as an elder statesman is practically negligible.” s.552. “The Elder Statesman”

⁴⁶⁵ Michael: “I’m fed up with England.” s.560. “The Elder Statesman”

⁴⁶⁶ Michael: “I want to go abroad. [...] I want to make Money. I want to be somebody on my own account. [...] I simply want to lead a life of my own, according to my own ideas of good and bad, of right and wrong. I want to go far away to some country where no one has heard the name of Claverton; or where, if I took a different name- and I might choose to – no one would know or care what my name had been.” s.559. “The Elder Statesman”

⁴⁶⁷ Lord Claverton: “So you are ready to repudiate your family, to throw away the whole of your inheritance?” s.559. “The Elder Statesman”

⁴⁶⁸ Michael: “What is my inheritance? As for your title, I know why you took it. And mother knew. First, because it gave you the opportunity of retiring from politics, not without dignity, being no longer wanted. And you wished to be Lord Claverton also, to hold your own with Mother’s family-to lord it over them, in fact. Oh, I’ve no doubt that the thought of passing on your name and title to a son, was gratifying. But it wasn’t for my sake! I was just your son- that is to say, a kind of prolongation of your existence, a representative carrying on business in your absence. Why should I thank you for imposing this upon me? And what satisfaction, I wonder, will it give you in the grave? If you’re still conscious after death, I bet it will be a surprised state of consciousness. Poor ghost!” s.559-560. “The Elder Statesman”

sözleri Lord'a tıpkı eski arkadaşı Gomez ve eski sevgilisi Mrs Carghill'inki gibi canını yakan gerçeklerdir. Lakin Lord'a göre oğlunun yurt dışına gitme isteği “gerçek bir hırs değil bilâkis kaçma arzusudur”.⁴⁶⁹ Bu düşüncesini açıkça oğluna söylediğinde Michael'in “ben kaçak değilim”⁴⁷⁰ demesine Lord'un “adaletten kaçmıyorsun lâkin gerçeklerden kaçırıyorsun”⁴⁷¹ sözü yine Lord'un kendisine dahi itiraf edemediği yıllarca kendi yaptığı ve yapmaya devam ettiğı eylemdir. Lord'un oğluna söylediğı şu sözler aslında kendisinin kulak vermesi gereken sözlerdir: “İnan bana, Michael: geçmişinden kaçan yarışı her zaman kaybedecektir. Ben bunu deneyimlerle öğrendim. Hayalini kurduğun başarı ve ihtişama, hedefine ulaştığında geçmişteki başarısızlıklarının seni orada beklediğini göreceksin. Michael ben senin ve Monica için yaşadım. Oğlumun yirmi yıl korkakça yaşadığını bilmek demek benim yirmi yıl daha ölü yaşamam demek”⁴⁷²

Lord Claverton Michael'in neden böyle bir karar verdiğini anlamaya çalışmamakta oğlunu yargılamaya devam eder. Örneğin Michael gece pub'da kalacağını⁴⁷³ söylediğinde “orası sana uygun bir yer değil”⁴⁷⁴ şeklinde cevap vermiş, yine Michael işini “aşırı sıkıcı”⁴⁷⁵ bulduğunu, çalıştığı “iki yıl boyunca mahsur kalmış”⁴⁷⁶ hissine kapıldığını söylediğinde Lord'un verdiği “her iş sıkıcıdır”⁴⁷⁷ şeklindeki tepkisi Mrs Carghill'in eski kız arkadaşı Effie'nin yıllar önce Lord için

⁴⁶⁹ Lord Claverton: “That what inspired you was no positive ambition but only the desire to escape.” s.560. “The Elder Statesman”

⁴⁷⁰ Michael: “I'm not a fugitive” s.560. “The Elder Statesman”

⁴⁷¹ Lord Claverton: “No, not a fugitive from justice-only a fugitive from reality.” s.560. “The Elder Statesman”

⁴⁷² Lord Claverton: “Believe me, Michael: those who flee from their past will always löse the race. I know this from experince. When you reach your goal, your imagined paradise of suces and grandeur, you will find your past failures waiting there to greet you. You're all I have tol ive for, Michael-you and Monica. If I lived for twenty years knowing that my son had played the coward-I should merely be another twenty years in dying.” s.561. “The Elder Statesman”

⁴⁷³ Michael: “I'm staying at a pub about two miles from here.” s.556. “The Elder Statesman”

⁴⁷⁴ Lord Claverton: “Why are you staying there? I shouldn't have thought it would be the sort of place that you'd choose for a holiday.” s.556. “The Elder Statesman”

⁴⁷⁵ Michael: “And deadly dull it was.” s.557. “The Elder Statesman”

⁴⁷⁶ Michael: “I'd stuck it for two years.” s.557. “The Elder Statesman”

⁴⁷⁷ Lord Claverton: “Every job is dull, nine-tenths of the time...” s.557. “The Elder Statesman”

“sığ adam”⁴⁷⁸ demekle ne kadar haklı olduğu görülmektedir zira Lord oğlunun “beni coşturacak, teşvik edecek iş istiyorum”⁴⁷⁹ talebini umursamamıştır.

Michael’in içinde bulunduğu durum The Family Reunion” oyunundaki Amy’nin oğlu Harry’yi hatırlatmaktadır. Her iki genç hayallerinin peşinden gidecek, hapsoldukları kafesten çıkıp özgürlüklerine kavuşacaktır. Lord Claverton’un özgürlüğüne kavuşması ancak ve ancak geçmişte ve halen sürdürdüğü davranışlarının hatalı olduğunu kabul etmesine bağlıdır. Lord’un nihâyet kızına

benim de kaçmak istediğim şey kendim ve geçmiş. Lakin ne kadar korkağım ki kaçmaktan bahsediyorum. Ne kadar iki yüzlüyüm. Daha birkaç dakika önce Michael’e eski başarısızlıklarından kaçmaması için yalvarıyordum. Kendi deneyimlerimden bildiğimi söylüyordum. Vermeye çalıştığım dersten ben bir şey öğrenmiş miydim acaba? Hadi gel, yeniden öğrenmeye başlayayım. [...] ama hala yetirince zamanım varmı? Michael için var. Ama benim için çok geç değil mi Monica?”⁴⁸⁰

sözleri Lord’un geçmişini, hatalarını kabul etmeye başladığının dolayısıyla özgürlüğüne kavuşmasına az kaldığının göstergesidir.

Eliot insanların hayata sıfırdan başlamak için yani özgürlüklerine kavuşmasında isim değiştirmenin bir çözüm sağlamayacağını göstermeye çalışmıştır. Oyunda Lord Claverton’u ölen karısının (çocuklarının annesi) –ki oyunda eşinin adını dahi öğrenemeyiz zira kendisinin de belirttiği gibi “birbirimizi hiçbir zaman anlamadık, aramızda derin bir sessizlik vardı. Zaten sonra sessizce öldü.”⁴⁸¹

Lord Claverton, eski okul arkadaşı Gomez’in Dick, eski kız arkadaşı Mrs Carghill’in ise Richard ismiyle tanımış olması Lord’un tek ve sabit kişiliğini değiştirmemiştir.

Lord oğlu Michael’in de dediği gibi “sevilmek istemediği için kimsenin kendisini

⁴⁷⁸ Mrs. Carghill: “Effie said, ‘if you chose to follow that man, he’d give you the slip: he’s not to be trusted. That man is hollow’” s.549. “The Elder Statesman”

⁴⁷⁹ Michael: “I need something much more stimulating. [...] I want to find some more speculative business.” s.557. “The Elder Statesman”

⁴⁸⁰ Lord Claverton: “What I want to escape from is myself, is the past. But what a coward I am, to talk of escaping! And what a hypocrite! A few minutes ago I was pleading with Michael not to try to escape from his own past failures: I said I knew from experience. Do I understand the meaning of the lesson I would teach? Come, I’ll start to learn again. [...] But have I still time? There is time for Michael. Is it too late for me, Monica?” s.565-566. “The Elder Statesman”

⁴⁸¹ Lord Claverton: “Wen ever understood each other. And so we lived, with a deep silence between us, and she died silently.” s.570. “The Elder Statesman”

sevmesine izin vermemiş”⁴⁸², Effie’nin yıllar önce Mrs. Carghill’e üç kelimeyle özetlediği gibi “sığ bir adamdır”.⁴⁸³ Kısaca yitik bir karakterdir. Farklı zamanlarda farklı isimler kullanması yitik insan olduğu gerçeğini silmemektedir, değiştirmemektedir.

“The Confidential Clerk” oyununda da isim karakterler arasında çok önemli bir mevzudur. Örneğin Lucasta Angel kendisine Lucasta adının Angel’dan daha çok yakıştığını düşünmekte ki bu sebeple kendini Colby’ye “ben Lucasta”⁴⁸⁴ diye tanıtır. Dahası “Angel gibi bir isimle lanetli bir hayat yaşadığını, adını değiştirmeyi düşündüğünü”⁴⁸⁵ söyler. Hatta Colby’dan kendisine “Lucasta yerine de kısaca L.”⁴⁸⁶ diye hitap etmesini ister. Lucasta’nın nişanlısına “B.”, Mr. Eggerson’a “oldukça insani bir isim”⁴⁸⁷ saydığı Eggy demesi, Sir Claude Mulhammer’e kısaca Claude şeklinde seslenirken Lady Elizabeth’in arkasından Lizzie demesi Lucasta’nın sığ karakter olduğunun kanıtı niteliğindedir. Eggerson’ın Eggers şeklinde çağrılmaya alıştığını ve Lucasta’nın insanların isimlerini değiştirmesine, kısaltmasına Colby’nin de zamanla alışacağını söylemesi insanların önemsiz konular yüzünden önemli ve ciddi meseleleri kaçırdığının da bir başka göstergesidir.

İnsanların geçmişinden ve kendinden kaçış yolu olarak gördüğü isim değiştirme eylemi Eliot’ın “The Elder Statesman” oyununda eleştirdiği noktadır. Eliot ayrıca bir kişinin kimlik bilgileri ile kişiliğinin tamamen farklı şeyler olduğunun altını çizmiştir. Hatta isimlerin kişiliğin oluşmasında yahut kişiliği yansıtmakta veyahut gizlemekte bir etkisinin olmadığını savunmuştur. Oyunda

⁴⁸² Michael: “I could have loved Father, if he’d wanted love, nut he never did, Monica, not from me.” s.562. “The Elder Statesman”

⁴⁸³ Mrs. Carghill: “Effie said, [...] That man is hollow” s.549. “The Elder Statesman”

⁴⁸⁴ Lucasta: “I’m Lucasta”. s.452. “The Confidential Clerk”

⁴⁸⁵ Lucasta: That’s what comes of being cursed with a name like Angel. I’m thinking of changing it.” s.452. “The Confidential Clerk”

⁴⁸⁶ Lucasta: “L. for Lucasta” s.453. “The Confidential Clerk”

⁴⁸⁷ Lucasta: “Eggy’s really quite human, Colby.” s.453. “The Confidential Clerk”

isimlerini durumlara ve şartlara göre değiştirmiş ve değiştirmeye devam eden hem Lord Claverton'ın hem de eski arkadaşı Federico Gomez'in eşlerinin ölmüş olması bu iki adamın adeta zamanda asılı kaldığının, bir diğer ifadeyle ölmemiş olmalarına rağmen yaşamadıklarının da göstergesidir. Bu iki adam gibi Mrs Carghill de zamanda asılı kalmış bir karakterdir zira o da farklı zamanlarda farklı isimler kullanmayı tercih etmiş ve eşi yıllar önce ölmüştür.

Bu üç karakterin yıllar sonra bir araya gelişi Lord Claverton'ın bilinçlenmesini sağlayacaktır zira Gomez Lord Calverton'ın oğlu Michael'i Londra'da babasının gölgesinden kurtarıp San Marco'da yeni bir başlangıç yapmasını sağlayacak, Mrs Carghill ise “bazen yeni başlangıçlar gereklidir”⁴⁸⁸ şeklindeki sözüyle Michael'e arka çıkacak, ona adeta annelik yapacaktır.

Michael'in, kendi istediği bir hayatı, kendi ayaklarının üstünde durduğu, babasının gölgesinden dolayısıyla insanların alaylı küçümsemelerinden kurtulup kendini özgür hissedeceği gerçek yaşam hayalinin peşinden Londra'dan Amerika'ya gidişi “The Family Reunion” oyunundaki Amy'nin oğlu Harry ile benzerlik göstermektedir. Harry'nin babası yıllar önce ölmüş, annesi ise hatıralara sığınmış, saplanıp kalmış, gerçeklerden kaçan bir karakter iken Michael'in ise annesi yıllar önce ölmüş babası siyasetten nazik ve üstü kapalı bir şekilde ihraç edilmiş sonrasında banka ve çeşitli şirketler müdürlüğü yapmış ve kendi isteğiyle emekli olmuş, vaktini evinde, kütüphanesinde geçiren, evde hayalet gibi gezinen bir karakterdir. Amy ile Lord Claverton'un ortak noktası oğullarının gerçek birey olmasını engelleyip kendileri gibi adeta bir hayalet gibi yaşamasını istemeleridir. Ne var ki hem Harry hem Michael hayallerinin peşinden özgürlüklerine doğru yolculuğa çıkar, kendi

⁴⁸⁸ Mrs. Carghill: “And in the end I discovered what Michael really wanted for making a new start.” s.574. “The Elder Statesman”

ayaklarının üstünde durabilecek bireyler olma yolunda ilerler. Harry ile Michael'in bir diğer ortak noktası her iki gence yardım eli uzatan karakterlerin sırasıyla annesinin ve babasının canını yakmış kişiler olmuş olmasıdır. Dhaa açık ifadeyle Harry'ye yardım eden teyzesi Amy'nin ithamıyla kocasını elinden almış bir kadın iken, Michael'e yardım eden Gomez ile Mrs Carghill babası Lord Claverton'un hatırlamak istemediği geçmişine gömmek istediği iki karakterdir.

Geçen zamanla şartların/durumların hatta insanların öneminin, etkisinin, pozisyonunun değişeceğini gözlemleyen Eliot "The Elder Statesman" oyununda bu gerçeği biraz önce değinildiği üzere Harry ve Michael'e yardım eden insanların sırasıyla anne ve babalarının gözündeki değerin farklı/zıt oluşunda göstermiştir.

Lord Claverton'un oğlu Michael'e yardım eden, ona Amerika'da yeni bir hayat kurmasını sağlayan ve iş fırsatı sunan San Marcos'da zengin ve saygın bir iş adamı olmuş Federico Gomez'in gençliğinde İngiltere'de kâtiplik işinde dolandırıcılık yaptığı için hapse girmiş Frederick Culverwell oluşu, Michael'e rahatlık ve huzur kaynağı bir adam iken Lord Claverton'u yıllarca rahatsız ve huzursuz yapması tezatlığın bir örneğidir.

Yıllar sonra Gomez'in ani ve beklenmedik ziyaret sebebine bir türlü akıl erdiremeyen Lord Claverton'un "ne istiyorsun? Para mı?"⁴⁸⁹ şeklindeki sorusuna Gomez'in "eski arkadaşını şantaj yapmakla suçluyorsun. Hâlbuki asıl ben seni defalarca satın alırım."⁴⁹⁰ diyerek niyetinin para olmadığını sert bir şekilde belirten hatta Lord Claverton'dan "bana özür borçlusun. Şantajmış! [...]eski günlerde olduğu gibi yine arkadaş olalım istiyorum. Senin bana pahalı zevkler öğrettiğin

⁴⁸⁹ Lord Claverton: "What do you want then? Do you need money?" s.541. "The Elder Statesman"

⁴⁹⁰ "Gomez: "That you would accuse as an old friend of ... blackmail! On the contrary, I dare say I could buy you out several times over." s.541. "The Elder Statesman"

zamanlardaki gibi. ama şimdi sıra bende. Sana Küba'dan direk göndereceğim sigaralar var elimde. Tabi doktorların sigara içmene [...] izin verirse. [...] Tüm istediğim seninle ortaklık yapmak.”⁴⁹¹ dediğinde Lord Claverton sinirlenir ve şöyle itiraz eder: “tehditler savurduğun adamla ortak iş yapmaya sen arkadaşlık mı diyorsun? Bu hileler de neyin nesi?”⁴⁹² sorusuna Gomez’in “tehdit mi Dick! Tehdit olduğunu nasıl söylersin? Bu sözler sana hiç yakışmıyor. Benim tek amacım arkadaşlığımızı tazelemektir.”⁴⁹³ cevabına Lord’un “yıllar önce sana arkadaşlığımı vermemin karşılığında hasetini, garezini, nefretini kazandım. Âhlaki çöküşünü, hapse girişinin sorumluluğunu/suçunu bana yükledin. Ben nasıl sorumlu olabilirim ki? Aynı yaştaydık. [...] pahalı zevkleri benim sana öğrettiğimi söylüyorsun. Senin içinde bu zevkler olmasaydı benimle arkadaş olmazdın”⁴⁹⁴ der ve Gomez’in ortak iş yapma teklifini reddeder. Lâkin Gomez tatlı bir şekilde ısrarını şu sözleriyle sürdürür: “sonunda yumuşayacak kabul edeceksin. [...] fısıltılardan, aynaya yansıyan ikinci yüzünden korkarsın.”⁴⁹⁵

Lord Claverton’un Gomez’in evrakta sahtecilik yapıp hapse girmesinde tek suçlu kişinin kendisi olmadığını, Gomez’in içinde kötülük duygularının var olduğunu söylerken haklıdır bir bakıma zira öğrendiği hattatlığı kişileri dolandırmak için amacı doğrultusunda kullanmıştır.

⁴⁹¹ Gomez: “you owe me an apology. Blackmail! [...] I’ve been trying to make clear that I only want your friendship just as it used to be in the old days when you taught me expensive tastes. Now it’s my turn. I can have cigars sent direct to you from Cuba. If your doctors allow you a smoke now and then. [...] All I want is as much of your company[...]” s.541-542. “The Elder Statesman”

⁴⁹² Lord Claverton: “Do you call it friendship to impose your company on a man by threats? Why keep up the pretence?” s.542. “The Elder Statesman”

⁴⁹³ Gomez: Threats, Dick! How can you speak of threats? It’s most unkind of you. My only aim is to renew our friendship. Don’t you understand?” s.542. “The Elder Statesman”

⁴⁹⁴ Lord Claverton: “I see that when I gave you my friendship so many years ago, I only gained in return your envy, spite and hatred. That is why you attribute your downfall to me. But how was I responsible? We were the same age. [...] You pretend that I taught you expensive tastes: I fyou had not had those tastes already, you would hardly have welcomed my companionship.” s.542. “The Elder Statesman”

⁴⁹⁵ Gomez: “You’ll relent at last. You’ll come to feel easier [...] you’ll be afraid of whispers, the reflection in the mirror of the face behind you” s.542. “The Elder Statesman”

Gomez “Amerika’nın San Marco şehrinin saygın bir vatandaşı.”⁴⁹⁶ olduğunu söylediğinde Lord Claverton’un “burada İngiltere’de yaptığın davranışlarınla kaybettiğin saygınlığını orada kazandığını mı demek istiyorsun?”⁴⁹⁷ sorusuna Gomez’in “tam olarak öyle değil,[...]ben her zaman yasaların sağ yanında yer aldım. Ve yasaların sağ tarafını bana çevirdiğini gördüm. Bazen ağır bedeller ödemek durumunda kaldım. Ama tecrübelerle kime ödemem gerektiğini öğrendim.”⁴⁹⁸ sözünü Lord Claverton’un “diğer bir deyişle sistemli yozlaşmaya uydun.”⁴⁹⁹ diyelim önerisine Gomez’in “hayır, Dick, mantık hatan var. Yozlaşmış biri daha nasıl yozlaşır ki? Yemin ederim ben kimseyi yozlaştırmadım. Aslında yozlaşacak kadar masum görevliye hiç rastlamadım”⁵⁰⁰ sözüyle toplumu betimlemekte, toplumun adeta resmini çizmektedir. Lord’un Gomez’e “işlerini İngiltere’de yapmaya devam etseydin yolun tekrar hapisaneye düşerdi”⁵⁰¹ eleştirisini “doğru”⁵⁰² diyerek kabul etmesi Gomez’in âhlak dışı işler-evrakta sahtecilik- yaptığını inkâr etmediğini göstermektedir. Lord’un aksine Gomez geçmişini, hatalarını kabul etmekte hatta oğullarına “siyasete girmemeleri yönünde tavsiyede bulunduğunu”⁵⁰³ sıkça itiraf eder ve açıklamasını şöyle sürdürür: “benim ülkemde, Dick, siyasetçilerin hata yapma lüksü yok. Akıllı ve tedbirli olanların uçağı her zaman hazırdır ve İsviçre’de bankada paraları olur. [...] oğullarıma söylerim: siyasete hiç bulaşmayın. Siyasetten uzak durun. Her iki partiye oynayın. Bir partiden ele geçiremediğiniz şeyi öteki partiden

⁴⁹⁶ Gomez: “Gomez,you see,is now a highly respected citizen of a central American republic: San Marco.” s.533. “The Elder Statesman”

⁴⁹⁷ Lord Claverton: “Do you mean that you’ve won respect out there by the sort of activity that lost you respect here in England?” s.533.“The Elder Statesman”

⁴⁹⁸ Gomez: “Not at all, not at all. [...] I’ve always kept on the right side of the law-and seen that the law turned its right side to me. Sometimes I’ve had to pay pretty heavily; and a little Money laid out in the right manner in the right places, pays many times over.” s.533. “The Elder Statesman”

⁴⁹⁹ Lord Claverton: “In other words you have been engaged in systematic corruption.” s.533.“The Elder Statesman”

⁵⁰⁰ Gomez: “No, Dick, there’s a fault in your logic. How can one corrupt those who are already corrupted? I can swear that I’ve never corrupted anybody. In fact, I’ve never come across an official innocent enough to be corruptible.” s.534.“The Elder Statesman”

⁵⁰¹ Lord Claverton: “It would seem then that most of your business has been of such a nature that, if carried on in England, it might land you in gaol again?” s.534. “The Elder Statesman”

⁵⁰² Gomez: That’s true enough” s.534.

⁵⁰³ Gomez: “I wouldn’t allow either of my sons to go into politics. s.534.“The Elder Statesman”

alırsınız.”⁵⁰⁴ Gomez, Dick’in aksine duygularını ve düşüncelerini açıkça ve samimi şekilde dile getirdiği için Dick’in içinde bulunduğu yitikliğe/hıçlığa düşmemiştir. Aksine yıllar geçtikçe çok saygın ve zengin iş adamı olmuştur. Ayrıca Gomez Dick’ten daha uyanık ve akıllıdır zira Lord’un “neden geldin?”⁵⁰⁵ sorusuna Gomez’in “seni görmeye, Dick. Doğal bir istek! Güvenebileceğim tek eski arkadaşsın”⁵⁰⁶ cevabına Lord’un “bana gerçekten güveniyor musun? İltifatını beğendim”⁵⁰⁷ sözüne Gomez’in “genel anlamda güvenilir insanlardan konuşmak saçmalık. Güvenilir ne demektir? Biri diğerine böyle ya da şöyle güvenir. [...] ancak oğullarıma hep şunu söylemişimdir: birine güvenme ihtiyacı hissettiğinizde onun güvenilir olması için ona para verin”⁵⁰⁸ cevabı Lord’un aslında gerçeklere uyanmasını sağlamaktadır. Gomez’in Lord’u ziyaret etmesi ve ona güvenmek istediğini söylemesi annesinden kalacak mirası elde etmek içindir. Bunun için şimdiki Gomez’in geçmiş yıllardaki Culverwell olduğunu, her ikisinin aynı kişi olduğunu kanıtlayacak, Gomez’i “sahici kılacak” tek kişi Lord Claverton olduğu içindir.

Gomez geçmişini hatırlayarak ve anlatarak aslında geçmişiyile yüzleşmektedir. Ne var ki Lord Claverton geçmişinden hep kaçtığı, geçmişini saklı tuttuğu için Lord Claverton’un geçmişi Gomez’in sayesinde/anlattıklarından öğrenilir. Lord Claverton’un yüzleşmek istemediği gerçek Oxford’dan arkadaşı Gomez’in davetsiz ve istenmeyen bir misafir olarak geldiğinde ortaya çıkar. Dick bir

⁵⁰⁴ Gomez: “In my country, Dick, politicians can’t afford mistakes. The prudent ones always have an aeroplane ready; and keep an account in a bank in Switzerland. [...] I said to my boys: ‘Never touch politics. Stay out of politics, and play both parties: what you don’t get from one you may get from the other’.” s.534. “The Elder Statesman”

⁵⁰⁵ Lord Claverton: “But why have you come?” s.534. “The Elder Statesman”

⁵⁰⁶ Gomez: “You’ve asked me that already! To see you, Dick. A natural desire! For you’re the only old friend I can trust.” s.535. “The Elder Statesman”

⁵⁰⁷ Lord Claverton: “You really trust me? I appreciate the compliment.” s.535. “The Elder Statesman”

⁵⁰⁸ Gomez: “when I say ‘trust’ I use the term as experience has taught me. It’s nonsense to talk of trusting people in general. What does that mean? [...] ‘When you come to the point where you need to trust someone, you must make it worth his while to be trustworthy.’” s.535. “The Elder Statesman”

gece yanında Gomez ve iki kızın olduğu arabayı kullanırken tali yolda yaşlı bir adama çarpmıştır. Yıllar sonra Gomez'in "birine çarptın demiştim ve sen ayağını gazdan çekmemiştin"⁵⁰⁹ sözüne karşılık Lord Claverton'un "acelemiz vardı"⁵¹⁰ ifadesi hâlâ gerçekleri kabullenmeyişiinin göstergesidir. Gomez'in "aceleden ziyade olduğumuz yerde görünmek/tanınmak istemedin. Bizimle birlikte arabada olan kızların tanıklık yapmasını istemedin. Kısaca bu durumla yüzleşemedin"⁵¹¹ sözü Lord'un geçmişte yaşadığı trajedisini şu an açık ve net kılmaktadır.

Lord Claverton babasının parasıyla ve karısının ailesinin desteğiyle siyasete girmiştir.⁵¹² Lord Claverton'u adeta silkeleyip kendine getirecek Gomez'in şu sorusuna "bu başarın senin eserin miydi?"⁵¹³ dahi cevap vermeyip "ama ben işlediğim suç yüzünden hapse girmedim"⁵¹⁴ şeklindeki ifadesi aslında Lord Claverton'un kendi hatasını örtme, karşısındakini karalama çabasıdır. Lakin Gomez'in

tabii ki suçlanmadın çünkü İngiltere'de hataların kaynağı belirsizdir. Çünkü sorumluluk alan kişi aslında hatayı yapan kişi değildir. [...] Senin yaptığın bilinseydi benzer bir hatayı asla yapamayacağın başka bir pozisyona alınırdın. Ya da en kötüsü inkâr eder, senin hatan az çok unutuluncaya kadar başka insanların aynı hataları yapmasını beklerdin. Dick bahse girerim Siyaseti bırakıp hükümetin sana her daim danışacağı şehirdeki cazip işi alarak sen de hatalar yaptığını kabul etmiş oluyorsun.⁵¹⁵

sözleri Lord Claverton'un şimdiye kadar kendinden dahi sakladığı gerçekleri insanlardan saklaya"mayacağı, gerçeklerden kaçamayacağını kanıtlar niteliktedir.

⁵⁰⁹ Gomez: "When I said 'Dick, you've run over somebody' [...] you never lifted your foot from the accelerator." s.540. "The Elder Statesman"

⁵¹⁰ Lord Claverton: "We were in a hurry." s.540. "The Elder Statesman"

⁵¹¹ Gomez: "more than in a hurry. You didn't want it to be known where we'd been. The girls who were with us (what were their names? I've completely forgotten them) you didn't want them to be called to give evidence. You just couldn't face it." s.540. "The Elder Statesman"

⁵¹² Gomez: "with your father's money and your wife's family influence, you got on in politics." s.538.

⁵¹³ Gomez: "Shall we say that you did very well by yourself?" s.538. "The Elder Statesman"

⁵¹⁴ Lord Claverton: "I was never accused of making a mistake." s.538. "The Elder Statesman"

⁵¹⁵ Gomez: "No, in England mistakes are anonymous because the man who accepts responsibility isn't the man who made the mistake. That's your convention. Or if it's known you made it you simply get moved to another post where at least you can't make quite the same mistake. At the worst you go into opposition and let the other people make mistakes until your own have been more or less forgotten. I dare say you did make some mistake, Dick... that would account for your leaving politics and taking a conspicuous job in the City where the government could always consult you" s.538. "The Elder Statesman"

“Başarına sevindim. Ama bir şey aklımı karıştırdı. Elli yaşına girmeden seni zirveye çıkaran bakanlık verildi. Ama sen yine de siyasetten çekildin ve şehre yerleştin. Banka müdürü ve şirketlerin başkanı oldun. [...] ama yine de her halükârda altmış yaşında emekli oldun. Neden altmış? [...] bir beş yıl daha çalışabilirdin. Seni neden emekli ettiler?”⁵¹⁶ sorusu metaforik bir sorudur. Lord ise bu metaforik soruyu gerçek olarak algılayıp “bilmek istiyorsan duy, beynimde pıhtılaşma var. Tekrarlayabilir”⁵¹⁷ cevabını Gomez dikkate dahi almaz çünkü uydurma bir bahane olduğunun farkındadır.

Gomez eski arkadaşı Lord Claverton’un aksine konuşabilen, soru sorabilen, farklı fikirlere saygı duyan, özeleştiri yapabilen bir karakterdir. Lord Claverton gibi bir ‘hayalet’ dönüşmemesi bu sebeptedir. Gomez’e göre hem kendisi hem arkadaşı Dick “başarısızdır.” Dick’in “başarısızlık”⁵¹⁸ nedir sorusuna Gomez’in “benim fikrime göre en kötü başarısızlık kişinin kendini başarılı göstermesidir ki bu rolü için kişi sabah aynaya bakmadan önce makyajını yapmak durumundadır.”⁵¹⁹ Gomez’in bu cevabı Lord Claverton’un yıllarca kendine, ailesine, herkese rol yaptığının farkında olduğunu, kendisinin hapse girmesini Lord Claverton’un sözümlerine ona bakanlığın verilmesine rağmen geri çevirmesine yeğ tutmaktadır zira kendi yaşadıkları gerçek iken Lord Claverton hayatı boyunca sahte bir dünyada yaşamıştır.

Oyunun başında Lord Claverton’un gerçeklerden kaçıp hatta gerçekleri inkâr edip kendi inandığı ‘doğruları’ yaratıp bunlarla yaşaması, kendisini herkesten ve

⁵¹⁶ Gomez: “I rejoiced in your success. But one thing has puzzled me. You were given a ministry before you were fifty: that should have led you to the very top! and yet you withdrew from the world of politics and went into the City. Director of a bank and chairman of companies, you looked the part-cut out to be an impressive figurehead. But again, you’ve retired at sixty. Why at sixty? [...] you should have been good for another five years. At least. Why did they let you retire?” s.538-539. “The Elder Statesman”

⁵¹⁷ Lord Claverton: “Knowing as much about me as you do. You must have read that I retired at the insistence of my doctors. [...] If you want to know, I had had a stroke. And I might have another.” s.539. “The Elder Statesman”

⁵¹⁸ Lord Claverton: “And what do you call failure?” s.540. “The Elder Statesman”

⁵¹⁹ Gomez: “What do I call failure? the worst kind of failure, in my opinion, is the man who has to keep on pretending to himself that he’s a success-the man who in the morning has to make up his face before he looks in the mirror.” s.540. “The Elder Statesman”

herşeyden soyutlaması hem gerçek hem mecaz anlamda bir hapis hayatı yaşaması olarak değerlendirilebilir. Ne var ki Lord Claverton'un içinde bulunduğu durumu düşünmeden arkadaşı Gomez'e sürekli hapishaneye girdiğini hatırlatması kendisinin yaşadığı 'hapis hayatının' daha kötü daha vahim olduğunu idrak edemediğini yahut bu gerçeği de gizlediği anlaşılmaktadır.

Lord Claverton oyunun sonunda yaşadığı aydınlanmaya kadar adeta karanlık bir gölgedir. Öyle ki gölgesi onunla yaşayan kızı Monica'yı da sarmış, etkilemiş, Monica'yı da gölge bir karakter yapmıştır. Oyunda Monica hayatını babasına adanmış bir genç kızdır. Lakin nişanlısı Charles Monica'nın bu adayışını/vefasını "hapis"⁵²⁰ hayatı olarak nitelendirmektedir. Bu düşüncesinde Charles bir bakıma haklıdır zira Monica'nın deyimiyle babasının "yalnız kalmaktan korkması, akşamları evde gazetesini okurken ya da evraklarıyla meşgul iken odada yanında birinin oturmasını istemesi, bir yandan da yabancılarla karşılaşma korkusu"⁵²¹ aslında Charles'ın deyimiyle Monica'nın fark etmeden "omuzlarına aldığı yük"⁵²² başka bir şey değildir. Oyunun ilerleyen sahnesinde ortaya çıkacağı üzere Lord'un korkuları geçmişiyile yüzleşememesinden kaynaklanmaktadır. Monica'nın hayatını babasına adayışının bir diğer sebebi "babasının farkında dahi olmadığı ciddi sağlık sorunudur."⁵²³ Dr.Selby'nin de seçimi ve tavsiyesi üzerine Lord iyileşmeyi çağrıştıracak klinik yerine otel havasını barındıran nekahethanede kalmalıdır. Monica babasının bu sorununu anlattığında Charles'ın "bu durumu uzun bir süre devam

⁵²⁰ Charles: "How long will you be imprisoned, alone with your father?" s.527. "The Elder Statesman"

⁵²¹ Monica: "First, his terror of being alone. In the life he's led, he's never had to be alone. And when he's been at home in the evening, even when he's reading, or busy with his papers, he needs to have someone else in the room with him, reading too – or just sitting- someone [...] and mostly it's been me." s.527. "The Elder Statesman"

⁵²² Charles: "I know it's been you. It's a pity that you haven't had brother sor sisters to share the burden." s.527. "The Elder Statesman"

⁵²³ Monica: "Father is much iller than he is aware of." s.528. "The Elder Statesman"

edebileceğini, dolayısıyla sen evliliğimizi ertelemeye devam edeceksin”⁵²⁴ şeklindeki yorumu yersiz değildir zira babasıyla yaşayan Monica gitgide babasına benzemektedir. Charles’ın varlığı aslında Monica’yı babası gibi bir hayalet olmaktan kurtarıp gerçek kılmaktadır. Charles oyunun sonunda hatalarını kabul edip geçmişiyse yüzleşinceye kadar hayaletten farksızdır zira birinci sahnede oyuna elinde boş bir ajandayla girmiş ve Monica’nın babasına “nerdesin geç kaldın baba, napıyordun?”⁵²⁵ sorusuna “ajandamın üzerinde düşünüyordum”⁵²⁶ sözünü söylemiştir. Lord’un davranışı ve sözü vaktini, hayatını boşa geçirdiğinin kanıtı niteliğindedir. Daha acı olan genç yaştaki kızının gittikçe babasına benzeyip “doktorların ne dediğini bilmiyor musun? Tam bir istirahat verdiler. Hiç bir şey düşünmemen lazım. Biliyorum kolay değil ama”⁵²⁷ şeklinde konuşması “düşünmek”⁵²⁸ eyleminin anlamını anlamadığı, babasının beyhude davranışlarını idrak etmediğini kanıtlar niteliktedir. Monica da gerçeklerle yüzleşmek istememektedir. Ne var ki Lord’un akabindeki şu sözleri geçmişini boşa harcadığını anlamaya başladığını işaret eder:

hiçliği düşünüyordum. Hatırlasana: her gün her yıl kahvaltıdan sonra bu ajandaya yahut diğer ajandalarımı bakar, biliyorsun eski ajandalarımı kütüphanemde saklarım. Tam da doğru ajandama bakmışım ki yirmi yıl önce bugün öğleden sonra tam da bu saatte yaptığımı buldum. [...] parmaklarım boş sayfalar üstünde gezdi. Meclise girdiğimden bu yana ilk boş sayfalar. İnsanlara ne söyleyeceği hep not alırdım. Şimdi söyleyecek birşeyim yok, söyleyecek kimse yok. Daha ne kadar boş sayfalar olacak merak ediyordum”⁵²⁹

⁵²⁴ Charles: “For this situation may persist for a long time, and you’ll go on postponing and postponing our marriage.” s.528. “The Elder Statesman”

⁵²⁵ Monica: “You’ve been very long in coming, Father. What have you been doing?” s.529. “The Elder Statesman”

⁵²⁶ Lord Claverton: “I’ve been brooding over it.” s.529. “The Elder Statesman”

⁵²⁷ Monica: “You know what the doctors said: complete relaxation and to think about nothing. Though I know that won’t be easy.” s.529. “The Elder Statesman”

⁵²⁸ T.S.Eliot bu oyunda düşünmek sözcüğü için “think” ve “contemplate” fiillerini kullanmıştır. s.529. “The Elder Statesman”

⁵²⁹ Lord Claverton: “Contemplating nothingness. Just remember: every day, year after year, over my breakfast, I have looked at this book – or one just like it-you know I keep the old ones on a shelf together; I could look in the right book, and find out what I was doing twenty years ago, to-day, at this hour of the afternoon. [...] It’s the empty pages that I’ve been fingering-The first empty pages since I entered Parliament. I used to jot down notes of what I had to say to people: Now I’ve no more to say, and no one to say it to. I’ve been wondering... how many more empty pages?” s.529-530. “The Elder Statesman”

sözleri Lord'un ajandalarına bakarak gerçeği idrak etmeye başladığını aşikâr kılmaktadır. Kızının "sana müsaade edersek o sayfaları doldurursun. Ama benim görevim bunu engellemek. Biliyorsun seni huzursuz, rahatsız edecek çabalarından-makineyi yoran tükenmez güç kaynağından adeta- korumak zorundayım."⁵³⁰ şeklindeki sözüne karşılık Lord'un

doktorlar hayatı rahat yaşamam için dikkatli olmamı söyledi. Hayatı rahat yaşamak! Bu söz tıpkı bir yere gitmek için son treni yakalamak isteyen bir adama trenin ardından koşma demek gibi bir şey. [...] eğer ölüme yakınlaşacağım güç bende olsaydı ölümle hemen karşılaşmak isterdim! Ancak beklemekten, Beni eyleme geçirecek isteksizlik haliyle ve hareketsiz kalışıma nefret ederek öylece beklemekten başka yapabileceğim bir şey yok. [...] bu boş bir bekleme odasında oturmak gibi, tüm yolcuların binip gittiği son trenin ardından biletcilerin gittiği gişelerin kapandığı tren istasyonunda beklemek gibi. boş ve soğuk odada ne için bekliyorum? Hiç kimseyi. Hiç birseyi."⁵³¹

şeklindeki cevabı 1906-1989 yılları arasında yaşamış Samuel Beckett'in 1949 yılında yazdığı "Waiting for Godot" oyunundaki hiç gelmeyen Godot'yu bekleyen Vladimir ve Estragon karakterlerini hatırlatır. Bu oyun Lord Claverton'un yitik bir insan olmaktan adım adım kurtulduğunu göstermektedir. Bu yüzden Lord Calverton "The Family Reunion" oyunundaki Amy gibi trajik, yitik bir karakter değildir zira oyunun sonunda Lord Claverton itiraflarını yapmış, hatalarıyla yüzleşmiştir.

Eliot birey vasfına sahip olmayan kişileri "Fragment of a Prologue" ve "Fragment of an Agon" olmak üzere iki bölümden oluşan "Sweeney Agonistes" adlı yapıtında ele alır. Eliot modern çağda insanlar arasında oluşan iletişim kopukluğunu, sevgisizliği, samimiyetsizliği, ikiyüzlülüğü, süregelen savaşları eleştirirken bir yanda

⁵³⁰ Monica: You would soon fill them up if we allowed you to! That's my business to prevent. You know I'm to protect you from your own restless energy-the inexhaustible sources of the power that wears out the machine." s.530. "The Elder Statesman"

⁵³¹ Lord Claverton: "they talk of rest, these doctors, Charles; they tell me to be cautious to take life easily. Take life easily! It's like telling a man he mustn't run for trains when the last thing he wants is to take a train for anywhere! No, I've not the slightest longing for the life I've left-only fear of the emptiness before me. If I had the energy to work myself to death how gladly would I face death! But waiting, simply waiting, with no desire to act, yet a oathing of inaction.[...]It's just like sitting in an empty waiting room in a railway station on a branch line, after the last train, after all the other passengers have left, and the brooking Office is closed and the porters have gone. What am I waiting for in a cold and empty room before an empty grate? For no one. For nothing" s.530. "The Elder Statesman"

insanların ve hayatın doğasını sorgular, hayatın tanımını yapar, tezatlığın/zıtlığın insanların ve yaşamın özü olduğunu ifade eder.

Eserde Dusty ile Doris karakterlerinin kısa, tuhaf, anlamsız, tutarsız ifadeleri, birbirlerinin sözlerini tekrarlaması, yarıda kesmesi, dinlememesi, hatta dinliyor gibi görünüp umursamaması/önemsememesi Eliot'ın eleştirdiği hissiz, ruhsuz, düşüncesiz, kısaca kişiliksiz insanların ve bu insanlar arasındaki iletişim kopukluğunun/iletişimsizliğin -ki iletişimi "The Family Reunion" oyununda Harry "beyne ilk kez direk nüfus eden hoş bir koku"⁵³² olarak tanımlar- sevgisizliğin varlığına örnek teşkil etmektedir. Eliot'a göre bu tip insanlar hem vardır hem de yoktur, ikisinin arasında sınırlı/kısıtlı bir biçimde durmaktadır.⁵³³ Bu sebeple insanların sesleri ilk durumları için adeta acı acı bağırان bir feryat iken ikinci durumları ise gerçek bireyleri her zaman rahatsız edecek, azarlayacak, bireylerle alay edecek bir gevezeliktir sadece.⁵³⁴ İşte Eliot'a göre birey vafına giremeyen bu insanlar "melodi insan" ⁵³⁵ olmaktan uzaktır zira Eliot müzik devam ederken gerçek bireylerin kendisinin müzik olduğundan bahseder. Eliot'a göre insanın müzik gibi hem kendini hem başkalarını rahatlatması ancak sahip olduğu dil yetisini güzel ve yararlı bir şekilde kullanmasına bağlıdır. Eliot insanların yaşarken sahip olduğu konuşma/konuşabilme yetisini en iyi şekilde değerlendirmelerini zira kişinin öldükten sonra konuşamayacağını, iletişim kurma biçimlerinin dil yerine ateş

⁵³² Harry: a communication, a scent direct to the brain..." s.278. "The Family Reunion"

⁵³³"Caught in the form of limitation/Between un-being and being" s.175 "Four Quartets" şiirinin "Burnt Norton" bölümü

⁵³⁴ "Shrieking voices/Scolding, mocking, or merely chattering,/Always assail them." s.175 "Four Quartets" şiirinin "Burnt Norton" bölümü

⁵³⁵ "you are the music/while the music lasts." s.190 "Four Quartets" şiirinin "The Dry Salvages" bölümü

olduğunu⁵³⁶ ve insanların yaşarken bu avantajını iyi kullanmasını, bu durumdan yaşarken ders almasını istemektedir bir bakıma.

Oyunun başında Dusty ile Doris'in aynı evi paylaşan, arkadaş iki genç kadın olduğu lakin ev kiralarını Pereira adında bir adamın ödediği anlaşılmaktadır. Ne var ki ikisi de Pereira'dan hoşlanmamakta, Pereira'nın "güvenilir"⁵³⁷, "centilmen"⁵³⁸ biri olduğuna inanmamakta, onu "umursamamakta"⁵³⁹, hatta ondan adeta kaçmaktadırlar zira adamın telefonlarına Doris özellikle çıkmak istemez. Dahası arayanın Pereira olduğundan emin olan Doris'in Dusty'e "şu iğrenç sesi durduramaz mısın? Ahizeyi kaldır"⁵⁴⁰ dediğinde Dusty'nin "ne diyeyim peki?"⁵⁴¹ sorusu Dusty'nin düşünemeyen biri olduğunu kanıtlar niteliktedir. Doris "ne istersen onu de: hasta olduğumu söyle, merdivenlerden kayıp düştüğümü bacağımı kırdığımı söyle, kavga ettik de"⁵⁴² gibi bahaneler uydurması hatta yalanlar söylemesi ve Dusty'e bunları söyletmesi birinci karakterin dürüst olmadığına ikincisinin ise aklını kullanmayan, düşünmeyen, kendi kararlarını kendi veremeyen biri olduğunun işaretidir. Dusty telefondaki kişinin Mr Pereira olduğunu teyit ettikten sonra adama "ay çok üzgünüm, çok üzgünüm, ama Doris eve çok üşümüş bir halde geldi, hayır, bir soğuk algınlığı sadece, ya da sanırım sadece bir soğuk algınlığı- umarım doktor çağırmamıza gerek kalmaz. Doris doktorlardan nefret eder. Sizi pazartesi arayacağını söylüyor. Pazartesiye kadar iyileşeceğini umuyor. Şimdi telefonu izninizle kapatacağım.

⁵³⁶ "And what the dead had no speech for, when living,/They can tell you, being dead: the communication/Of the dead is tongued with fire beyond the language of the living," s.192"Four Quartets" şiirinin "Little Gidding" bölümü

⁵³⁷ Dusty: What about Pereira?

Doris: He's no gentleman, Pereira: You can't trust him.

Dusty: Well that's true. He's no gentleman if you can't trust him. And if you can't trust him-then you never know what he's going to do. s.115.

⁵³⁸ Bir önceki dipnotta verilen diyaloga bakınız.

⁵³⁹ Oyun Dusty'nin Doris'e "How about Pereira?" şeklinde yönelttiği sorusuna Doris'in "What about Pereira? I don't care" şeklinde verdiği cevap ile başlar. Eliot umursamak için İngilizce'de "care" sözcüğünü kullanmıştır. s.115.

⁵⁴⁰ Dusty: That's Pereira.

Doris: Well can't you stop that horrible noise? Pick up the receiver. s.116

⁵⁴¹ "what'll I say?" s.116

⁵⁴² "say what you like: say I'm ill, say I broke my leg on the stairs, say we've had a fire" s.116

Ayaklarını hardal ve suya soktu. Diyorum ki Doris’e hardal ve su veriyorum. Pekala, pazartesi siz arayacaksınız. tamam söylerim ona. Güle güle. Güle güleeee. Eminim, çok nazıksınız” ⁵⁴³ deyip telefonu kapatır kapatmaz “of-f-f” ⁵⁴⁴ çekmesi Dusty’nin samimiyetsizliğini, ikiyüzlülüğünü, Dusty’nin bu sözlerine Doris’in hiçbir tepki vermemesi, hatta “bu akşam için kartları kesiyorum. Ah ilk kartın ne olduğunu tahmin et bakalım” ⁵⁴⁵ şeklinde konuyu değiştirmesi, ilk çektiği kartta Kral çıktığı vakit Dusty’nin “Sweeney olabilir” ⁵⁴⁶ diye tahminde bulunurken, Doris’in bu ihtimale hiç kulak asmayıp, yorum dahi yapmayıp kesin ve kendinden emin bir şekilde “Bu pereira”,⁵⁴⁷ “o Pereira”⁵⁴⁸ demesi sabit fikirli, dediğim dedik biri olduğu kadar umursamaz, gamsız, düşüncesiz biri olduğunu da gözler önüne sermektedir zira Pereira’dan söz açılmışken yine Pereira’yı yok saymış, ondan hiç bahsetmemiştir. Ev kiralarını ödeyen Pierra’ya ihmalkâr, nankör tavrı sebebiyle Doris, Oscar Wilde’ın “The Devoted Friend” öyküsündeki değirmenci Miller, “The Nightingale and the Rose” öyküsündeki Profesörün kızı ile ona aşık olan öğrenci, “The Birthday of the Infanta” öyküsündeki Infanta ile benzerlik göstermektedir. Bu karakterlerin ortak özelliği kendilerine iyiliği dokunmuş arkadaşlarına vefa duymamalarıdır zira Doris iskambil kartlarıyla oynarken çektiği üçlü karta “bunun anlamı ne peki?”⁵⁴⁹ diye sorunca Dusty’in “ortada görünmeyen bir arkadaşın haber”⁵⁵⁰ şeklinde okuduğu ifadeye “Pereira!” diye ihmal vermesine yine hiç bir tepki göstermeyip başka bir kart çekmesi ne kadar umursamaz, vefasız olduğunun

⁵⁴³ “Oh I’m so sorry. I am so sorry. But Doris came home with a terrible chill. No, just a chill. Oh I think it’s only a chill. Yes indeed I hope so too- Well I hope we shan’t have to call a doctor. Doris just hates having a doctor. She says will you ring up on Monday. She hopes to be all right on Monday. I say do you mind if I ring off now. She’s got her feet in mustard and water. I said I’m giving her stard and water. All right, Monday you’ll phone through. Yes I’ll tell her. Good bye. Gooooood bye.” s.116

⁵⁴⁴ “Ah-h-h” s.116

⁵⁴⁵ “Now I’m going to cut the cards for o-night. Oh guess what the first is” s.116

⁵⁴⁶ “It might be Sweeney” s.117

⁵⁴⁷ “That’s Pereira” s.117

⁵⁴⁸ It’s Pereira” s.117

⁵⁴⁹ s.117

⁵⁵⁰ ““News of an absent friend’.-Pereira!” s.117

kanıtıdır. Dahası Doris'in Dusty'e "kartları okurken düşünmen gerekli, bu herkesin yapabileceği bir şey değil"⁵⁵¹ diyerek akıl vermesi, kendini ve yaptığı şeyi sorgulamadığı, körü körüne beğendiğini, hatta kendini ve yaptığı boş işi boş yere yücelttiği görülmektedir. Doris'in bu düşünce ve davranışları ise yine Oscar Wilde'ın "The Remarkable Rocket" öyküsündeki Raket ile paraleldir. Doris tıpkı Raket gibi beyhude bir gurur, güven, kibir içinde yaşamaktadır, daha doğrusu ömrünü harcamaktadır. İşte iskambil kartlarıyla oynayan Dusty ile Doris Eliot'ın eleştirdiği vaktini boşa harcayan insanlara örnektir. Yine de Dusty Doris'e göre bir parça umut vaad etmektedir zira Dusty Doris kadar sabit fikirli değildir. Doris'in Dusty'nin seçtiği papaz kartına "bu pereira" şeklindeki kesin ve net ifadesine "pekala Sweeney de olabilir"⁵⁵² şeklinde kurduğu cümle ve "kartlar bir tuhaf"⁵⁵³ ifadesi olaylarda olasılıkları düşündüğünü ve iskambil kartlarını sorguladığını gösterir niteliktedir.

İskambil kartlarıyla geleceği görme çabası insanların bir bakıma inançsız olduklarının ve bir şeylere inanma ihtiyacı duyduklarının göstergesidir. "The Rock" oyununda Londra'daki insanların "bizim gereğinden fazla kilisemiz var ama çok az lokantamız var. Papazlar emekli olsun. [...] şehirde çan sesine ihtiyacımız yok, çanlar varoş semtte yaşayanları uyandırсын"⁵⁵⁴ sözlerine karşılık varoş mahallelerdeki insanların "biz altı gün çok çalışıyoruz. Yedinci gün Hindhead'i ya da Maidenhead'i geziyoruz. Hava kötü olursa evde oturup gazete okuyoruz."⁵⁵⁵ sözleri tek bir noktada birleşmektedir, tek bir gerçeğe işaret etmektedir: insanlar kiliseye şehirde olsun varoş semtte olsun gitmemektedir, gitmek istememektedir, "kilise her

⁵⁵¹ "You've got to think when you read the cards, It's not a thing that anyone can do." s.117

⁵⁵² "It might just as well be Sweeney" s.117

⁵⁵³ "Cards are queer" s.118

⁵⁵⁴ "we have too many churches,/And too few chop-houses. [...] Let the vicars retire. [...] In the city, we need no bells:/Let them waken the suburbs." s.147. "Choruses from 'The Rock' I"

⁵⁵⁵ "We toil for six days, on the seventh we must motor/To Hindhead, or Maidenhead./If the weather is foul we stay at home and read the papers" s.147. "Choruses from 'The Rock' I"

iki yerde de istenmemektedir”⁵⁵⁶, çan sesi insanlara rahatsızlık vermektedir. Görüleceği üzere Kilise dini ehemmiyetini kaybetmiş, “şehirde ise sadece önemli düğün organizasyonlarının yapılacağı”⁵⁵⁷ bir mekân olarak görülmektedir. Hatta şehirde yaşayan varlıklı insanların dini fakir insanlar için gerekli görmesi kibirli yönlerini gösterir niteliktedir.

Eliot “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümünde yıldız falını, ruh çağırmayı, astrolojide mars açılarına dikkat etmeyi, deniz canavarının hareketlerini incelemeyi, kristal küreyle geleceği okumayı, imzalardan kişilik analizi/testi yapmayı, avuç içi çizgilerinden kişinin geçmişini, parmaklarından başına gelecek felaketleri görmeyi, çay falı, iskambil kartlarından şifre çözmeyi, beş köşeli yıldızı incelemeyi ve kurşun dökmeyi hobi ve/ya boş vakit uğraşı olması⁵⁵⁸ gerektiğini lakin bir yandan insanları uyuşturduğunu, bir anlamda insanların beynini yıkadığını/kafasını boş şeylerle doldurduğunu hatırlatır. Eliot insanların bu soyut alanları temel uğraşı alanı yapmasını “Sweeney Agonistes” oyununda açıkça eleştirmektedir. Yine Eliot’ın “The Confidential Clerk” oyununda Lady Elizabeth’in de zihin kontrolü, düşünce kontrolü gibi alanları uğraşı alanı yapıp, insanların kişiliğini ise ismine bakarak analiz ediyor olması Lady Elizabeth’i Wilde’ın “Lord Arthur Savile’s Crime” öyküsündeki Lady Windermere ile benzer kılar. Lady Windermere de zaman içinde kendisine farklı uğraşı alanları bulmakta, bunlara inanmaktadır.

⁵⁵⁶ “And the church does not seem to be wanted/In country or in suburb” s.148. “Choruses from ‘The Rock’ I”

⁵⁵⁷ “in the town only for important weddings” s.148. “Choruses from ‘The Rock’ I”

⁵⁵⁸ “To communicate with Mars, converse with spirits./To report the behaviour of the sea monster./Describe the horoscope, haruspicate or scry./Observe disease in signatures, evoke/Biography from the wrinkles of the palm/And tragedy from fingers; release omens/By sortilege, or tea leaves, riddle the inevitable/With playing cards, fiddle with pentagrams/Or barbituric acids.../all these are usual/Pastimes and drugs...” s.189 “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü.

Doris ve Dusty adındaki bu iki kadının Pereira'nın aksine Sam adlı bir adamı beğenmeleri, ⁵⁵⁹ "hoş bir delikanlı"⁵⁶⁰, "eğlenceli"⁵⁶¹, "esprili"⁵⁶² bulması adeta kafalarını/beyinlerini boş bir oyunla-iskambil kartlarıyla- nasıl uyuşturup, etkisiz hale getirdiklerini dolayısıyla insanları tanıyamadıkları, insanları değerlendirmekte yarıldıklarını gösterir zira oyun ilerledikçe ve özellikle oyunun ikinci bölümünde Sam Wauchope'un Kanada'nın yurt dışı seferi kuvvetlerinde yağmalayıcı ⁵⁶³ olarak görev aldığı, daha dün akşam Londra'yı ilk kez Mr Klipstein, Mr Krumpacker, Captain Horsfall ile beraber bombaladıkları ve bombalamaya devam edecekleri ⁵⁶⁴ öğrenilir. Öyleyse Doris ile Dusty'nin methettiği/övdüğü/beğendiği Sam aslında cani, zalim, düzenbaz, şahsiyetsiz, dürüstlükten, merhametten uzak bir karakterdir. Oyunun ilk bölümünde Doris kartlarla oynamayı bıraktığında evlerinin kapısının "TAK TAK TAK TAK TAK TAK" ⁵⁶⁵ şeklinde defalarca ve yüksek sesle vurulması evlerine yapılan adeta bir saldırı gibidir zira gelen kişiler Londra'yı bombalayan adamlardır. Eliot'ın "KNOCK KNOCK KNOCK" ⁵⁶⁶ sözcüğünü büyük harflerle yazmış olması, hiç şüphesiz, adamların dürüst, ahlaklı, mert, cömert insanlar olmadığıнын sinyalinin vermek amacıyladır. Bu adamlar Doris ile Dusty'nin evine kumar oynayıp gelmiştir. Wauchope'un "Selam Doris! Selam Dusty! Nasılsınız bakalım! Nasıl gidiyor? İzin verirseniz – sanırım kızlar ikiniz de Kaptan Horsfall'ı tanıyorsunuz- iki arkadaşımızla tanışın istedik. Buraya iş için gelen Amerikalı beyler.

⁵⁵⁹ "Doris: I like Sam. Dusty: I like Sam. Yes and Sam's a nice boy too. He's a funny fellow. Doris: He is a funny fellow. ... He could make you laugh. Dusty: Sam can make you laugh: Sam's all right." s.115-116.

⁵⁶⁰ Bir önceki dipnota bakınız.

⁵⁶¹ 562. dipnota bakınız.

⁵⁶² 562. dipnota bakınız.

⁵⁶³ "Loot Sam Wauchope of the Canadian Expeditionary Force" s.119

⁵⁶⁴ Krumpacker: We were all in the war together Klip and me and the Cap and Sam.", "We hit this town last night for the first time" Klipstein: And I certainly hope it won't be the last time" s.119

⁵⁶⁵ s.126

⁵⁶⁶ s.118

Mr Klipstein ve Mr Krumpacker ile tanışın⁵⁶⁷ sözleri samimiyetten uzak bir ton, emri vaki bir üslup içermektedir. Kaldı ki Wauchope'un "nasılsınız?" sorusuna Doris ile Dusty bir cevap verememiştir zira Klipstein ve Krumpacker da "nasıl gidiyor?" şeklinde sordukları sorulardan hemen sonra kızların konuşmalarına fırsat tanımadan "tanıştığımıza memnun olduk. [...]hepimiz savaştaydık[...]Hunları yendiğimizi dünyaya göstereceğiz[...]"⁵⁶⁸ şeklinde sözlerine devam ederler. Dusty'nin "Londra'yı iyi biliyor musunuz, Mr Krumpacker?"⁵⁶⁹ sorusuna Klipstein'nin Krumpacker'a söz hakkı tanımadan "ilk kez geliyoruz"⁵⁷⁰ demesinin ardından Krumpacker'ın "bu şehri geçen akşam ilk kez bombaladık"⁵⁷¹ sözünü Klipstein'in "son olmayacağını umut ediyorum"⁵⁷² ifadesi adamların görgü/nezaket kurallarından bihaber olmasının ötesinde tehlikeli ve acımasız olduğunun da göstergesidir. Eliot'a göre savaşlar insanların zalim, gaddar, yıkıcı, acımasız, günahkâr yönünü gün yüzüne çıkarmaktadır. Eliot "Four Quartets" şiirinin "Little Gidding" bölümünde ise "gökyüzünden beyaz bir güvercinin savaşın/vahşetin göstergesi yanan parlak ateşten çıkan dumanın içinden uçup geçmesi"⁵⁷³ ile insanlar gibi konuşma yetisine sahip olmayan bir kuşun dilleriyle savaşı ilan eden 'insanlardan' daha fazla umut vadettiğini belirgin kılmaktadır. Eliot umudu ayrıca doğada, doğanın parçası ağaçta görmüştür. Ne var ki insanlar ağacı ateş yakmak için kesip biçip odun yığını haline getirmiştir. Eliot insanların tehlikeli, acımasız, günahkâr, hatalı olduğunu en başta

⁵⁶⁷ Wauchope: Hello Doris! Hello Dusty! How do you do! How come? How come? Will you permit me-I think you girls both know Captain Horsfall-We want you to meet two friends of ours, American gentlemen here on business. Meet Mr. Klipstein. Meet Mr. Krumpacker" s.119

⁵⁶⁸ Klipstein: How do you do

Krumpacker: How do you do

Klipstein: I'm very pleased to make your acquaintance

Krumpacker: Extremely pleased to become acquainted [...]

Krumpacker: We were all in the war together Klip and me and the Cap and Sam.

Klipstein: ... I'll tell the World we got the Hun on the run. s.119

⁵⁶⁹ Dusty: Do you know London well, Mr Krumpacker?" s.119

⁵⁷⁰ Klipstein: No we never been here before s.119

⁵⁷¹ Krumpacker: We hit this town last night for the first time s.119

⁵⁷² Klipstein: And I certainly hope it won't be the last time. s.119

⁵⁷³ "The dove descending breaks the air/With flame of incandescent terror/Of which the tongues declare/The one discharge from sin and error./The only hope, or else despair/Lies in the choice of pyre or pyre-/To be redeemed from fire to fire." s.196 "Four Quartets" şiirinin "Little Gidding" bölümü.

düşüncelerinde ve düşüncülerini dile getirme aracı olan sarf ettikleri sözcüklerde ateşi yani dehşeti hissetmiştir.⁵⁷⁴ Eliot “giyilemeyecek ateşten kazağı insanlar elleriyle örmüş” sözleriyle azapları, işkenceleri başlatanın tuhaf bir şekilde sevmeye hissiye sahip/sevebilen/sevmeyi başaran insanlar olduğunu ne var ki bu azap/işkenceleri insanların artık kontrol edemediğini, bu azapların kontrol noktasından çıktığını, insanları tüketen, eksiltene, insanların sonunu getirenlerin yine insanlar olduğunu, sevgisiz, savaş içinde geçen yılların gerçek bir yaşam olmadığını⁵⁷⁵ sadece yaşlanmak olduğunu vurgulamaktadır. Oyuna geri dönüldüğü vakit Doris’in ise “Londra’yı beğendin öyleyse, Mr Klipstien?”⁵⁷⁶ sorusuna ise bu defa Krumpacker’ın erken davranıp “Londra’yı beğendik mi? Londra’yı beğendik mi? Londra’yı beğendik mi!! Aa ne dersin Klip?”⁵⁷⁷ şeklindeki ukala tavrına Klipstein’in “demem o ki, Miss – aa – ııı- Londra çok gelişmiş. Londra’yı oldukça beğendik”⁵⁷⁸ sözü de en az Krumpacker’ınki kadar lakaytlık ve samimiyetsizlik içermektedir zira Klipstein Doris’in adını hatırlayamadığı gibi yalan konuşmaktadır. Öyle ki Londra’nın gelişmesi, güzel olması bu adamlar için rahatsız verici bir durumdur. Sarf ettikleri sözler şehri bombalamalarıyla örtüşmemekte, uyuşmamaktadır. Krumpacker da Londra’yı “oldukça cazip”⁵⁷⁹ bulduğunu söyledikten sonra Dusty’nin “öyleyse neden gelip burada yaşamıyorsunuz?”⁵⁸⁰ şeklindeki teklifine Klipstein’in “aslında, hayır, Miss – ııı- tam anlayamadınız (korkarım adınızı öğrenemicem-ama yine de tanıştığımıza çok memnun oldum)-

⁵⁷⁴ Bir önceki dipnota bakınız.

⁵⁷⁵ “Who then devised the torment? Love./Love is the unfamiliar Name/Behind the hands that wove/The intolerable shirt of flame/Which human power cannot remove./We only live, only suspire/Consumed by either fire or fire.” s.196“Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

⁵⁷⁶ Doris: You like London, Mr Klipstein? s.119

⁵⁷⁷ Krumpacker: Do we like London? do we like London! Do we like London!! Eh what Klip? s.119

⁵⁷⁸ Klipstein: Say, Miss – er – uh – London’s swell. We like London fine.

⁵⁷⁹ Krumpacker: Perfectly slick s.119

⁵⁸⁰ Dusty: Why don’t you come and live here then? s.119

Londra bizim için biraz fazla canlı evet biraz fazla hareketli bir şehir diyelim”⁵⁸¹ bahanesine Krumpacker da destek çıkar: “evet Londra bizim için biraz fazla hareketli. Olumsuz bir anlam kastettiğimi düşünmeyin-fakat korkarım biz bu şehrin hızına ayak uyduramayız. Öyle değil mi Klip?”⁵⁸² şeklinde alaylı bir üslûpla konuyu geçirir. Eliot hayatın ‘anlamının’ hatta “anlam” sözcüğünün gerçek yaşamda hem Doris hem Krumpacker gibi karakterler yüzünden anlamını yitirdiğini göstermekte, anlam sözcüğünün ‘anlamsızlaştırıldığını’, hâlbuki anlamın bir deniz kabuğunun içinde saklı olduğunu,⁵⁸³ yani kıymetli olduğunu vurgulamaktadır. Oyunda bu diyaloglardan görüleceği üzere Doris ile Dusty’nin evlerine aniden baskın yaparmışçasına gelen kim olduğu bilinmeyen bu adamlar ev sahiplerin adını dahi bilmemekte, iletişim kuramamaktadırlar. Oyunun ikinci bölümünde ortaya çıkan Sweeney’nin bir timsahın yumurtasında hayat⁵⁸⁴ görmesi, hayatı/hayatın gerçeğini ise “doğum, cinsellik/üreme ve ölüm”⁵⁸⁵ şeklinde tanımlaması Doris’i sıkır ve Doris şöyle der: ben yumurtaları sevmem; hiçbir zaman yumurtaları sevmedim; timsah yumurtalarını da sevmem”. Doris’in bu ifadesi hayatın özünü anlamadığını ve anlamak istemediğini kanıtlar niteliktedir. Doris’in Sweeney’e yönelttiği “yaşam nedir?”⁵⁸⁶ sorusuna Sweeney’nin “yaşam ölümdür”⁵⁸⁷ şeklinde kısa ve net cevap verip “ölüm ya da yaşam yahut yaşam ya da ölüm, ölüm yaşamdır ve yaşam ölümdür”⁵⁸⁸ diye genişletmesi Eliot’ın düşüncesidir/kanısıdır bir bakıma. Eliot tıpkı Plath gibi yaşamın özünde tezatlık içerdiğini çözmüş, idrak etmiştir. Oyunun

⁵⁸¹ Klipstein: Well, no, Miss – er – you haven’t quite got it (I’m afraid I didn’t quite catch your name-But I’m very pleased to meet you all the same)-London’s a little too gay for us Yes I’ll say a little too gay. s.119

⁵⁸² Krumpacker: Yes London’s a little too gay for Us. Don’t think I mean anything coarse- But I’m afraid we couldn’t stand the pace. What about it Klip?” s.119-120.

⁵⁸³ “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü: “only a shell, a husk of meaning” s.192

⁵⁸⁴ Sweeney: you see this egg you see this egg well that’s life on a crocodile isle. s.121

⁵⁸⁵ Sweeney: Birth, and copulation and death. s.122

⁵⁸⁶ “What’s that life is?” s.123

⁵⁸⁷ “Life is death” s.124

⁵⁸⁸ “Death or life or life or death
Death is life and life is death” s.125

sonunda Koro'nun Wauchope, Horsfall, Klipstein, ve Krumpacker'a seslenerek söylediği "yaşıyorsunuz belki ama belki de ölüsünüz"⁵⁸⁹ şeklindeki sözü aslında uyarıdır bir bakıma ve bu adamların gerçek bir hayat sürmediğini, hayatlarını ziyan ettiklerini vurgulamaktadır. Nitekim "Four Quartets" şiirinin "East Coker" bölümünde Eliot şöyle der: "büyüdükçe/yaşlandıkça dünyanın bir tuhaf/saçma olduğunu göreceğiz, kimin ölü kimin yaşıyor olduğu karmaşık bir hal alacak."⁵⁹⁰ İşte Eliot'a göre yaşlandıkça adeta birer "kâşif"⁵⁹¹ olan birey "sevgiyi en yalın halinde bulacaktır çünkü mekan ve zaman sorun olmaktan çıkmıştır."⁵⁹² Öyle ki yaşlılar artık gönül/kalp gözüyle görmektedir. Tezatlık Eliot'a göre zaman kavramının da özüdür. "Four Quartets" şiirinin "Burnt Norton" bölümünde "bitiş başlangıçtan önce gelir, ikisi hem başlangıçtan önce hem de bitişten sonra yer alır"⁵⁹³ derken zaman kavramının akıl almayacak derecede karmaşık olduğunun da altını çizer. Öyle ki "kasımın sonunda bahardan kalma bir gün yaşanabilmesi ya da yaz sıcağında ortaya çıkan bitkiler gibi kışın kardelen çiçeğinin karı adeta delip yeryüzüne çıkması/fışkırması, kırmızıdan griye kadar her tonda açan gülhatmi çiçeğinin ise metrelerce yükseklikte uzaması, gülün ise yağın ilk kar damlalarının altında kalması"⁵⁹⁴ bu duruma örnek verilebilir. Eliot'a göre zamanın karmaşık ve tezat yönü "hem yıkıcı/yok edici hem yenileyici/koruyucu"⁵⁹⁵ olmasında gizlidir. Zamanın ilk özelliğine karşı tedbir olarak Eliot insanların kendini zamana uyarlaması/ zamana göre ayarlaması, yenilemesi gerektiğine inanmaktadır: "öyle görünüyor ki

⁵⁸⁹ "And perhaps you're alive

And perhaps you're dead" s.126

⁵⁹⁰ "As we grow older/The world becomes stranger, the pattern more complicated/Of dead and living." s.182

⁵⁹¹ "Old men ought to be explorers" s.182 "Four Quartets" şiirinin "East Coker" bölümü

⁵⁹² "Love is most nearly itself/When here and now cease to matter" s.182 "Four Quartets" şiirinin "East Coker" bölümü

⁵⁹³ s.175

⁵⁹⁴ "What is the late November doing/With the disturbance of the spring/And creatures of the summer heat,/And snowdrops writhing under feet/Andhollyhocks that aim too high/Red into grey and tumble down/Late roses filled with early snow?" s.178

"Four Quartets" şiirinin "East Coker" bölümü

⁵⁹⁵"Time the destroyer is time the preserver" s.187 "Four Quartets" şiirinin "The Dry Salvages" bölümü

Tecrübelerle edinilen bilginin önemi azdır”⁵⁹⁶ zira hataların/yanlışların “önemi kavranmamakta/püf noktası kaçırılmaktadır”⁵⁹⁷. İşte o vakit “geçmişten kaçmak, farklı yaşamlara ya da her hangi bir geleceğe atlamak imkânsızdır.”⁵⁹⁸ Zamanın ikinci özelliğinin avantajını ise Eliot “her an kendimizi/ne olduğumuzu değerlendirmek için yeni bir gelişmedir/fırsattır”⁵⁹⁹ diyerek vurgular. Eliot bu dünyaya gelmiş insanları tren yolcusu gibi görmektedir ve onlara “yolcular”⁶⁰⁰ diye seslenir. Eliot’a göre “Kişinin trene ilk bindiği istasyondaki haliyle son durağa vardığı hali arasında farklılık olacaktır, aynı insan olmayacaktır”⁶⁰¹ çünkü yolculuk kişinin bilgilenmesi, aydınlanması demektir. Eliot’a göre bu dünyaya gelmiş insanlar sadece tren yolcusu değil aynı zamanda “seyyahlar”,⁶⁰² “denizciler”⁶⁰³ gibidir. Denizde dalgalarla boğuştuğundan ve doğru kararlar verme yeteneğini kazandıktan sonra kişinin vardığı liman onun gerçek varış noktası olacaktır⁶⁰⁴ zira o seyyâh/denizci çaba sarf etmeyi ve yerinde ve doğru kararlar verme yetisi/yeteneği kazanmıştır. İşte Eliot’a göre bu dünya adeta tren/deniz yolculuğu gibidir. Birey olmanın yolu bu dünyada yaşarken ölünceye kadar her anı/zamanı en iyi, doğru bir şekilde değerlendirmekten geçmektedir. Eliot ölüm anında dahi insanın azimli, kararlı dikkatli⁶⁰⁵ olması gerektiğini ve o vakit ölümün de bir eylem⁶⁰⁶ olarak

⁵⁹⁶ “There is, it seems to us,/At best, only a limited value/In the knowledge derived from experience.” s.179 “Four Quartets” şiirinin “East Coker” bölümü

⁵⁹⁷ “We had the experience but missed the meaning” s.186 “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü

⁵⁹⁸ “not escaping from the past/Into different lives, or into any future” s.188 “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü

⁵⁹⁹ “And every moment is a new and shocking/Valuation of all we have been.” s.179 “Four Quartets” şiirinin “East Coker” bölümü

⁶⁰⁰ “travellers!” s.188 “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü

⁶⁰¹ “You are not the same people who left that station/Or who will arrive at any terminus” s.188 “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü

⁶⁰² “O voyagers” s.188 “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü

⁶⁰³ “O seaman” s.188 “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü

⁶⁰⁴ “You who come to port, and you whose bodies/Will suffer the trial and judgement of the sea,/Or whatever event, this is your real destination” s.188 “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü

⁶⁰⁵ “The mind of a man may be intent/At the time of death” s.188 “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü

⁶⁰⁶ “that is the one action” s.188 “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü

değerlendirilebileceğini düşünmektedir ve ölümün her an gelebileceğini⁶⁰⁷ öneminin altını çizer.

“The Family Reunion” oyununda Harry karakterinin uykusuzluk sorunu yaşaması, uyuduğunda ise kabuslarla gecenin üçünde uyanması, hayatı adeta pis kokan mikroplu lağım borularına kendini ise içi mikroplu, pis kokulu ve keder dolu bir eski eve⁶⁰⁸ yalnız ve amaçsız oluşunu “yoğun dumanlar altında herkesin bir o yana bir bu yana gittiği kalabalık bir caddede ani bir yalnızlık hissi, işaretlerin hiçbirinin bir yere götürmediği, dumanda öylece, amaçsızca dönüp durmaya”⁶⁰⁹ şeklinde betimlemesi Eliot’ın eserlerinin en az Plath’inki kadar psikolojik derinlik içerdiğini kanıtlar niteliktedir. Yine bu oyununda Eliot tıpkı Plath gibi intihar kavramını da ele almıştır. Oyunda Charles’ın ölümün gerçek sebebini Downing’den öğrenme isteği ve çabası, yaptığı “teftiş/soruşturma”⁶¹⁰ aslında Harry’nin ve karısının ruhsal yönünü öğrenmemizi sağlar. Harry’nin karısının gemiden atlayarak intihar edip etmediğini o vakit gemide bulunan yardımcılar Downing’den öğrenmeye çalışan Charles “intihâr olabilir mi sence?”⁶¹¹ şeklindeki sorusuna Downing’in “ben olası görmüyorum efendim. Daha çok kaza olabileceğini sanıyorum. Demek istediğim küçük hanımı tanıdığım kadarıyla onda bu cesaret yok”⁶¹² der. Küçük hanım “hiç intihârdan bahseder miydi?”⁶¹³ diye sorduğunda “ah, evet, bahsetti, her dakika bahsederdi. [...] ama bence insanları korkutmak için söylerdi. Anlatabiliyor

⁶⁰⁷ “(And the time of death is every moment)” s.188 “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü.

⁶⁰⁸ Harry: “I am the old house with the noxious smell and the sorrow before morning, in which all past is present, aşş degradation is unredeemable.” s.234. “The Family Reunion”

⁶⁰⁹ Harry: “The sudden solitude in a crowded desert in a thick smoke, many creatures moving without direction, for no direction leads anywhere but round and round in that vapour-without purpose, and without principle of conduct in flickering intervals of light and darkness;” s.235. “The Family Reunion”

⁶¹⁰ “investigation” s.238. “The Family Reunion”

⁶¹¹ Charles: “Downing, do you think that it might have been suicide?” s.240. “The Family Reunion”

⁶¹² Downing: “Unlikely, Sir, if I may say so. Much more likely to have been an accident.” I mean, knowing her Ladyship, I don’t think she had the courage.” s.240. “The Family Reunion”

⁶¹³ Charles: “did she ever talk of suicide?” s.240 “The Family Reunion”

muyum sadece etki yaratmak için.”⁶¹⁴ şeklindeki cevabına Charles’ın “anlıyorum, Downing. Peki ruh hali nasıldı?”⁶¹⁵ sorusuna Downing “her zaman aynıydı. Yani bir iyi bir kötü. Sabahları kötü, akşamları iyi. Sonraları çok mutlu ve umursamaz bir insan oldu çıktı.”⁶¹⁶ diye cevap verir. Charles Downing’e Harry’nin de ruh halini sorduğunda Downing Harry’nin “karamsar ve mutsuz”⁶¹⁷ olduğunu söyler ve şöyle ekler: “ama zaten Harry her zaman sessiz idi. Çok neşeli olduğu nadirdir. Hep söylemişimdir küçük bey duygularını hep bastırırdı. Benim dikkatimi çeken o gün olduğundan daha fazla sinirliydi. Sanki bir şeyler olacaktı gibi davranıyordu.”⁶¹⁸ Charles’ın “nasıl davranıyordu?”⁶¹⁹ sorusuna Downing “küçük hanımın üstüne titriyordu. Hava bozduğunda onu içeri sokuyordu. Parmaklıklara yaslanmasından hoşlanmazdı. Bir ya da iki kere çok korkmuştu. Ama bu benim fikrim sadece efendim. Küçük bey oldukça psikolojik sorunluydu.”⁶²⁰ şeklindeki cevabı Plath’ın psikolojik derinliği olan eserlerini hatırlatmaktadır.

Plath’ın insanların psikolojik duygu durumlarını çözmesi, nefretlerin kaynağında korkuların yer aldığını, insanı gerçek kılan şeyin korkuları olduğunu ifade ettiği gibi Eliot da nefret ve korku hisleri üzerine eğilmiş, gerçekleri korkuların belirlediğini düşünmektedir zira tecrübe ve umut gibi olmak üzere kavramların göreceli olduğunu “The Family Reunion” oyununda Mary ve Harry’nin örnek sohbetinde belirir. Mary çocukken büyüklerinin aptallıklarına aldırış etmezken,

⁶¹⁴ Downing: Oh, yes, she did, every now and again. But in my opinion, it is those that talk that are the least likely. To my way of thinking she only did it to frighten people. If you take my meaning-just for the effect.” s.240. “The Family Reunion”

⁶¹⁵ Charles: “Was she in good spirits?” s.240. “The Family Reunion”

⁶¹⁶ Downing: “Well, always about the same, Sir. What I mean is, always up and down. Down in the morning, and up in the evening. And then she used to get rather excited, and in a way, irresponsible, Sir.” s.240 “The Family Reunion”

⁶¹⁷ Downing: Well, you might say depressed, Sir. s.240. “The Family Reunion”

⁶¹⁸ Downing: “But you know his Lordship was always very quiet: very uncommon that I saw him in high spirits. For what my judgment’s worth, I always said his Lordship suffered from what they call a kind of repression. But what struck me...more nervous than usual; I mean to say, you could see that he was nervous. He behaved as if he thought something might happen” s.240. “The Family Reunion”

⁶¹⁹ Charles: “What sort of thing?” s.240 “The Family Reunion”

⁶²⁰ Downing: Well, I don’t know, Sir. But he seemed very anxious about my Lady. Tried to keep her in when the weather was rough, didn’t like to see her lean over the rail. He was in a rare fright, once or twice. But you know, it is just my opinion, Sir, that his Lordship is rather psychic, as they say.” s.241. “The Family Reunion”

onların başka bir dünyasının olduğunu ama kendi dünyasını etkilemediğini hatırlamaktadır. Lakin şimdi yaşlıları katlanamaz bulmaktadır. Bunun sebebini Harry şöyle açıklar: “kaybedinceye kadar umudun ne olduğunu bilemezsin. Umudun ne olmadığını bilirsin.”⁶²¹ Mary ise Harry’nin bu açıklamasının adına “tecrübe”⁶²² koyar. Lâkin Harry’nin “mutlak gerçeğin korkularının olduğunu”⁶²³ belirtmesi Eliot’ın vurgulamak istediği noktadır.

Her şey söylendikten sonra Eliot’a göre birey vafına sahip olmanın önemli aşamaları olduğu görülmüştür. İlk olarak kişi vurdumduymaz, umursamaz olmamalıdır. “geçmiş geçmişte kaldı, gelecek ise henüz gelmedi”⁶²⁴ zihniyetindeki bir kişinin birey olması imkânsızdır. Öte yandan kişi bulunduğu her eylemin getireceği faydaları⁶²⁵ düşünürse bulunduğu davranışın/eylemin bir anlamı ve önemi kalmayacaktır zira faydacı anlayışa sahip insan kategorisine girecektir. Bu noktada Eliot’ın tıpkı Wilde ve Plath gibi vurdumduymaz ve faydacı anlayışa/zihniyete sahip insanları eleştirdiği/onaylamadığı açıkça görülmektedir.

Eliot insanları harekete geçirecek şeyin hatta hareketin kendisinin bizzat güçlü istekler, tutkular⁶²⁶ olduğunu söyler. Birey, Eliot için, harekete geçmeli, girişimde bulunmalıdır zira “her girişim tamamen yeni bir başlangıçtır ve aynı zamanda bir tür yenilgidir de. [...] Lâkin insanı ne kazançlar ne de kaybedişler ilgilendirmelidir. Bizim için önemli olan denemek/çabalamaktır. Teferruat/sonuç

⁶²¹ Harry: “You do not know what hope is, until you have lost it. You only know what it is not to hope: you do not know what it is to have hope taken from you,” s.249. “The Family Reunion”

⁶²² Mary: I know what you mean. That is an experience.” s.249. “The Family Reunion”

⁶²³ Harry: “The most real is what I fear.” s.249. “The Family Reunion”

⁶²⁴ “You shall not think ‘the past is finished’/or ‘the future is before us’” s.188 “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü

⁶²⁵ “And do not think of the fruit of action” s.188 “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü.

⁶²⁶ “Desire itself is movement” s.175 “Four Quartets” şiirinin “Burnt Norton” bölümü

bizim işimiz değildir”,⁶²⁷ olmamalıdır da. İşte Eliot insanları yukarı çıkaracak yolun aşağıya, ileri götürecek yolun geriye⁶²⁸ götürebileceği ihtimalini de görmüş, insanların her zaman düzenli/sürekli ilerleyemeyeceğini⁶²⁹, ki zamanın da her zaman iyileştirici/onarıcı etki göstermeyeceğini⁶³⁰ çözmüştür.

Eliot birey olmanın bir yolunu tevazu sahibi olmakta görür ve kişiyi birey olmaktan alıkoyan özellikler kibir ve gururdur. Eliot’a göre bu insanlar bilgelikten uzak, aptal ve korkak yaratıklardır: “yaşlıların bilgeliğinden bahsetmeyin bana, onlarınki aptallıktan başka bir şey değildi. Korkudan korkan çılgınlardı... Sahip olmak için can atacağımız tek bilgelik tevazu/alçakgönüllülük olmalıdır: tevazu/alçakgönüllülük sonsuzdur”⁶³¹ Eliot ayrıca dürüst olmanın önemi ve gerekliliği konusuna da değinmiştir. Eliot’a göre işini dürüstçe yapan kişilerin ibadetini yerine getiren bir kişiden farkı yoktur. ⁶³² Bir diğer ifadeyle Eliot yüksek bir tepede bulunan bir mabet ile geminin ⁶³³ bu açıdan benzer olduğunu ifade eder. Tam bu noktada Eliot’ın inanç ve dini duygular/inanışlar hususunda açık fikirli olduğu ve sabit fikirli olmayı eleştirdiği/onaylamadığı/doğru bulmadığı anlaşılmaktadır. Eliot’a göre bireyin dua edeceği vakit diz çökme eylemini dahi sorgulaması, mantıklı/geçerli dualar edeceği için diz çöktüğünün farkında olması ⁶³⁴ gereklidir. Yine Eliot’a göre dua sıralı sözcüklerin⁶³⁵ hatta kalıplaşmış ve klişe sözcüklerin ötesinde bir anlam içermektedir, dua eylemi dua eden bireyin/zihninin

⁶²⁷ “every attempt/Is a wholly new start, and a different kind of failure/.../But perhaps neither gain nor loss./For us, there is only the trying. The rest is not our business.” s.182“Four Quartets” şiirinin “East Coker” bölümü

⁶²⁸ “And the way up is the way down, the way forward is the way back.” s.187 “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü

⁶²⁹ “You can not face it steadily” s.187“Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü.

⁶³⁰ “That time is no healer” s.187 “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü.

⁶³¹ “Do not let me hear/Of the wisdom of old men, but rather of their folly/Their fear of fear and frenzy.../The only wisdom we can hope to acquire/Is the wisdom of humility: humility is endless.” s.179 “Four Quartets” şiirinin “East Coker” bölümü.

⁶³² “Lady, whose shrine stands on the promontory./Pray for all those who are in ships, those/Whose business has to do with fish, and /Those concerned with every lawful traffic” s.189 “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü.

⁶³³ “shrine” ve “ship” sözcükleri s.189

⁶³⁴ “You are here to kneel/Where prayer has been valid” s.192 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü.

⁶³⁵ “And prayer is more/Than an order of words” s.192 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü.

bilinçli eylemidir.⁶³⁶ Birey dua ettiği sözcükleri duymalı ve idrak etmelidir. Eliot’a göre dua birey ile Tanrı arasında kurulan bir iletişim gibidir adeta ki o iletişim anında zaman kavramı yok olmaktadır.⁶³⁷ Eliot dürüst bir şekilde ve doğru yapılan bir eylemin/hareketin ise kişiyi hem geçmişten hem gelecekte özgür/bağımsız kıldığına⁶³⁸ inanmaktadır. Eliot için üzücü olan nokta insanların bu gerçeği tam anlamıyla idrak etmemesidir.⁶³⁹ Kişi düşünebilmesinin yanı sıra hissetmeli, sevebilmelidir. “The Family Reunion” oyununda Mary’nin Harry’e belirttiği gibi kişi gerçek benliğini ne öğretmenlerden, kitaplardan ne düşünerek ne gözlem yaparak bulur. hissettiği her şeyle, düşünmek demiyorum, sadece hissederek bulur.”⁶⁴⁰ Mary kuzeni Harry’nin adeta içinden çıkamadığı labirentten “herkes kalbini sevmeye adanmışken sen kalbini nefret ile doldurmuşsun. Bu nefret duygusuna kapılıp gitmen yanlış. Bir insanın kendini felçli olduğuna inandırdığı, ya da güneşi görmesine rağmen kendini kör sanması gibi sen de kendini kandırıyorsun. İçindeki iyiyi yanlış yönlendiriyorsun”⁶⁴¹ şeklinde bir uyarı yaparak çıkmasını sağlar.

Sağlam bir geleceğe sahip olmak, geleceğin silikleşen bir şarkıya, gülün rengine, ya da lavanta kokusuna dönüşmemesi için insanların içten pişmanlık hissine sahip olması gereklidir.⁶⁴² Bir diğer gerekli ve mühim özellik kişi hem affedebilmeli hem de yaptığı hatalar/işlediği günahlar sebebiyle Tanrı’nın affetmesi için dua edebilmelidir, özür dilemeyi bilmelidir.

⁶³⁶ “the conscious occupation/Of the praying mind, or the sound of the voice praying.” s.192 “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü

⁶³⁷ “Four Quartets” şiirinin “Little Gidding” bölümü: “the intersection of the timeless moment” s.192

⁶³⁸ “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü: “And right action is freedom/From past and future also.” s.190

⁶³⁹ “For most of us, this is the aim/Never here to be realised” s.190 “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü.

⁶⁴⁰ “And what is the real you. [...] But I see something now which doesn’t come from tutors or from books, or from thinking, or from observation: [...] Everything you feel- I don’t mean what you think, but what you feel.” s.250. “The Family Reunion”

⁶⁴¹ “You attach yourself to loathing as others do to loving: an infatuation. That’s wrong, a good that’s misdirected. You deceive yourself like the man convinced that he is paralysed or like the man who believes that he is blind while he sees the sunlight” s.250-51. “The Family Reunion”

⁶⁴² “That the future is a faded song, a Royal Rose or a lavender spray/...for those who are not yet here to regret” s.187 “Four Quartets” şiirinin “The Dry Salvages” bölümü.

II. BÖLÜM

OSCAR WILDE: 19. YÜZYIL SONU İNGİLTERE’SİNDE HEBA EDİLEN

VE ZİYAN OLAN BİR ERKEK DEHA’NIN GÖZÜNDEN BİREY ve

TOPLUM ELEŞTİRİSİ

İnsanı ve toplumu analiz etmiş Oscar Wilde, insan için bireyselliğin, toplum için ise eşitliğin gerekli olduğunu savunur. Wilde’a göre Bireyselliğin var olduğu âdil bir yaşama ulaşmak insanların şu niteliklere sahip olmasıyla mümkündür. İlk olarak kişi düşünebilmelidir dolayısıyla kendinin/hayatın/doğanın/herşeyin farkına varacak/farkında olacak, bilinçli olacaktır. İkinci olarak kişinin hayatta amacı olmalıdır ki amaç zihinsel aktivite’dir. Kişi ayrıca Aklını kullanabilmeli, sorgulayabilmelidir [Tanrı’yı ve dini inancı dahi sorgulayarak bulmalıdır], [dini inanç dogmatik olmamalıdır]. Kişi Bilgi sahibi olmalıdır bunun için okumak/öğrenmek(Edebiyat’ın önemi) durumundadır. Sevebilmeli, Hoşgörü sahibi olmalı, Saygın ve saygılı olabilmeli, Hayal gücüne sahip olmalı/hayal edebilmelidir. Bunun için Sanat çok önemli bir yere sahiptir. Kişi Hassas/duyarlı/duygulu olabilmelidir, bir bakıma acıma duygusuna sahip olmalı, Vefa duygusuna sahip olmalı, Tevazu sahibi olmalıdır. Kişinin ayrıca İnancı olmalıdır. [ne var ki inanç da makul olmalıdır, Wilde boş inançları eleştirir]. Kişi Bencillik, Kıskançlık, kibir duygularından arınmış olmalıdır. Dahası Empati kurabilmeli, asla Sığ görüşlü olmamalıdır. Kişi Herşeyi haz alarak /zevk duyarak yapmalı yani Birey güzel olanı yapmalıdır (makinalar yararlı olanı yapacaktır/yapmalıdır) Böylece insan makina, robot görevi görmekten kurtulacaktır.

İşte tüm bu nitelikler Oscar Wilde’a göre kendini gerçekleştirmiş bireyin sahip olması gereken vasıflarıdır. Bu vasıflara sahip insan hem gerçek/özgün/özgür

birey olabilecektir, yani bireyselliğe ulaşacaktır hem de bu dünyada ve/ya öteki dünyada Tanrı tarafından ödüllendirilecektir. Daha da önemlisi bu vasıflardaki “gerçek bireylerin”, “kendini gerçekleştirmiş bireylerin” oluşturacağı toplumda eşitlik, hoşgörü var olacaktır. Kısaca Wilde’ın hayal ettiği, önemsedığı toplum “yeni bireysellik, yeni Hellenizm”⁶⁴³ ile yeniden doğacaktır.

Dolayısıyla Wilde bu düşüncesini, inancını, savunduğu bu felsefesini kanıtlamak için hem insan doğasını hem de toplumu, dönemi, kısaca hayatı irdelemiştir.

İnsan doğasını [değişken nitelikte⁶⁴⁴, evrimi yavaş gerçekleşen⁶⁴⁵ ve sırdolu⁶⁴⁶, Gerçek’in insanın taktığı maskenin arkasında olduğu⁶⁴⁷, çelişki/tezat bütünü olduğu⁶⁴⁸], Victoria toplumunu [otoriter⁶⁴⁹, baskıcı,⁶⁵⁰ zorbacı,⁶⁵¹ bireyselliği zayıf,⁶⁵² öykünmeci,⁶⁵³ bencil⁶⁵⁴, en önemlisi de despot⁶⁵⁵], Victoria dönemini [en ruhsuz ve en sıkıcı çağ⁶⁵⁶, Sanat’tan ve uygarlıktan uzak⁶⁵⁷], hayatı [kanunu/yasası evrim olan⁶⁵⁸, en yüksek ve en üstün Sanat⁶⁵⁹,tan ilki, (ikincisi Edebiyat)⁶⁶⁰ ve çelişki/zıtlık bütünü: “Tam anlamıyla özgür ve aynı zamanda tümüyle yasaların hâkimiyeti altında olmak... insan yaşamının... sonsuz çelişkisi”⁶⁶¹ olduğunu] çözümleyebilmiş bir yazar olan Oscar Wilde’a göre “Yitik Memleket” kavramı bir bakıma “yitik değerler”, “yitik fikirler” ve “yitik insanlar”ın oluşturduğu yitik bir

⁶⁴³ “The Soul of Man Under Socialism” s.136

⁶⁴⁴ “The Soul of Man Under Socialism” s. 135

⁶⁴⁵ “The Soul of Man Under Socialism” s. 136

⁶⁴⁶ “The Soul of Man Under Socialism” s. 128

⁶⁴⁷ “The Decay of Lying” s.139

⁶⁴⁸ Tüm eserlerinden çıkarılan bir sonuçtur.

⁶⁴⁹ “The Soul of Man Under Socialism”

⁶⁵⁰ “The Soul of Man Under Socialism”

⁶⁵¹ “The Soul of Man Under Socialism”

⁶⁵² “The Soul of Man Under Socialism”

⁶⁵³ “The Soul of Man Under Socialism”

⁶⁵⁴ “The Soul of Man Under Socialism”

⁶⁵⁵ “The Soul of Man Under Socialism” s. 134.

⁶⁵⁶ “The Decay of Lying” s.146

⁶⁵⁷ Oscar Wilde’in eserinden alıntı.

⁶⁵⁸ “The Soul of Man Under Socialism” s. 135

⁶⁵⁹ “The Critic as Artist” s.158

⁶⁶⁰ “The Soul of Man Under Socialism”

⁶⁶¹ *De Profundis* s.545

toplumdur. Bir diğ er ifade ile, heba edilen âhlaktır, “beyinler”dir, kısaca insan ziyanlı ğ ıdır.

Toplumu saran isteksizlik, mutsuzluk, yalnızlık, güvensizlik, huzursuzluk duyguları bireyin düşüncesiz, umursamaz, duyarsız, acımasız, riyakâr, maddiyatçı (materyalist), önyargılı, hilekâr, ahlâksız olmasının nihai sonuçlarıdır. Wilde’a göre bir ülkenin ilerlemesi, toplumun gelişmesi için ilk başta birey kendini sorgulamalı, varsa hatalarıyla yüzleşmeli, eksiklerini tamamlamalı, kendini eğitmeli, yetiştirmelidir zira “insan, doğası itibariyle toplumsaldır⁶⁶² ve “bir ırkın gelişimi, bireyin gelişimine bağlıdır ve kişinin kendisini geliştirmesinin bir amaç olmaktan çıktığı yerde, entelektüel seviye anında/hemen düşecek, ve genellikle sonunda kaybolacaktır”⁶⁶³. Bunun için, hiç şüphesiz, en iyi yol, toplumsal sorunları kalben hisseden, aklıyla çözümleyen, sorunlara mantığı ile öneriler sunan yazar(lar)ın eserlerini okumak olacaktır. Bu bilinç ile Oscar Wilde sürekli okumuştur ve bu nitelikte, üretken bir yazardır. Wilde’ın da belirttiği gibi “şair, düşünür/filozof, bilim ve kültür adamları”- iki kelimeyle, gerçek insanlar, kendilerinin farkına varmış insanlardır ve onların sayesinde tüm insanlık da kısmen kendinin farkına varacaktır.⁶⁶⁴ Wilde’a göre düşünürler, edebiyatçılar, bilim ve kültür adamları kendini gerçekleştirmiş gerçek insanlardır zira hayatın amacı kendini geliştirmektir. İnsanın kendi doğasının tamamen farkına varmasıdır,⁶⁶⁵ yani eksiksiz bir biçimde geliştirmesidir.

Kişi, toplum, dönem analizi niteliğinde, oldukça yoğun ve derin anlamlar taşıyan, atasözü gibi mesajlar veren Wilde’ın eserleri komik ve/ya trajik, yer yer duygu yüklü yer yer eleştirel, ironik, hicvi, özlü anlatımlardır. Wilde, ondokuzuncu

⁶⁶² “The Soul of Man Under Socialism” s. 136

⁶⁶³ “The Critic as Artist” s. 172

⁶⁶⁴ “The Soul of Man Under Socialism” s. 125

⁶⁶⁵ *The Picture of Dorian Gray* s. 50

yüzyıl sonlarında Birleşik Krallık’da sığ görüşlü ve riyakâr insanların yüzünden kaybettiği bireyselliğini [özgünlüğünü/özgürlüğünü/benliğini] ve memleketini “hem günümüzde, hem geçmişte, hem de gelecekte, sanatların en yücesi”⁶⁶⁶ olarak gördüğü edebiyatta, yani düşündüklerini ve hayal ettiklerini bir Sanatçı olarak eserlerinde ifade eder [ki Sanatçı için yaşamı algılamamanın tek biçimi onu ifade etmektir. Onun için dile getirilmeyen şey, ölüdür/yoktur⁶⁶⁷] Wilde’ın da sorduğu üzere Bu ütopyacılık mıdır?⁶⁶⁸ Asla! “gelişme/ilerleme, ütopyaların idrak edilmesidir/gerçekleştirilmesidir”⁶⁶⁹

Wilde’ın yitirdiği memleketi Birleşik Krallık dâhi bir insanı heba ettiği için yitik kalmaya mahkûmdur. “The Critic as Artist” eleştiri yazısında kavramlar ve durumlar üzerine düşünen iki karakterin, Gilbert ile Ernest’in, diyalogu ondokuzuncu yüzyıl sonları İngiliz toplumunu değerlendirir niteliktedir:

Ernest: ... modern dönem/çağdaş günceleri/günlükleri okumaktan pek hoşlanmam zira ya hafızasını kaybetmiş ya da hayatları boyunca hatırlanacak şeyler yapmamış insanlar yazar bunları. Ne var ki bu tür kitapların bu kadar popüler olması, hiç kuşkusuz, bu tip insanlar tarafından yazılmasından kaynaklanıyor; zira İngilizler ortalama zekâda biriyle muhatap olduklarında kendilerini her zaman daha rahat/iyi hissederek.

Gilbert: doğru diyorsun, İngiliz toplumu/halkı her zaman olağanüstü hoşgörülüdür⁶⁷⁰; deha dışında her şeyi affedebilir; deha tahammül edemediği tek şeydir.⁶⁷¹

Ondokuzuncu yüzyıl sonlarında sığ görüşlü ve riyakâr İngiliz toplumunun Oscar Wilde’ı kişisel tercihleri, zevkleri, kıyafet stili, yaşam biçimi, hayat görüşü sebebiyle küçümsemesi, Wilde ile alay etmesi hatta yaşam şeklini ahlaka aykırı bularak Wilde’a hapis cezası vermesi yukarıdaki diyalogda Gilbert’in ironik bir dille eleştirdiği “hoşgörü” eksikliğindendir. Hoşgörsüz ve katı bir toplumun ziyan ettiği deha, Oscar Wilde, kendisine yapılan bu haksızlığın bilincinde bir kişi olarak

⁶⁶⁶ Wilde, Oscar’ın eserinden alıntı.

⁶⁶⁷ *De Profundis* s. 562

⁶⁶⁸ “The Soul of Man Under Socialism” s. 130

⁶⁶⁹ “The Soul of Man Under Socialism” s. 130

⁶⁷⁰ vurgu bana ait

⁶⁷¹ “The Critic as Artist” s. 155

“Tanrıların gözünde ahmak olan kişi ile insanların gözünde ahmak olan kişi arasında büyük fark var. [...] Tanrıların alay edip hor gördüğü gerçek ahmaklar, kendini bilmeyenlerdir. [...] Kötülüklerin en büyüğü sıgıktır.”⁶⁷² şeklinde düşünmesinde oldukça haklıdır.

Wilde, kendini “ahmak” olarak görmemektedir. Aksine zekasının farkında biri ve estetik felsefesinin savunucusu olarak [ki estetik hareketin görevi insanları düşünmeye yöneltmektir⁶⁷³]

[...] bu dünyada en şanslılar çirkinler ve ahmaklar. [...] başarı kavramından bihaberseler başarısızlık nedir asla bilmeyecekler. [...] hiç canları sıkılmadan, kayıtsızca, kaygısızca, umarsızca yaşayacaklar. Ne başkalarının başına dert açacaklar ne de başkaları onların başına dert açacak. [...] sınıf farkı, para,...beyin gücü... ün/nam... güzellik...Tanrı'nın bize bahsettiği şeyler için acı çekeceğiz, hem de büyük acılar⁶⁷⁴ [...]

demesi düşünmeyen insanlara yönelik yaptığı değerlendirmedir. Wilde bir bakıma Victoria dönemi toplumunu sığ görüşlü insanların oluşturduğunu idrak etmiştir. Düşünmeyen İngiliz toplumunu ironik bir üslûpla yermektedir:

[...] Düşünmek, bu dünyadaki en tehlikeli şeydir; yakalandıkları hastalıklara yenik düşüp ölen insanlar gibi düşünen insan da ölüyor. Allah'tan İngiltere'de düşünmek hiç bulaşıcı değil. Biz millet olarak bu dinçliğimizi/muhteşem sağlığınıza ahmaklığımıza borçluyuz. Daha uzun yıllar bu muhteşem tarihi mutluluğumuzu koruyacağımıza inanıyorum[...]⁶⁷⁵

Wilde'a göre düşünme ve eleştiri benzer anlamlara sahiptir, ve eleştiri zihni üstün, mükemmel bir enstrüman haline getirir.⁶⁷⁶ Öyleyse insanın zihnini körelmekten kurtaran, canlı tutan şey düşünmek ve eleştirmektir.

Hapishaneden çıktıktan sonra Lord Alfred Douglas'a yazdığı mektubunda şöyle söyler: “Ben cezamdan utanç duymazsam ki ümidim o yönde, özgürce düşünebileceğim, yürüyebileceğim ve yaşayabileceğim... şunu demek istiyorum, ben çektiğim acının sebebini idrak ediyorsam toplumda bana verdiği cezanın gereğini

⁶⁷² *De Profundis* s. 537

⁶⁷³ “The Critic as Artist” s. 176

⁶⁷⁴ *The Picture of Dorian Gray* s.46

⁶⁷⁵ “The Decay of Lying” s. 137

⁶⁷⁶ “The Critic as Artist” s. 178

açıklayabilmeli, ve böylece karşılıklı nefret ve çekilen acılar ortadan kalkmalı.”⁶⁷⁷

Wilde, “İnsan koynunda sürekli yılanı besleyemez, her gecenin bir vaktinde uyanıp ruhunun derinliğine nefret tohumları ekemez. Kendi iyiliğim için affetmeliyim seni”⁶⁷⁸ dediği Lord Alfred Douglas’ı (Bosie’yi⁶⁷⁹) değil sadece, aynı zamanda toplumu hatta kendini de affetmeye hazırdır:

[...] geçmişim gözümün önünden film şeridi gibi geçiyor. [...] geçmişime yeni bir pencereden bakmak, dünyanın ona başka bir pencereden bakmasını sağlamak, Tanrı’nın ona başka pencerelerden bakmasını sağlamak zorundayım. Bunu geçmişimi görmezden gelerek, hafife alarak, yücelterek, yok sayarak yapamam. Yaşamımın ve kişiliğimin gelişiminde gerekli/önemli bir aşama olarak kabul edersem, çektiğim tüm acılar karşısında başımı önüme eğersen yapabilirim⁶⁸⁰ [...] zira Yaşamın sırrı/gizi acı çekmektir. Her şeyin arkasında gizli bir şekilde duran odur.⁶⁸¹

Wilde’in insan doğasını “tezatlar/çelişkiler bütünü” şeklindeki betimlemesi ondokuzuncu yüzyıl sonlarındaki İngiliz toplumu için de geçerlidir. Hem yitiren hem de yitirilendir. Dahası yitirdiği değerleri ve yitirilmiş olduğu gerçeğini idrak edemeyen bu toplumu eleştirmeye Wilde bireyi analiz ederek başlar çünkü Wilde’a göre her insan “gururlu günlerinde kendisi için yarattığı dünya”da⁶⁸² yaşamak durumundadır. Ancak bu gururlu yaşam ne kadar kusursuzdur? Yaralardan, kaygılardan, tehlikelerden ne kadar arınmıştır? Bu sorulara cevap bulmak gereklidir çünkü Wilde’a göre “Yaşamak dünyada en ender bulunan şeydir. İnsan yaşayacaktır. Çoğu insan ‘vardır’, o kadar”⁶⁸³.

Wilde’in sözleri gösteriyor ki bu dünyada var olmak yaşamak demek değildir. Wilde’a göre her insan birey de değildir. Birey demek kusursuz insan demektir: “kusursuz koşullar altında gelişimini tamamlamış insandır; yaralı ya da kaygılı ya da

⁶⁷⁷ *De Profundis* s. 557

⁶⁷⁸ *De Profundis* s. 555

⁶⁷⁹ Oscar Wilde yazılarında Lord Alfred Douglas’a Bosie olarak hitap eder.

⁶⁸⁰ *De Profundis* s. 576

⁶⁸¹ *De Profundis* s. 559

⁶⁸² Oscar Wilde’in eserinden alıntı.

⁶⁸³ “The Soul of Man Under Socialism” s. 127

sakatlanmış ya da tehlikede olmayan insan”dır.⁶⁸⁴ Kusursuz insanın tersi/zıttı ise yitik insan’dır: Beyni henüz gelişmemiş, hayal gücü ölü, kalbi daha oluşmamış insandır.⁶⁸⁵ Yani düşünmeyen, hayal gücünden yoksun, duygusuz ve duyarsız insandır. İşte bu tip insanlar sadece bakar, göremezler.⁶⁸⁶ Görebilmek Wilde için, düşünebilmek, idrak etmek, eleştirebilmek, özümsemektir. Yani kendini gerçekleştirmiş, geliştirmiş bireyin geçebileceği aşamalardır.

Öyleyse gelişimini tamamlayamamış insan yitik kalmıştır. Her şeyden önce, yitik birey amaçsızdır, “oysa amaç, zihinsel bir hedeftir”⁶⁸⁷ Bireyin yitikliği verimsizliğidir, üretken olamamasıdır. Daha açık ifadeyle okumak, öğrenmek, aklını kullanmak, fikir üretmek, hatta düşünmek istememesidir. Wilde düşünmeyen insanları şöyle eleştirir: “biliyor gibi konuşmak ya cahil insanların özentisi ya da aklını kullanmayanların işidir.”⁶⁸⁸

Hâlbuki insan olmanın ilk şartı ve gereği düşünme yetisini, aklını kullanmaktır. Wilde düşünmenin önemini “kendine ait düşünceleri olmayan bir insan aslında hiç düşünmüyor demektir”⁶⁸⁹ sözüyle vurgular. Aklıyla, mantığıyla hareket etmeyen insanların feci sonunu Wilde, Koro ile Kasandra arasında diyalog biçiminde geçen “A Fragment from the Agamemnon of Aeschylus” şiirinde gösterir: şiirde aşırı hırs, tutku, öfke gibi aşırı duygularla dolup taşan, 'kötü' emellerine ulaşmak için falı bir araç olan gören insanlar yüzünden ihtişamlı Yunanistan ve şehirleri “hiç güneş görmeyen karanlık bir yere”⁶⁹⁰ dönüşmüş, mahvolmuştur, yüceliğini kaybetmiştir ve halkı tarafından terk edilmiştir.

⁶⁸⁴ “The Soul of Man Under Socialism” s. 127

⁶⁸⁵ *De Profundis* s. 571

⁶⁸⁶ Wilde, Oscar’ın eserinden alıntı.

⁶⁸⁷ *De Profundis* s. 537

⁶⁸⁸ “The Critic as Artist” s. 158

⁶⁸⁹ “The Soul of Man Under Socialism” s. 135

⁶⁹⁰ “A Fragment from the Agamemnon of Aeschylus” şiiri, s.19.

Wilde’a göre fal gibi boş inançlara rağbet edilmeyen zamanlar yaşamın ve sevginin ilk zamanlarıdır. Şiirde Kasandra fala tenezzül edilmeyen zamanlarda, içtenlikle, ilgi ile büyümüştür. Yunanistan’ın şanını mahveden ve ihtişamını yıkan, kasvetli Acheron’un alçak tepeleri arasından akan Kokutos nehrinde “İçi Boş Falcılığın” yüzünden şimdi güneşin hiç doğmadığı karanlık topraklarda mutsuz şarkılar söylenmektedir. Koronun “fala giden yola neden adım attın?”⁶⁹¹ sorusu ile fala bakan da inanan da insanların “beynini lüzumsuz düşüncelerle”⁶⁹², bir hiçlik”⁶⁹³ ile doldurduğu vurgulanmıştır. Fal; “şeytani/sinsi nakaratı”⁶⁹⁴ ve “Ahenksiz ezgisi”⁶⁹⁵ ile insanı cezbetse de tüm insanlığın anlaması gereken şey falın “berbat bir efsane”⁶⁹⁶ olduğudur.

Şiirde; açgözlü insanların, “uydurma bir masaldan başka bir şey”⁶⁹⁷ olmayan fallar yoluyla geleceği görmek ve kudret sahibi olmak isteğinin, kişinin saygınlığını yitirmesine ve Tanrılar’ın sinirlenmesine, gazabına ve gaddarlığına yol açmıştır. Şiirde bu insanlar cezalarını çekmek için cehenneme gönderilmiştir. Hâlbuki savaşlar, katliam ve yıkımlar olmadığı için cennette korkuya ve mateme yer yoktur. Bülbül kanatlarıyla cennete uçmuştur. Cennet ve cehennem karşıtlığı ise akıllı, dürüst insanlar ile akılsız, ikiyüzlü insanların mekânı olarak verilmiştir. Öyleyse Wilde’a göre bilinçli ve saygın bireye fal gibi boş inançlar yakışmamaktadır.

Wilde’a göre insanların fal gibi boş ve anlamsız şeylere inanmalarının sebebi “bir inançsızlık çağında yaşıyor olmalarıdır.”⁶⁹⁸ “The Fisherman and his Soul”

⁶⁹¹ “A Fragment from the Agamemnon of Aeschylus” şiiri, s.18.

⁶⁹² “A Fragment from the Agamemnon of Aeschylus” şiiri, s.18.

⁶⁹³ “A Fragment from the Agamemnon of Aeschylus” şiiri, s.18.

⁶⁹⁴ “A Fragment from the Agamemnon of Aeschylus” şiiri, s.18.

⁶⁹⁵ “A Fragment from the Agamemnon of Aeschylus” şiiri, s.18.

⁶⁹⁶ “A Fragment from the Agamemnon of Aeschylus” şiiri, s.17.

⁶⁹⁷ “A Fragment from the Agamemnon of Aeschylus” şiiri, s.17.

⁶⁹⁸ Wilde bu düşüncesini “The Fisherman and his Soul” öyküsünün yanı sıra diğer eserlerinde de ele alır.

öyküsünde garip tanrılar satan satıcıların her birinin Balıkçı'ya bir tanrı vermesi ⁶⁹⁹ yine inançsızlığın bir göstergesidir.

Bilinçli bireylerin fallara tenezzül etmemesini, fallara göre hayatını şekillendirmemesini Wilde “Lord Arthur Savile’s Crime” öyküsünde de vurgular. “Kırk yaşında, çocuksuz ve genç kalmanın sırrı olan ölçsüz haz alma tutkusuna sahip”⁷⁰⁰ olan Lady Windermere’in evinde verdiği boş ve anlamsız ve gösteriş amaçlı davetleri, “haftada iki kez düzenli olarak eline bakmaya gelen” ⁷⁰¹ ve her defasında “hep çok ilginç şeyler söylüyor”⁷⁰² dediği el falcısına “el uzmanım”⁷⁰³ şeklinde hitap etmesi ve “onsuz edemediğini”⁷⁰⁴ söylemesi Lady Windermere’in bilinçsiz bir kadın olduğunu göstermektedir. Lady Windermere’e göre “ne yapmaması gerektiğini öğrenmek için herkes ayda bir kez el falına baktırmalı”dır.⁷⁰⁵ Lady Windermere gerçekten bilinçsiz ve sığ görüşlü bir karakterdir zira ne yapıp ne yapmaması gerektiğini el falcısından öğrenmektedir. Lady Windermere “yitik” bir karakterdir çünkü öykünün sonunda el falcısı Mr Podgers’in intihar etmesiyle bu defa kendisine “telepati”⁷⁰⁶ adında başka yeni bir uğraş bulur. Evlenen Lord Arthur Savile ile eşi Sybil’i ziyarete gittiğinde Lady Windermere’in “şimdi telepatiyle ilgileniyorum. Çok daha eğlenceli”⁷⁰⁷ sözüne karşılık Sybil “bu evde el okuma ilminin aleyhinde konuşmamalısınız. Arthur’un hakkında atılıp tutulmasını sevmediği tek konu bu. Emin olun çok ciddidir bu konuda”⁷⁰⁸ der. Bunun üzerine “inandığımı söylemek istemiyorsun, değil mi?”⁷⁰⁹ diye sorduğunda Lord Arthur

⁶⁹⁹ “The Fisherman and his Soul” s.189

⁷⁰⁰ “Lord Arthur Savile’s Crime” s.3-4.

⁷⁰¹ “Lord Arthur Savile’s Crime” s.4.

⁷⁰² “Lord Arthur Savile’s Crime” s.4.

⁷⁰³ “Lord Arthur Savile’s Crime” s.4.

⁷⁰⁴ “Lord Arthur Savile’s Crime” s.4.

⁷⁰⁵ “Lord Arthur Savile’s Crime” s.4.

⁷⁰⁶ “Lord Arthur Savile’s Crime” s.32.

⁷⁰⁷ “Lord Arthur Savile’s Crime” s.32.

⁷⁰⁸ “Lord Arthur Savile’s Crime” s.32.

⁷⁰⁹ “Lord Arthur Savile’s Crime” s.32.

“elbette inanıyorum. Tüm mutluluğumu ona borçluyum da ondan, ...Sybil’i borçluyum”⁷¹⁰ deyince “ne saçmalık!, hayatımda böyle saçmalık duymadım”⁷¹¹ diye bağırır Lady Windermere. Lady Windermere’in ise bir zamanlar “onsuz edemediği” el falına şimdi “saçmalık” demesi kendisinin ne kadar saçma hayat yaşadığını göstermektedir. Dahası Lady Windermere sığ görüşlüdür çünkü Lord Arthur’un el falı hakkındaki ironik söylemini algılayamamıştır.

Wilde düşünmenin önemini ve düşünen bireyin toplum için gerekliliğini “Theoretikos” şiirinde “hem Tanrı’dan hem düşmanlardan kendisini soyutlayan”⁷¹², düşünen, durumları: _ “güçlü bir imparatorluğun şövalye ünvanını ve gücünü kaybetmesi, terk edilmesi, ülkeyi hain düşmanların ele geçirmesi ve bu güçlü imparatorluğun tepelerinde özgürlük seslerinin kaybolması”⁷¹³ _ analiz eden bir adam ile vurgulamaktadır. Bu adam “sığ kültür”den⁷¹⁴ kendisini koparıp “Sanatın ve hayal gücünün derinliğine”⁷¹⁵ dalar, ruhuna seslenir: “Ey ruhum”⁷¹⁶ ve şöyle devam eder: “bilginin ve hürmetin günbegün azaldığı kaba insanların öfkeli seslerinin, cahil konuşmalarının sardığı bu cehennem yerine, berbat karmaşaya layık değilsin.”⁷¹⁷

Alıntıda görüleceği üzere Wilde, bilgili, saygın, kibar, yumuşak başlı, hassas olmayı önemsemektedir. “Gerçek bilgi”⁷¹⁸ insanın bu niteliklere sahip bir birey olarak hayatını boşa geçirmemesi konusunda bilinçli olması gerektiğidir. Saygın birey ise hem bilinçlidir, bilgilidir hem de “gözyaşı döken kişiyi ve yağan yağmuru

⁷¹⁰ “Lord Arthur Savile’s Crime” s.32.

⁷¹¹ “Lord Arthur Savile’s Crime” s.32.

⁷¹² “Theoretikos” şiiri s.29

⁷¹³ “Theoretikos” şiiri s.29

⁷¹⁴ “Theoretikos” şiiri s.29

⁷¹⁵ “Theoretikos” şiiri s.29

⁷¹⁶ “Theoretikos” şiiri s.29

⁷¹⁷ “Theoretikos” şiiri s.29

⁷¹⁸ “The True Knowledge” şiiriin başlığı s.11

umursayandır”⁷¹⁹ , yani duygulu ve duyarlıdır. Wilde’a göre duygulu ve duyarlı insanlar saygıyı hak etmektedir. Bu vasıflara “The Happy Prince” öyküsündeki Kırlangıç sahiptir çünkü önce ağlayan bir heykeli, sonra heykelin acıdığı fakir, aç, hasta, zor durumdaki insanları, ve en sonunda kör heykeli önemsemiştir. Kırlangıç, Oscar Wilde’a göre bireyin sahip olması gerektiği düşünme yetisine sahiptir zira Mutlu Prens’in kılıcının kabzasındaki yakutu fakir terzi kadının evinin açık penceresinden masaya bırakıp dönünce “çok tuhaf, hava bu kadar soğuk ama ben hiç üşümüyorum.”⁷²⁰ dediğinde Mutlu Prens şöyle cevap verir: “çünkü iyi bir iş yaptın”.⁷²¹ Kırlangıç bu cümlelerin ne demek olduğu üzerine düşünür ve “düşüne düşünene uykuya dalar. Düşünmek hep uykusunu getirirdi zaten”⁷²². Yani Kırlangıç yaptığıının iyilik olduğunu idrak eder. Heykel Mutlu Prens ise hayatta iken duygusuz ve duyarsız bir yaşam sürmüş olmasına hayıflanmakta, gözleri yaş dolu, gözyaşları altın yanaklarından aşağıya doğru akmaktadır çünkü Belediye tarafından o kadar yükseğe yerleştirilmiştir ki, yaşadığı şehrin tüm çirkinliklerini ve tüm sefaletini görmekte, kalbi kurşundan olmasına rağmen umarsız gözyaşları sicim gibi akmaktadır. Hâlbuki Mutlu Prens yaşarken ve bir insan kalbine sahipken hiç ağlamamıştır çünkü üzüntünün girmesine izin verilmeyen Umursamazlık Sarayı’nda yaşamıştır. Gündüzleri bahçede arkadaşlarıyla oynarken, akşamları Büyük Salon’da halay başıdır. Bahçenin etrafı yüksek duvarlarla örülü olduğu için arkasında ne olup bittiğini merak edip hiç sormamıştır bile. Etrafı hep güzellikle doluydu. Arkadaşları ona Mutlu Prens derdi. Gerçekten de Mutlu idi, eğer ki gerçek mutluluk buysa.

⁷¹⁹ “The True Knowledge” şiiri s.11

⁷²⁰ “The Happy Prince”, s.74.

⁷²¹ “The Happy Prince”, s.74.

⁷²² “The Happy Prince”, s.74.

Mutlu yaşamış ve mutlu ölmüştür.⁷²³ Bu öyküde Oscar Wilde okurlara/insanlara şu soruyu yöneltmektedir: gerçek mutluluk nedir?

Oscar Wilde'ın "The Happy Prince" ve "The Fisherman and his Soul" öyküleri sırasıyla gösteriyor ki gerçek mutluluk; üzüntü ve kederin arkasında saklıdır: ve gerçek mutluluğa ancak bencil olmayan insanlar erişebilir: "acı çekmek varoluş yolumuzdur, çünkü var olduğumuzun bilincine varmamız için tek yol"dur.⁷²⁴ Wilde'a göre sahici mutluluğa "Zevk Vadisi'nden"⁷²⁵ uzak duran, üzgün ve kederli insanları önemseyen, bilinçli, duygulu, duyarlı ve inançlı insanlar layıktır. İnançlı insan ise aynı zamanda bilgi sahibi insandır çünkü Rahip'in Balıkçı'ya dediği üzere "bu gördüğün aynadan başka tanrı yoktur, çünkü bu Bilgelik Aynası'dır. Gökyüzünde ve yeryüzünde bulunan bütün varlıkları yansıtır, bir tek aynaya bakan kişinin yüzünü yansıtmaz. ... Bu aynaya sahip olanlar her şeyi bilir, onlardan hiçbir şey gizlenemez. Bu aynaya sahip olmayanlar ise, Bilgelik'ten yoksundur. İşte bu nedenle, tanrı bu aynadır, biz de ona taparız"⁷²⁶

"The True Knowledge" şiirinde bireyin bilgili, saygın, kibar, yumuşak başlı, hassas, bilinçli, duygulu ve duyarlı niteliklere sahip olması gerektiği vurgulanmıştır. Şiirde görüleceği üzere saygın bir birey olmanın bir diğer koşulu ise inanç⁷²⁷ sahibi olmaktır: "Tanrı'nın kutsal kapısının önünde"⁷²⁸ ibadet eden, "kutsal ebediyete"⁷²⁹ inanandır. Bu yüzden hem ağlayabilmeli hem ibadet etmelidir.⁷³⁰ Öyleyse saygın birey inançlı kişidir aynı zamanda. Ne var ki "o dönemde dünyada pek çok kişi Tanrı'yı ya hiç bilmiyordu ya az biliyordu ya da ağaçların arasında yaşayan ve

⁷²³ "The Happy Prince", s.71-73.

⁷²⁴ *De Profundis* 48

⁷²⁵ "The Fisherman and his Soul" s.197

⁷²⁶ "The Fisherman and his Soul" s.186

⁷²⁷ "The True Knowledge" şiiri s.11

⁷²⁸ "The True Knowledge" şiiri s.11

⁷²⁹ "The True Knowledge" şiiri s.11

⁷³⁰ "The New Remorse" şiiri 14. Dize, s.140

kullarını umursamayan sahte Tanrılara tapmakta idi”.⁷³¹ Hâlbuki “bilge hoca”⁷³² “çocukluğundan bu yana, mükemmel bir Tanrı bilgisiyle doluydu”⁷³³, bu yüzden gerçek bir “mutlulukla doluydu”⁷³⁴. İnzivaya çekilen Bilge hoca elinde kalan son Tanrı bilgisini “fesat ancak güleryüzlü”⁷³⁵, tüccar kervanlarını soyan genç hırsız acıdığı için anlatır zira genç hırsız çaldığı ipeklerin karşılığında zevk, incilerin karşılığında mutluluk satın alacaktır Yedi Günahlar Şehri’nde.⁷³⁶ Hırsızın çaldığı “ipeklerden ve incilerden daha değerli”⁷³⁷ olan Tanrı bilgisini paylaşınca bilge hoca “eksiksiz bir Tanrı sevgisiyle” ödüllendirilir.⁷³⁸

Bu düzyazı şiir ile Oscar Wilde paylaşılan Tanrı bilgisi ve Tanrı inancının bir adım ötesinin Tanrı sevgisi olduğunu göstermiştir. Tanrı’yı bilmek/tanımak kadar Tanrı’yı sevmenin de önemli olduğunu vurgulamıştır: “mutlu hayallerle aradım bu kutsal yeri / merak eden gözlerimle ve kalbimle şimdi / Sevgi’nin yüce gizemi önünde durdum”⁷³⁹

Şiirde Sevgi, Tanrı Sevgisi’dir. İçinde barındırdığı gizem ise Tanrı’yı bir zambakta,⁷⁴⁰ kanatlarını çırpın beyaz güvercinde⁷⁴¹ olduğu gibi perişan bir adamın sefil giysilerinde de⁷⁴² görebiliyor olmaktır. Bir başka ifadeyle birey dünyadaki güzelliklere olduğu kadar sefaletle de duyarlı olmalıdır. Hatta acıma duygusuna sahip kişi Tanrı’yı ve Tanrı’nın yarattığı her canlıyı sevebilecektir, maddiyatçı / materyalist hislerden kendini uzak tutacaktır. “The Model Millionaire” öyküsünde “iki yüz sterlin yıllık gelirle geçinen” Hughie Erskine içinde acıma duygusuyla ressam ve

⁷³¹ “The Teacher of Wisdom” düzyazı şiiri s.223.

⁷³² “The Teacher of Wisdom” düzyazı şiirinin başlığı. s.223

⁷³³ “The Teacher of Wisdom” düzyazı şiiri s.223.

⁷³⁴ “The Teacher of Wisdom” düzyazı şiiri s.224.

⁷³⁵ “The Teacher of Wisdom” düzyazı şiiri s.225.

⁷³⁶ “The Teacher of Wisdom” düzyazı şiiri s.226-227.

⁷³⁷ “The Teacher of Wisdom” düzyazı şiiri s.226.

⁷³⁸ “The Teacher of Wisdom” düzyazı şiiri s.227.

⁷³⁹ “Ave Maria Plena Gratia” şiiri, 9.,10.,11. dizeler. s.27

⁷⁴⁰ “Ave Maria Plena Gratia” şiiri, 13. Dize. s.27

⁷⁴¹ “Ave Maria Plena Gratia” şiiri, 14. Dize. s.27

⁷⁴² “Sonnet on the Sale by Auction of Keats’ Love Letters” şiiri 13. ve 14. dizeler, s.139

aynı zamanda Sanatçı Alan Trevor’a modellik yapan “stüdyonun bir köşesinde, yüksek bir platformun üzerinde ayakta duran, yüzü kırışmış bir parşömen gibi, yüz ifadesi son derece ağlamaklı, omzunda ise yırtık pırtık, paçavraya benzer, kahverengi bir kaba kumaş olan; yamalı kalın çizme giymiş, bir eliyle şekilsiz bir sopaya dayanmış, öbür elindeki eski püskü şapkayı da, sadaka toplamak için/dilenmek için öne uzatmış,”⁷⁴³ ihtiyar ve dilenci görünümlü adama acıyıp bir altın verir.⁷⁴⁴ Aslında adam Baron Hausberg adında “Avrupa’nın en zengin adamlarından biridir. İstese hesabındaki parayla Londra’nın tamamını satın alabilir her şehirde bir evi vardır, altın tabaklarda yemek yemekte ve canı istediğinde Rusya’nın savaşa girmesine engel olabilir”.⁷⁴⁵ Hughie Erskine’nin aksine ressam Alan Trevor ise duyarsız ve acımasızdır çünkü Hughie “Zavallı Adam! Keşke onun için bir şey yapabilseydim. Bir insanın bu kadar sefil olması çok kötü bir şey. Evde bir yığın eski giysim var, versem kabul eder mi ki? Üstündeki lime lime olmuş paçavraya dönmüş giysiye ne demeli”⁷⁴⁶ dediğinde Trevor şöyle cevap verir: “ama o paçavralar içinde muhteşem görünüyor.[...]senin paçavra dediğin şeye ben şiirsellik diyorum. Sana yoksulluk gibi görünen şey, benim için özgünlük.”⁷⁴⁷ Hughie’nin de dediği gibi Trevor “kalpsiz”⁷⁴⁸ biridir zira Hughie’nin “zavallı ihtiyarın benden daha çok ihtiyacı var bu paraya ama iki hafta boyunca araçtan vazgeçip yürümek zorunda kalacağım”⁷⁴⁹ diye düşünüp fedakârca altını dilecinin avcuna sıkıştırmasına Trevor’un yanıtı şöyle olur: “etrafa böyle şuursuzca sadaka dağıttığını hiç düşünmemiştim. Güzel bir modeli öpmeni anlayabilirim, ama çirkin bir modele bir altın vermeni asla...sanatçının kalbi beynidir. Bizim işimiz, dünyayı gördüğümüz

⁷⁴³ “The Model Millionaire” s.65

⁷⁴⁴ “The Model Millionaire” s.66

⁷⁴⁵ “The Model Millionaire” s.67

⁷⁴⁶ “The Model Millionaire” s.66

⁷⁴⁷ “The Model Millionaire” s.67

⁷⁴⁸ “The Model Millionaire” s.67

⁷⁴⁹ “The Model Millionaire” s.66

gibi betimlemektir, bildiğimiz gibi düzeltmek değil. Herkes kendi işine bakmalı”⁷⁵⁰ Alıntıda görüldüğü gibi Trevor’a göre fakir birisine acıyıp para vermek ‘şuursuzca sadaka dağıtmaktır’⁷⁵¹ Trevor acıma duygusundan yoksundur çünkü kendisinin de dediği gibi kalbi beyni olarak işlev görmektedir. Hughie’nin dilenci adama acıyıp altın vermesine yönelik Trevor’ın şu sözleri: “bu olay senin insancıl mizacını yansıtıyor, hakkında son derece olumlu bir izlenim yaratır”⁷⁵² ise hiç içten değildir. Trevor materyalist, paylaşma duygusundan uzak bir adamdır çünkü ona göre Baron Hausberg’in Hughie’ye düğün armağanı olarak “on bin sternlik bir çek”⁷⁵³ vermesi de oldukça abestir. Bu yüzden der ki “milyonerlerin model olması pek nadir rastlanan bir durumdur ama örnek olması daha da nadir rastlanan bir durumdur”.⁷⁵⁴

Oscar Wilde’ın öykünün başında belirttiği gibi “zengin olmadıktan sonra, sevimli bir adam olmanın hiçbir faydası yoktur. Aşk ve Romantizm, işsizlerin uğraşı değil, zenginlerin imtiyazıdır. Yoksullar pratik ve gerçekçi olmalıdır, insanın sürekli bir geliri olması, büyüleyici olmasından iyidir. Bunlar çağımızın hayatına ilişkin, Hughie Erskine’in asla anlayamadığı temel gerçeklerdir”.⁷⁵⁵ Bu gerçekler toplumsal bir gerçekliktir, materyalist toplumun fakir insanda yarattığı düşüncelerdir.

Öyleyse fakirliklerine karşı yoksul insanlar her daim pratik ve gerçekçi olmak zorundadır zira “enerjilerinin yarısı boşa harcanmıştır”⁷⁵⁶ “The Star-Child” öyküsündeki fakir iki oduncu adamın “kış mevsiminde, soğuk mu soğuk bir gece vakti, büyük bir çam ormanından geçerek”, evlerine doğru “yılmadan ilerlerken bir ara derin, yumuşak bir kar birikintisine gömülmesi ve değirmenciler gibi una bulanmış şekilde çıkması, bir ara donmuş bataklığın üstündeki katı, cam gibi buzda

⁷⁵⁰ “The Model Millionaire” s.67

⁷⁵¹ “The Model Millionaire” s.67

⁷⁵² “The Model Millionaire” s.68

⁷⁵³ “The Model Millionaire” s.68

⁷⁵⁴ “The Model Millionaire” s.68

⁷⁵⁵ “The Model Millionaire” s.64

⁷⁵⁶ The Soul of Man Under Socialism s. 127

kayması, demet halinde bağlı odunlarının yere düşüp saçılması, toplayıp tekrar bağlamak zorunda kalmaları, bir ara da yollarını kaybeder gibi olup müthiş bir korkuya kapılmaları Kar'ın kucağında uyuyanlara karşı acımasız olduğunu bildikleri⁷⁵⁷ içindir. Doğanın fakirlere acımasızlığı aslında, hiç şüphesiz, toplumun acımasızlığıdır. İki fakir oduncu kurtulduklarına o kadar sevinirler ki yüksek sesle kahkaha atarlar. Ne var ki sonra biri “niye böyle sevindik sanki; oysa hayat zenginlere göre, bizim gibilere göre değil. Ormanda soğuktan ölseydik ya da vahşi bir hayvan üstümüze atlayıp bizi öldürseydi daha iyi olurdu”⁷⁵⁸ derken arkadaşı “doğru söylüyorsun, kimine bol keseden verilmiş, kimine ise azıcık. Bu dünyada adalet yok, bir tek dertler eşit paylaştırılmış”⁷⁵⁹ şeklinde sefaletlerine isyan ederler. Öyleyse materyalist toplumun fakir insan üzerinde yarattığı duygu ve düşünce her türlü zorluklara karşı çalışma zorunluluğu, mutsuzluk, korku, çaresizlik ve adaletsizliktir. Aslında insana kendinden başka hiçbir şey zarar vermemelidir. Ne var ki “çoğu kişilik sahibi insan, isyan eden olmak zorunda bırakılmıştır. enerjilerinin yaşamaya devam etmek/varlığını sürdürebilmek için harcanmıştır”⁷⁶⁰

“The Happy Prince” öyküsünde Kraliçe'nin en güzel nedimesinin Saray balosunda giyeceği saten elbiseye nakış ile “passion flowers”⁷⁶¹ işleyen yüzü çökmüş, yorgun, elleri iğneden kabarmış, kızarmış ve delik deşik Terzi'nin ateşi çıkmış hasta yatan küçük oğlunun canı portakal istemesine rağmen ona çeşme suyundan başka bir şey verememesi üzerine çocuğun ağlaması,⁷⁶² tavan arasında Tiyatro Yönetmeni için bir oyunu soğuktan yazamayan, ve açlıktan bitap düşmüş bir

⁷⁵⁷ “The Star-Child” s.202-203.

⁷⁵⁸ “The Star-Child” s.203.

⁷⁵⁹ “The Star-Child” s.203.

⁷⁶⁰ “The Soul of Man Under Socialism” s. 127

⁷⁶¹ “The Happy Prince” s.73

⁷⁶² “The Happy Prince” s.73

adam;⁷⁶³ ve satması gereken kibritleri suya düşürdüğü için babasından dayak yiyecek, ayakları çıplak küçük kız;⁷⁶⁴ yüksek bir sütunun üstünde duran Heykel Mutlu Prens'in görebildiği fakir, aç, zor durumdaki insanlardır. "Yufka yürekli"⁷⁶⁵ Kırlangıcın yardımıyla Mutlu Prens bu insanlara yardım edebilmiştir. Bir diğer yufka yürekli karakter "The Star-Child" öyküsünde karın kışın ortasında ormanda bulduğu bebeği "karda ölüme terk etmek kötülük olur; ben de senin kadar yoksulum, evde beslemem/doyurmam gereken insan çok, tencere boş, ama yine de onu evime götüreceğim, Karım bakar bebeğe"⁷⁶⁶ dediği fakir oduncudan biridir. Diğer oduncu ise arkadaşının "bu aptallığına, yufka yürekliliğine çok şaşırır"⁷⁶⁷ çünkü ona göre "bir bebeğin insana ne faydası olabilir?"⁷⁶⁸ Arkadaşının yufka yürekli olmasını aptallık olarak gören bu oduncunun bebeği "burada bırakıp yolumuza gidelim; biz yoksul adamlarız; kendi çocuklarımız var, onların ekmeğini başkasına veremeyiz"⁷⁶⁹ demesi aslında kendini düşündüğünü, acıma duygusundan ve insan sevgisinden uzak olduğunu göstermektedir. Köye geldiklerinde ise "bebeği sen aldığına göre, pelerini bana ver, bulduğumuzu paylaşmış olalım"⁷⁷⁰ demesi oduncunun Değirmenci Hugh gibi kurnaz olduğunu gösterir. Adil olan oduncu kurnaz arkadaşının bu sözüne karşılık çok anlamlı bir şey söyler: "Hayır, bu pelerin ne benim ne de senin, bebeğin pelerini o".⁷⁷¹ Ormanda bulduğu bebeği açlığa ve ölüme terk etmeyen oduncu içinde gerçek bir acıma ve paylaşma duygusuna, insan sevgisine, hatta adalet duygusuna sahiptir çünkü hakkını savunamayacak durumdaki bebeğin hakkı olan pelerini diğer

⁷⁶³ "The Happy Prince" s.75

⁷⁶⁴ "The Happy Prince" s.76

⁷⁶⁵ "The Happy Prince" s.75

⁷⁶⁶ "The Star-Child" s.204

⁷⁶⁷ "The Star-Child" s.204

⁷⁶⁸ "The Star-Child" s.204

⁷⁶⁹ "The Star-Child" s. 204

⁷⁷⁰ "The Star-Child" s.204

⁷⁷¹ "The Star-Child" s.204

oduncunun almasına izin vermez, pelerinin gerçek sahibinin bebeğin olduğunu belirtir. Bu oduncu kurnaz değil aksine adildir.

Öyleyse insan olabilmenin gereği Tanrıyı bilmek ve sevmek kadar insanları da sevmektir. İşte bu noktayı Oscar Wilde “Humanitad” şiirinde şöyle ele alır: “tamamıyla insani olan tanrısaldır, Tanrı’dır”⁷⁷² çünkü “içimizdeki Tanrı’yı”⁷⁷³ görmemiz, fark etmemiz için o “belli belirsiz gizemi”⁷⁷⁴ çözmek gereklidir. Bu gizemi çözmek; “bir yerlerde gizli olan bilgiyi”⁷⁷⁵ yani “sefaletten daha büyük bir esrarın olmadığını”⁷⁷⁶ keşfetmek, “kardeşlik duygusu içinde ağlayabilmek”⁷⁷⁷, “hayatın felsefesini, tek gizemini, çözecek anahtarın ölüm” olduğunu bilmek, “Sevginin ve Mesuliyet duygusunun hayatın ulvi amacı”⁷⁷⁸ olduğunu idrak etmek ile mümkündür.

Wilde’a göre Tanrı ve Din bilgisinin yanı sıra günah kavramının da bilincinde olmak birey olmanın önemli bir unsurudur. [Günahkâr pişman olmalıdır. Çünkü ne yaptığını ancak böylelikle anlayabilir. Pişmanlık anı başlangıç anıdır. Hatta daha da fazlasıdır. İnsanın geçmişini değiştirmesini sağlar.]⁷⁷⁹ “Humanitad” şiirinde “Tanrı’yla ve günahlarının anılarıyla başbaşa”⁷⁸⁰ kalan kişi, insanın “tozdan ve çamurdan”⁷⁸¹ olduğunu, yani ölümlü, geçici olduğunu idrak edebilen kişidir: hatta “güneşin doğuşundan batışına kadar tatlı bir beraberlik içinde, günü heba etmeden, yaşayan canlıdır”⁷⁸²

⁷⁷² “Humanitad” şiiri 438. dize, s. 87

⁷⁷³ “Humanitad” şiiri 360. dize, s.85

⁷⁷⁴ “Humanitad” şiiri 240. dize, s.81

⁷⁷⁵ “Humanitad” şiiri 101. dize, s.77

⁷⁷⁶ Oscar Wilde

⁷⁷⁷ “Humanitad” şiiri 94. dize, s.77

⁷⁷⁸ “Humanitad” şiiri 220. ve 221. dizeler, s. 81

⁷⁷⁹ *De Profundis* s.128

⁷⁸⁰ “Humanitad” şiiri s.82

⁷⁸¹ “Humanitad” şiiri s.82

⁷⁸² “Humanitad” şiiri s.85

“Tatlı bir beraberlik”⁷⁸³ içinde yaşamak Wilde’a göre vurdumduymazlığın, kıskançlığın, savaşın, Anarşinin, zorbalığın, katliamların, hastalıkların olmadığı, “zekânın tutkuyla uyum sağladığı”⁷⁸⁴ “bedenin ve ruhun sufî müzik eşliğinde harmanlandığı”,⁷⁸⁵ “kardeşçe”⁷⁸⁶, “özgürce”⁷⁸⁷ yaşamdır. İşte bu nitelikler “karanlık sularda, kabaran dalgalar arasında kalan gemileri kurtaran”⁷⁸⁸ güçtür. Özgür yaşamı “uzun palmiyelerin kök saldığı”⁷⁸⁹, “tatlı gölgelikler veren defne ağaçlarının kümелendiği”⁷⁹⁰ çok uzaklardaki hayali deniz kıyıları⁷⁹¹, “denizden esen tatlı meltem”⁷⁹² simgeleri.

Wilde’a göre insaniyetten, âdemiyyetten, beşeriyetten uzak ya da yoksun birey ve/ya toplum “soğuktan çam ağaçlarının altına sığınan sürüleri”⁷⁹³ ısıtmayacak, korumayacak “soğuk ahır”⁷⁹⁴, “gri bir gökyüzü”⁷⁹⁵, “acı bir rüzgar”⁷⁹⁶, çıplak ağaçlar⁷⁹⁷, donmuş bir nehir⁷⁹⁸, kısacası “çetin kış”⁷⁹⁹ gibidir. Kısacası insaniyetin olmadığı yaşam “üretimsiz, güç bir yaşam”⁸⁰⁰ dır. Bu yüzden “bu dünyanın acısı”⁸⁰¹; “kahkahanın ve ud’un tatlı melodilerinin duyulmadığı”⁸⁰² aksine “oldukça yorucu, zor işlerin”⁸⁰³ solgun yanaklarını kimsenin Sevgiyle öpmediği, altın sarısı saçlı, yakışıklı, zayıf, oğlanı ağlattığı, bezdirdiği⁸⁰⁴ görülüyor. Oscar Wilde, bu şiirde çocukların okumasını engelleyip zor işlerde çalışmasını isteyen

⁷⁸³ “Humanitad” şiiri s.85

⁷⁸⁴ “Humanitad” şiiri s.84

⁷⁸⁵ “Humanitad” şiiri s.86

⁷⁸⁶ “Humanitad” şiiri s.86

⁷⁸⁷ “Humanitad” şiiri s.86

⁷⁸⁸ “Humanitad” şiiri

⁷⁸⁹ “Humanitad” şiiri

⁷⁹⁰ “Humanitad” şiiri

⁷⁹¹ “Humanitad” şiiri

⁷⁹² “Humanitad” şiiri

⁷⁹³ “Humanitad” şiiri 2. ve 3. dizeler, s.74

⁷⁹⁴ “Humanitad” şiiri 26.dize, s.75

⁷⁹⁵ “Humanitad” şiiri 24.dize, s.75

⁷⁹⁶ “Humanitad” şiiri 6.dize, s.75

⁷⁹⁷ “Humanitad” şiiri 1.dize, s.74

⁷⁹⁸ “Humanitad” şiiri 13. dize, s.75

⁷⁹⁹ “Humanitad” şiiri 1. dize, s.74

⁸⁰⁰ “Humanitad” şiiri 144. dize, s.79

⁸⁰¹ “Wasted Days” şiiri

⁸⁰² “Wasted Days” şiiri

⁸⁰³ “Wasted Days” şiiri

⁸⁰⁴ “Wasted Days” şiiri

toplumu “gecenin karanlığında hiçbir insan kazanç sağlamaz”⁸⁰⁵ diyerek eleştirir. Wilde, çocukların emeğini, gücünü kullanan toplumun ilerleyeceğine, aydınlık bir geleceğe kavuşacağına asla inanmamaktadır aksine bu toplumların varacağı nokta hep karanlık “gecelerdir”⁸⁰⁶ çünkü barışın ve masumiyetin simgesi “beyaz bir güvercine”⁸⁰⁷ benzeyen bu oğlan zalim bir toplumun elinde heba olmaktadır, zira “insanın haz almadığı bir şeyi yapması onu zihnen ve ahlaken incitir ve işin pek çok çeşidi oldukça zevksiz /haz vermeyen aktivitelerdir”⁸⁰⁸ İşte bu yüzden “bu yakışıklı ve zayıf oğlan bu dünyanın acısını çekmek için yaratılmamıştır.”⁸⁰⁹ Wilde aynı temayı “Madonna Mia” adlı şiirinde de ele alır. Bu defa şiirde çalışan çocuk oğlan değil kızdır: kahverengi, ipek saçlı, dalgın ve uykulu gözleri ağlamaklı;⁸¹⁰ Sevgiyle, şefkat ile öpülmemiş solgun yanağı, güvercin kadar beyaz teni, zayıflıktan damarları mor mor çıkmış,⁸¹¹ “zambak gibi kız”,⁸¹² tıpkı oğlan çocuğu gibi ağır şartlarda çalışmaktadır. Ne var ki “zekâ gerektirmeyen bütün işler, her türlü monoton, sıradan, sıkıcı iş, berbat şeylerle ilgili ve hoş olmayan koşullarda yapılması gereken tüm işler, makineler tarafından yapılmalıdır.”⁸¹³ Wilde bu önerisini şöyle destekler/örneklendirir: “kömür madenlerinde işi makineler görmeli, bütün temizlik işlerini onlar yapmalı, buharlı gemilerde ocakçı onlar olmalı, sokakları onlar temizlemeli, yağmurlu günlerde mesajları onlar iletmeli, sıkıcı ve rahatsız edici olan her şeyi onlar yapmalıdır.”⁸¹⁴ Ayrıca Wilde, zalim ve gaddar toplumun ne kadar despot ve tehditkâr olabileceğini de göstermektedir zira “küçük kızın ayaklarının öpülmesi

⁸⁰⁵ “Wasted Days” şiiri

⁸⁰⁶ “Wasted Days” şiiri

⁸⁰⁷ “Wasted Days” şiiri

⁸⁰⁸ “The Soul of Man Under Socialism” s.129

⁸⁰⁹ “Wasted Days” şiiri

⁸¹⁰ “Madonna Mia” şiiri

⁸¹¹ “Madonna Mia” şiiri

⁸¹² “Madonna Mia” şiiri

⁸¹³ “The Soul of Man Under Socialism” s.129

⁸¹⁴ “The Soul of Man Under Socialism” s.129

gerektiğini ne var ki korkunun kanatları üzerinde uçtuğu için kimsenin buna cüret edemediğini”⁸¹⁵ dile getirmektedir.

Oscar Wilde’ın bu iki şiirinde zor şartlar altında çalışan küçük kız ve oğlan gibi sadece çocuklar değil fakir sınıfın genç-yaşlı, kadın-erkek tüm ferdi köledir. “The Young King” öyküsündeki Dokumacı’nın söylediği gibi “tüccarlar fakir halkı ezmekte ancak fakir halkın onların tekliflerine boyun eğmekten başka çaresi yoktur”.⁸¹⁶ Ekonomik ve sınıfsal farklılıklar Wilde’ın önemseydiği ve eserlerinde ele aldığı toplumsal bir konudur. “The Young King” öyküsündeki on altı yaşındaki Genç Kral ilk başta gösterişli koltuğuna yaslanıp şöminede yanan iri çam kütüğünü seyrederken taç giyme töreninde giyeceği altın işli kaftanını, yakut kakmalı tacı ve sıra sıra, halka halka incileriyle arasını düşünür.⁸¹⁷ Kendini katedraldeki yüksek mihrabın başında Krallara yaraşır giysiler içinde hayal ederken çocuksu dudaklarına bir gülümseme takılır. Ne var ki bir gece gördüğü rüyaların etkisiyle Genç Kral bilinçlenir, duygulu ve duyarlı bir kişiliğe sahip olur zira rüyasındaki feci bir kokunun sindiği, pis ve ağır havanın olduğu, nemin etkisiyle buharlanan duvarlardan su sızan bir çatı katında tezgâhların başında dokumacıların sıska gölgeleri, beti benzi atmış marazlı çocuklar, yüzleri açlıktan bir deri bir kemik kalmış çocuklar, masanın başında dikiş diken çelimsiz kadınlar Genç Kral’ı etkilemiştir.⁸¹⁸ Bu yüzden Dokumacının birine yaklaşıp “Senin efendin kim?”⁸¹⁹ diye sorar. Dokumacının buruk bir şekilde verdiği cevap 19. yüzyılı betimler: Efendimiz benim gibi bir adamdır. Ama aramızda bir fark var, o da onun güzel kıyafetler giyerken benim paçavralar içinde olmam ve ben açlıktan bitap düşmüş iken onun fazla yemekten birazcık da

⁸¹⁵ “Madonna Mia” şiiri

⁸¹⁶ “The Young King” s.145

⁸¹⁷ “The Young King” s.141,144

⁸¹⁸ “The Young King” s.144

⁸¹⁹ “The Young King” s.144

olsa rahatsızlık duymaması.⁸²⁰ Genç Kral'ın "burası özgür bir ülke ve sen de kimsenin kölesi değilsin" ⁸²¹ sözüne karşılık Dokumacı şöyle söyler:

Savaşta güçlüler güçsüzleri, barışta da zenginler fakirleri kölesi yapar. Yaşamak için çalışmak durumundayız/zorundayız. Ancak bize o kadar az para veriyorlar ki, resmen ölüme terk ediyoruz. Biz onlar için her gün eziyet çekerken onlar ceplerini dolduruyor, bu arada çocuklarımız erkenden çokuyor ve sevdiklerimiz gaddarlaşıyor, canavarlaşıyor. Üzümleri biz eziyoruz, şarabı başkaları içiyor. Darıyı biz ektiğimiz halde tabaklarımız bomboş. Boynumuzda, ellerimizde, ayaklarımızda Zincirler olduğu halde kimse onları görmüyor, köle olduğumuz halde insanlar bizi özgür sanıyor."⁸²²

Öyküde Genç Kral gördüğü rüyanın etkisiyle bilinçlenip duyarlı, hassas bir Kral olurken rüyasındaki Dokumacının da dediği gibi gerçek yaşamda zengin sınıf fakir halk ile ilgilenmemekte, rahip bile tesbihini çekerek yanlarından geçip gitmektedir. Öyküde açıkça görülüyor ki zengin insanlar gibi dini liderler de fakirleri umursamamaktadır zira piskopos'un Katedral'de Genç Kral'a sarf ettiği şu sözler onun ne kadar duyarsız ve duygusuz olduğunu göstermektedir:

Ben son günlerini yaşayan yaşlı bir adamım ve şu koca dünyada sayısız kötülüklerin/günahların işlendiğini biliyorum. Gaddar soyguncular dağlardan inip küçük çocukları kaçırıyor ve Magriplilere satıyor. Aslanlar kervanları bekleyip develerin üstüne çullanıyor. Yabandomuzları vadideki darıların altını üstüne getirirken tilkiler tepedeki asmaları talan ediyor. Korsanlar sahil boylarını harap edip balıkçıların teknelerini yakıyor, ağlarına el koyuyor. Tuz bataklığında cüzzamlılar yaşıyor; fakir evlerine kimse yaklaşmıyor. Şehirlerde dilenciler adeta kol geziyor ve karınlarını köpeklerle birlikte doyuruyor. Bunları yok edebilir misin? ortadan kaldıracabilir misin? Cüzzamlıyı yatağına alabilir, dilenciye evine kabul edebilir misin? Aslan sen ne dersin yapacak mı?, yabandomuzu sana itaat edecek mi? ...bu dünyanın yükü bir kişinin kaldıramayacağı kadar çok ağır, üzüntüsü ve kederi bir kişinin katlanamayacağı kadar ağırdır/büyüktür."⁸²³

Alıntıda görüleceği gibi Kaçakçılık, yağmalama, hırsızlık, dilencilik, açlık, hastalıklar toplumun gerçek sorunlarıdır. Daha da acı olan ise bireylerin bu gerçeklere "dünyanın düzeni bu" , "kötülükleri bir başıma nasıl yok edebilirim ki" gibi düşüncelerle kayıtsız kalmayı tercih etmesidir, yani düşünmemeyi tercih etmektedir. Wilde, "zihin gücü başlı başına abartıcı bir güçtür.... Kilisedekiler

⁸²⁰ "The Young King" s.144-145

⁸²¹ "The Young King" s.145

⁸²² "The Young King" s.145

⁸²³ "The Young King" s.151

düşünmez. Seksen yaşındaki bir piskopos, on sekiz yaşındayken kendisine ne söylemesi gerektiği söylenmişse onu söyler”⁸²⁴ derken Din adamlarının da düşünmesi gerektiğini, Tanrı’yı dahi düşünerek, hissederek, dini öğretileri anlatabilmesi için önce anlaması gerektiği görüşündedir.

Hâlbuki “The Star-Child” öyküsündeki Yıldız Çocuk Kral olunca duyarlı, hassas, vefalı bir birey olarak herkese adaletli ve mağfiretli davranır. Kendisini bir bebek iken bulup büyüten Oduncu ve karısına çeşitli değerli hediyeler yollayıp çocuklarına yüksek mevkiler bahşeder. Hiç kimsenin kuşlara, hayvanlara zulmetmesine izin vermez, sevgiyi, iyiliği, merhameti öğretir. Yoksullara ekmek, çıplaklara giysi dağıtır. Kentte barış ve bolluk hüküm sürer. Ne var ki Yıldız Çocuk’tan sonra başa gelen hükümdar ülkeyi zulümle yönetir.⁸²⁵

Öyleyse duyarlı ve bilinçli bireyler toplumsal sorunları azaltabilecek hatta bitirebilecek güce sahip iken vurdumduymaz, zalim kişiler var olan sorunları daha da karmaşık hale getirebilmektedir. Bireylerin toplumsal sorunlara duyarlı, sorunları çözmek için ise istekli, gayretli ve bilinçli olması Wilde’ın yaratmak istediği etkidir.

“The Star-Child” öyküsündeki benzer toplumsal sorunlar “The Fisherman and his Soul” öyküsünde de görülmektedir. Ruhu, Balıkçı’ya dünyadaki acılardan söz eder: “...acı bu dünyanın efendisidir, onun ağından kimse kurtulamaz. Bazısının giyecek bir kıyafeti yoktur, bazısının yiyecek ekmeği. [...] Cüzzamlılar bataklıklarda gezer, birbirlerine karşı acımasızdırlar. Dilenciler yollarda kol gezer, cüzdanları boştur. Kent sokaklarında Açlık dolaşır, kent kapılarında Veba oturur.”⁸²⁶

Öyleyse açlıklar, hastalıklar, ve acımasızlık sadece toplumsal değil bireysel sorunlardır aynı zamanda. Ekonomik ve sınıfsal farklılıklar ise “The Birthday of the

⁸²⁴ The Picture of Dorian Gray s. 46

⁸²⁵ “The Star-Child”

⁸²⁶ “The Fisherman and his Soul” s.197

Infanta” öyküsünde de açıkça görülmektedir. Zengin ailelerin çocuklarının “iri tüylü şapkaları ve uçuşan kısa pelerinleri, uzun elbiseleri ve siyah gümüşlü yelpazeleri”ne⁸²⁷ ve “Infanta’nın “gri saten elbisesinin nakışlı eteği ve ağır gümüş nakışlı kabarık geniş kolları ve sıra sıra göz alıcı incilerle dolu korsesi, iri pembe fiyonklarıyla minik terlikleri, pembe renkli ve incili kocaman yelpazesi, saçındaki beyaz gülüne⁸²⁸ karşı “eğri büğrü bacaklı ve biçimsiz kocaman kafalı”⁸²⁹ çirkin Cüce sırasıyla zengin ve fakir halkı temsil etmektedir. Infanta, siyah kadife üzerine nakış işlenmiş, duvarlarda ise iğne işli dokumalardan kalabalık bir av sahnesinin tasvir edildiği yeşil halıların asılı olduğu, taht odasında deri, yıldızlı duvar örtülerin olduğu ve üç yüz kollu, yine yıldızlı ağır bir avizenin asılı olduğu Saray’da Kral’ın kızı⁸³⁰ iken Cüce fakir bir kömürcünün oğludur. Öyküdeki tüm bu ekonomik ve sınıfsal zıtlığa rağmen Infanta’nın da, tıpkı yoksul ailelerin çocukları gibi, yılda sadece bir doğum günü kutladığını vurgulaması Wilde’ın insanların eşit olduğuna inandığını ve bu bilinçte bir yazar olduğunu göstermektedir.

İnsanların eşit olduğuna inanmayan riyakar toplumun materyalist ve sığ görüşlü olmasının yanı sıra gösteriş meraklısı olması ve dolayısıyla boş bir yaşam sürmesi bir diğer sorundur. “Lord Arthur Savile’s Crime” öyküsünde Lady Windermere zengin bir kadındır ve Bentick Konağı’nda yaşamaktadır. Paskalya’dan önceki son davetinde evine gelen arkadaşları da en az kendisi kadar bilinçsiz, duyarsız, gösteriş meraklısı insanlardır zira Karlsruhe Prensesi Sophie ayakta avazı çıktığı kadar Fransızca konuşması ve kendisine söylenen her şeye ölçsüzce gülmesi”, “şahane güzellikte aristokrat kadınların korkunç radikallerle tatlı tatlı çene çalması, popüler rahiplerin smokin kuyrukları kalburüstü kuşkucularınkine

⁸²⁷“The Birthday of the Infanta” s.154

⁸²⁸ “The Birthday of the Infanta” s.154-155

⁸²⁹ “The Birthday of the Infanta” s.160

⁸³⁰ “The Birthday of the Infanta” s.165

sürtünmesi, bir piskoposların tıknaz bir primadonnayı odadan odaya takip etmesi, merdivende ressam kılığında birkaç Kraliyet Akademisi üyesi'nin yemek odasını tıka basa doldurması⁸³¹ Lady Windermere'in bu hayattaki "en başarılı gecesi"⁸³² olması Lady Windermere'in ne kadar boş işlerle uğraştığını, kendisi dâhil davetlilerin de ne kadar boş bir hayat sürdüğünü göstermektedir. Hele ki o gece herkesin el falcısı Mr. Podgers için tanışma ve el falına baktırma gayreti içinde oluşu⁸³³ sürdükleri boş yaşam kadar boş zihinlere de sahip olduklarını da kanıtlamaktadır.

"Lord Arthur Savile's Crime" öyküsünde Mr Podgers materyalist ve sığ görüşlü birisidir zira ona göre "uygarlığın insanlara sağlayabileceği tek şey konfor'dur"⁸³⁴. Mr Podgers gibi "The Canterville Ghost" öyküsündeki Amerikan Ortaelçisi Mr Hiram B. Otis de benzer görüşe sahiptir: "modern bir toplumdan geliyorum, bizler paranın satın alabileceği her şeye sahibiz".⁸³⁵ Açıkça görülüyor ki Mr Hiram B. Otis ile el falcısı Mr Podgers meslekleri tamamen farklı olsa da zihniyetleri, bilinç seviyeleri yakındır. Her ikisi de materyalist ve sığ görüşlüdür. Mr Podgers'dan farklı olarak Mr Otis ayrıca bencil bir karakterdir "Avrupa'da nüfus o kadar çok olmalı ki, herkese yetecek kadar iyi hava bulunamıyor. Ülkeyi terk etmenin İngiltere'nin derdinin tek çaresi olduğunu her zaman söylemişimdir"⁸³⁶ der. Ülke sevgisinden yoksun bencil Mr Otis'in, Kâhyaları Mrs Hiram Umney gök gürültüsüyle bayılınca ise "kırılan tabak çanağın maaliyetini maaşından kesersin, gör bak bir daha bayılıyor mu"⁸³⁷ sözü kalpsiz ve gaddar olduğunu ayrıca göstermektedir. Mr Otis'in ruhsuz bir kişilikte olduğu yeni aldıkları evlerindeki korkunç suratlı ihtiyar bir adam olan, gözleri kor kırmızısı, uzun kül rengi saçları

⁸³¹ "Lord Arthur Savile's Crime"

⁸³² "Lord Arthur Savile's Crime" s.3

⁸³³ "Lord Arthur Savile's Crime" s.

⁸³⁴ "Lord Arthur Savile's Crime" s.6

⁸³⁵ "The Canterville Ghost" s.38

⁸³⁶ "The Canterville Ghost" s.41

⁸³⁷ "The Canterville Ghost" s.41

keçeleşmiş lüleler halinde omuzlarına dökülen, çok eski dönemlerin modasının izlerini taşıyan kirli ve yırtık pırtık elbiseler içinde, ayak ve el bileklerinden ağır kelepçeler ve paslı zincirler sarkan Hortlak⁸³⁸ ile karşılaştığında daha da belirginleşir zira “donuk ay ışığında bu hayaletle burun buruna geldiğinde yanıtı şöyle olur:

Saygıdeğer beyefendi, şu paslı zincirlerinizi yağlamanızı rica edeceğim sizden, alın size şu Tammany Rising Sun makine yağını veriyorum. Tek kullanımda mükemmel sonuç verdiği söylenir, ayrıca üzerindeki etikette kullanan müşterilerin yorumları yer alıyor. Şuraya, mumların yanına bırakıyorum sizin için, gerektiği takdirde seve seve yine getiririm”⁸³⁹

ve şişeyi koridordaki mermer bir masanın üzerine koyar ve kapıyı kapatarak istirahat çekilir. Mr Otis gibi karısı Mrs Otis de hayaletle karşı duyarsızdır. Hayalet bu aileyi korkutmak için “şeytani kahkasını” en korkunç kahkahasını atınca Mrs Otis “Korkarım kendinizi pek iyi hissetmiyorsunuz, size Dr. Dobbell’in ilacından bir şişe getirdim. Şayet hazımsızlık çekiyorsanız, çok yararını göreceksiniz” demesi karı-kocanın hayalet karşısında insani bir duygu olarak inanılagelmiş korkma duygusundan yoksun olduğunu kanıtlamaktadır. Wilde’ın oldukça komik bir üslûpta yazdığı bu öyküde onların bu hissizliği, duyarsızlığı insani bir duygu eksikliğidir. Hayaletin kütüphanede ailenin küçük kızı Victoria’nın boya kalemleri ile yarattığı farklı renklerdeki kan lekelerini dahi önemsememeleri “maddiyatçı insanların bu tür duygusal görüntülerin sembolik değerini anlamaktan âciz”⁸⁴⁰ olduklarını göstermektedir.

“Lord Arthur Savile’s Crime” öyküsünde Wilde, toplumun ne kadar ikiyüzlü olduğunu da göstermektedir zira Lady Windermere’in verdiği davette Sir Thomas’ın Mr Podgers’a karımın da el falına bakın mutlaka” dediğinde Mr Podgers’ın “ikinci karınızın” demesi, Lord Arthur’a ise “evlilik için doğru zemin karşılıklı yanlış

⁸³⁸ “The Canterville Ghost” s.

⁸³⁹ “The Canterville Ghost” s.42-43

⁸⁴⁰ “The Canterville Ghost” s.49

anlamalardır. Hayır, hayır, olumsuz düşünmüyorum, sadece edinilmiş tecrübelerim var, fakat tabii o da aynı kapıya çıkar” demesi toplumu samimiyetten uzak ilişkilerin sardığı görülmektedir.

Lord Arthur Savile “Londra’nın en güzel kızlarından biriyle, Sybil Merton ile, nişanlı”dır, hayatı iyi gitmektedir ta ki Mr Podgers’a el falına baktırıncaya kadar. Mr Podgers’ın Lord Arthur Savile’in el falına bakınca önce tuhaf biçimde sararması ve hiçbir şey dememesi, kocaman kalın kaşları rahatsız edici biçimde kendiliğinden seğirmeye başlaması ve soğuk soğuk terlemeye başlaması üzerine Lord Arthur da hayatında ilk kez korkuya kapılır. Herkes merakla Mr Podgers’ın ne diyeceğini beklemektedir. Mr Podgers’ın Lord Arthur Savile için “bir deniz yolculuğuna çıkacak, bir yakınını kaybedecek, sadece uzak bir akraba” sözleri üzerine Lady Windermere’in “uzak akrabalar hiç kimsenin umurunda değil günümüzde. Yıllar önce modaları geçti” sözü o dönemde insani ilişkiler kadar akraba ilişkilerinin de zayıfladığını hatta koptuğunu göstermektedir. İşte Wilde bu toplumsal gerçekliği eleştirmektedir.

Toplumun diğer sorununu Wilde şöyle ele alır: Mr Podgers’ın Lord Arthur Savile’in el falında “Cinayet” gördüğünü söylemesi üzerine dehşetten bembeyaz kesilmiş bir yüz ve kederden deliye dönmüş gözlerle Bentinck Konağı’ndan fırlayıp sokağa çıkar Lord Arthur. Oxford Sokağı’nı geçip dar, utanç dolu ara sokaklara dalar. Lord Arthur Savile’in arka sokaklarda tanık olduğu “Boyalı yüzlü iki kadınlar, karanlık bir avludan gelen küfürler ve sesler, bunu izleyen tiz çığlıklar, yoksul ve aciz karartılar, bu günah ve fakirliğin çocukları” Wilde’in izlenimleridir. İşte Wilde’a göre Londra “gecenin günahıyla ve gündüzün dumanıyla, solgun benizli bir hayalet şehirden, kasvetli bir yer”den başka bir şey değildir. Londra gibi Paris’de de ihtişam

ve perişanlık vardır. Wilde’a göre birincisi gurur ikincisi ise yoksulluk panoramasıdır.⁸⁴¹

Oscar Wilde, her insanın ilk bakışta aynı göründüğünü hâlbuki insani vasıflarının farklı olduğunu “A Vision” şiirinde ele alır. Şiirin başlığının da işaret ettiği gibi görüntü aldatıcı olabilir. Bu şiirde görünürde her iki hükümdar aynı siyah ve kırmızı kıyafetleri giyse de biri yalnızdır, taçsızdır. Bu kralın huzursuzluğu ve mutsuzluğu halkının dinmeyen sızılarıdır. Diğer hükümdar ise ayağının dibindeki taşı alır, dizlerine kadar büyümüş, güvercine benzeyen zambaklara fırlatır. O zambaklar ki aslında Aeschylus, Sophocles, ve Euripides'dir.

Wilde’ın bu betimleyici ve duygusal şiiri taş kalpli, duyarsız insanların etrafındaki hassas ve önemli olayları fark edemediğini göstermektedir. Duyarsız insanlar aynı zamanda yaptığı hatalarından ders çıkaramayan, kötü şartlardan kurtulduklarında iyi durumun kıymetini idrak edemeyen insanlardır: bir zamanlar cüzzamlı bir delikanlının iyileştikten sonra başında güllerden bir taç ve dudaklarında kırmızı şarap lekeleri ile görüldüğünde “niçin böyle bir hayat sürüyorsun?”⁸⁴² diye sorulduğunda “başka nasıl bir hayat süreyim ki”⁸⁴³ demesi, eskiden kör olan, yeniden görme bahşedilen bir genç erkeğin “başka neye bakayım ki?”⁸⁴⁴ demesi, günahları affolmuş bir kadının yine aynı yolu tercih edip “bu yol zevkli bir yol”⁸⁴⁵ demesi, ölmüş ancak diriltilmiş bir delikanlının “ağlamayıp da ne yapayım?”⁸⁴⁶ demesi, duyarsız insanların ne kadar sığ insanlar olduğunu göstermektedir. Kendilerine yapılan iyiliklerin kıymetini bilemeyen insanlardır. Dahası bu insanlar bencil insanlardır. Tıpkı “The Disciple” düzyazı şiirinde Narcissus’un öldüğüne değil onun

⁸⁴¹ “The Sphinx without a Secret” s.

⁸⁴² “The Doer of Good” s.220

⁸⁴³ “The Doer of Good” s.220

⁸⁴⁴ “The Doer of Good” s.220

⁸⁴⁵ “The Doer of Good” s.220

⁸⁴⁶ “The Doer of Good” s.220

“toprağa uzanıp bana baktığı zaman, onun gözlerinin aynasında hep kendi güzelliğimin aksini gördüğüm için severdim”⁸⁴⁷ diyen göl gibi duyarsız ve bencildir. Bencil insana örnek olarak adil bir adamın öldüğüne değil kendisinin de onun yaptıklarını yapmasına rağmen onun çarmıha gerilmesini kıskanmaktadır. Bu yüzden ağlar ve şöyle der: “ben de suyu şaraba çevirdim, cüzzamlıları iyileştirip körlerin gözünü açtım. Ben de suyun üstünde yürüdüm, mezarlarda yatanların içinden şeytanı kovdum. Çölde açları doyurdum; ölüleri dar mezarlarından kaldırdım; herkesin önünde meyvesiz bir incir ağacının kurumasını buyurdum kuruyuverdi. Onun yaptığı her şeyi ben de yaptım. Yine de beni değil onu çarmıha gerdiler”⁸⁴⁸ “İssız ve Mutsuz Vadi”nin sert çakmak taşına diz çöküp ağlayan işte bu genç adam dürüst ve samimi bir insan değildir çünkü yaptığı iyilikleri bir karşılık bekleyerek yapmıştır. Bu yüzden vadi gibi ıssız ve mutsuzdur. Sebebi ise bencil ve kıskanç bir insan olmasıdır.

Öyleyse bencil insanlar yitik insanlardır, “birey” vasfına sahip olmaktan uzaktırlar çünkü Wilde’a göre bireysellik, bencil olmamak ve gösteriştten uzak durmak ile mümkündür.⁸⁴⁹ Gösteriş, insanın komşusunun yani çoğunluğun zevkine göre giyinmesidir ki bu da Ahmaklıktır.⁸⁵⁰ Wilde, insanın Kendi kişiliğinin en ince ayrıntısına kadar farkına varmak için kendine en uygun biçimde yaşayan insana bencil dendiğini şu şartla kabul eder: kişinin başat hedefi kendini geliştirmek ise⁸⁵¹ ve amaç bu ise “herkes böyle yaşamalıdır”⁸⁵² der. Wilde bencilliğin tanımını şöyle yapar: “bencillik kişinin dilediği gibi yaşaması değil, başkalarını da kendi arzusuna göre yaşamaya yöneltmektir. Bencil olmamak başka insanların yaşamlarına

⁸⁴⁷ “The Disciple” s.221

⁸⁴⁸ “The Master” s.221

⁸⁴⁹ “The Soul of Man Under Socialism” s.135

⁸⁵⁰ “The Soul of Man Under Socialism” s.135

⁸⁵¹ “The Soul of Man Under Socialism” s.135

⁸⁵² “The Soul of Man Under Socialism” s.135

müdahale etmemek, karışmamaktır.⁸⁵³ Öyleyse insanlar seçimlerinde, zevklerinde serbest/hür bırakılmalıdır. Bir başka deyişle insanların üzerinde yaptırım uygulanmamalıdır, insanlar zorlanmamalıdır. Hatta insanlar iyi olmaya zorlanmamalıdır. İnsanlar serbest bırakıldığında iyi olacaktır.⁸⁵⁴

Bencil insan tiplerini Wilde öykülerinde de ele almıştır. “The Nightingale and the Rose” öyküsünde Prens’in vereceği baloda genç öğrenci sevdiği kız, Profesör’ün kızı, ile dans edebilmek için yana yakıla kırmızı gül aramaktadır zira kız kırmızı gülün karşılığında onunla güneş doğuncaya kadar dans edecektir. Bülbül ise “Nihayet gerçek bir âşık, hiç tanımadığım halde geceler boyu onun şarkısını şakıdım: geceler boyu yıldızlara onun hikâyesini anlattım da şimdi onu buldum”⁸⁵⁵ diye sevinir ve bu uğurda can verir yani güle kanını verir. Öğrenci penceresini açıp dışarı bakınca “şuna bak, ne büyük bir şans!”⁸⁵⁶ diyerek eğilip gülü koparır. Elinde gülle Profesör’ün evine koşar: “Sana kırmızı bir gül getirirsem benimle dans edeceğini söylemiştin. İşte sana tüm dünyanın en kırmızı gülü. Bunu bu akşam hep tak ki; ikimiz dans ederken sana benim seni ne kadar sevdiğimi söylesin” demesi üzerine kız yüzünü buruşturup “Korkarım elbiseme uymayacak. Hem Mabeyci’nin yeğeni bana bazı gerçek mücevherler gönderdi; mücevherlerin çiçeklerden çok daha değerli olduğunu herkes bilir” demesi üzerine öğrenci öfkeyle gülü sokağa fırlatır ve “Aşk ne aptalca bir şeymiş, hiçbir şey ispatlayamadığı için Mantığın yarısı kadar bile işe yaramıyor; bu da yetmezmiş gibi, insana hep imkânsız şeyleri anlatıyor ve doğru olmayan şeylere inandırıyor. Madem Aşk, faydacı anlayışın egemen olduğu bu çağda hiçbir fayda etmiyor, ben de Felsefeye dönüp Metafizik çalışayım” sözleri genç öğrencinin en az kız kadar bencil olduğunu göstermektedir.

⁸⁵³ “The Soul of Man Under Socialism” s.135

⁸⁵⁴ “The Soul of Man Under Socialism” s.135

⁸⁵⁵ “The Nightingale and the Rose” s.

⁸⁵⁶ “The Nightingale and the Rose” s.

Faydacı görüş bencil insanların sahip olduğu bir fikirdir. “The Happy Prince” öyküsünde heykel için “güzel olmadığı için artık faydası da yok”⁸⁵⁷ diyen Sanat Profesörü gibi “The Fisherman and his Soul” öyküsünde faydacı fikirle hareket eden genç Balıkçı Denizkızıyla evlenmek için ruhunu içinden kovar. Faydacı fikre sahip biri olarak şöyle söyler: “Ruhumun bana ne faydası var? Onu göremiyorum, tutamıyorum, tanımıyorum. Tabii kovarım onu içinden, sonra da mutlu olurum...Ona ihtiyacım yok nasılsa”⁸⁵⁸ Hâlbuki Rahip’in de dediğı gibi “ruhu insanın en soylu varlığıdır; Tanrı soylulukla kullanmamız için bize onu bahşetmiştir. insan ruhundan daha değerli hiçbir şey yoktur ve hiçbir dünya malı onunla ölçülemez/kıyaslanamaz. İnsan ruhu dünyanın bütün altınlarından daha değerlidir, kralların yakutlarından daha değerlidir. İşte bu yüzden oğlum, bir daha bu konuyu düşünme; zira büyük günahdır” Genç Balıkçı Rahip’in manalı sözlerini idrak edemez ve ruhunu kovar. Dolayısıyla duyarlı ve duygulu yönünü kaybeder. Faydacı anlayışta bir başka karakter “The Birthday of the Infanta” öyküsündeki Cüce’nin babasıdır zira adam böyle çirkin ve faydasız bir çocuktan kurtulmanın sevinciyle iki asil kişinin oğlunu Infanta’ya sürpriz olması için Saray’a götürmesine izin verir. Cüce’nin babası evlat sevgisinden mahrum bir adam olduğı için çocuğundan fayda sağlamak adına onu Kral’ın adamlarına satar. “The Nightingale and the Rose” öyküsünde ise hem kız hem genç oğlan faydacı fikirde kişilerdir zira kız gülü elbisesine uymadığı için küçümserken oğlan “bilge kişilerin aşk hakkında yazdıkları her şeyi okudum, felsefenin bütün sırlarına sahibim, gene de bir kırmızı gül yüzünden mahvoldu hayatım...bahçemde kırmızı gül yok, bu yüzden tek başıma oturacağım, o da gözümün önünde başkasıyla dans edecek. Beni umursamayacak, kalbim kırılacak” sözleri delikanlının kendini

⁸⁵⁷ “The Happy Prince” s.

⁸⁵⁸ “The Fisherman and his Soul” s.

düşündüğünü göstermektedir. Ayrıca reddedilmeyi de hazmedemez, çok okuyarak edindiği Aşk bilgisini önemserken gülü küçümser. Kısaca hem kız hem oğlan bülbulü ve bülbulün kanını verdiği Gül’ü heba eder.

Bu genç kız ve oğlanın aksine “The Birthday of the Infanta” öyküsündeki Cüce için gül çok önemlidir, “Gülünü hiç bir inciye, çiçeğin tek bir yaprağını tahtın kendisine bile değişmezdi. İsteddiği şey, Infanta’yı görebilmek ve oyununu bitirdikten sonra onunla gelmesini istemektir.”. Infanta onunla ormana gelecek, o da eğlenmesi için bütün gün ona dans edecekti.” Hatta “ona kendi küçük yatağını bırakır ve yabani sığırlar zarar vermesin, aç kurtlar kulübeye fazla yaklaşmasın diye güneş doğuncaya kadar kadar pencerenin dışında gözcülük yapardı” çünkü Cüce, Infanta’yı gerçekten seviyordu. Ne var ki “The Birthday of the Infanta” öyküsündeki Infanta, “The Nightingale and the Rose” öyküsünde mücevheri güle tercih eden genç kız, reddedilmeyi kabullenemediği için gülü sokağa fırlatıp atan oğlan kadar duygusuz, duyarsız ve bencildir zira Cüce aynadaki görüntüsüyle karşılaşp ne kadar çirkin olduğunu fark ettikten sonra ve Infanta ve arkadaşlarının “dans etmesi komikti, ama oyunculuğu daha da komikmiş. Hatta neredeyse kuklalardan daha da iyi...” şeklindeki alaylarının neticesinde ölür çünkü “kalbi kırılmıştır”. Infanta ise bunun üzerine “dudağını buruşturur ve zarif dudakları ağlamaklı olur. ‘Bundan böyle benimle oynamaya gelenlerin kalbi olmasın’ diye bağırıp koşarak bahçeye çıkar.” Infanta sevmeyi bilmeyen insanları temsil etmektedir. Daha acı olan şey henüz on iki yaşına girecek bir kızın bu yaşta sevgiden yoksun ve gaddar oluşudur. Wilde, Infanta karakteriyle gerçek yaşamdaki bu tip insanları eleştirmiştir.

Infanta gibi “The Nightingale and the Rose” öyküsündeki Genç kız ile Genç oğlan bencil olmanın ötesinde duygusuz ve duyarsız insanlardır. Benzer şekilde “The

Happy Prince” öyküsündeki Meclis üyeleri Mutlu Prens’in heykeli için “dilenciden farkı kalmamış”, Belediye başkanı ise “kılıcındaki yakut ve altın kaplaması düşmüş, neredeyse dilenciden farkı kalmamış, üstelik ayağının dibinde bir kuş ölüsü var, kuşların burada ölmemesiyle ilgili bir duyuru asmalıyız” der. Ve Mutlu Prens’in heykeli indirilir. Sanat Profesörü “Güzel olmadığı için artık faydası da yok” der ve sonra heykel büyük bir ocakta eritilir. Eritilen yeni madenle ne yapılacağına karar vermek için Dökümhane’de bir toplantı düzenlenir ve başka bir heykel yapılmasına karar verilir. Ne var ki her bir Belediye Meclis Üyesi benim heykelim yapılsın diye tutturur ve kavga ederler.⁸⁵⁹ Toplumun önemli mevkiisindeki böyle bencil kişilerin toplumu ne kadar iyi yönetebilir sorusunu sormamızı sağlamaktadır Wilde. “The Remarkable Rocket” öyküsünde ise “bir zamanlar ben de sosyeteye katılmayı düşünmüştüm. İyileştirilemesi/düzeltilmesi gereken çok şey var. Hatta vaktiyle bir toplantının başkanlığını yapmışım ve hoşumuza gitmeyen her şeyi kınayan kararlar almıştık. Fakat pek bir sonuç alamadık. Bunun üzerine ben de köşeme çekildim ve bir yuva kurdum” şeklindeki Ördek’in sözleri toplumsal sorunlara işaret etmektedir. Bu kararları alan ve kanunları yapan kişiler bencil, kibirli, duygusuz, duyarsız kişiler olduğu sürece alınan kararlar, çıkarılan kanunlar nafiledir, toplumu ıslah etmeyecektir çünkü faydacı insanlar aslında “hiçbir şeyin faydasını bilmiyordur. Su’yun temizleyebildiğini, ateş’in arıtabildiğini, herkesin anasının toprak olduğunu unutmuştur”⁸⁶⁰

Bir diğer bencil karakter “The Selfish Giant” adlı öyküde görülmektedir. Bahçesine kimsenin girmesine izin vermeyen, “benim bahçem benim bahçemdir, herkes bunu iyice bilsin, burada benden başka hiç kimsenin oynamasına izin

⁸⁵⁹ “The Happy Prince” s.

⁸⁶⁰ De Profundis s.163

vermeyeceğim” diyerek bahçesini yüksek bir duvarla çeviren ve “İzinsiz Girenler Yargılanacaktır” yazılı uyarı tahtası asan bahçe sahibi Dev, bencil insanları temsil etmektedir. Ne var ki baharın gelmesine rağmen Dev’in bahçesinde mevsim hala kıştır, içinde çocuklar olmadığı için kuşlar şakımamakta ve ağaçlar çiçeklenmeyi unutmuştur. Kar, Ayaz, Kuzey Yeli, Dolu, bahçede hüküm sürmektedir. Bencil Dev’in daha sonra yüreği yumuşar, “ne kadar bencillik yapmışım, baharın bahçeme neden gelmediğini şimdi yeni yeni anlıyorum” der, küçük oğlanın elini tutup onu ağaca çıkarır. Dev’in artık kötü niyetli olmadığını gören öbür çocuklar koşarak dönerler ve bahar da onlarla birlikte geri gelir. Çocuklar her öğleden sonra okul çıkışında gelip Dev ile oynarlar. Yıllar geçer, dev iyice yaşlanıp güçten düşer. Artık çocuklarla dışarıda oynayamadığından kocaman koltuğunda oturmaktadır ve çocukların oynamasını seyredip bahçesine hayran hayran bakmakta ve şöyle der: “Bir sürü güzel çiçeğim var ama çocuklar hepsinden daha da güzel”.

Öykünün sonunda görülüyor ki Dev bencilliğinden kurtulup paylaşma duygusuna sahip olduğu için hatta doğayı ve insanları sevmeyi öğrendiği için öldüğünde Cennet ile ödüllendirilir zira öldüğünde “baştan aşağı beyaz çiçekler içindedir”. Dev gibi paylaşma duygusuna sahip bir başka karakter “The Canterville Ghost” öyküsündeki Otis ailesinin küçük kızı Virginia’dır. Virginia yeni taşındıkları evlerinde Sir Simon’ın hayaletini başını avcuna dayamış ve tam bir ruh çöküntüsü içinde, “hatta o kadar yitik, o denli kırık dökük” şekilde görünce ondan kaçıp odasının kapısını kilitlemek yerine hayalete acıdığı için içi acımayla dolar ve koşup onu teselli eder ve şöyle der: “senin için çok üzülüyorum ama erkek kardeşlerim yarın Eton’a geri dönüyorlar, eğer sen de rahat durursan, kimse canını sıkamaz/yakmaz. [...] birini öldürmek yanlışır”. Hayalet’in “ben karımı öldürmüş

olsam da erkek kardeşlerinin de beni açlıktan öldürmeleri hiç hoş değildi” sözleri üzerine “seni açlıktan mı öldürdüler?... aç mısınız? Yanımda bir sandviç var. İster miydiniz?” der. Hayalet ise “hayır, teşekkür ederim, artık hiçbir şey yiyemiyorum; ama gene de sana çok teşekkür ederim, o korkunç, kaba, inceliksiz, sahtekâr aileden çok daha iyisin sen” der. Virginia ailesinin aksine paylaşma duygusuna sahip, duyarlı bir kızdır çünkü hayaletin “çok yalnız ve mutsuzum, ne yapacağımı bilemiyorum, hakikaten. Uyumak istiyorum, uyuyamıyorum... üç yüz yıldır gözümü kırpmadım” şeklindeki hüznü ifadelerini duyunca “çok ciddileşir, küçük dudakları titrer. Ona yaklaşır, yanına çömelir, başını kaldırır Hayalet’in ihtiyar, kırıksız olmuş yüzüne bakar: “zavallı, zavallı hayalet, uyuyacak yerin yok mu?” diye merak eder. Hayalet “çam ormanlarının çok ilerisinde küçük bir bahçe var. Orada uzun uzun otlar var, [...] bülbül bütün gece durmadan öter. Bütün gece öter, ay çıkar ve porsukağacı dev kollarıyla uyuyanların üzerini örter” şeklinde bahsettiği yerin “Ölüm Bahçesi” olduğunu bilen Virginia’nın gözleri yaşlarla dolar, elleri yüzünde ağlar. Virginia, hayaletin artık ölmek istediğini şu sözlerinden anlar: “Ölüm kim bilir ne kadar güzeldir. Yumuşak kahverengi toprakta yatmak, insanın başının üzerinde dalgalanan otlarla. Zamanı unutmak, hayatı affetmek, huzur bulmak. Sen bana yardım edebilirsin. Sen bana Ölüm’ün evinin kapılarını açabilirsin, çünkü sen hep Sevgi dolusun ve Sevgi, Ölüm’den güçlüdür”.

Hayalet küçük kıza hayatın anlamını ve gerçeğini “evlerindeki kütüphanenin penceresinin içindeki incilden” öğretir. Kıza “incili hiç okudun mu?” diye sorunca kız “Ah! Hem de sık sık... ezbere biliyorum.. sadece altı satır” der ve ezbere okur. Ne var ki küçük kız Victoria ezbere okuduğu şiirin ne anlama geldiğini bilmemektedir. İşte Hayalet kıza şöyle açıklar bu büyük gerçeği:

benim günahlarım için benim yerime sen ağlayacaksın, çünkü benim gözlerimde yaş kalmadı, benimle birlikte ruhumun kurtuluşu için dua edeceksin, çünkü benim inancım yok, ve eğer sen her zaman tatlı, iyi ve sevecen bir kız olursan, Ölüm Meleği bana acıyacak. Karanlıkta korkunç gölgeler göreceksin, zalim sesler kulağına bir şeyler fısıldayacaklar, ama sana zarar veremeyecekler, çünkü küçük bir çocuğun kalbinin/yüreğinin temizliği karşısında Cehennem'in güçleri dayanamaz".⁸⁶¹

Virginia'nın öğrendiği şey duyarlı ve duygulu bir birey olmanın bu hayatta ne kadar önemli, gerekli olduğudur. Ve kendisindeki bu hazinenin farkına varmıştır, bilinçlenmiştir zira öykünün sonunda büyümüş, evli bir kadın olarak gördüğümüz Virginia eşi Cecil'e şöyle söyler: "Hayatın ne olduğunu, Ölüm'ün ne anlama geldiğini, Sevgi'nin neden ikisinden de güçlü olduğunu anlamamı sağlayan O'dur". O, hiç şüphesiz, bir zamanlar eşini öldürdüğü için öldürülen Sir Simon'ın hayaletidir.

"The Selfish Giant" öyküsünde bilinçlenen Dev'in ve "The Canterville Ghost" öyküsündeki bilinçlenen Virginia'nın aksine "The Nightingale and the Rose" öyküsünde genç öğrenci ve genç kız hayatlarına bencil insan olarak yaşamaya devam ederler. Daha acısı bu iki genç bencil olduklarının farkında olmadan, bilinçsizce yaşamaya devam edecektir. Bu gençler gibi diğer bencil karakter "The Devoted Friend" öyküsündeki zengin değirmenci Hugh'dur. Küçük Hans'a "arkadaşlığın özünde cömertlik olmalı", "gerçek arkadaşlar paylaşma duygusuna sahip olmalı", "dostlar asla unutmaz" gibi sözleri demeyi alışkanlık haline getirmiş olsa da Hugh, Hans ile hiçbir şeyini paylaşmaz çünkü ona göre "insanlar zor durumlarında yalnız bırakılmalı ve rahatsız edilmemelidir". Dahası Hugh kendini Hans'ın en iyi arkadaşı olarak gördüğü için onun doğasını bozmamak, diğer bir deyişle onda kıskançlık duygusu yaratmamak adına Hans'ı kışın soğukla ve açlıkla mücadelesinde yalnız bırakır, ona yardım eli uzatmaz, sıcak evinde yemeğe davet etmez. Ne var ki bahar gelince Hugh Hans'ı ziyaret eder, ondan büyük bir sepet dolusu çuhaçiçeği alarak Hans'ı çok mutlu edeceğine inanmaktadır. "Bence gerçek dostluk bencilikten

⁸⁶¹ "The Canterville Ghost" s.

tamamen arınmış olmalıdır” diyen Hugh’un kendisi tamamen bencil bir karakterdir. Hans’a “tembellik büyük günahtır” diyerek “evinin akan çatısını tamir ettirir”, “koyunlarını da da otlattırır”, “sürekli Hans’ı uzak yerlere gönderir veya değirmende i  verir”. En sonunda oğlu merdivenden d   p yaralanınca müthiş bir fırtınada Doktor’u  a ırmaya kendisinin yerine Hans’tan gitmesini ister. Karanlıkta hende e d  memek için fenerini isteyen Hans’a bencilce şöyle cevap verir: “ama bu feneri yeni aldım, başına bir şey gelirse çok    l r m”, “biliyorsun el arabamı vereceğim sana, karşılığında senin de benim için bir şey yapman gerekir”. Hans fırtınada geri d  nerken batakl  a d   r ve bo ularak   l r.   k n n Değirmenci Hans’ın “bir daha hiçbir e yamı vermicem. İnsan ne zaman bir cömertlik yapsa ba ı derde giriyor” sözleriyle bitmesi Hugh’nun bencil insan olduğunu idrak etmediğini, daha acısı bencil olduğunu asla kabul etmek istemediğini gösterir.

Fakir sınıfı temsil eden Küçük Hans’ın daha varlıklı bir sınıfa ait olan Değirmenci Hugh’u arkadaşı olarak sevmesi, ona yardım etmesi Sevgi’sinin nihai sonucudur. Wilde’ın deyiimiyle; küçük Hans için “Sevginin verdiği mutluluk, zihnin mutluluğu gibidir, canlı olduğunu hissetmenin mutlulu udur. Sevginin amacı sevmektir; yalnızca sevmek, sonuna kadar sevmek” Wilde’ın “Sevgiyi besleyen hayal gücüdür; hayal gücü bizi bildiklerimizden daha bilge, hissettiklerimizden daha iyi, olduğumuzdan daha asil/soylu kılar; hayat’ı bir bütün olarak kavramızı sa lar”⁸⁶² ifadeleri küçük Hans gibi fakir bir insanın Değirmenci Hugh’dan daha bilge, daha soylu, daha ‘insan’ olduğunu kanıtlamaktadır.   yleyse Wilde’ın fakir ile zengin sınıfın arasındaki farkı  u şekilde açıklaması yanlış sayılmaz:

Yoksullar bizden daha akıllı, daha merhametli, daha kibar/nazik ve daha hassastır/duyarlıdır. Onların gözünde hapis, insanın hayatında bir trajedi, bir  anssızlık, bir kaza, acıma uyandıran bir şeydir. Onlara göre hapisteki insan kısaca

⁸⁶² De profundis s.546-547

‘sıkıntılı’, ‘dertli’ biridir, öyle bahsederler. Hep kullandıkları sözcük bu’dur; bu sözcük Sevgi’nin mükemmel bilgeliğine sahiptir. Bizim sınıfımızın insanları için ise durum farklıdır. Bizde hapse girmek, insanın toplumdan dışlanmasına sebep olan bir şeydir. Ben ve benim gibilerin hava almaya, güneşi görmeye hakkı bile yoktur. Bizim varlığımız başkalarının keyfini kaçırır. Hapisten çıktığımızda insanlar bizi aralarına almaz, hoş karşılanmayız. Ay ışığına yeniden bakmaya layık değiliz. Çocuklarımız bile alınıp bizden uzaklaştırılır. İnsanlıkla aramızdaki bu güzel bağlarımız koparılır.⁸⁶³

Wilde’a göre toplumu yozlaştıran diğer insan tipi kibirli insanlardır. Wilde kibirli insanları “The Happy Prince” öyküsünde Belediye başkanı ve meclis üyeleri ile; “The Remarkable Rocket” öyküsünde ise Kurbağa, Roket, ve Kral karakterleri ile ele alır. Her üç karakter kibirlidir ve bu niteliklerini idrak edemeyecek kadar dar kafalı, sığ görüşlüdür, gözleri kördür adeta. Öyküde Kral’ın oğlu evlenmektedir. Düğün töreninde damat geline herkesin önünde iltifat edince Prenses kızarır. Bunun üzerine Uşak “beyaz bir gül gibiydi, kırmızı güle döndü”, “birbirlerini sevdikleri aşikâr, billur gibi bir gün” der. Kral derhâl Uşağın maaşının iki katına çıkmasını teklif eder. Uşak herhangi bir maaşa sahip olmadığı için Kral’ın bu jesti – Uşağın maaşının toplamda dört katına çıkmasına yönelik teklifi – Uşağa hiçbir “fayda” sağlamamasına rağmen şerefe layık görülür ve Saray gazetesinde haberi çıkar.

Bu Öykü ile Wilde “şeref” kavramını sorgulamaktadır. Bu kavramın kibirli insanlar yüzünden anlamını yitirdiğini, hiçbir anlam ifade etmediğini hatta faydacılık fikriyle içselleştirildiğini gözlemlemekte ve eleştirmektedir. Değirmenci Hugh gibi Kral, boş konuşan bir karakterdir zira flüt çalmasını bilmemesine rağmen oğlunun düğününde flüt çalma sözü vermesi, çok kötü çalmasına rağmen herkesin “Harikaydı” diye bağırması, kimsenin gerçeği söylemeye cesaret edememesi ve bu gerçeği Kral’ın bilmesi, Kral’ın maaşı olmayan Uşağa toplamda dört kat maaş verme sözü kadar anlamsız, yersiz ve çirkindir.

⁸⁶³ De profundis s.555

“Flüt çalışım Havai fişekler kadar güzeldir” şeklinde boş yere övünen Kral gibi Raket de “Kral’ın oğlu için ne büyük bir talih ki benim ateşleneceğim gün evleniyor”, “ben son derece hatırısayılır bir roketim ve hatırısayılır anne ve babadan geliyorum.[...]terbiyesizlikten ve her türlü görgüsüzlükten nefret ederim, çünkü ben son derece hassas biriyim, bundan hiç şüphem yok diye böbürlenmektedir. Böylece Raket öyküdeki diğer kibir abidesi karakterdir. Çatapat’ın “Hassas biri ne demek?” sorusuna Roma Kandili’nin yersiz bir cevap vermesi üzerine Çatapat gülünce Raket “Lütfen neye güldüğünüzü söyler misiniz?, ben gülmüyorum” der. Çatapat “mutlu olduğum için gülüyorum” deyince Raket öfkeyle

çok bencilce bir neden, başkalarını düşünmelisiniz, hatta beni düşünmelisiniz, ben daima kendimi düşünüyorum ve başkalarından da aynısını bekliyorum. Buna halden anlamak denir. Harika bir fazilettir ve bende baya vardır. Söz gelimi, bu gece başıma bir şey geldiğini farz edelim; herkes için ne büyük bir şansızlık olur! [...] düşünleri mahvolur; Kral ise böyle bir felaketi atlatamaz. Nasıl bir öneme sahip olduğumu düşününce gerçekten hüngür hüngür ağlayacak gibi oluyorum”⁸⁶⁴

Raket’in tüm bu söyledikleri ile davranışları arasında ciddi bir tutarsızlık vardır. Terbiyesizliği, görgüsüzlüğü, bencilliği eleştirirken, hassas olmak, başkalarını düşünmek, halden anlamak gibi faziletleri över. Raket, ne yazık ki, eleştirdiği özelliklerde biridir, övdüğü faziletlerden ise tamamen yoksundur. Raket öyküde kendini şu sözlerle överken: “hayatta kişiyi ayakta tutan tek şey, başkalarının kendinden ne kadar aşağı olduğunu bilmektir. Ben bu hissi içimde hep korudum”; kendisini yerdiğinin farkında dahi değildir. Raket’in Roma kandiline sarf ettiği “çok boşsunuz” sözleri aslında kendisi içinde geçerlidir. Raket gibi tutarsız davranışlar sergileyen insanları Wilde bir başka öyküsünde şöyle anlatır: “Ne kadar garip insanlar olduklarını tahmin edemezsin. Sevindikleri zaman kuşçuya gidip kafes

⁸⁶⁴ “The Remarkable Rocket” s.

içinde bir kuş satın alırlar, mutlulukları artsın diye kuşu serbest bırakırlar; üzüldüklerinde de, üzüntüleri azalmasın diye kendilerini dikenlerle kırbaçlarlar”⁸⁶⁵

Roket öksürdüğünde “ne şahane bir sesiniz var, tıpkı bir vraklama gibi, tabii ki vraklama dünyadaki en ahenkli sestir. Bu akşam koromuzu dinlemelisiniz”⁸⁶⁶ diyen Kurbağa bir diğer kibirli insan tipini temsil etmektedir. Roket ile Kurbağa arasındaki aşağıdaki diyalog kibirli insanların birbirine tahammül edemediğini de açıkça göstermektedir:

Kurbağa: ... ben müsaadenizi istesem, sizinle sohbet inanılmaz keyifliydi.
Roket: ne sohbetinden bahsediyorsun! Deminden beri hep kendin konuştu. Böyle sohbet mi olur!
Kurbağa: ama birinin dinlemesi gerekir. Ayrıca ben hep konuşan taraf olmayı severim/tercih ederim. Ne zaman kaybettik ne kavga ettik.
Roket: Ama ben kavgaları severim.
Kurbağa: kavga iyi bir şey değildir; cemiyet içinde herkes aynı fikirde olmalı.
Roket: Siz çok gıcık birisiniz ve çok terbiyesiz. Benim gibi kendi hakkında konuşmak isteyen biri varken sizin gibi kendi hakkında konuşan kimselerden nefret ederim. Ben buna bencillik derim ve bencillik çok kötü bir şeydir, özellikle de benim mizacımda biri için, çünkü ben iyi huylu yaradılışla bilinirim. Aslında siz beni örnek almalısınız, benden daha örnek birini bulmanız hiç olası görünmüyor. Böyle bir fırsatı kaçırmam derim. Saraya dönmem gerek. Sarayda çok sevilirim. Hatta Prens ile Prenses dün benim şerefime evlendiler. Ama sizler taşralı olduğunuz için nerden bileceksiniz⁸⁶⁷

Roket’in sözünü tamamlamasını beklemeden Kurbağa ayrılmıştır bile. Kurbağa’nın gittiğini Roket’e Yusufçuk der. Bunun üzerine Roket, Yusufçuğa şunları söyler:

bu onun kaybı, benim değil. Sırf beni dinlemiyor diye konuşmaktan mı vazgeçecektim. Kendimi konuşurken dinlemeyi de çok severim ben; en büyük zevklerimden biridir. Hep kendi kendime uzun uzun konuşurum ve o kadar zekiymdir ki, bazen söylediklerimin tek bir kelimesini bile anlamam... Kalmaması ne büyük ahmaklık! zekasını geliştirecek böyle bir fırsatı bir daha zor bulur. Fakat hiç umurumda değil. Benim gibi dehanın kıymeti bir gün er ya da geç anlaşılır.”⁸⁶⁸

Roket kadar bencil ve kibirli bir diğer karakter “The Devoted Friend” öyküsünde “Aşk iyi güzel de, dostluk çok daha yüce bir şey. Bence bu dünyada vefalı bir dost kadar soylu ve az bulunan bir şey yoktur.” Vefalı bir dosttan bana karşı vefalı olmasını beklerim elbette” diyen Susıçanı’dır. Aynı şekilde değirmenci Hugh da

⁸⁶⁵ “The Fisherman and his Soul” s.

⁸⁶⁶ “The Remarkable Rocket” s.

⁸⁶⁷ “The Remarkable Rocket” s.

⁸⁶⁸ “The Remarkable Rocket” s.

bencil ve kibirlidir. Dahası her ikisi de cahil karakterlerdir çünkü dillerine doladıkları Aşk, dostluk, vefa kavramlarının anlamını idrak etmeden “boş” konuşmaktadırlar. Ne var ki Hans, Hugh’nun bilgiçlik taslayan boş sözlerine kanıp arkadaşının bencil ve kibirli olduğunu fark edememiştir. Aralarında geçen şu diyalog bu gerçeği göstermektedir:

Hans: Senin konuşmanı dinlemek en büyük zevk. Korkarım ben hiçbir zaman senin kadar güzel fikirler üretemeyeceğim.

Hugh: şu anda dostluğu sadece uygulayabiliyorsun, ileride teorisini de öğrenirsin.⁸⁶⁹

Bu diyalogda görüldüğü üzere Hugh’ya göre dostluğun teorisini bilmek pratiğini bilmekten daha kıymetlidir. Aslında tezat bir durum söz konusudur. Hugh’nun dostluğun, arkadaşlığın, vefanın üzerine “teorik” konuşması boştur, sadece teoride yani sözde kalmaktadır. Dolayısıyla dostluğun, arkadaşlığın, vefanın ne olduğunu daha iyi biliyor görünen Hugh aslında hiçbir şey bilmemektedir. Dolayısıyla heba edilen fikirlerdir, değerlerdir. Hatta Hugh’nun bencilliği ve kibiri yüzünden Hans’ın ölümü insan ziyanlıdır.

“The Devoted Friend”teki Hugh, “The Birthday of the Infanta” öyküsündeki Prenses gibi “The Star-Child” öyküsündeki Yıldız Çocuk da kibirlidir. Etrafındaki her çocuk “esmer, siyah saçlı iken Yıldız Çocuk fildişi kadar beyaz tenli ve narindir, kıvrıkcık saçları sarı nergisleri hatırlatır. Dudakları kırmızı çiçeklere, gözleri duru bir suyun kenarında biten menekşelere, vücudu hiç biçilmeyen bir tarladaki zerrinlere benzemektedir. Ne var ki güzelliği onun için zararlı olur. Yıldız çocuk kibirli, zalim ve bencil olur. Oduncunun çocuklarıyla köyün diğer çocuklarını hakir görmekte, onları aşağı tabakadan, kendisininse bir yıldızdan doğduğu için asil olduğunu söylemektedir. Kendisini onların efendisi, onları da kul ilan eder. Yoksullara, kör, sakat veya hasta kimselere hiç acımamakta, taş atıp yolda peşlerinden kovalamakta,

⁸⁶⁹ “The Devoted Friend” s.

ekmeklerini başka yerde dilenmelerini söylemektedir. Kanun kaçaklarından başka hiç kimse sadaka istemeye ikinci kez köye gelmemektedir. Güzelliğine âşıktır, hasta, çirkin insanlarla alay etmekte; kendine âşıktı, yaz mevsiminin rüzgarsız günlerinde rahibin meyve bahçesindeki kuyunun yanına uzanır, mucize saydığı çehresine bakar ve keyfinden kahkaha atardı. Hatta “köstebeklerin donuk gözlerini sivri bir kamışla deldiğinde güler, cüzzamlılara taş attığında yine gülerdi. Onlara her konuda hükmederdi, giderek öteki çocuklar da Yıldız Çocuk gibi katı yürekli olurlar.

Yıldız çocuğu oduncuyla karısı “biz sana, senin kimsesizlere, yardım edecek yakını olmayanlara davrandığın gibi davranmadık. Acıacak durumda olanlara karşı neden bu kadar zalimsin? derken, Yaşlı rahip sık sık Yıldız Çocuğu çağırıp ona canlıları sevmeyi öğretmeye çalışırdı. “Sinekler senin kardeşindir, onları incitme. Ormanda uçan kuşların özgürlüğü var. Kendi zevkin için tuzağa düşürme onları. köstebekleri yaratan da Tanrı’dır, her birinin dünyada bir yeri vardır. Sen Tanrı’nın yarattığı bu aleme acıyı nasıl sokarsın? Tarladaki inekler bile Tanrı’ya şükreder”. Ne var ki Yıldız Çocuk, acımasız ve duyarsız Prenses gibi, tüm bu uyarılara aldırmayıp somurtur, dudak büker, sonra da arkadaşlarının yanına gidip onlara hükmeder. Bu katı yürekliliği ile Yıldız Çocuk’un, Cüce’yle alay eden, “kalbini kırarak” ölümüne yol açan zalim ve gaddar Prenses’ten hiçbir farkı yoktur. Her ikisi de görünürde Yıldız ve Prenses ünvanlarıyla güzel, seçkin, önemli görünseler de insani duygulardan uzak katı yürekli kişilerdir.

Ne var ki Prenses’in aksine Yıldız Çocuk daha sonra tüm bu yaptıklarından pişman olur. En büyük pişmanlığı ise günün birinde çıkagelen, on yıl önce kaybettiği oğlunu bulmak için dünyayı bir baştan bir başa dolaşan “yoksul dilenci bir kadın” olan annesiyle “bakın! Şu güzel, yeşil yapraklı ağacın altında iğrenç bir dilenci kadın

oturuyor. Gelin kovalım onu buradan, hem çirkin hem de sevimsiz”⁸⁷⁰ şeklinde alay etmesi, ona taş atması, onu şu şekilde inkar etmesidir:

sen delirmişsin! Ben senin çocuğun filan değilim; sen dilencisin, çirkinsin, pis paçavralar içindesin. Hemen git buradan, defol, o iğrenç yüzünü bir daha görmek istemiyorum... gerçekten annemsen eğer benden uzak dursaydın, buraya gelip beni utandırmasaydın daha iyi ederdin, ben kendimi senin gibi bir dilencinin değil, bir yıldızın doğurduğunu hayal ediyordum. Hemen git defol, buradan, bir daha seni görmek istemiyorum... o kadar çirkinsin ki, seni öpeceğime bir engereği veya kurbağayı operim daha iyi”⁸⁷¹

Annesine bu sözlerinden sonra kadın ağlaya ağlaya ormanın yolunu tutarken Yıldız Çocuk’un yüzü kurbağa yüzü, vücudu ise engerek gibi pul pul olur. Bunun üzerine çocuk ağlar ve pişman olur: “günah işlediğim için geldi bunlar başıma, çünkü annemi inkâr ettim, kovdum, hor gördüm, zulmettim ona. dünyanın her yerinde arayacağım onu, mutlaka bulacağım,... af dilemem lazım”. Wilde’a göre birey olmanın bir başka koşulu olan günah bilincine ve bir bakıma pişmanlık duygusuna Yıldız Çocuk erişmiştir. Yıldız Çocuk’un ruhu arınmıştır, güzelleşmiştir çünkü, Wilde’ın sözleriyle, “Güzel bedene haz, güzel ruha ıstırap gerekir”⁸⁷²

Annesini ararken yaptığı kötülüklerle yüzleşir zira yardım dilediği hayvanlar bile ondan korkup kaçır, ona yardım edemezler zira köstebeğin gözlerini kör etmiş, ketenkuşunun kanatlarını kesmiş, sincabın ise ailesini öldürmüştür. Çocuk, bu hayvanlardan af diler. Üç yıl boyunca annesini bulmak için dünyayı dolaşırken hatalarıyla yüzleşir: “bu dünyada onun için ne sevgi ne iyilik ne de merhamet vardır.”⁸⁷³ Gururlu günlerinde kendisi için yarattığı dünya işte tıpatıp budur. Yıldız Çocuk’un kendisinden başka herkese karşı sevgisizliği, acımasızlığı hatta Nefreti, Yıldız Çocuk’u köreltmıştır. Wilde’ın da ifade ettiği üzere “Nefret insanı köreltir”⁸⁷⁴. Nefret, entelektüel anlamda ele alındığında “sonsuz yadsımadır”. Duygular

⁸⁷⁰ “The Star-Child” s.

⁸⁷¹ “The Star-Child” s.

⁸⁷² De Profundis s.559

⁸⁷³ “The Star-Child” s.

⁸⁷⁴ De profundis s.547

bağlamında değerlendirildiğinde bir körelme biçimidir ve kendinden başka her şeyi öldürür ⁸⁷⁵. Yıldız Çocuk kibirinin neticesinde her canlının yaşama hakkını inkâr ederek ve hiçe sayarak onlara zarar vermiş, hem gerçek hem mecaz anlamda herkesi ‘öldürmüştür’.

Bu sebeplerden dolayı Yıldız Çocuk sadece fiziksel olarak çirkinleşmemiş, hayatı da zorlaşmıştır. Köle olarak satılır. Sefil bir haldedir, ağlar. Ormanın kıyısına vardığında, sık bir çalılığın içinde acıyla inleyen birinin çığlıklarını duyar. Kendi derdini unutup geri dönerek çalılığa koşar ve bir avcının kurduğu kapana kısılmış küçük bir tavşan görür. Tavşana acıyıp “ben köleyim ama seni özgürlüğüne kavuşturabilirim” der ve kapandan kurtarır. Yıldız Çocuk’un bu iyiliği karşılıksız kalmaz. Efendisine vermez ise dayak yemek durumunda kalacağı beyaz altını bulmasında tavşan yardımcı olur. Yıldız Çocuk artık iyi kalpli bir çocuk olmuştur zira kentin kapısında oturan cüzzamlıya acır ve dövülmeyi göze alarak beyaz altını cüzzamlıya verir. Yıldız Çocuk dayak yer, zindana kapatılır. Ertesi gün sarı altını getirmezsен köle olmaya devam edeceksin ve üç yüz kırbaç yiyeceksin uyarısını alır. Yıldız Çocuk ağlarken aynı tavşan yanına gelir ve yardım eder. Ancak yıldız çocuk bu sarı altını da cüzzamlıya verir. Yıldız çocuk yine dayak yer, zincire vurulur, zindana kapatılır. Yıldız çocuğa son şans verilir. Eğer kırmızı altını getirirse özgür olacaktır getirmezsен ölecektir. Yine tavşan yıldız çocuğun yardımına koşar. Kırmızı altını bulur ve yine bunu da cüzzamlıya verir çünkü Yıldız çocuk cüzzamlıya acır ve “senin benden çok ihtiyacın var” der. Bu iyiliğinin de mükâfatı olarak öykünün sonunda Yıldız Çocuk eski güzelliğine kavuşmakla kalmaz “beklenen efendi, Kral’ın oğlu” olarak saygı ve sevgi görür. Rahipler ve yüksek rütbeli subaylar Yıldız Çocuğun önünde diz çökerler. Ne var ki Yıldız Çocuk buna layık olmadığını şöyle

⁸⁷⁵ De profundis s. 548

açıklar: “beni doğuran anayı inkâr ettim; annemi bulup af dilemeden rahat yüzü göremem. Bana izin verin gideyim, yine dünyayı dolaşmam gerek, bana krallık tacı ve asası sunduğunuz halde burada kalamam”. O anda annesi olan dilenci kadın ile yanında cüzzamlıyı görür. Yıldız çocuk sevinç çılgılığı atar, annesine koşar, diz çökerek annesinin ayaklarındaki yaraları öper, onları gözyaşları ile siler ve şöyle der: “anne, gurur anında ben seni inkâr ettim. Tevazu anımda sen beni kabul et. Anne, ben sana nefret sundum. Sen bana sevgi sun. Anne, ben seni reddettim. Sen şimdi evladını bağrına bas”. Annesi hiçbir şey söylemeyince bu defa Yıldız Çocuk cüzzamlıya “ben sana üç kez merhamet ettim. Anneme söyle, bir kelime de olsa, konuşsun benimle.” der. Cüzzamlı da aynı şekilde tek kelime etmez. Yıldız çocuk tekrar hıçkırarak “anne, ıstırabım dayanılır gibi değil. Beni affet, izin ver ormana döneyim” deyince hem annesi hem cüzzamlı ellerini Yıldız çocuğun başına koyup her ikisi de ayağa kalk der. Yıldız çocuk ayağa kalkınca karşısında bir Kral ve Kraliçe görür.

Kraliçe: Yardım ettiğin bu adam, babandır.

Kral: dizlerinin dibinde ağladığın bu kadın, annendir. ⁸⁷⁶

Kral ve Kraliçe Yıldız çocuğun boynuna sarılıp öper, saraya götürüp giydirirler, başına tacını, eline asasını verirler. Öyküde görüleceği üzere yufka yürekli, acıma ve merhamet duygusuna sahip olunca Yıldız Çocuk’un hem dış görünüşü hem de hayatı güzelleşir: sevgi dolu, mutlu, huzurlu bir birey olarak yaşar. ⁸⁷⁷

İnsanın mutlu, üretken bir birey olmasını engelleyen nitelikler Wilde’ın şiirinde bahsettiği gibi kötü, zalim, sert, katı yürekli, umursamaz, vurdumduymaz, maddiyatçı, hain, vefasız, baştan çıkarıcı, katil insan olmaktır:

Hayatın kötülükle geçmiş, yardıma muhtaç olanlara acımasızca davranmışsın, yardıma ihtiyacı olanlara katı yüreklilikle cevap vermişsin. Yoksullar sana

⁸⁷⁶ “The Star-Child” s.

⁸⁷⁷ “The Star-Child” s.

seslendiğinde hiç kulak vermemiş, feryat fğanlarına kulak tıkamışsın. Yetimlerin hakkına göz/el koymuş, tilkileri komşunun bağına sokmuşsun. Çocukların ellerinden ekmeğini alıp köpeklere atmış, bataklıklarda huzur içinde yaşayıp bana şükreden cüzzamlıları yollara sürmüş, seni yarattığım toprağı masumların kanıyla sulamışsın.⁸⁷⁸

Vefasız olmak; daha açık ifadeyle, “iyiliğe kötülükle, şefkate haksızlıkla karşılık vermek, kendini besleyen eli yaralamak, kendini emziren göğsü küçümsemek, su getirenlerin susuz dönmesi, gece seni çadırlarında gizleyen kanun kaçaklarını şafak sökmeden ele vermek, Canını bağışlayan düşmanını tuzağı düşürmek, yoldaşını satmak, Aşk sunanlara daima şehvetle karşılık vermek”⁸⁷⁹ insanı insani değerlerden tamamen uzak bırakan niteliktir. İnsaniyetin olmadığı yerler ise “ıssız loş çayırlar”⁸⁸⁰ gibidir, “kapıda vahşi köpekler havlamaktadır”.⁸⁸¹ Kavgalar, savaşlar ise “çocukça bir rekabettir” .⁸⁸² Kısacası insani vasıflardan yoksun kişiler bir kabadayı gibidir.

Wilde’a göre barışçıl ve özgür yaşamın diğer önemli unsuru Sanat’tır. Kulağı hitap eden Müzik, göze hitap eden Resim, Güzel’i içinde barındıran Sanat’ın kollarıdır.

Müzik hem meleklerin hem fanilerin dudaklarından dökülen tatlı şarkıları, ezgileridir⁸⁸³ hem de “ağaçların yeşillenen dallarında uçuşan arıların vızıltısıdır”⁸⁸⁴, “kaval ile çalınan en tatlı hüznü ağıttır”⁸⁸⁵, “cömert baharın”⁸⁸⁶ gelişiyse, doğada açan bin bir türlü çiçekler-çançiçeğı, beyaz yaseminler, aslanağızları, yaban gülleri, kasımpatılar, fulyalar⁸⁸⁷ - , kestane ağacı,⁸⁸⁸ ise adeta “doğanın gelinleridir”⁸⁸⁹.

⁸⁷⁸ “The House of Judgment” s.222-223

⁸⁷⁹ “The House of Judgment” s.222-223

⁸⁸⁰ “Humanitad” s.

⁸⁸¹ “Humanitad” s.

⁸⁸² “Humanitad” s.

⁸⁸³ “Humanitad” s.

⁸⁸⁴ “Humanitad” s.

⁸⁸⁵ “Humanitad” şiiri

⁸⁸⁶ “Humanitad” şiiri

⁸⁸⁷ “Humanitad” şiiri

⁸⁸⁸ “Humanitad” şiiri

⁸⁸⁹ “Humanitad” şiiri

Şiirde görüleceği gibi doğadaki uyum huzurun ve barışın olmasıyla mümkündür. Bu sebeple Wilde doğanın güzel melodileri içine “savaşın trampet seslerini”⁸⁹⁰ dâhil etmez. Hatta savaşlarda “birbirini öldürenlerin aslında önce kendisini öldürdüğünü”⁸⁹¹, bu gerçeği idrak edemeyenleri ise “mağrur ve cahil”⁸⁹² olarak görür zira savaşa katılanlar Wilde için zaten “ölü bir halktır”⁸⁹³ : “sen gel evlat, yatağına yat/ölü halk ölülerini gömsün bırak”⁸⁹⁴ Hatta savaşlarda ölen sevgililere hayıflanmaktadır: “biliyorsun onu gerçekten sevdim: ikimizi aynı mezara koyun”⁸⁹⁵ . Wilde’ın betimlediği gerçek bireyin sahip olmadığı değerler yaşamda savaş dahil her türlü kötülöklere zemin hazırlamaktadır.

Bireyin düşünme yetisini kullanmamasının yanı sıra iki yüzlü, kurnaz, hileci, faydacı olması kişiyi dürüst insan olmaktan, doğru “bir rey”⁸⁹⁶ bildirmekten alıkoyar. Wilde, ikiyüzlü, riyakâr insanları “insan görünömlü yüzler”⁸⁹⁷ olarak tanımlar. Hiç kuşkusuz, bu tip bireyler toplumun yapısını, kurumların işleyişini yakından etkileyecektir. Bir diğ er ifadeyle, o toplumun költürü, ekonomisi, politikası bu tip kişilerin elinde “çıkarlara“ uygun “araç” olacaktır zira bu insanlar “altın rengi güneşten daha altın renkte olağanüstü”⁸⁹⁸ “avukatın giysisi olan cübbesi”⁸⁹⁹ içinde olsa da “kalkanları akılları”⁹⁰⁰ olduğı sürece “kanunları”⁹⁰¹ değıştirebilecek, akıllarını kullanarak hakikatleri amaçları doğrultusunda yalana çevirebilecektir. Böyle bir toplum ise “dar dünya”da yaşamaya mahkûmdur.

⁸⁹⁰ “Humanitad” şiiri

⁸⁹¹ “Humanitad” şiiri 420. dize, s.87

⁸⁹² “Humanitad” şiiri 419. dize, s.87

⁸⁹³ “Ballade de Marguerite” şiiri 44. dize, s.74

⁸⁹⁴ “Ballade de Marguerite” şiiri 43. ve 44. dizeler, s.74

⁸⁹⁵ “Ballade de Marguerite” şiiri 45. ve 46. dizeler, s.74

⁸⁹⁶ *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük*’te “Rey” sözcüğünün ikinci anlamı: düşünce, görüş, fikir’dir.

⁸⁹⁷ “Lotus Leaves” şiiri 39. ve 40. dizeler, s.15

⁸⁹⁸ “Portia” şiiri

⁸⁹⁹ “Portia” şiiri

⁹⁰⁰ “Portia” şiiri 9. dize, s.102

⁹⁰¹ “Portia” şiiri

Wilde'in "kır saçlı, yaşlı, modern dünya"⁹⁰² , "huzursuz, telaşlı, yeni dünya"⁹⁰³ olarak nitelendirdiği on dokuzuncu yüzyılda insanlar "tamamen keyifsiz ve memnuniyetsizdir"⁹⁰⁴ zira insanlar önceleri mal yüklü büyük bir ticaret gemisine sahipken şimdi geriye sadece gemiye sıkı sıkıya bağlanmış yelkenlileri ⁹⁰⁵ kalmıştır. Gemilerinde sahip oldukları ancak satıp tükettikleri ticari eşyalar metaforik olarak insanların sahip olduğu değerlerdir. Bu değerleri tüketen insanlar işte bu yüzden genç yaşına rağmen ihtiyar, hasta, mutsuz görünmektedir: "zamanından önce yüzümüz soldu çünkü/ her ağladığımda hüznüydüm/keder nar gibi kırmızı, canlı dudaklarımı soldurdu/mahvoluşum yatağıma sokuldu." ⁹⁰⁶

Tükenmiş insanlara göre yaşam "yoğun sisin sardığı karanlık iskeleye demir atacak saman dolu büyük yük gemisidir"⁹⁰⁷ , "solmaya başlayan bir sarı yaprak"⁹⁰⁸ , "bir sineğin vızıltısıdır"⁹⁰⁹ , "lır, ud ya da viyolanın o efsun melodisinden mahrum"dur,⁹¹⁰ "hengâme dolu bir yaşam"dır.⁹¹¹ , kaybedilen ama "hâlâ akıllardaki coşkulu gençliktir"⁹¹² . Bu insanlar yaşamın melodisini direk denizden duymamakta, deniz kabuğundaki yankıdan dinlemektedir.⁹¹³ Yani yaşamları bir taklitten ibarettir, özünü kaybetmiştir, "devir ucuz bir piyese dönüşmüştür".⁹¹⁴

Oscar Wilde, "A Florentine Tragedy (A Fragment)" adlı oyununda namus, dürüstlük, doğruluk, sadakat, soyluluk, asillik ve güzellik kavramlarını sorgulamaktadır. Oyunda görüleceği üzere bu kavramlar anlamını ve önemini yitirmiştir çünkü bu değerleri yitiren insanların yüzünden bu vasıf ve erdemler hiç bir

⁹⁰² "Pan: Double Villanelle" şiiri 2. dize, s.121

⁹⁰³ "My Voice" şiirinin 1. dizesi, s.106

⁹⁰⁴ "My Voice" şiirinin 2. dizesi, s. 106

⁹⁰⁵ "My Voice" şiirinin 3. ve 4. dizeleri, s.106

⁹⁰⁶ "My Voice" şiirinin 5., 6., 7., 8. dizeleri, s.106

⁹⁰⁷ "Symphony in Yellow" şiiri 5., 6., 8. dizeler, s.142

⁹⁰⁸ "Symphony in Yellow" şiiri, 9. dize., s. 142

⁹⁰⁹ "Symphony in Yellow" şiiri 4. dize, s. 141

⁹¹⁰ "My Voice" şiirinin 10. ve 11. dizeleri, s. 106

⁹¹¹ "My Voice" şiirinin 9. dizesi, s.106

⁹¹² "Sen Artysty; or, The Artist's Dream" şiiri 2. dize, s.122

⁹¹³ "My Voice" şiirinin 11. ve 12. dizeleri, s.106

⁹¹⁴ "To Milton" şiiri 5. dize, s.27

anlam ifade etmeyen içi boş sözcüklere dönüşmüştür. Dolayısıyla hayatın anlamı ve önemi de kaybolmuştur. İşte oyunda Simone'nin bu sözleri bu gerçeği göstermektedir: “bir ev ki sahipsiz ıssız bir yerdir/manasız bir onur; şarabı olmayan boş bir kadeh,/ bir kılıç kını ki çeliksiz,/ güneşin terk ettiği bir dul ki çiçeksiz bir bahçe”⁹¹⁵

Güzel bir kadın olan Bianca, tüccar kocası Simone'nı Prens Guido Bardi ile aldatmaktadır. Ve Simon en başından beri bu durumun farkındadır. Simone'nin eşi için “benim iyi karım”,⁹¹⁶ “benim dürüst karım, en dürüst kişi”,⁹¹⁷ “değerli/kıymetli Bianca”⁹¹⁸ ifadelerini oyun boyunca yinelemesi Bianca'nın bu niteliklerden yoksun olduğunu vurgulamaktadır zira Simone, Bianca'nın dürüst, sevgi dolu bir eş olmadığını idrak edebilmektedir. Hatta eve geldiğinde Bianca'ya şöyle söyler: “benim güzel karım, ne kadar da yavaşça gelirsin, lord'unu karşılamak için koşsan daha iyi olmaz mıydı? Al burada pelerinin. Bu paketi de al”⁹¹⁹ Bianca'nın kendisine sinsice, usulca yaklaştığını sezmektedir. Simone, eve geldiğinde hiç beklemediği bir misafir ile karşılaşır. Adı Guido Bardi'dir. Ve ona şöyle der: “Sir Guido Bardi, hoş geldiniz, iki kere hoş geldiniz. Dürüst karıma güvendiğim göze uygunsuz da görünse, umarım aptalca gevezelikleriyle sizi yormamıştır zira bir kadının hep yaptığı şeydir bu”⁹²⁰ Simone'nin “dürüst”⁹²¹ sözcüğünü iki defa tekrarlaması Bianca'nın namert, aşağılık bir kadın olduğunu bildiğini ve bu gerçeği alaycı bir şekilde vurguladığını gösterir. Guido'nun Simone'a “eğer o memnunsanız ve siz de tabii/bu gösterişsiz evinize sık sık gelirim/işiniz dolayısıyla siz şehir dışına çıktığınızda/ben burada oturur ve onu büyülerim, yalnızlığını unuttururum/sizi çok düşünüp üzülmesin

⁹¹⁵ “A Florentine Tragedy (A Fragment)” s.526

⁹¹⁶ “A Florentine Tragedy (A Fragment)” “my good wife”

⁹¹⁷ “A Florentine Tragedy (A Fragment)” “my Honest wife, most honest”,

⁹¹⁸ “A Florentine Tragedy (A Fragment)” “worthy Bianca”

⁹¹⁹ “A Florentine Tragedy (A Fragment)” s.526

⁹²⁰ “A Florentine Tragedy (A Fragment)” s.526

⁹²¹ Oscar Wilde İngilizce’de “Honest” sözcüğünü kullanılmıştır.

diye”⁹²² demesi Guido’nun en az Bianca kadar ahlaksız bir insan olduğunu göstermektedir. Simone’nın ise Guido’ya “benim asil lordum”,⁹²³ “benim cömert prensim”,⁹²⁴ “en nazik misafirimiz”,⁹²⁵ “benim yeni arkadaşım”⁹²⁶ “benim onurlu misafirim”,⁹²⁷ “benim nazik lordum”⁹²⁸ sözleriyle seslenmesi Simone’nın ne kadar zeki ve akıllı bir adam olduğunu göstermektedir. Ne var ki Simone, dürüst ve namuslu bir tüccar değildir; dürüst görünmektedir: “biz barış insanlarına tevazu öğretildi/, sırtımızdaki yüklere dayanma öğretildi,/ adaletsiz dünyaya söylenmeme öğretildi,/ haksız yere aşağılanmalara sabretme öğretildi./bize bunlar öğretildi, [...] /acımızdan ders alma... onursuzluklara, aşağılamalara, utançlara katlanırım,/hor görülmeye katlanırım lakin benim olan bir şeyi birbaşkasının benden çalmasına asla”⁹²⁹ sözleri Simone’nın eşi Bianca’yı Guido’ya kaptırmaya katlanamadığını gösterir. Oyunda dürüstlük kavramını defalarca yineleyen Simone’nın aslında işinde dürüst bir tüccar olmadığı görülüyor:

Guido: tüccarlarla veya onların çıkar düşünceleriyle nasıl başa çıkmalıyım? Gitmeli miyim/...aptallardan satın aldığımız cüppeyi giymeli miyim,/veya onu daha budala bir gönüllüye mi satmalıyım?/Dürüst Simone,/yün satma veya toplama işte senin için”⁹³⁰

Bianca’nın Guido ile ilişkisine göz yummayan Simone Guido ile kılıç kılıca, bıçak bıçağa savaşı. Savaşları boyunca Bianca, Guido’nun tarafını tutar ve Guido’ya

⁹²² “A Florentine Tragedy (A Fragment)” s.526

⁹²³ “A Florentine Tragedy (A Fragment)” “my noble lord”,

⁹²⁴ “A Florentine Tragedy (A Fragment)” “my generous prince”,

⁹²⁵ “A Florentine Tragedy (A Fragment)” “our most gracious guest”,

⁹²⁶ “A Florentine Tragedy (A Fragment)” “my new friend,

⁹²⁷ “A Florentine Tragedy (A Fragment)” “my honourable guest”,

⁹²⁸ “A Florentine Tragedy (A Fragment)” “my gentle lord”

⁹²⁹ “A Florentine Tragedy (A Fragment)”: “We men of peace are taught humility,/And to bear many burdens on our backs,/And not to murmur at an unjust world,/And to endure unjust indignities./We are taught that and, [...] /Find profit in our pain.... I can bear/Dishonour, public insult, many shames,/Shrill scorn, and open contumely, but he/who filches from me something that is mine” s.530

⁹³⁰ “A Florentine Tragedy (A Fragment)”, “Guido: what should I do/With merchants or their profits? Shall I go/...and wear the gown in which you buy from fools,/Or sell to sillier bidders? Honest Simone,/Wool-selling or wool-gathering is for you” s.528

sürekli “öldür onu, öldür onu”⁹³¹ der. İlk başta Guido Simone’ni yaralasa da sonunda Simone, Guido’yu öldürür, kazanır ve ona şöyle söyler: “hayatın/bir utançtan başka bir şey değil/utançla son buluyor, en büyük utançla”⁹³² Guido ölmeden önce dua etmek istediğini söylediğinde, Simone ona şöyle cevap verir: “rahibi ne için çağırırım? Ona günahlarını anlat/bu akşam kavuşacağın Tanrı’ya anlat/ona işlediğin günahlarını anlat/ki O en adil olandır, en acımasız olandır ve aynı zamanda en merhametli olan”⁹³³

Oscar Wilde’ın hemen hemen tüm eserlerinde görüldüğü gibi burada da kişilerin Tanrı’ya yönelmesi, dua etmesi, kendini affettirme çabası görülüyor. Ayrıca Simone’nin çektiği acılar sayesinde ruhunun arındığını görüyoruz. Ruhun acı çekmesi teması Wilde’ın çoğu eserlerinde ele alınmıştır. Acı çekmeyen, acının ne olduğunu bilmeyen ruh dolayısıyla kişi gerçeği görememektedir ve asla göremeyecektir. Wilde, bu noktayı vurgulamak için acı çeken ruhların çevresine karşı duyarlı, gerçek bir birey olduğu gerçeğini savunmaktadır. Oyunun sonunda Guido’nun - Simone’nin sözleriyle “dili dışarda sallanan köpek gibi ölmek”tir.⁹³⁴ “Dili dışarıda bir köpek gibi ölmesi” Guido’nun boş boş gezinip, zamanını boşa harcadığı, dolayısıyla yaşamını kişisel zevkleri uğruna heba ettiğini gösteriyor. Guido öldükten sonra Bianca’nın Simone’a “bu kadar güçlü olduğunu bana önceden neden söylemedin?”⁹³⁵ sözüne karşılık, Simone’nin “sen neden bu kadar güzel olduğunu söylemedin?”⁹³⁶ demesi ve onu dudağından öpmesi bu iki karakterin henüz ölmüş Guido’yu hemen unuttuklarını, umursamadıklarını gösteriyor. Oyunun

⁹³¹ “A Florentine Tragedy (A Fragment)” s..530

⁹³² “A Florentine Tragedy (A Fragment)” “your life/narrowed into a single point of shame/Ends with that shame and ends most shamefully” s.531.

⁹³³ “A Florentine Tragedy (A Fragment)” “what wouldst thou have a priest for? Tell thy sins/To God, whom thou shalt see this very night/And then no more for ever. Tell thy sins/To Him who is most just, being pitiless,/Most pitiful being just.” s.531

⁹³⁴ “A Florentine Tragedy (A Fragment)” “die like a dog with lolling tongue” s.531

⁹³⁵ “A Florentine Tragedy (A Fragment)”

⁹³⁶ “A Florentine Tragedy (A Fragment)”

sonunda açıkça görüyoruz ki Bianca'nın sevgisi geçici bir hevesdir. Bianca iki yüzlü bir kadındır. Onun için sevgi kavramı anlamını ve önemini yitirmiştir. Bu oyunda görüyoruz ki güçlü ve güzel olmak "insan" olmak için yeterli değildir. Önemli olan kişi sevgi duygusuyla beraber sadakat, acıma, şefkat hissini de içinde barındırmalıdır.

Oyunda Simone çok zeki bir karakterdir ve nükteli konuşması içinde bulunduğu durumun, aldatılan bir eş olmanın, ciddiyetini daha da artırmaktadır: "benim asil lordum,/bana şeref verdiniz/dilim bir kölenin bağlı dili gibi ve hiç bir şey konuşamıyor/yine de size teşekkür etmek istiyor/zira etmemek kabalık olacaktır. Kalbimin en derinlerinden teşekkür ederim. Böyle şeyler bir devleti bir arada tutar, asil doğmuş bir prens.../dürüst bir kasabalının dürüst evine gelirse/en dürüst arkadaşı olarak"⁹³⁷. Simone, hem Gudio'nun hem de karısı Bianca'nın dürüst ve sadık insanlar olmadığını esprili ve ironik bir tarzda söylerken Guido, bu konuşmanın derin anlamını ve ehemmiyetini idrak edemez. Hatta Simone, Guido'ya broş hediye ederken, broşu takmasını isterken; "kocaların da cesurca boynuz taktığını, ve bunun çok farklı bir moda olduğunu"⁹³⁸ söylemesi ve "ay gecede yükselir, [...] tülün arkasına yüzünü gizler/günah işleyen fahişelerin acı çektiği gibi"⁹³⁹ demesi Simone'nın çok akıllı bir karakter oluşunu açıkça gösteriyor.

Oscar Wilde'ın yüksek öngörü ve sezgi ve tevazu sahibi oluşu; hassas, kararlı ve cesur kişiliği yaşadığı dönemdeki insanların sık görüşleri, geri zihniyetleri, bencilliği ve korkaklığıyla tamamen tezat teşkil etmektedir. Wilde, eserlerindeki kahramanları kendisinin de sahip olduğu bu erdemler ile donatır. Dolayısıyla Wilde eserlerinde gerçek insan olabilmenin önemi ve gerekliliği üzerinde durur. Aksi

⁹³⁷"A Florentine Tragedy (A Fragment)" "My noble lord,/You bring me such high honour that my tongue/Like a slave's tongue is tied, and cannot say/The word it would. Yet not to give you thanks/Were to be too unmannerly. So I thank you,/From my heart's core. It is such things as these/That knit a state together, when a prince/So nobly born.../comes to an honest burgher's honest home/As a most honest friend" s.526

⁹³⁸"A Florentine Tragedy (A Fragment)" s.527

⁹³⁹"A Florentine Tragedy (A Fragment)" "the churlish moon/grows, like a miser, niggard of her beams,/ and hides her face behind a muslin mask/As harlots wretched soul in sin" s.530.

takdirde kişi sıradan, basit ve değersiz, yitik olmaya mahkûm kalacaktır. Bunun için önemli vasıflardan ilki sevebilmektir: “çoğu insan sevilen ve hayranlık duyulan biri olmak için yaşar. Lakin severek ve hayranlık duyarak yaşamalıyız”⁹⁴⁰ Wilde, bu hayatta sevginin amaç değil araç olması gerektiğinin, insanların o zaman adil davranmayı da başarabileceğinin altını çizer.

Wilde için diğer önemli insani vasıf, tevazu’dur: “benim için artık tek bir şey var, mutlak tevazu [...] içimde gizli bir şey, bir tarladaki hazine gibidir tevazu”⁹⁴¹ Wilde, insanlarda olmayan/insanların sahip olmadığı tevazuyu Hz. İsa’da, ve Tanrı’da bulmuştur. Wilde’a göre İsa bireylerin en yücesidir.⁹⁴² Böylece insan dini duygularını keşfedebilecek ve inanma ihtiyacının farkına varabilecektir. Oscar Wilde’ın çoğu eserlerinin Tanrı’ya ve İsa’ya yönelme, onlara yakarış ile bitmesi bu sebeptendir. Wilde ayrıca bu dünyada acı çeken, eziyet, işkence ve zulüm gören iyi, dürüst insanların öldükten sonra ödüllendirileceğini eserlerinde göstermiştir.

Wilde’a göre yaşamın özü ise Sanat’ta saklıdır; hayatın gizemi ise bu öz hissedildiğinde çözülmüş olur. Yine Wilde’a göre duyguları, düşünceleri, güzellikleri anlatmanın üstün yollarından biri Müzik’tir. İşte bu sebeple yaşadığı çorak dönemi “My Voice” şiirinde müzikten yoksun bir yaşama benzetmektedir. Şiirin başlığının da gösterdiği üzere Oscar Wilde’ın birey olduğunu kanıtlayan ‘sesi’, bireysellik ile Sanat arasındaki şu ilişkiyi göstermektedir: Sanat’a duyarlı insanın Doğa’ya, tüm canlılara, kısaca hayata duyarlı olduğu gerçeği. İşte bu gerçek bir başka şiirde şöyle geçer: “sıcacık yüreğimi soğuk bir kalbe dönüştürmedim/gençliğimi hoş bir şölende harcamadım/Güzelliğin tanınmadığı yerlere uğramadım”⁹⁴³ ki bu yerlerde “papatya

⁹⁴⁰ De Profundis, “Most people live for love and admiration. But it is by love and admiration that we should live.” s.564

⁹⁴¹ De Profundis “There is only one thing for me now, absolute Humility” ...That something hidden away in my nature, like a treasure in a field, is Humility”

⁹⁴² De Profundis

⁹⁴³ “Apologia” şiiri 14., 15., 16. dizeler, s. 102

gibi küçük çiçekler ezilmektedir”⁹⁴⁴ Bu dizelerde Wilde zor ancak bilinçli bir yaşam sürmenin önemini vurgulamıştır. İşte bu yüzden “ormanda özgürlük şarkıları söylenirken/sağduyunun tozlu yollarından geçtim ben/etrafı çevrilmiş, ipler gerdirilmiş olsa da ruhum özgürdür”⁹⁴⁵ demektedir.

Wilde’a göre birey olabilmenin diğer yolu sevebilmek ve duyarlı olabilmektir. Bu iki nitelik “Her Voice” şiirinde bir daldan uçup diğer dala konan yaban arısının zambak ve sümbüle,⁹⁴⁶ martının denize,⁹⁴⁷ ayçiçeğinin güneşe⁹⁴⁸ olan sevdasında kavak ağaçlarının yaz rüzgârıyla sallanışında,⁹⁴⁹ meltem rüzgarının Karahindibanın tohumu şeytanarabasını dağıtmayışında,⁹⁵⁰ dalgaların yosunlara vuruşunda⁹⁵¹ saklıdır. Hayatın gizemini şiirde şu soruyla sorar Wilde: “bak beyaz martının çılgılık attığı göğ/bizim göremeyip onun gördüğü şeye?/bir yıldız mı? Ya da parıldayan feneri mi denizdeki geminin?”⁹⁵²

Şiirin başlığı “Her Voice”, Martının çılgılığıdır: “ne kadar görünüyor acı/rüyalarda harcadık hayatımızı”⁹⁵³. Harcanan hayatları Wilde, metaforik olarak şu dizelerde ele alır: “Mahvolan gemiler fırtınada/sığınacak bir liman elbet bulacak bir koyda”.⁹⁵⁴ Wilde duyarlı ve sevgi dolu insanların tıpkı gemilerin sığındığı liman gibi kendilerini kurtaracak değerlerin olduğuna inanmaktadır. İşte bu değerler Güzellik ve Sanat’tır: “benim güzelliğim, senin ise Sanatın/hayır, başlamayalım/senin ve benim gibisine/bu dünya dar ikimize”⁹⁵⁵

⁹⁴⁴ “Apologia” şiiri 25. ve 26. dizeler, s.103

⁹⁴⁵ “Apologia” şiiri 17., 18., 19., 20. dizeler, s.103

⁹⁴⁶ “Her Voice” şiiri 1., 2., 3. dizeler, s.105

⁹⁴⁷ “Her Voice” şiiri 9. dizesi, s.105

⁹⁴⁸ “Her Voice” şiiri 10. dizesi, s.105

⁹⁴⁹ “Her Voice” şiiri 15. ve 16. dizeleri, s.105

⁹⁵⁰ “Her Voice” şiiri 17. ve 18. dizeler, s.105

⁹⁵¹ “Her Voice” şiiri 20. ve 21. dizeler, s. 105

⁹⁵² “Her Voice” şiiri 22., 23., 24., 25. dizeleri, s.105

⁹⁵³ “Her Voice” şiiri 27. ve 28. dizeler, s. 105

⁹⁵⁴ “Her Voice” şiiri 33. ve 34. dizeler, s. 106

⁹⁵⁵ “Her Voice” şiiri 39., 40., 41., 42. dizeler, s. 106

Şiirde görüldüğü üzere engin fikirlere sahip, ileriye görebilen, derin düşünebilen kişiler Sanata, doğaya, güzellik kavramlarına duyarlı kişilerdir. Bu duyarlı insanlar “zambağın sevgilisi kahverengi arıyı”⁹⁵⁶, “yasemin çiçeğini öpmek için değil soyunu devam ettirmek için bu çiçeğe konan helikopter böceğinin kanadıyla çıkardığı tozunu bir zambağın yaprağındaki inci-su tanesiyle sildiğini”⁹⁵⁷ görebilendir, “tutkulu bir bülbülün aşkla öttüğünü”⁹⁵⁸ duyabilendir. Sanat ise “insanların Zaman’dan kurtardıkları muhteşem şeylerdir”⁹⁵⁹ örneğin “bir kızın bedeninin çürümesini”⁹⁶⁰, “arzu dolu gençliğin solmasını”⁹⁶¹ önler. İşte bu yüzden insan bedeninin aksine “sanat asla çürümez”⁹⁶², yok olmaz. Aksine “saf gün ışığı”⁹⁶³ ve “muhteşem hava”⁹⁶⁴ ile beslenir, “hayat doludur”⁹⁶⁵. Kısacası “İnsanlar Zaman’ın yok edici hükümleraltında yaşarken, Sanat ebediyetin çocuğudur”⁹⁶⁶. İşte Wilde, Sanat’tan anlamayan, “Sanat’ı beğenmeyen insanların bir şairin camdan kalbini kıracağını düşünmektedir”⁹⁶⁷

Böylesine duygulu, duyarlı kişiler– yazar, ressam, müzisyen, düşünür- için sığ insanlar bağnaz toplumu temsil eder. Oscar Wilde felsefeye, edebiyata ve doğaya duyarlı olmanın gerekliliğini “Phédre”⁹⁶⁸ şiirinde ise şu dizelerde belirtir: “Floransa’da Mirandola ile sohbet etmemiş”,⁹⁶⁹ Atina yakınlarındaki Plato’nun okulu “Akademi’nin bulunduğu zeytin yaprakları arasında yürümemiş, akan dereden atlayıp kamış toplamamış, keçi ayaklı Pan’ın tiz sesli kavalını dinlememiş ve

⁹⁵⁶ “Athanasia” şiiri

⁹⁵⁷ “Athanasia” şiiri

⁹⁵⁸ “Athanasia” şiiri

⁹⁵⁹ “Athanasia” şiiri 2. dize, s.87

⁹⁶⁰ “Athanasia” şiiri 3. dize, s.87

⁹⁶¹ “Athanasia” şiiri 4. dize, s.87

⁹⁶² “Athanasia” şiiri

⁹⁶³ “Athanasia” şiiri

⁹⁶⁴ “Athanasia” şiiri

⁹⁶⁵ “Athanasia” şiiri

⁹⁶⁶ “Athanasia” şiiri

⁹⁶⁷ “Sonnet on the Sale by Auction of Keats’ Love Letters” şiiri 6. ve 7. dizeler, s. 139

⁹⁶⁸ “Phédre” şiirinin asıl başlığı “To Sarah Bernhardt”dır.

⁹⁶⁹ “Phédre” şiiri 2. ve 3. dizeler, s.97

Odysseus'un rüyasından uyandığı Phaeacian adasında peri kızlarıyla oynamamış”⁹⁷⁰ “senin gibi Birisi için ortak bir yaşam sürülen bu dünya boş ve sıkıcı görünecektir.”⁹⁷¹ “Güneş açmayan bir gün, kokusuz çirişotlarıyla kaplı baygın kokan meralar, cehennemde öpülecek arzusuz dudaklar”⁹⁷² “tekdüze ve beyhude dünyayı”⁹⁷³ temsil etmektedir. Bu şiirde Wilde, Yunan edebiyatı, felsefesi okumanın, kişinin ufkunu genişleteceğini, hayal gücü kazandıracağını, kişiyi bu “dar dünya”dan kurtaracağını göstermiştir.

Kişiyi dar dünyalardan uzak tutacak, sahip olması gereken diğer önemli değerleri dürüst ve adil olmasıdır. Oscar Wilde'ın önemsendiği Dürüstlük ve adalet kavramlarının İtalya'da var olması o ülkeyi Wilde için “verimli toprak” kılmaktadır. İşte bu sebeple Alp'lere ulaştığında “ruhunda beliren ateşle”⁹⁷⁴ dilinden “İtalya, İtalya'm benim”⁹⁷⁵ sözcüğü dökülür zira “hayatı boyunca bu ülkeyi görme isteğiyle yanıp tutuşmuştur”⁹⁷⁶

Wilde'a göre Roma'da dürüstlüğün ve adaletin oluşu, İtalya'yı farklı kılmaktadır: “her yerde gök mavi-yeşil iken İtalya'da altınla parlatılmıştır.”⁹⁷⁷ “kadın saçı gibi dalgalanan çam ağaçları”,⁹⁷⁸ “güzel kokan orkideleri”,⁹⁷⁹ “denizin köpüren dalgasının çiçek açmış görüntüsü”⁹⁸⁰ ile İtalya Wilde'ın gözlerine ve duyularına hitap etmektedir. İşte Wilde için güzellik kavramı dürüstlük ve adalet kavramlarıyla doğru orantılıdır. “Impression de Voyage” şiirinde gemi ile Yunanistan'a yapılan yolculuk esnasında: Deniz safir renginde, gökyüzü opal taşı

⁹⁷⁰ “Phédre” şiiri 3., 4., 5., 6., 7., 8. dizeler, s.97

⁹⁷¹ “Phédre” şiiri 1. ve 2. dizeler, s. 97

⁹⁷² “Phédre” şiiri 12., 13., 14. dizeler, s.98

⁹⁷³ “Phédre” şiiri 11. dize, s.98

⁹⁷⁴ “Sonnet on Approaching Italy” şiiri

⁹⁷⁵ “Sonnet on Approaching Italy” şiiri

⁹⁷⁶ “Sonnet on Approaching Italy” şiiri

⁹⁷⁷ “Sonnet on Approaching Italy” şiiri

⁹⁷⁸ “Sonnet on Approaching Italy” şiiri

⁹⁷⁹ “Sonnet on Approaching Italy” şiiri

⁹⁸⁰ “Sonnet on Approaching Italy” şiiri

gibi kıpkırmızı iken hasada bırakılan toprak, esen rüzgar, doğuya uzanan mavi memleketler ⁹⁸¹ görülmektedir. Nehiriyle ve zeytin ağaçlarıyla Zakintos, sarp kayalıklarıyla Ithaka, karlı tepesiyle Lycaon, çiçeklerle kaplı tepeleriyle Arcady'yi geçtikten sonra Damlayan su sesi ile kızların kahkaha seslerinden başka sesin olmadığı Yunanistan'a varılır.⁹⁸² Yunanistan'da barış vardır ve oraya yapılan seyahat esnasında gözlenen doğa sakin ve sessizdir. Dolayısıyla doğanın kişide uyandırdığı etki de barış ve huzurdur.

Bu sebeple “yaşamın çok hoş görüldüğü”⁹⁸³ İtalya'nın Cenova şehrinde de zaman Yunanistan'daki “Hellen saatler”⁹⁸⁴ gibi akıp geçmektedir: “gün utansın diye altın bir lamba gibi ıslıl ıslıl, hoş kokulu portakallar”⁹⁸⁵, “pır pır eden kanatları uçmaya yeltenen kuşlar”,⁹⁸⁶ “ağaçlarla çevrili muhteşem körfezdeki kıvrılan dalgalar”,⁹⁸⁷ “Narcissus'un uzanıp baktığı suya yansıyan Ay ışığı”⁹⁸⁸ aydınlık ve güzellik için güneşle yarışmaktadır. Böylesi bir güzelliğe, ne var ki, “acı bir hatıra olarak hafızalara kazınan”⁹⁸⁹ İsa'nın çarmıha gerilişi gölge düşürmektedir: “Meryem'in oğlu İsa katledildi/ Hadi gel ve mezar taşını çiçeklerle süsle”. Wilde'a göre inanç ve dini duygular insanın var olma sebeplerindendir. İşte bu sebeple İsa'nın ölümüne sebep olan çarmıh, Wilde'a göre İsa'ya takılan “taç”⁹⁹⁰ dır zira İsa gaddar insanlar tarafından hunharca katledilse de Tanrı tarafından cennet ile ödüllendirilmiştir. İşte Cenova'da Paskalya haftasına yaraşmayan şey savaş'tır; “askerler ve mızrak”tır.⁹⁹¹

⁹⁸¹ “Impression de Voyage” şiiri

⁹⁸² “Impression de Voyage” şiiri

⁹⁸³ “Sonnet Written in Holy Week at Genoa” şiiri

⁹⁸⁴ “Sonnet Written in Holy Week at Genoa” şiiri

⁹⁸⁵ “Sonnet Written in Holy Week at Genoa” şiiri

⁹⁸⁶ “Sonnet Written in Holy Week at Genoa” şiiri

⁹⁸⁷ “Sonnet Written in Holy Week at Genoa” şiiri

⁹⁸⁸ “Sonnet Written in Holy Week at Genoa” şiiri

⁹⁸⁹ “Sonnet Written in Holy Week at Genoa” şiiri

⁹⁹⁰ “Sonnet Written in Holy Week at Genoa” şiiri

⁹⁹¹ “Sonnet Written in Holy Week at Genoa” şiiri

“İnsan görünümündeki insanlarla karşılaştım”,⁹⁹² “Dünya bir sahnedir lakin oyun kadrosu berbat”⁹⁹³ sözleriyle riyakâr insanları eleştiren Oscar Wilde, “The Theatre at Argos” şiirinde ise dönemini “kapımızda insanlar dileniyor/bu dünya hastalıklar, günahlar ve suçlar ile dolup taşıyor/Tanrı'nın kendisi bile tahtından inmek istemiyor!”⁹⁹⁴ dizeleriyle betimlemektedir. Kötülükler ve uyumsuzluklar o kadar aşırı bir seviyededir ki Wilde’a göre doğa bile kendi içinde uyumsuzdur: “ısırgan otları ve gelincikler birbirine zarar vermektedir”.⁹⁹⁵ İşte Wilde doğadan hareketle insanların içinde saklı olan zarar verme yönünü gösterir. Bu sebeple şöyle der: Roma; “Tanrı’nın ödüllendirdiği, insanların ise mahvettiği” bir şehirdir.⁹⁹⁶

İnsanların içinde saklı olan mahvetme isteği; kıskançlık ve rekabet duygularıyla ortaya çıkmaktadır. Sevgi’nin fazlası, kıskançlık ve rekabet gibi duyguların aşırılığı Yunan tanrıçalarını olduğu gibi (sevdiğine büyü yapmak isteyen Simaetha, yeraltı ve büyücülük tanrıçası Hecate'den yardım istemiştir) insanları da hezeyana sürüklemiştir zira kazanma hırsıyla dolup taşan kişiler hiç düşünmeden hileli yollara – büyücülüğe- başvurmuştur. İşte Wilde bu kazanma hırsını “çocuksu rekabet” olarak nitelemiştir, rekabetin bir hiçlikten başka bir şey olmadığını göstermeye çalışmıştır.

“Endymion (For Music)” şiirinde de Wilde yine benzer temayı işler. Endymion’a aşık kız; “yükselen Ay, hanımefendi, aziz”⁹⁹⁷ dediği Ay’a sevdiğini emanet etmiştir. Ne var ki kış gelmiştir, hava soğuktur, dondurucu bir hava vardır. Artık kuşlar ötmemektedir. Kır ve orman tanrısı Pan kırları terk etmiş, yorgun nergisler solmuştur. Ve hala Endymion dönmemiştir çünkü Ay, kızın elinden

⁹⁹² “Lotus Leaves” şiiri 39. ve 40. dizeler, s.15

⁹⁹³ “Lord Arthur Savile’s Crime” s.

⁹⁹⁴ “The Theatre at Argos” şiiri 12., 13., 14. dizeler, s.22

⁹⁹⁵ “The Theatre at Argos” şiiri 1. dize, s.22

⁹⁹⁶ “Urbs Sacra Aeterna” şiirinde 7. dize, s.22

⁹⁹⁷ “Endymion (For Music)” s.52

sevdiğini büyü ile almıştır. Bu yüzden şiirin sonunda Ay’a “yalancı ay, alçak Ay”⁹⁹⁸ diye seslenir. Aşk’a hile karıştığı için metaforik olarak etrafı sis kaplamıştır, gümüşten otağ yıkılmıştır.

Aşk ve cinsellik Wilde için önemlidir, “Aşk’ın olmadığı yerde rüzgar da kış da serttir”⁹⁹⁹, Aşk’ın olduğu yer ise “bir bahçedir”¹⁰⁰⁰ sevgilinin saçına kendi kokusunu getirir.¹⁰⁰¹ Dudakları acıdan ağlamak için değil öpülmek içindi/... güneşin yaktığı, Boynu beyaz bir yonca gibiydi/...kırmızı dudağı ortadan kesilmiş bir nar gibi kıpkırmızıydı/Yanakları güneşte kalan ham bir şeftalinin güneşte kızardığı gibi kızarırdı/Elleri, o narin beyaz vücudu ise Aşk ve acı için yaratılmıştı/. Bu iki farklı şiirde Aşk ve cinsellik temaları öne çıkmaktadır.

Ne var ki Wilde, Aşk temasını önemse de Aşk’ta masumiyeti daha değerli görmektedir. Aşk’ta önemsedığı masumiyet ise bekâret’tir: “o adamı sevmiyordum, sevgimi içimde senin için sakladım, biliyordum gelmeyecektin bu solgun bekârete son vermek için; çiçek açmayan köpüklerin en güzel çiçeğisin sen”.¹⁰⁰² Bekâret “sevgilinin hazinesidir”¹⁰⁰³, cinselliği yaşamamış sevgililer “Altın Kızdır”,¹⁰⁰⁴ “altın bekar kızdır”¹⁰⁰⁵. Cinselliğin olmadığı aşk “ruhsal aşktır”¹⁰⁰⁶, “Aşk’ın zambağı, saf ve kutsaldır”¹⁰⁰⁷; sevgilisini cesurca aldatan, zina yapan adam ise Tanrı tanımayan ya da putperest gibidir.¹⁰⁰⁸

Vefa duygusu her anlamda bireyin sahip olması gerektiği önemli bir vasıftır. “Serenade” şiirinde Wilde bu vasfa sahip olmayan sevgiliyi şöyle eleştirir: “O

⁹⁹⁸ “Endymion (For Music)” s.53

⁹⁹⁹ “To My Wife: With a Copy of My Poems” şiiri 9. ve 10. dizeler, s.139

¹⁰⁰⁰ “To My Wife: With a Copy of My Poems” şiiri 11. dize, s.139

¹⁰⁰¹ “To My Wife: With a Copy of My Poems” şiiri 7. ve 8. dizeler, s.139

¹⁰⁰² “Charmides” şiiri 446., 447., 448., dizeler, s. 66

¹⁰⁰³ “Charmides” şiiri 349. dize, s.63

¹⁰⁰⁴ “With a Copy of ‘A House of Pomegranates’” şiiri 3. dize, s.141

¹⁰⁰⁵ “With a Copy of ‘A House of Pomegranates’” şiiri 6. dize, s.141

¹⁰⁰⁶ “The New Helen” şiiri 79. dize, s.91

¹⁰⁰⁷ “The New Helen” şiiri 91. dize, s.92

¹⁰⁰⁸ “Charmides” şiiri 253., 254., 255. dizeler, s.60

gelmeyecek, tanırım onu iyi/aldırış etmez yeminlere sevgililerin ettiği/ hem çok güzel hem çok zalim biri için/ adamın biri onun için dese dese/gerçek Aşk bu kadının oynacağı sadece”¹⁰⁰⁹ “La Bella Donna Della Mia Mente” şiirinde ise kendisini terk eden sevdiği kadının peşinde koşmaktan ayakları şişen şiir kişinin dudaklarından şarkı artık dökülmemektedir. Ketenkuşu ve Tarlakuşu’nun Aşk’ın hatrına ötmeye devam etmesi insanda olmayan vefayı göstermektedir. “Aşk evleri” “ıssız”dır. “yağmurun solmuş bir çiçeğin üstüne damladığı” gibi kuşlar solan Aşk için ötsede bir fayda sağlamamaktadır. “O bir kraliçeden ya da bir fahişeden/ ya da gece suya yansıyan Ay ışığından daha güzeldi”¹⁰¹⁰ dizelerinde görüldüğü üzere şiir kişisi için kraliçe, fahişe ve Ay ışığı güzellikte eşit derecededir ve sevgiliden daha az güzeldir. Oscar Wilde’a göre güzellik bakımından soylu bir kraliçe ve sıradan bir fahişe arasında fark yoktur. Wilde, güzel ve estetik olanda ahlâk aramamaktadır. Bir diğer deyişle ahlâk güzellik derecesini etkilememektedir.

Wilde’ın *The Portrait of Mr W.H.* romanında da belirttiği gibi bir sanatçıya sahtecilik yüzünden öfkelenmek etik bir sorunu estetik bir sorunla karıştırmak anlamına gelir. Romanda Cyril Graham teorisini, Shakespeare’in sonelerindeki genç adamın Willie Hughes olduğunu, kanıtlamak için kalemi çok narin ve hünerli Edward Merton adlı genç bir ressamı Willie Hughes’un resmini yaptırır. Amacı teorisinin gerçek olduğuna Erskine’i ikna etmektir. Ne var ki Erskine tesadüfen Cyril Graham’ın bu edebi sahtekârlığını keşfedince birbirlerine ağır laflar ederler ve aralarında korkutucu bir tartışma olur ki ertesi gün Cyril kendini tabancayla öldürür. Sevgili ne kadar güzel olursa olsun vefasız ise o sevgi Wilde’a göre heba olur: “kimse sevenin acısını bilemez/bir delikanlı gibi sevdim/boşuna sevdim, boş yere

¹⁰⁰⁹ “Serenade: (For Music)” şiiri, 9., 10., 11., 12., 13. dizeler, s.127

¹⁰¹⁰ “La Bella Donna Della Mia Mente” şiiri, s.7

sevdim”¹⁰¹¹ . Gerçek Sevgi ise “eski Nil nehrinin hilekâr yılanından”,¹⁰¹² “Hükümdarları sarhoş eden büyülerden”,¹⁰¹³ sahnede yapılan rollerden”¹⁰¹⁴, “sahte tutkulardan”¹⁰¹⁵, arınmış, kurtulmuş olmalıdır.

Wilde’a göre yaşamın esrarı içinde barındırdığı zıtlıklardadır. Yani hayatta salt iyi ya da salt kötü veyahut salt güzel ya da salt çirkin yoktur, zıtlıklar girift haldedir: “Hassas Kış Mayıs’ın göğsünü bıçaklar/Mayıs’ın açan kırmızı gülü ise Kış’ın ayazını parçalar”¹⁰¹⁶ , “doğada hiçbir şey kaybolmaz, her şey Ölüm’ün nefretine rağmen yaşar”¹⁰¹⁷ , “Evren bizim ölümsüzlüğümüz olacak”¹⁰¹⁸ Bu iki şiirde geçen mevsimler, ilerleyen zaman anlatılmaktadır. Görüleceği gibi mevsimler de birbirine zıttır. Hem mevsimler hem ölüm kin duygusuyla dolu insanları temsil etmektedir.

Diğer bir zıtlık “In the Forest” şiirinde “alacakaranlık bir orman” ile “gün doğmuş ovalar” arasındadır. Aydınlık olmasına rağmen Güneşli ovalar aldatıcıdır çünkü kandırıcı, İkiyüzlü, hilekâr insanları temsil eden Pan; “fundalıkları şarkı söyleyerek atlamakta,/ Gölgesi de kendisiyle bir dans etmekte”dir¹⁰¹⁹. Şiir kişisi, “hangisini takip etmeliyim bilmiyorum/ gölgesini mi şarkısını mı?/ Ah avcı, onun gölgesi beni tuzağa düşürdü/ Ah bülbül, şarkısı beni gafil avladı/ Onu boşuna takip etmişim müzik ve delilikle çılgın bi halde”¹⁰²⁰ diye hayıflanmaktadır. Pan kurnaz insanları, şiir kişisi ise iyi saf, iyi niyetli insanları temsil etmektedir. Dürüst insanların ikiyüzlü insanlar yüzünden ‘karanlığa sürüklenişi’, zor durumda kalışı bu zıtlıklar yoluyla ele alınmıştır.

¹⁰¹¹ “Serenade: (For Music)” şiiri 14., 15., 16. dizeler.

¹⁰¹² “Camma” şiiri

¹⁰¹³ “Camma” şiiri

¹⁰¹⁴ “Camma” şiiri

¹⁰¹⁵ “Camma” şiiri

¹⁰¹⁶ “Her Voice” şiiri 31. ve 32. dizeleri, s.105

¹⁰¹⁷ “Panthea” şiiri 114. dize, s.95

¹⁰¹⁸ “Panthea” şiiri 180. dize, s.97

¹⁰¹⁹ “In the Forest” şiiri 5. Ve 6. Dizeler, s.142

¹⁰²⁰ “In the Forest” şiiri 7., 8., 9., 10., 11. dizeleri, s.142

Öyleyse iki ayrı insan profili yani insanların farklı karakterlerde olabileceği “güneşin iki yüzü”,¹⁰²¹ dürüst ile hilekâr insanların arasındaki fark ise “Tilkilerin her zaman saklanacağı bir delik, her kuşun sığınacağı bir yuvası olmuştur”¹⁰²² dizesinde görülür. Her tür insanın sığınacağı bir limanı varken Wilde, tarlanın ortasında kalan ekinler¹⁰²³ gibidir. Kendisini tarlada vakti zamanında ekilmiş, büyümüş ama biçilmeyen, unutulmuş ekinlerle¹⁰²⁴ özdeşleştirmektedir.

Oscar Wilde riyakâr insan tipini “Chorus of Cloud-Maidens” şiirinde sonsuza kadar havada süzülen/ çiğ tanesi gibi, çevik vücutlarıyla, ve güzel¹⁰²⁵ bulut kadınlar, sirenler ile ele alır. Şiirin ilk bölümünde Bakire bulutlar güzel ve esnek vücutlarıyla bir su damlası olup havada süzülürken,¹⁰²⁶ sulak mısır tarlaları hasat doluyken,¹⁰²⁷ nehirlerde su perilerinin hafif sesleri ve deniz dalgalarının şarkıları yankılanırken,¹⁰²⁸ Güneş etrafına ışığını saçmaktan asla yorulmazken,¹⁰²⁹ bir anda Sirenlerin çağılayan nehirde ve muhteşem okyanusta belirmesiyle tüm güzellikler son bulacaktır. İşte bu sebeple şiir kişisi çam ağaçlarıyla kaplı dağlara, tepelere çıkalım, kendimize bir güvenli kule bulalım, ve sisin kurduğu pusudan kurtulalım, gözümüz alabildiğince memlekete doya doya bakalım der. Bakire bulutlar Atina'ya sağanak yağış getirir. Şiir kişisi artık Atina'da kalmak istemez. Kekrops'un kral olduğu, haysiyetin ve sukunetin hakim olduğu Attika'ya göç etmek ister. Bu şiir ile güzel olan bir şeyin kötü olabileceği, katıksız saflığın, güzelliğin mümkün olmadığı, bu yüzden güzel kadınlara karşı tedbirli, uyanık olmanın önemi vurgulanmıştır.

¹⁰²¹ “Urbs Sacra Aeterna” şiiri 10. dize, s.22

¹⁰²² “Sonnet on Hearing the Dies Irae Sung in the Sistine Chapel” şiiri

¹⁰²³ “Sonnet on Hearing the Dies Irae Sung in the Sistine Chapel” şiiri

¹⁰²⁴ “Sonnet on Hearing the Dies Irae Sung in the Sistine Chapel” şiiri

¹⁰²⁵ “Chorus of Cloud-Maidens” şiiri 1. ve 2. dizeleri, s.1

¹⁰²⁶ “Chorus of Cloud-Maidens” şiiri 1. ve 2. dizeleri, s.1

¹⁰²⁷ “Chorus of Cloud-Maidens” şiiri 8. dize, s.1

¹⁰²⁸ “Chorus of Cloud-Maidens” şiiri 9. ve 10. dizeler, s.1

¹⁰²⁹ “Chorus of Cloud-Maidens” şiiri 11. ve 12. dizeleri, s.1

“Chanson” şiirinde zıtlıkların Aşk’ta nasıl var olabileceği gösterilmiştir: “Altın yüzük” ve “süt kadar beyaz kuğu”, Bahçesinde beyaz güllerin olduğu “Fildişinden Ev”, “mersin ağacı”, “yaseminler” ile “kendirden urgan”, beyaz “ağıotu”, “selvi”, “sedef otu”, “biberiye” kıyaslanmıştır. İlk grup sevgiliye ait iken ikinci grup şiir kişisine düşen paydır. Ne var ki üç sevgiliyi aynı anda elinde tutan/kandıran kadın için ölmüş bir adam yeşil çimlerde yatarken, şiir kişisi kumda başında zambak çiçeğiyle süslü şapkasıyla üç adım atmıştır. Bu dünyada güzellikler sevgiliyi sarsa da, ona aitmiş gibi görünse de asıl güzelliğe şiir kişisi sahiptir. Kendirden urgan ile aşkı uğruna canına kıyan adam gerçek güzellik, cennet, ile ödüllendirilir. Dolayısıyla asıl kazanan şiir kişisidir. Aşk’ı ve sevgiyi heba eden kadındır çünkü Aşk’a, onu seven adama dürüst, vefalı değildir. İşte bu yüzden Şiirin başlığı “Chanson”, şiir kişisi için söylenmelidir çünkü Aşk’ı hak eden şiir kişisidir.

Oscar Wilde hayatın gerçeğini çözebilmiş bir yazardır ve “The Dole of the King’s Daughter” şiirinde zıtlıklar yoluyla bu gerçeği şöyle ele almıştır: ne kadar haşmetli, güzel, yakışıklı olursa olsun böyle yüce insanlar da bir gün ölümle yüzleşecektir zira Sazlıklar arasında öldürülüp atılan yakışıklı şövalye şimdi yağsız sıska balıkların yemi olmuştur.¹⁰³⁰ Yaşarken “Durgun suya yansıyan yedi yıldız gibi” yedi günah işleyen Kral’ın kızı bir gün onu seven adam tarafından öldürülür. Bu adamın ilk ve son günahı olsa da nihayetinde bir cana kıymıştır. Ölüm gerçeği; “Çıplak ölümlerin yanında duran gece kadar karanlık kuzgunlar”, “gökyüzünde Ay’ın olmaması,” “kasvetli porsuk ağacının yanına kazılan mezar”, “kıyafetlerdeki kırmızı lekeler”, “nehirin suyuna kanın karışması” dizelerinde vurgulanmıştır. Bu sevgililer cinselliği yaşamış çiftlerdir zira kızın “ayağına serilmiş güller kadar kırmızı alev rengi saçları” ile, göğsüyle korsesinin arasında sakladığı kırmızı gülleri” vardır. Ne

¹⁰³⁰ “The Dole of the King’s Daughter” s.9-10

var ki kırmızı Aşk ve cinselliğin olduğu kadar ölümün de rengidir: “Kızın eli kana bulandı/Beyaz zambaklar neden kırmızı lekeli?/nehirin kumunda neden kan var?”

Sevgi dolu bir insanın, sevdiği kişi uğruna, sevdası için kendini ya da başka bir insanı öldürebilmesi, insanın karşıt duyguları içinde barındırdığını gösterir. “Salomé” oyununda Beatrice gibi Roma bölgesinin Prensesi Salomé’nın de içinde karşıt duyguları barındırdığını görmek mümkündür. Oyun Antik Roma- Judea bölgesinde, dörtler erki Herod’un sarayında geçmektedir. Prenses Salomé kâhin Jokanaan’ın önce sesine ilgi duyar; “ne kadar tuhaf bir ses, onunla konuşmalıyım”¹⁰³¹ der. Sonra Jokanaan’ı çok güzel hayal eder: “fildişi rengi zarif bir heykel gibi. gümüş rengi bir heykel gibi. ay kadar namuslu olduğuna eminim. Ayışığı gibi parlak. Teni de fildişi gibi mükemmel olmalı. Ona daha da yakından bakmalıyım”¹⁰³² der. Hâlbuki Jokanaan’a yakından bakınca görür ki “vücudu bir cüzzamlının vücudu kadar iğrenç”¹⁰³³ “saçları toprak ve çamurla kaplı, berbattır”¹⁰³⁴ Yine de Salomé, Jokanaan’ın saçına dokunmak, dudağından öpmek ister. O vakit en başından beri Salomé’ya aşık genç Suriyeli kendini öldürür. Asker, Salomé’ya, “Prenses, genç kaptan kendini öldürdü”¹⁰³⁵ dediğinde bile Salomé hiç aldırış etmemekte, onu duymamakta, “Jokanaan, izin ver, dudağından öpeyim”¹⁰³⁶ demektedir ısrarla. Jokanaan ise Salomé’nın annesi Herodias’ın ne kadar alçak bir kadın olduğunu, paraya altına, gümüşe, ipek kumaşlara kendini sattığını, encest ilişkiye girdiğini¹⁰³⁷ söylese de, Salomé’yı “zinanın kızı, seni tek bir şey kurtarabilir, işte O. Git O’nu bul. Seni lanetli! Encest ilişkiye girmiş annenin kızı, lanetlisin sen”

¹⁰³¹ “Salomé” s.408

¹⁰³² “Salomé” “he is like a thin ivory statue. He is like an image of silver. I am sure he is chaste as the moon is. He is like a moonbeam, like a shaft of silver. His flesh must be cool like ivory. I would look closer at him” s.410

¹⁰³³ s.411

¹⁰³⁴ s.411

¹⁰³⁵ s.411

¹⁰³⁶ “Salomé” s..411

¹⁰³⁷ “Salomé”

[...] ¹⁰³⁸ dese de Salomé, Jokanaan'ı öpmeye odaklanmıştı. Ne var ki Jokanaan buna izin vermez. Salomé'nin eline güç geçtiğinde ise Salomé'nin tek isteği Jokanaan'ın kellesidir zira Salomé intikâm ateşi ile yanıp tutuşmaktadır. İçindeki kini ve nefreti şu sözlerinden anlaşılmaktadır: “Sen beni geri çevirdin. Bana kötü sözler sarf ettin. Bana fahişeymişim gibi davrandın.” ¹⁰³⁹

Herod, Salomé için “canavar, senin kızın, tamamen bir canavar. Yaptığı bir cürüm. Bilinmeyen bir tanrı'ya karşı büyük günah işledi.” ¹⁰⁴⁰ dese de Herodias kızının arkasındadır. Salomé ise isteğine kavuşmuştur: “Ah! Jokanaan senin ağzını öpüyorum işte. Senin ağzını öpüyorum işte. Dudaklarında acı bir tat var ama. Bu yoksa kanın tadı mı? belki de aşkın tadıdır. Derler ki aşkın da tadı acıdır. Ama neyin tadı bu? Neyin? Jokanaan senin ağzını öptüm işte” ¹⁰⁴¹ diye zevkten dört köşe iken Herod, Salomé'nin öldürülmesini emreder ve askerlerin Salomé'ya doğru koşmaları ve Salomé'ya zırhlarıyla eziyet etmeleri ile oyun biter.

Bu oyunda sevgi dolu insanların bir noktada acımasız ve zalim olabileceği görülüyor. Herod da, oyunun sonunda Salomé'nin öldürülmesini emreder zira o da Salomé'yı en başından beri sevmekteydi. Bu oyunda sevmenin ve öldürmenin bir bütün olduğu, iyinin ve kötünün iç içe geçtiğini, birbirinden ayırt edilemediği açıktır. Oyunda üçüncü Yahudi'nin dediği gibi: “Tanrı'nın iyi olanın içinde olduğu gibi şeytani olanın içinde de vardır.” ¹⁰⁴²

Oscar Wilde, karşıt duyguların ve davranışların insanoğlunun bir parçası olduğunu savunur. Hatta sadece insanoğlunda değil evrendeki herşeyde, hatta evrenin bile karşıtlıklardan meydana geldiğine inanır. Oscar Wilde'a göre sırf iyi ya

¹⁰³⁸ “Salomé” “daughter of adultery, there is but one who can save thee, it is He of whom I spake. Go seek Him[...] Cursed be thou! Daughter of an incestuous mother, be thou accursed!” s.411

¹⁰³⁹

¹⁰⁴⁰ “Salomé” s.424.

¹⁰⁴¹ “Salomé” s.424.

¹⁰⁴² “Salomé” “God is in what is evil, even as He is in what is good” s.413

da sırf kötü, sırf beyaz ya da sırf kara yoktur. İyiye kötü, beyazı kara meydana getirmektedir. İnsan için ise ne tamamen iyi ne de tamamen kötüdür denilebilir.

Antik Yunanistan’da Thebai bölgesinde, çölde geçen “La Sainte Courtisane” (Kutsal Fahişe) oyununda Myrrhina güzel bir kadındır. Oradaki kişilerce ya “kral’ın kızı” ya da “tanrılardan biri” olduğuna inanılsa da aslında “günahlarından tövbe eden, Tanrı’dan af dileyen” bir fahişedir. Myrrhina, kendisinin güzelliğine vurulan kralların nasıl günah işlediklerini, nasıl alçaldıklarını Honorius’a anlatır ve Honorius’ı baştan çıkarır. Oyunda görüleceği üzere Hieropolis Kralı hem hırsız hem rahiptir. Myrrhina, Prensi kölesi yaparken, Prens kölesini lord yapar. Hayatta iyi/olumlu bir durum giderek daha iyi, ya da kötü giderek daha kötü bir hâl almamaktadır. İyinin daha iyisi kötü bir şeyi, kötünün daha kötüsü ise iyi bir şeyi temsil edebilir. Kısaca şartlar durumları değiştirebilmektedir.

Oyunun sonunda Honorius “neden beni baştan çıkardın?”¹⁰⁴³ diye sorduğunda, Myrrhina: “Günahı boyalı maskesiyle, Ölümü Utanç’ın giysisinde görebilesin diye”¹⁰⁴⁴ der. Kısaca oyunda hayatın tek bir renkten ya da tek bir doğrudan oluşmadığını görüyoruz. Hayat ne bütünüyle kötü, olumsuz ne de tamamen iyi ve yücedir. Hayatta zıtlıklar girift bir hâlde bir bütün oluşturmakta, karmaşık bir bütünlüğü yansıtmaktadır.

Oscar Wilde, zıtlıkların birbirini tamamladığını, birbirinden ayrı tutulamayacağını, hayatın gizeminin ise burada saklı olduğunu göstermektedir. Bu gizemi çözebilen kişi hayatın gerçeğine ulaşmıştır. İşte bu yüzden kızın “gözyaşının ve kederinden, yayından çıkan ok teselliye şarkılarda bulur”¹⁰⁴⁵ İnsanoğlu sonsuza kadar acısını taze tutamaz ya da mutlu kalamaz. Bu dünyada keder de sevinç te insan

¹⁰⁴³ “La Sainte Courtisane” s.534

¹⁰⁴⁴ “La Sainte Courtisane” s.534

¹⁰⁴⁵ “Lamentation” şiiri 32., 33., ve 34. dizeler, s.12

içindir. Bu gerçeği Wilde “The Artist” adlı düzyazı şiirinde şöyle hikâyeleştirir: adam “hayatında en çok sevdiği varlığın mezarına koymak için kendi elleriyle model verip yaptığı”¹⁰⁴⁶ Ebediyete kadar Sürecek Keder heykelini kocaman bir fırına atar, eritir ve bu heykelin tuncundan Bir An Sürecek Zevk’in heykelini yaratır.¹⁰⁴⁷ . Bu düzyazı şiirde adam insanın asla ölmeyecek sevgisini, ebediyete kadar sürecek kederini simgelemesi için kendi yaptığı heykeli hayatta en çok sevdiği varlığın mezarına koymuştur. Ne var ki bir akşam ruhu Bir An Sürecek Zevk’in heykelini yapma arzusuyla dolunca kederini temsil eden heykelden vazgeçmiştir.¹⁰⁴⁸

Bu şiirlerden açıkça anlaşılacağı üzere hayat inişli çıkışlı uzun bir yoldur. Hayat; Keder-sevinç, zevk-acı tezatlıkları gibi doğum-ölüm gerçeğini de içinde barındırır: “ben önce serpilmeliydim sonra küçülmeliydim/ önce altından giydiğim kıyafetimi gri bir kefenle değiştirmeliydim/senin gönlün olsun diye çektiğim acıları parlak ip ile ağ gibi ördüm, ki her ilmeği boşa harcadığım bir gün”¹⁰⁴⁹

“By the Arno” şiirinde gece-gündüz zıtlığından hareketle kötülük-iyilik, ölüm-yaşam karşılaştırılmıştır. Ve bu kavramların birbiriyle iç içe geçtiği, birini diğerinden ayrı düşünmenin mümkün olmadığı görülüyor. Bu zıt kavramların birbirini kapsadığı gösterilmektedir. Gecenin gri gölgesi Floransa’nın üstünü bir örtü gibi kaplarken, Doğan yeni güneş duvara artmış yeşil ağacı kıpkırmızı yapmaktadır. Tepedeki çiğ ve çiçekler parlarken, çekirge zıplarken, Attika şarkısı hala kulaklardadır. Yapraklar hafif rüzgârla kımıldarken, badem ağacı kokan vadide yalnız bülbülün sesi duyulmaktadır. Gecenin zifiri karanlığından doğan ay tıpkı güneş gibi ışıltı saçmaktadır. Karanlığı kavrayıp parçalamak için doğan güneş gökyüzüne doğru hızla tırmanmaktadır. Aşk uğruna şarkı söyleyen Bülbülün

¹⁰⁴⁶ “The Artist” düzyazı şiiri

¹⁰⁴⁷ “The Artist” düzyazı şiiri

¹⁰⁴⁸ “The Artist” düzyazı şiiri

¹⁰⁴⁹ “Apologia” şiiri 1., 2., 3., 4. dizeler, s.102

ölmemesi için güneşin doğması gerekmektedir. Güneş ve bülbül umudu, yaşamı; gece ise ölümü temsil etmektedir. Güneş ve Ay'ın saçtığı ışık umudu temsil etmektedir.

Birey olmanın gereklerinden biri, hiç kuşkusuz, geleceğe umutla bakabilmektir, “bu çorak topraklardan durmadan meyve ve ekin toplamaya”¹⁰⁵⁰ çalışmaktır. Şiirde bir umutla denize son kez atılan delik ve yırtık ağ, “ışkence dolu geçmişi”¹⁰⁵¹ “acı dolu bir hayatı”¹⁰⁵² temsil etmektedir. Oscar Wilde’ın başlığa da adını verdiği “yeni bir yaşam” beklenilmeyen bir anda beliren “ani bir görkemdir, şereftir”¹⁰⁵³ Bu ihtişam “ışkence dolu geçmişinin karanlık sularından”¹⁰⁵⁴ umutsuzluk anında belirir.

Zor ve/ya kötü bir durumda dahi bir umut görebilen insan hayatı tüm gerçekleriyle kucaklayabilmiş bir insandır. “From Spring Days to Winter” şiirinde “Ah, Aşk! Ah, Aşk! öldürüldün Zalimce / kanadı kırık güvercini koydum ayağının dibine /Sadık güvercin sadık güvercin tekrar gelecek geriye” dizeleri ölen Aşk'ın yanı başında bekleyen vefalı kuğu, sevginin ne kadar yüce olduğunu göstermektedir. Ve hiç kuşkusuz Aşk'ta vefa duygusunun gerekli olduğunu da vurgulamaktadır.

Oscar Wilde'ın sekiz yaşında ölen kız kardeşi Isola için yazdığı “Requiescat” şiirinde küçük kızın ölü bedenini doğa kucaklamıştır. Doğa Isola'nın bedenine karşı duyarlıdır çünkü Kış mevsimine rağmen onun yattığı toprakta papatyalar açmıştır. Ölüm kar kadar soğuk olsa da papatyaların açması yine umudu göstermektedir. Küçük kız ölmüş olsa da açan papatyaları hissedebilmekte, çalan lirleri, söylenen soneleri duyabilmektedir. Doğa ile birey arasındaki bu uyumu “The Grave of

¹⁰⁵⁰ “Vita Nuova” şiiri 7. ve 8. dizeler, s.25

¹⁰⁵¹ “Vita Nuova” şiiri 13. dize, s.25

¹⁰⁵² “Vita Nuova” şiiri 6. dize, s.25

¹⁰⁵³ “Vita Nuova” şiiri 12. dize, s.25

¹⁰⁵⁴ “Vita Nuova” şiiri 13. dize, s.25

Shelley” şiirinde Wilde şöyle genişletir: “yeryüzünün rahminde dinlenmek ne kadar tatlı/ebedi uykunun muhteşem anası/rahatsız bir mezardan senin için daha tatlı”¹⁰⁵⁵ işte Wilde’a göre doğa insanları kucaklayan, saran bir anne gibidir, şefkatlidir, duyarlıdır.

“Magdalen Walks” şiirinde ise doğada hissedilen uyanış bir çocuğun annesine hayranlığı, düşkünlüğü kadar derindir adeta: “küçük beyaz bulutlar gökyüzünde koşmakta, topraklar Mart’ın sarı çiçekleriyle donanmış, fulyalar açmış, ağaçlar ise kuşun konup uçuşuyla sallanmaktadır. sabahın meltemi hoş bir koku, nemli çimenlerin kokusunu, getirir. Bahar geldi diye neşeyle öten kuşlar, ağaçların dallarından dallarına zıplamaktadır. pembe gül tomurcuk açmış, çınar ağacı çam ağacına Sevgi’nin hikâyelerini fısıldamaktadır. Açan gökkuşağı ise güvercinin göğsü gibi parıldarken çimenlerde uyanan tarlakuşları gezinmektedir.”¹⁰⁵⁶ Wilde’a göre gerçek birey “küçük açan sarı bir fulyayı uzaklardan fark eden kelebek”¹⁰⁵⁷ gibi hassas, duyarlı olmak zorundadır.

Wilde’ın şiirlerinde doğaya duyarlı olmak, Tanrı’ya ulaşmanın yoludur: “Bazı Tanrılar bu çirişotuna gizlenmiş uyuyor...dur bak Yapraklar kımıldıyor: biraz daha seyredelim”¹⁰⁵⁸ “The Burden of Itys” şiirinde Oscar Wilde İngiltere ile İtalya’yı karşılaştırmış, “Thames Nehri Roma’dan daha kutsal” diyerek İngiltere’yi İtalya’ya kıyasla daha tapılacak bir ülke olarak görmektedir. İngiltere’nin dini önemini doğayı gözlemleyerek bulmuştur. Bir diğer ifadeyle Tanrı sadece soluk benizli rahibin altın yaldızlı kolluğunda değil doğada da görülebilmektedir: ormanda açan çançiçekleri ve çayırın içinde açmış beyaz dağlaleleri arasındaki mor laleler denizin dalgaları gibidir, zambağın tozunu taşıyan mor benekli kelebek Hristiyan prensleri gibidir,

¹⁰⁵⁵ “The Grave of Shelley” şiiri 9., 10., 11. dizeler, s.28

¹⁰⁵⁶ “Magdalen Walks” şiiri 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 10., 13., 16., 17. dizeler, s.40-41

¹⁰⁵⁷ “The Burden of Itys” şiiri 97. ve 98. dizeler, s.44

¹⁰⁵⁸ “Santa Decca” şiiri 11. ve 13., 14. dizeler, s.29

güneşli havada gölde gözlerini kapatarak güneşin tadını çıkaran, yeşil ve altın rengi pullarıyla turnabalığı bir piskopos gibi gösterişlidir.

Görülüyor ki doğada yaşayan canlılar dini inanç açısından önemli bir yere sahiptir çünkü Wilde'a göre dine ulaşmak için birer yoldur. Hayat ise bencil, duyarsız insanların elinde çetin bir mücadeledir, adeta “karanlık denizde açılan büyük gemilerin hırçın dalgalara, sarp kayalıklara karşı direnişidir”¹⁰⁵⁹ İnsanların geleceğe umutla bakması ise dini inanç ile mümkündür. İnançsız insanları “sakallı barbarlar”¹⁰⁶⁰ olarak nitelendiren Oscar Wilde'ın eserlerinde genel olarak dini inancın önemi vurgulanmıştır. “San Miniato” şiirinde dini inancın ve inanma ihtiyacının önemi görülmektedir. Oscar Wilde bu dünya ile cenneti kıyaslamaktadır. İnsanoğlunun ayıpları ve günahları bu dünyayı; kilise, Meryem Ana, Hz. İsa ise ölümden sonraki yaşamı, cenneti, temsil etmektedir. Şiir kişisi bir zamanlar Angel Painter'ın da ayak bastığı bu kiliseye, şiirin başlığı olan bu San Miniato Tepesindeki Tanrı'nın kutsal evine, San Miniato al Monte romanesk kilisesine, ulaşmak için bütün dağı tırmanmıştır ve oradan manzara adeta önüne serilmiş cennet gibidir. On beşinci yüzyılda Fra Angelico olarak tanınan bu ressam bu kiliseyi süslemesi sonucunda bir sanat eseri yaratırken, Oscar Wilde bu kiliseyi sanat eseri olmasının yanı sıra dini açıdan önemli görmüştür. Aynı bina bir zamanlar bir kişi için sanat eseri olarak önemliyken, şimdi bir başka kişi için manevi bir ehemmiyete sahiptir. Zaman içinde anlamların ve önemlerin değişeceği vurgulanmaktadır. Şiir kişisi ayıplarının ve günahlarının bilincinde, bu dünyadan bezmiş, yaşam sevincinin temsili olan şarkı söylemek için dahi çok üzgündür. Ay'a taht kurmuş Zarafet kraliçesi Meryem'in yüzünü ölmeden önce görmek için yanıp tutuşmaktadır.

¹⁰⁵⁹ “The Grave of Shelley” şiiri 13. ve 14. dizeler, s.28

¹⁰⁶⁰ “Urbs Sacra Aeterna” şiiri, 5. dize, s.22

Tanrı, bu dünyada Meryem Ana'ya acı ve ızdırap dolu bir yaşam sunmuş olsa da çektiği acı ve ıstıraplar onu cennet ile ödüllendirmiştir. İnsanoğlu ise bu dünyada Aşk ve hırs ile taçlandırılmış. Ne var ki doğan her yeni Güneş Aşk ve hırs ile yaşayan insanoğlunun günahlarını ve ayıplarını dünyaya göstermektedir. Hayatın gizemi ise işte bu tezatlıkta saklıdır.

“Rome Unvisited” şiirinde Roma'ya giden “yokuş ve uzun yol” “Kutsal Roma”nın “ulu caddesi”ne çıkacağı için şiir kişisi bu yolculuğu “hac ziyareti” olarak görmektedir çünkü Vatikan'daki Hristiyanlığın en büyük kilisesi olan “Aziz Petrus Bazilikası”nı görecektir. “Kuzey’in kasvetli şehirlerinden” “güneye” “İtalya’nın dağlarına” yönelmek, sabahın sisi ve parıltısı içinde Apenin Dağlarından doğan Tiber nehrinden “Fiesole’a varıp orada tekrar diz çökmek”, şiir kişisi için büyük mutluluktur. Kuzey denizlerinden başlayan haç, harikulade tapınağı ve cennetin anahtarına sahip Tanrı’nın saltanatını tek başına aramanın verdiği mutluluktur. Şiir kişisi Hayatı “onurlu bir yarış” olarak görmektedir. Elinde yanan meşale ile, yüzünü gizleyen Tanrı’yı o ulu adı ile çağırarak, bulmak için koşmaktadır. “Sakallı barbarlar”¹⁰⁶¹, “güç peşinde uçan kartallar”¹⁰⁶² olarak nitelendirdiği inançsız, yobaz, savaşçı insanlara rağmen Roma’nın şanının hâlen sürüyor olması ise “O Aziz İnsanın, Tanrı’nın kilisesinde hapsolmuş çobanın, önünde diz çöken hacıların”¹⁰⁶³, İnançlı insanların, ve asil kraliçe soyundan gelen laik insanların sayesinde¹⁰⁶⁴.

Roma gibi İngiltere de asil ve laik lideri, özgürlük ve demokrasi yanlısı Cromwell başta iken “İngiltere üç imparatorluğu elinde tutmuştur”¹⁰⁶⁵ Ne var ki “Koca deniz aslanı İngiltere şimdi İngiltereye sadık olmayan vurdumduymaz

¹⁰⁶¹ “Urbs Sacra Aeterna” şiiri 5. dize, s.22

¹⁰⁶² “Urbs Sacra Aeterna” şiiri 9. ve 10. dizeler, s.22

¹⁰⁶³ “Urbs Sacra Aeterna” şiiri

¹⁰⁶⁴ “Urbs Sacra Aeterna” şiiri

¹⁰⁶⁵ “To Milton” şiiri

demagoglarla yönetilmektedir”¹⁰⁶⁶. Şanlı İngiltere’nin Muhteşem alev kırmızısı dünyası bir küle dönüşmüş,¹⁰⁶⁷ “Yaşadığımız yer artık sıradan bir killi kum, bütün gücümüzü ve ihtişamımızı bu kumda nafile bişeyler aramakla geçiriyoruz”¹⁰⁶⁸ der Wilde. Wilde’a göre İngiltere’nin eski görkemi Milton’ın dönemidir. Bu sebeple şiire “Milton! Senin devrin geçti sanırım”¹⁰⁶⁹ diyerek başlar.

İngiltere’nin sönen ihtişamını Wilde, “Akıllı Aşık” şiirinde şöyle ele alır: “sık sık ayak bastım Castaly vadilerine /halka birşey ifade etmeyen kamışların çıkardığı orman müziğinin tatlı notalarını duydum/o denize sık sık indirdik gemilerimizi /ki orada saltanatını sürerdi dokuz ilham perisi /bedava sürdük sabanlarımızı /yükledik malları gemilerimize”¹⁰⁷⁰

Wilde, bu şiirde geçmişte İngilizlerin Yeni Zelanda’yı güzel olduğu kadar verimli bulduğu için o topraklarda ekonomik kazanç sağlamış olmasını ele alır. “Denizlerin aslanı, güçlü”¹⁰⁷¹, “şövalye ülkesi”¹⁰⁷² İngiltere’de “özgürlük Milton’ın sönük mezarını aydınlatırken”¹⁰⁷³, şimdi “Thames nehri donuk ve cansızdır/nehirde rüzgarlar soğuk ve keskindir”¹⁰⁷⁴, artık “hiçbir çoban mutlu değildir”¹⁰⁷⁵, eskiden olduğu gibi “defne ağaçlarının yapraklarının arasından koyunlar görünmemektedir”¹⁰⁷⁶, “kaval seslerinin yerini güçlü trampet sesleri almıştır”¹⁰⁷⁷ İngiltere eski hayatının “nağmelerinden yoksun”dur¹⁰⁷⁸ Kısacası İngiltere, eski gücünü, ihtişamını, doğadaki ve yaşamdaki uyumunu kaybetmiştir.

¹⁰⁶⁶ “To Milton” şiiri

¹⁰⁶⁷ “To Milton” şiiri

¹⁰⁶⁸ “To Milton” şiiri

¹⁰⁶⁹ “To Milton” şiiri

¹⁰⁷⁰ “Amor Intellectualis” şiiri

¹⁰⁷¹ “Pan: Double Villanelle” şiiri

¹⁰⁷² “Pan: Double Villanelle” şiiri

¹⁰⁷³ “Pan: Double Villanelle” şiiri

¹⁰⁷⁴ “Pan: Double Villanelle” şiiri

¹⁰⁷⁵ “Pan: Double Villanelle” şiiri

¹⁰⁷⁶ “Pan: Double Villanelle” şiiri

¹⁰⁷⁷ “Pan: Double Villanelle” şiiri

¹⁰⁷⁸ “Pan: Double Villanelle” şiiri

Önceleri bir “kaya parçası”nın şimdi “mezar taşı”¹⁰⁷⁹ olması Yaşamın bir diğer esrarını, hayatta hiçbir şeyin aynı kalmayacağını, yani değişimin kaçınılmazlığını gösterir. Bu gerçeği Wilde bir başka şiirinin dizelerinde gösterir: “hiç bir şair sonsuza kadar zeytin dalıyla taçlandırılmıyor/mutlu şarkılarını söyleyemiyor ya da trajedilerini yazamıyor”¹⁰⁸⁰

Wilde’in “insana memleketini unutturacak”¹⁰⁸¹ dediği, “Kutsal Şehir”¹⁰⁸² olarak gördüğü Ravenna’da da “kavgaların yorgun dünyası”¹⁰⁸³ olarak adlandırdığı savaş çıkmıştır, “hayat ve sevgi yeni iken insanlar hayattan koparılmıştır”¹⁰⁸⁴ Ne var ki yorgun günler, karlı geceler Sevgi’ye bir zarar verememekte, Sevgi’yi öldürememektedir. İşte Wilde’in sevgi dolu insanlara beslediği ümit “karanlık geceyi aydınlatan ay ışığı”¹⁰⁸⁵ gibidir. Bu yüzden Wilde şöyle söyler: “benden kimsenin koparıp alamayacağı bir şeye sahibim/Sevgim ve yıldızların o göz kamaştıran güzelliği”¹⁰⁸⁶

Hayat devam ettiği sürece herşey gibi din de değişecektir. Hz. İsa’dan sonra Hz. Muhammet’in gelmesi,¹⁰⁸⁷ Yaşam devam ettiği sürece inançların da devam edeceğini göstermektedir. “Yıldızsız geceler”¹⁰⁸⁸ İsa’nın yokluğunu, o devrin kapandığını, yeni ay hilâl¹⁰⁸⁹ ise Müslümanlığın doğuşunu simgeler. Öyleyse dinler arasında farklılıklar olsa da dünya döndükçe inançların süreceleceği vurgulanmıştır çünkü insanlar içinde bir şeye inanma ihtiyacını taşıyan varlıklardır.

¹⁰⁷⁹ “Sonnet on the Massacre of the Christians in Bulgaria” şiiri 2. dize, s.23

¹⁰⁸⁰ “The Theatre at Argos” şiiri 2. ve 3. dizeler, s.22

¹⁰⁸¹ “Ravenna” şiiri

¹⁰⁸² “Ravenna” şiiri

¹⁰⁸³ “Ravenna” şiiri

¹⁰⁸⁴ “Ravenna” şiiri

¹⁰⁸⁵ “Ravenna” şiiri 330. dize, s.40

¹⁰⁸⁶ “At Verona” şiiri 13. ve 14. dizeler, s.30

¹⁰⁸⁷ “Sonnet on the Massacre of the Christians in Bulgaria” şiiri 14. dize, s.23

¹⁰⁸⁸ “Sonnet on the Massacre of the Christians in Bulgaria” şiiri 10. dize, s.23

¹⁰⁸⁹ “Sonnet on the Massacre of the Christians in Bulgaria” şiiri 11. dize, s.23

“From Spring Days to Winter” şiirinde Mevsimlerle beraber doğada bir değişim görülmektedir. Her yeni gelen mevsimle güzel olan şeyler değişmektedir: Baharda ağaçlar yemyeşil, kuşlar neşeyle şakımakta, altın rengi kanatlarıyla kuğu mutludur¹⁰⁹⁰ Yazın ise ağaç çiçekler açmış, kuş yine neşeyle şakımakta, altın rengi kanatlarıyla kuğu hala mutludur¹⁰⁹¹ Sonbaharda ise ağaç nar gibi kızarmış elma vermiş, kuş yine neşeyle ötmekte, altın rengi kanatlarıyla kuğu yine mutludur¹⁰⁹² Ne var ki şimdi Kış gelmiştir, her taraf kar ile kaplıdır, ağaç çıplak, kuş kederle ötmekte, kuğunun ise kanadı kırıktır. Zalimce öldürülen Aşk'ın öylece duran ayağının hemen yanında kanadı kırık kuğu vardır.¹⁰⁹³ Baharda doğadaki güzelliği fark eden şiir kişisi Aşk'ı da ilk kez yaşamaktadır: “gözleri ilk kez Aşk'ı görmektedir.”¹⁰⁹⁴ Yazın gelmesiyle ise şiir kişisi bahardaki Aşk'ını keyifle hatırlamaktadır. Sonbaharda ise şiir kişisi Aşk'ın dudak, tutkunun ise lir ile yüceldiği, kışın ise Aşk'ın öldüğü görülüyor. Bu şiirde de görüleceği gibi hayatta hiç bir şey daimi ve kalıcı değildir. Bu gerçeği fark eden insan ise gerçek bilgiye sahip insandır. Aşk'a ulaşabilecek kişi ise Doğadaki güzelliği ve değişimi fark edebilen kişidir: “Gör bak, değişimler getirecek Zaman ne gibi!/ve yıllar takip eden birbirini / kurtaracak kalbimi korkularından belki /öğretecek dudaklarıma şarkı söylemeyi”¹⁰⁹⁵

İhtişamın ve kudretin geçici oluşunu “Theocritus: A Villanelle” şiirinde Oscar Wilde, yer altına hapsedilen Yunan tanrıçası Persephone ile pastoral şiirinin kurucusu Yunan şair Theocritus arasında benzerlik kurarak vermiştir. Theocritus şiirlerinde geçmiş günlerin huzurunu anarken, Wilde, Theocritus aracılığıyla beyhude yaşanan günleri anmaktadır. Kırsal yaşamın huzurunu ve sakinliğini işleyen

¹⁰⁹⁰ “From Spring Days to Winter” şiiri 1., 2., ve 5. dizeler, s.2

¹⁰⁹¹ “From Spring Days to Winter” şiiri 6., 7., ve 10. dizeler, s.2

¹⁰⁹² “From Spring Days to Winter” şiiri 11., 12., ve 15. dizeler, s.2

¹⁰⁹³ “From Spring Days to Winter” şiiri 16., 17., 19., 20. dizeler, s.2 ve 3

¹⁰⁹⁴ “From Spring Days to Winter” şiiri 4. dize, s.2

¹⁰⁹⁵ “Rome Unvisited” şiiri 45., 46., 47., 48. dizeler, s.7

nl air Theocritus imdi yer altındadır. Sicilya'da yaarken şimdi bu kasvetli ve ıssız yere dmtr ve Persephone'dan yardım istemektedir.

Yazar olmasının yanı sıra Oscar Wilde doğayı, yaşamı ve bireyi analiz etmiş bilim adamlarından biridir demek yanlış olamaz zira insan türünün “değişken bir varlık” olduğunu gözlemlemiş ve şiirlerinde de bu gerçeği göstermiştir. “The Ballad of Reading Gaol”da Wilde şöyle der: “her adam sevdiği şeyi öldürür”,¹⁰⁹⁶ “bu adam da sevdiği şeyi ldrmt”,¹⁰⁹⁷ ve “yatağında ldrd zavallı kadının cansız bedeninin yanında yakalandı”.¹⁰⁹⁸ “Acı içindeki bu şahıs” “gökyüzüne özlemle baktı”,¹⁰⁹⁹ ldrd için “lmek zorundaydı”.¹¹⁰⁰

Wilde’a göre bu adam dürüsttür, cesurdur, mfiktir, zekidir, umut doludur, duyarlıdır, duyguludur, inançlıdır, çünkü ne karısını “pohpohlarken”, “perken”, “seviirken” aldatır ne de öldürünce “kaçıp saklanır”, “el ayak pererek aklanmaya çalışır”, karısının yanında son kez biraz daha kalmayı tercih ederek yakalanmayı göze alır, hapiste ise “doğan güneşi şarap gibi yudum yudum içine alır” “alar”, “dualar eder”. İte böyle bir ‘Adam’ ldrd için öldürülür. Ne var ki asil caniler iki yüzlü, hilekâr, gaddar kişilerdir Wilde’a göre. Hatta bu adamı “hapishanenin avı” ya da “borçlusu” olarak görüp onu “daraacında asan” yetkililerdir. İşte bu sebeple Wilde adamın asıldıı günü “utanç günü”, hapishaneyi “utanç evi”, mezarları “utanç çukuru” olarak nitelendirir çünkü burada “insanlığın çarkında tutku toza dnmtr”, “insanlığın inşa ettiği her hapishane utanlıın tulalarıyla rlmtr” ne var ki “yüksek ta duvarlar” ayıbı rtmemektedir, mezarlar kum-çamur içindedir. Mezarı kazan, kumu çamuru temizleyen ise yine oradaki

¹⁰⁹⁶ “The Ballad of Reading Gaol”

¹⁰⁹⁷ “The Ballad of Reading Gaol”

¹⁰⁹⁸ “The Ballad of Reading Gaol”

¹⁰⁹⁹ “The Ballad of Reading Gaol”

¹¹⁰⁰ “The Ballad of Reading Gaol”

mahkûmlardır. Hatta sabah altı’da önce kendi hücrelerini temizlerler. Wilde’a göre “Kara yasin inidir” bu hapishane çünkü Dışarda saf bir Sevgi ve adil bir Yaşam/ kemanlar, flütler, udlar eşliğinde edilen rakik ve seyrek danslar varken hapishanedeki dansta ayaklar havada sallanmaktadır.

Wilde, adaleti sağlayan, hak dağıtan hapishane ve dini yetkililerin (polis amiri, vali, hapishane papazı) dahi içinde bir terörün saklı olduğunu savunur. Dahası bu kişiler “dar kafalıdır”, insafsızdır, duyarsızdır zira mâhkumları asmadan önce onları hücrelerinde kapalı kapılar ardında acımasız ve gaddar gözlerle dikizlemekte, astıktan sonra koyacakları her mezar taşına isimlerini yazmak yerine sayı vermektedir. Hatta papaz gömülen bedenler için eğilip Tanrı’ya yakarmamaktadır. Wilde bu yetkilileri ve kanunları sorgular: “bilemiyorum yasalar adil mi değil mi /duvarlar çok kalın hepimizin tek bildiği/her gün bir yıl gibi/ çok uzun bir yılın da günleri/bildiğim bir şey varsa o da insanın diğer insan için çıkardığı her kanun ile/ilk günden bugüne kardeşlerin birbirinin canına kıydığı/kalmadı yaşamak için takadın kalmadığı”

Hapishanede “av” olarak görülen bu mâhkumların birbiriyle konuşması yasak olsa da mâhkumlar bakışlarıyla iletişim kurabilmekte, birbirlerini “kardeş” olarak görebilmektedir. Birbirlerinin kabahatini hissedebildikleri içinse “birden fazla yaşam sürmekte/bu yüzden çok kere ölmektedir”. Wilde, “kanı kan temizlemez, gözyaşı temizler” derken insanda olması gereken acıma ve şefkat duygularını hatırlatır. insanın duyarlı, hassas olması gerektiğini savunur: “Hapishane sistemi kesinlikle ve baştan aşağı hatalı. Hapisten çıktığımda bu sistemi değiştirebilmek için her şeyi verebilirim. Uğraşmaya niyetliyim. Ama dünyada hiçbir şey insanlık ruhunun yani sevgi ruhunun , kiliselerde olmayan Hz. İsa’nın ruhunun, düzeltemese de hiç olmazsa

çok fazla yürek acısı çekmeden katlanabilecek hale getiremeyeceği kadar hatalı değildir”

Wilde iki yüzlü, riyakâr toplumu eleştirirken üstün zekasını bir kez daha kanıtlamıştır zira Wilde ‘utanç evlerini’ sorgular: Wilde’a göre “Reading Zindanı” gerçek utanç evi iken, bir başka şiirinin başlığı da olan “Fahişe’nin Evi” sanat evidir ki o evin içinde canlara kıyılmamakta aksine keman sesiyle, Strauss’un “Treues Liebes Herz” müziği eşliğinde İspanyol saray dansları edilmekte, valsler yapılmakta, tiz kahkahalar havada uçuşmaktadır. Burada yaşam, medeniyet varken Reading Zindanı’nda ölüm, barbarlık, zulüm hüküm sürmektedir. İşte Wilde, bu iki ev modeliyle on dokuzuncu yüzyıl anlayışını, tutumunu olması gereken düşünce ve tutumla kıyaslar, riyakâr, faydacı, hilekâr toplumu eleştirir.

Toplumsal sorunların kaynağı aslında devletin makamlarına insaniyetten yoksun kişilerin gelmesi ve bu kişilerin görevlerini aksatmasıdır. Wilde bu toplumsal gerçeği “Easter Day” şiirinde şöyle eleştirir: “Bazıları muhteşem Tanrılar gibi,/ köpükten daha beyaz bir cübbe giydiği için Roma’nın papaz görünümlü aziz Lord’u,/ beline asil kırmızı kuşağını bağlamış, başında altın tacıyla Papaz ise kral görünümüdür”. Ne var ki papaz da kral da gösterişli kıyafetlerinin ve makamlarının hakkını vermemektedir. Her ikisi de Toplum, devleti bataklığa sürüklemektedir. İşte bu yüzden Wilde “yılların büyük harabeleri içinde özünü kaybetmiş”tir. “İssız bir denizde gezinmekte”, “durup dinleneceği bir yeri boşuna aramakta” dır. “Sadece ben çaresiz, bitap, bezmiş dolaşmaktayım, Ayaklarım yara bere içinde, gözyaşım ile tatlanmış şarabımı içmekteyim”¹¹⁰¹ der.

Wilde yaşamın gizemini, bin asırdır gizemini hala saklı tutan Sfenks ile açıklar. Wilde hayatın güzelliğini hem “kutsal”, “heybetli”, “kibar”, “güzel ve

¹¹⁰¹ “Easter Day” şiiri

suskun” hem de “çok çirkin yaratık”, “samimietsiz” , “biçimsiz” dediği Sfenks’te bulmuştur. Wilde’a göre Sfenks “dermansız”, “uyuklayan” “sevimli bir kahyadır”, yaşamın “iğrenç gizemi” dir zira kısır çöl toprağından yapılan bu heykel ile hem dini inancının “çorak bir düzmecedan” ibaret olduğunu hem de cinselliğini keşfetmiştir Wilde. Yani hayata bakmak ile hayatı görmenin arasındaki farkı ortaya çıkarmıştır. Bu ise duyarlı, hassas birey olmakla mümkündür. Tanrı’nın gizlediği “İyiliğin” yanından geçip gitmeyen¹¹⁰² aksine İyiliği keşfedebilen kişi Duyarlı’dır.

Cansız bir heykelin omuzlarındaki yük, gözlerindeki yorgunluk “nefes alırken hayatın Gizem’ini çözememiş Can’ların boşa gittiğini anladığı ve ağladığı”¹¹⁰³ içindir. İşte Wilde Sfenks’in bu sırrını idrak etmiştir. Dolayısıyla Wilde, metaforik olarak Sfenks ile aynı duyguları paylaşmaktadır. Sfenks de bir zamanlar her canlı gibi yeri gelmiş acıkmış, susamış, öfkelenmiş yeri gelmiş tutkulu bir aşık olmuş, sevgilileri olmuş, cinselliği yaşamıştır. Heykelindeki gülümsemesinde saklı olan nüans onun tapılacak bir Tanrı olmadığı gerçeğindedir. İşte Wilde, insanların Sfenks gibi heykeller yaparak onları ilahlaştırıp onlara tapmalarını eleştirmektedir. Wilde’a göre bu dini inanç değildir. Wilde Tanrı’yı bağnaz, sorgulamayan, dar kafalarla değil sorgulayan beyinlerle, kişinin aklı ile bulacağını göstermiştir.

Wilde’a göre Tanrı’ya ulaşmanın diğer yolu tüm canlıları sevmekle, canlılara ve doğaya duyarlı olmakla mümkündür. “In the Gold Room: A Harmony” şiirinde altın oda din’dir ve bu odadaki uyum sevgi ile din arasındaki uyumdur. Wilde, Sevgi dolu bireyin inançlı birey olacağını savunur: kavak ağaçlarının rüzgarla hışırdayan gümüş parlak yaprakları, taşkın denizin köpüren dalgaları, incecik narin bir örümcek ağı, kadife çiçeğinin parlak katmanı, güneşi selamlayan ayçiçeği, ışık halkası gibi

¹¹⁰² “The House of Judgment” düzyazı şiiri s.222

¹¹⁰³ “The Sphinx”

zambağı, sevgilinin kırmızı dudağını öpmenin kalbi yakut kadar kırmızı bir türbe yaptığını, suyun içindeki nilüfer çiçeğinin kan ve şarap kırmızısı tohumunu fark ettiğinde insan Tanrı'ya ulaşmış olacaktır.¹¹⁰⁴

Tanrı'ya ulaşmanın bir diğer yolu ise Ölüm'dür. Wilde'a göre ölümün bir diğer yararı insanı Keats'i olduğu gibi "bu dünyanın haksızlıklarından, acılarından kurtarmış"¹¹⁰⁵ olmasıdır. Keats'in ölümü "Tanrı'nın mavi örtüsünün altında dinlenmesi"¹¹⁰⁶ demektir. Bu şiirde Tanrı inancı, dini inanç ele alınmıştır. Ölüm insanı yeni bir yaşama ve yeni bir sevgiye başlaması için bu yaşamdan alır.¹¹⁰⁷ Wilde'a göre Keats, Yunanistan'ın "Mitylene'nin gelmiş geçmiş en tatlı dudaklarına sahip," "İngilizlerin hem şairi hem ressamı", "Sebastian kadar güzel, ve Şehitlerin en genci"¹¹⁰⁸ dir. Keats'in mezarına ne selvi ne porsuk ağacı gölge ediyordur. Sadece hassas Hassas menekşeler yağın çiğlerle beraber ağlamaktadır. Doğanın Keats'e olan vefasını Wilde'da aynen kalbinde hissetmektedir. Wilde'ın vefası Keats'in anısını hep taze tutacaktır: Keats'in "adı suya yazılmıştır ve hep suda kalacaktır."¹¹⁰⁹

Wilde'a göre din, duyarlı olmayı, sevmeyi, barışı gerektirir. Baal gibi inançsız insanların yaşadığı, barışın olmadığı ülkede "yaşamın şarabı Kuma dökülmekte" "ruhlar açlık ve katliamlarla dolu bir memleket gibidir" "tüm güzel şeyler ise yol olmuştur." Yani canlar heba edilmektedir. Hatta "Kral'ın saraylarının merdivenleri öyle diktir ki halkın savaştan, yürümekten şişmiş ayakları bu merdivenleri çıkamamaktadır, ekmek dahi omlar için çok acı ve tuzludur, halk

¹¹⁰⁴ "In the Gold Room: A Harmony" şiiri

¹¹⁰⁵ "The Grave of Keats" şiiri 1. dize, s.23

¹¹⁰⁶ "The Grave of Keats" şiiri 2. dize, s.23

¹¹⁰⁷ "The Grave of Keats" şiiri 3. dize, s.23

¹¹⁰⁸ "The Grave of Keats" şiiri

¹¹⁰⁹ "The Grave of Keats" şiiri 12. dize, s.23

savaşta ölmektedir.¹¹¹⁰ İşte vurdumduymaz, inançsız yöneticilerin yüzünden ülkeler, canlar mahvolmaktadır.

Barışın olmadığı ülke karanlıktır, eller yaralı, yüzler yorgundur. İşte bu yüzden şiir kişisi Hz İsa'dan yardım istemektedir/dilemektedir: “Yukarıdan aşağıya in ve yardım et bana! Elini uzat/fırtınalı bir denizde boğuluyorum” der. Şiirin başlığı “E Tenebris” aydınlık ve/ya umudun belirtisidir. Dünya hep karanlık kalmayacaktır. Ne var ki insanın aydınlığa çıkabilmesi, “aydın” bir kişi olabilmesi ise her şeyden önce aciz bir kul olduğunun, bir gün kudret sahibi olursa da böbürlenmemesi gerektiğinin farkında olmasıyla mümkündür. Bu şiirde Wilde insan olabilme vasfına sahip kişinin en başta haddini bilmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Aksi takdirde kişiler sahip oldukları gücü, kudreti kötüye kullanmaktadır, zalim insanlara dönüşmektedir. İşte Wilde “Quantum Mutata” şiirinde acımasız insanları, savaşları eleştirmektedir: “bir zamanlar Avrupa’da/kimse özgürlük için ölmezdi”.¹¹¹¹ Değişen şey umursamaz insanların makamının, tahtının hakkını vermemesidir. Şiirde Özellikle Dini bir liderin insaniyetsizliği, vurdumduymazlığı şöyle görülüyor: Papa farklı mezheplerin birbirine yaptığı haksızlığı ve zulmü önemsememektedir. Papanın gösterişli kilisesi zulme uğrayan halkın durumuyla tezattır. Gerçek bir dini lider, Piedmont’taki insanların yaşadığı haksızlığa ve zorluğa kayıtsız kalmamalıdır. İşte Papa’nın aksine Cromwell’in sahip olduğu asil duygu, düşünce – muhtaç, zor durumdaki halkını koruma hissiyatı - İngilizler’in Cumhuriyetçiliğini kanıtlar. Tıpkı “ininden bir anda çıkan aslanın zulmedenlere pençesini attığı” gibi Cromwell, Piedmont’taki insanların yaşadığı haksızlığa ve zorluğa kayıtsız kalmaz. Öyleyse

¹¹¹⁰ “At Verona” şiiri 1., 2., 3., 5. dizeler, s.30

¹¹¹¹ “Quantum Mutata” şiiri

Değişmeyen şey İngilizlerin “asil düşünce ve davranışları”dır Ki bu yüzden Wilde “Milton’ın neslinin” devam ettiğine inanmaktadır.¹¹¹²

Papa gibi vurdumduymaz bir liderin savaşa, zulüme sessiz kalışı Wilde için adaletsizliğin dine de sıçradığını gösterir. İşte Wilde’ın eleştirdiği diğer dini grup Müslümanlar’dır. “Sonnet on the Massacre of the Christians in Bulgaria” şiirinde Türklerin Bulgarsitan’daki hristiyanlara kötü davrandığı, “insanların acıdan inlediği, İsa’yı savunan papazların öldürüldüğü”¹¹¹³ “küçük çocukların taşların üstünde acıdan ağladığı”¹¹¹⁴ görülüyor. Ve bu acılara sebebiyet veren Türklerin Hz Muhammet’e inanan Müslümanlar’ın yaptığı görülüyor. İşte bu yüzden Wilde İsa’ya şöyle seslenir: “Ah Tanrı’nın Oğlu! Göster gücünü Hadi in yeryüzüne,/Muhammet kral olmasın senin yerine”¹¹¹⁵

Barış ve huzur dolu İtalya’da savaşın çıkmış olması, kuzey Alplerden Sicilya’ya doğru savaş mızraklarıyla askerlerin rap rap yürümesi üzerine Wilde “İtalya! Sen mahvoldun”,¹¹¹⁶ “Kırmızı-beyaz-yeşil renkli tek bayrak altında, Ah Yakışıklı ve kudretli! Ah yakışıklılığı ve kudreti boş İtalya”¹¹¹⁷ diye yakınıyor, Kral’a ise şu soruyu yöneltir: “Halk’ın seni ilah kabul etti”¹¹¹⁸ “Gökyüzüne bak sence bu yaptığını Tanrı hoş görür mü?”¹¹¹⁹ Wilde’a göre Kral kibirli insanları temsil etmektedir. Kibirli insanlar ise metaforik olarak Denizde bacasından hava çıkaran büyük yük gemileri gibidir.¹¹²⁰ Bu şiirde Wilde ihtişamın, gücün, kudretin, güzelliğin geçici ve boş olduğunu vurguluyor. Önemli olan insanın bu değerlere layık

¹¹¹² “Quantum Mutata” şiiri

¹¹¹³ “Sonnet on the Massacre of the Christians in Bulgaria” şiiri 5. ve 6. dizeler, s.23

¹¹¹⁴ “Sonnet on the Massacre of the Christians in Bulgaria” şiiri 7. ve 8. dizeler, s.23

¹¹¹⁵ “Sonnet on the Massacre of the Christians in Bulgaria” şiiri dize?

¹¹¹⁶ “Italia” şiiri

¹¹¹⁷ “Italia” şiiri

¹¹¹⁸ “Italia” şiiri

¹¹¹⁹ “Italia” şiiri

¹¹²⁰ “Italia” şiiri

olabilmesidir ve bu değerlere sahip olduğundan kendini kibirden uzak tutabilmesidir. Bu şiirde açıkça görüldüğü üzere kibiri din de onaylamamaktadır.

Wilde’ın hayatında gözlemlediği ve eleştirdiği diğer toplumsal bir gerçek ekonomiktir. “Cry woe, woe, and let the good prevail” şiirinde toplumun iki zıt kutbuna; zengin ve fakir sınıfına dikkat çeker: zenginler “rahat bir yaşam süren, açlık yıllarının sancısını hissetmeyen, yağmurun damlayan sesini dahi duymayan, altınlarını biriktiren” sınıftır. Zenginler; Wilde’ın şiirleri yoluyla açıkladığı birey olmanın gerekli vasıflarından yoksundurlar zira fakir insanları umursamamakta, kendi refahlarını düşünerek altın biriktirmektedirler, hatta doğaya karşı hissizdirler. Ne yağın yağmur ne kar ne de açın güneş onlar için bir anlam ifade etmemektedir. Zengin insanlar sığ insanlardır. Yağın yağmur ayrıca metaforik olarak onların yaşamını olumsuz yönde etkilememektedir. Ne var ki fakir sınıf “savaş ve zahmet yollarını arşınlasa da hayatın acılarını Tanrı’ya yaklaşmak için merdiven yapar.” Şiirde zenginlerin aksine fakirlerin inançlı insanlar olduğu görülüyor. Keder ve ıstırap içinde gözyaşı döken baba, tek başına ağlayan anne vardır. Şiirin “ağla derdine kederine, iyiler kazansın” başlığının da gösterdiği gibi fakir sınıf duygulu, duyarlı insanlardır. Wilde ise fakir halka sempati duymakta ve acımaktadır.

Diğer ekonomik sorun “Lamentation” şiirinde görülmektedir. Şiirde köleliğin olduğu ülke bedbaht bir ülkedir. Wilde’a göre Asya ülkeleri köle ve kadın hizmetçi iken Avrupa sevgilidir, kraliçe’dir zira Asya ülkelerinde kölelik toplumsal ve ekonomik bir sorundur. Dolayısıyla Asya’da “fırtınalı deniz” vardır. “Kapkara cehennem” gibi bir yerde rahat bir uyku dahi yoktur zira Köleler gözü yaşlı, ağlayan insanlardır. Hatta çocukların acısı, sızısı kölelik sebebiyledir. Şiirde Wilde,

İngiltere'nin Troya kadar güzel olduğunu savunur çünkü özgürlük için savaşıyan soylu İngiliz askerleri ülkeye güzellik ve şeref getirir.

Wilde “ölüm, bu dünyadaki acıların şifası”¹¹²¹ “ölüm yeni bir hayattan başka bir şey değil”¹¹²² derken yaşamın özü itibariyle tezatlıkları içinde barındırdığını göstermektedir. “Lotus Leaves” şiirinde bu tezatlığı şu örneklerle açıklar: “kuru dalların yeni filiz vermesinde”, şiir kişisi'nin ise kopardığı kuru bir dal ile bahar dalını birleştirip, çiçeklerle süsleyip taç yapmasında, ve yine şiir kişisi'nin ölmüş bir yakınıni mezarlıktaki ziyaretinde içine dolan hazda ve yalnızlığında saklıdır. “Buz gibi havaya ve yoğun sise rağmen çiçek açmış bir zambağın yıldız gibi parlaması, gecenin kara peçesini kaldıran tan vaktinde beliren ışığın odalara nüfus etmesi, kuşun uçuşuyla kestane ağacının kımıldayan dalları, ketenkuşunun baharın gelişiyile neşeyle ötüşü, çiçek açmış küçük ağaçların dallarına coşkuyla bir uçup bir konması yaşamı ve umudu simgelerken; eşini arayan yalnız ve mutsuz Çulluk'un yankılanan acı ve tiz sesinden başka sesin olmaması umutsuzluğun belirtisidir. Şiirde karanlık gölgeler ve sessizlikler hüznün vericidir, gökyüzünde Ay'ın kaybolması barış ve huzurun yokluğudur.

Bu sebeple Oscar Wilde, “ister Doğu ister Batı olsun, mecalsiz ellerimizle barıştan anlamayan ülkelere barış, huzuru tanımayan ülkere huzur dağıtmak boşunadır”¹¹²³ der. Wilde'a göre savaş çok çetin, acımasızdır ve masumiyetten uzaktır. Savaş olduğu için mevsim kış'tır, hem hava hem de güneş soğuktur. Askerler rap rap yürümekte, mavi-gözlü haydutlar karanlıkta gizlenmektedir. Savaşın acımasızlığı doğaya yansımaktadır zira “ağaçlar kapkara ve yapraksızdır”.¹¹²⁴ Savaşlarda özellikle çocukların yıprandığını Wilde şu dizelerde ele alır: “çocuklar

¹¹²¹ “A Fragment from the Agamemnon of Aeschylus” şiirinin 54. dizesi, s.19

¹¹²² “Lotus Leaves” şiirinin 50. dizesi, s.16

¹¹²³ “The Burden of Itys” şiiri 23. ve 24. dizeler, s.41

¹¹²⁴ “The Burden of Itys” şiiri

kaçıyorlar, acele ediyorlar, gürültü yaparak, el ele verip kara ve kuru ağaca tırmanıyorlar”.¹¹²⁵

Şiir’in “biliyorum ki özenle bakılan her ağaç büyür kocaman olur;/ ıssız denize açılan bir kimsenin toplayacağı meyve ise/ bu yolculukta bir hiç olur”¹¹²⁶ ifadesiyle bitmesi insanların akıllı, mantıklı, düşünerek hareket etmesi gerektiğidir. Daha da önemlisi kişi zekasını, aklını çıkarlarına uygun olarak kullanmamalıdır. “The House of Judgment” düzyazı şiirinde her türlü kötülüğü, zalimliği yapan Adam, Tanrı tarafından cehenneme gönderileceğinde “Gönderemezsin! Çünkü ben zaten hep Cehennem’de yaşadım”¹¹²⁷ ; Cennet’e gönderileceğine karar verilince ise yine “Gönderemezsin! Çünkü Cennet’i hiçbir zaman, hiçbir yerde hayal edemedim”¹¹²⁸ diyerek mağdur kişi rolüne bürünerek hem Cehennem’den hem Cennet’ten kaçmayı başarmıştır.

Öyleyse insani değerler “en güzel zambaklardan daha güzel, en hoş amberlerden daha hoş ve az bulunan, kişiyi besleyen ender melodi”¹¹²⁹ dir, yani insanı üretken kılacak hayatının anlamıdır, var olma sebebidir. Dolayısıyla kişi bu özünü – insani değerlerini - kaybettiğinde hayatının “melodisi karanlığa hapsolür”¹¹³⁰ , gölgeler ve sessizlik sarar etrafı,¹¹³¹ denizin mavisi griye ¹¹³² döner, rüzgar uğultudan¹¹³³ başka bir şey olmaz, insanın ise yüzünden kahkaha kaybolur,¹¹³⁴ silüete¹¹³⁵ dönüşür. Kısacası insan her şeyin taklidi ile yetinmek zorunda kalır. Wilde’ın “Hélas” şiirinde de belirttiği gibi hayatı heba etmek “bütünün gizini

¹¹²⁵ “The Burden of Itys” şiiri

¹¹²⁶ “The Burden of Itys” şiiri

¹¹²⁷ “The House of Judgment” düzyazı şiiri

¹¹²⁸ “The House of Judgment” düzyazı şiiri

¹¹²⁹ “Canzonet” şiiri 11., 12., 13., 14., 15., 16. dizeler, s.140

¹¹³⁰ “The New Remorse” şiiri 2. dize, s.140

¹¹³¹ “Impressions” şiirinin “La Fuite de la Lune” kısmı, 3. dize, s.131

¹¹³² “Impressions” şiirinin “La Fuite de la Lune” kısmı, 1. dize, s.130

¹¹³³ “Impressions” şiirinin “La Fuite de la Lune” kısmı, 2. dize, s.130

¹¹³⁴ “Impressions” şiirinin “La Fuite de la Lune” kısmı, 8. dize, s.130

¹¹³⁵ “Impressions” şiirinin “La Fuite de la Lune” kısmı, 12. dize, s.131

mahvetmektir”,¹¹³⁶ “romansın balını tattım”¹¹³⁷ dediği “ruhuna kalan mirası”¹¹³⁸ – insanlığını- kaybetmektir. Kısacası bireyin önemsemediği her insani vasıf sırasıyla kendini, hayatını, doğayı, Tanrı’yı, Cennet’i kaybetmesine yol açar ve kişi büyük bir hiçliğin içinde kaybolur: güneşli, yaz günleri “gümüş ama durgun, mutsuz bir sonbahar” a dönüşür,¹¹³⁹ aydınlık geleceği karanlığa gömülür.

Wilde’ın aydınlık geleceğini karanlığa gömen Victoria Çağı (1830-1901) dâhi bir insanın kıymetini bil/e/mediği için yitik bir dünya olarak kalmaya mahkûmdur. İngiliz Edebiyat tarihinde Viktorya Dönemi ve toplumu “yitik memleket” kavramı için birebir örnektir.

Oscar Wilde 1871 yılında Dublin’de bulunan Trinity College’ın Kraliyet Bursu’nu kazandığında adı altın harflerle Portora’nın onur tahtasına kazınmışken itibarını kaybettiği 1895 yılında ise adı ivedilikle müdür tarafından kazıyarak çıkartılır. Oscar Wilde’ın adının okulun şeref listesinde şu an yer alıyor olması müdürün 1895 yılındaki hatasını telafi edebiliyor mu, Oscar Wilde’a yaşatılan acı ve utanç dolu zamanı geri alabiliyor mu, yahut ne değişti de adı tekrar altın harflerle o tahtaya kazındı soruları küçük bir çocuğun babasına “Oscar Wilde’ın suçu neydi ki bu kadar ağır bir cezaya çarptırıldı?”¹¹⁴⁰ şeklinde yönelttiği soru kadar anlamlıdır.

Zamanı ve mekânı yitik yapan hiç şüphesiz o zamanda ve o yerde yaşamış olan insanların düşünce ve tavırlarıdır. Bu konuyla ilgili bir örnek daha verilebilir. Edward Carson; Wilde ile arkadaşlığını, kol kola, omuz omuza geçen okul yıllarını Wilde’ın sonraları estetik akımına duyacağı ilgi dolayısıyla ‘hayata ciddiyetten uzak yaklaşımı’ benimsemesi ve kendisinin oldukça ‘ciddi’ ve ‘itibarı yüksek’ bir alan/iş

¹¹³⁶ “Hélas” şiiri 8. dize, s.132

¹¹³⁷ “Hélas” şiiri 13. dize, s.132

¹¹³⁸ “Hélas” şiiri 14. dize, s.132

¹¹³⁹ “Canzonet” şiiri 31. ve 32. dizeler, s.141

¹¹⁴⁰ Oscar Wilde, Biyografi kitabı

olan siyasete atılması neticesinde inkâr edecektir. Görüleceği üzere arkadaşlığı sona erdiren yegâne sebep, Wilde’ın ‘düşük itibarı’na karşılık Carson’ın ‘yüksek itibarı’dır! İşte böyle riyakâr insanların yer aldığı toplumu yakından gözlemleyen birisi olarak Oscar Wilde, ikiyüzlü insanların oluşturduğu sistemin de hiç şüphesiz benzer olacağını ve politikanın da bunlardan birisi olduğunu “A Woman of No Importance” oyununda gösterir. Oyunda siyaset adamı Lord Illingworth’ün adının olmadığını görüyoruz. Halihazırdaki soy ismi ise oldukça tuhaf ve gülünç ancak manidardır. “Illingworth” sözcüğünün büyük bir zıtlığı içinde barındırdığı ilk bakışta sezilebilir. “Ill” ya da “Illing” sözcükleri “worth” sözcüğü ile bir araya gelmiştir. Sorun anlamına gelen “ill”, ya da “kontolden çıkma” anlamındaki “illing” sözcüğü her hâlükârda “değer”/”bedel”/”kıymet” anlamlarıyla uyum sağlamamaktadır. “Fatura”, “kanun”, “para”, “eğlence” gibi anlamlara gelen “bill” sözcüğünün yapıbozuma uğrayarak “ill” sözcüğüne dönüşmesi olarak da yorumlanabilecek “Illing”, diplomasiyi amaç edinmiş, esasen kanunlarla dolayısıyla doğrulukla ilgili olması gereken işine rağmen para ve eğlenceye düşkün bir kişilikte oluşu, kişisel zevklerinin ‘faturasını’ ise gariban genç bir kıza –Mrs Arbuthnots- kesmesi ismiyle müsemma Lord Illingworth’ün sorunlu bir karakter olduğunu ima ediyor. Ne var ki oyunun henüz başında Lady Caroline, Lord Illingworth için “çok üstün bir adam. Onunla tanışmak bir ayrıcalıktır”¹¹⁴¹ der. Oscar Wilde oyunda Lord Illingworth gibi riyakâr politikacılar yüzünden politikanın da samimiyetten uzak, riyakâr olduğunu gösterir.

Lady Caroline’nin Lord Illingworth’ü üstün bir insan olarak methetmesi boş laftan başka bir şey değildir zira Lord Illingworth yıllar önce Mrs Arbuthnot’ı evlilik vaadiyle kandırıp hamile bırakmış, bebeğine ve kadına sahip çıkmamış ahlâksız bir

¹¹⁴¹ “A Woman of No Importance” s.425

adamdır. Yıllar sonra Gerald Arbuthnot’a sekreteri olması için iş teklifi etmesi oğlu olduğunu öğrendiği içindir. Böylesi ahlâksız, çapkın, evlenmeye niyeti olmayan bir adamın dış politikada yer alması -Viyana’da ülkesini İngiltere’yi temsil edecek büyükelçi olması, diplomat seçilmesi- ironiktir. Politikanın da değerini kaybettiği görülmektedir çünkü Lord Illingworth; hem ahlâksız, hem kurnaz bir karakterdir. “Ateşle oynamasını iyi bilen, bu oyunda kendini yakmayan biridir”¹¹⁴², “Aptallar bu dünyayı akıllı adamlar rahatça yaşayabilsin diye düzenlemiş”¹¹⁴³ sözleri kurnaz kişiliğini göstermektedir. Oyunda Lady Stutfield’in da söylediği gibi “bu dünya kadınlar için değil erkekler için yaratılmıştır”¹¹⁴⁴ zira Lord Illingworth’ün Mrs Arbuthnot ile evlilik dışı girdiği cinsel ilişki ikinci karakterin ‘başını yakmıştır’. İkinci perdede Lady Hunstanton’nın “yasalar mevcut durumu iyileştirmelidir zira tüm evli adamlar bekâr gibi, bekârlar ise evli adamlar gibi yaşamaktadır”¹¹⁴⁵ sözü Lord Illingworth gibi ahlâksız adamları kastetmektedir. Lord Illingworth’e göre “parlamentonun koyduğu yasalar kişiyi iyi bir insan yapmamaktadır.”¹¹⁴⁶ Dahası Lord Illingworth’ün “tapınılanın haricinde bir tapınakta bulunan herkes ciddi olmalıdır”¹¹⁴⁷ sözü evlilik kurumunu saçma bulduğunu imâ etmektedir. Lord Illingworth; “kadınları bir oyuncak gibi gören”¹¹⁴⁸, “püriten bir kadının var olduğuna inanmayan”¹¹⁴⁹ eğer varsa da “çirkin olduğu içindir”, “çirkin bir kadının da püriten olmasını önemsemem”¹¹⁵⁰ diyebilen, “kötü huylarının var olduğunu”¹¹⁵¹ kabul eden ne var ki Mrs Allonby “yaşlandıkça kötü alışkanlıklarından vazgeçersin”¹¹⁵²

¹¹⁴²“A Woman of No Importance” s.427

¹¹⁴³ “A Woman of No Importance” s.443

¹¹⁴⁴ “A Woman of No Importance” s.427

¹¹⁴⁵ “A Woman of No Importance” s.433

¹¹⁴⁶ “A Woman of No Importance” s.428

¹¹⁴⁷ “A Woman of No Importance” s.430

¹¹⁴⁸ “A Woman of No Importance” s.429

¹¹⁴⁹ “A Woman of No Importance” s.431

¹¹⁵⁰ “A Woman of No Importance” s.431

¹¹⁵¹ “A Woman of No Importance” s.432

¹¹⁵² “A Woman of No Importance” s.432

dediğinde “yaşlanmaya hiç niyetim yok. Yaşlı bir ruhla doğup zamanla gençleşmek hayatın komedisidir. Bedenin genç doğup zamanla yaşlanması ise hayatın hem trajedisi hem komedisidir”¹¹⁵³ felsefesini savunan, “basit zevklere taparım çünkü kargaşanın son sığınağıdır”¹¹⁵⁴ diyen, yıllar önce aşk yaşadığı kadının – Mrs Arbuthnots’ın - mektubunu masada görünce eline alıp zarfı inceleyen ve umursamazca “ne kadar tuhaf bir el yazısı! Bana yıllar önce tanıdığım bir kadının el yazısını hatırlattı, özel biri değil. Önemsiz bir kadını”¹¹⁵⁵ diyebilen, yere atan “kötü bir adamdır.”¹¹⁵⁶

Lord Illingworth’ün aksine Mr Kelvil “kadınlar özel yaşamda olduğu kadar sosyal yaşamda da erkeklerin entelektüel arkadaşlarıdır. Onlarsız gerçek idealleri unuturuz”¹¹⁵⁷ diyen “evli, sekiz kişiden oluşan bir aileye sahip”¹¹⁵⁸, “hayatta saflığa ve asalete güvenen”¹¹⁵⁹, “İngilizlerin ev-yaşamının güzelliğinden hoşlanan”¹¹⁶⁰, ve bunun “İngiltere’de en önemli ahlâk sisteminin”¹¹⁶¹ olduğunu düşünen bir politikacıdır. Oyunda Mr Kelvil’in “karısının çocuklarıyla beraber sahildeki evlerinde yaşamakta olması, Mr Kelvil’in de işlerden fırsat bulunca yanlarına gidecek olması”¹¹⁶² otobiyografik özellik göstermektedir çünkü Oscar Wilde’ın annesi de zaman zaman iki oğlunu sahildeki evlerine götürür, babası da işlerinden fırsat buldukça yanlarına gelirdi.

Oyunda Lord Illingworth’ün aksine Mrs Allonby’nin kocası Ernest ise tamamen adının da gösterdiği gibi dürüst, karısına bağlı, karısından önce hiç flörtü olmamış biridir. Ne var ki Mrs Allonby kocasını bu vasıflarından dolayı sıkıcı ve

¹¹⁵³ “A Woman of No Importance” s.432

¹¹⁵⁴ “A Woman of No Importance” s.432

¹¹⁵⁵ “A Woman of No Importance” s.432

¹¹⁵⁶ “A Woman of No Importance” s.431

¹¹⁵⁷ “A Woman of No Importance” s.429-430

¹¹⁵⁸ “A Woman of No Importance” s.430

¹¹⁵⁹ “A Woman of No Importance” s.429

¹¹⁶⁰ “A Woman of No Importance” s.429

¹¹⁶¹ “A Woman of No Importance” s.429

¹¹⁶² “A Woman of No Importance” s.430

sıradan bulmaktadır: “nişanlandığımızda hayatında benden önce hiç kimseyi sevmediğine yemin etmişti. O zamanlar çok gençtim, tabii ki inanmamıştım. Ne yazık ki evlendikten dört-beş ay sonra fark ettim ki bana ne söylediyse hepsi doğrudur. Bu tip şeyler bir erkeği hiç çekici kılmıyor.”¹¹⁶³ İşte Mrs Allonby’nin küçümsediği ciddi ve ağırbaşlı eşi Earnest; Mrs Arbuthnots’ın hayatını mahvettiği Lord Illingworth ile tamamen zıttır. Lord Illingworth, kadınları ve evliliği önemsiz ve değersiz bulur: “erkekler yoruldukları, kadınlar ise merak ettiği için evlenir. Ne var ki her ikisi de hayal kırıklığına uğrar” ¹¹⁶⁴, “bir kadının ne demek istediğini anlamak -ki bu her zaman tehlikelidir - için ona bakmanın ancak onu dinlememenin”¹¹⁶⁵ gerekliliğine inanır. Görüldüğü üzere Mrs Arbuthnots’ın sözleriyle ifade edecek olursak “kadın acı çekmekte, erkek ise keyfine bakmaktadır” ¹¹⁶⁶

Mr Kelvil ile Lord Illingworth’un arasındaki zıtlık her iki karakterin hayata bakış açılarından, yaşam felsefelerinden kaynaklanmaktadır. Mr Kelvil “yaşamın gizi tahriklere karşı koymaktır”¹¹⁶⁷ sözüne Lord Illingworth şöyle karşı çıkar: “yaşamın gizi diye bir şey yoktur. Hayatta amaç vardır o da tahriklere karşı gözü dört açmaktır”, “her düşünce ahlâksızdır, ve özünde zarar verme yatar.”¹¹⁶⁸ Lord Illingworth’un kurnaz olmanın önemini vurgularken Mr Kelvil ılımlı, ölçülü olmanın gerekliliğine inanır. Mr Kelvil gibi diğer makul karakter Amerikalı kız Miss Hester Worsley’dir. Hester, kadın haklarını savunan, sınıf ayrımına karşı çıkan bilinçli bir kadındır. Ne var ki Hester’in sözleri kayıtsız, umursamaz, bencil İngiliz toplumunu temsil eden hem Lady Stutfield’i hem de Lady Hunstanton’ı etkilemez. Dahası bu

¹¹⁶³ “A Woman of No Importance” s.434

¹¹⁶⁴ “A Woman of No Importance” s.442

¹¹⁶⁵ “A Woman of No Importance” s.442

¹¹⁶⁶ “A Woman of No Importance” s.450

¹¹⁶⁷ “A Woman of No Importance” s.444

¹¹⁶⁸ “A Woman of No Importance” s.444

kadınlar Hester’a “orphan”¹¹⁶⁹ diye ithamda bulunur ve aşağılarlar. Lord Illingworth ise Hester’ı öpmeye, baştan çıkarmaya yeltenir. Hâlbuki Hester, Lord Illingworth’un sahip çıkmadığı oğlu Gerald’ı sevmekte ve evlenme niyetindedir. Oyunun sonuna doğru Hester’ın Mrs Arbuthnot’a “İngiltere’den başka ülkeler de var. Denizin ötesinde daha iyi, daha bilge, daha az adaletsiz ülkeler de var. Dünya çok geniş ve büyük, yeşil vadilerin olduğu, temiz suların aktığı bir yerlere gideceğiz. Ağlarsak da beraber ağlayacağız.”¹¹⁷⁰ şeklindeki sözleri; üçünün Amerika’da hayata yeniden başlayacaklarını, bu yeni hayatlarında Lord Illingworth’ün olmayacağını gösteriyor. Hester’a göre “yürek yarasıyla yaşar. Zevkler bir kalbi taşla çevirebilir, nasırlaştırır ancak acılar kalbi kıramaz.”¹¹⁷¹ Hester; şefkatli, hassas, duygudaş bir insan olabilmek için acı çekmenin gerekliliğine inanan bir karakterdir. Tam aksine ikiyüzlü ve ahlâksız Lord Illingworth, zevküsefa peşinde beyhude bir yaşam sürmüştür. Böyle karakterdeki birinin politikada söz sahibi olması Oscar Wilde’ın döneme ve topluma yönelik getirdiği bir eleştiridir. Benzer bir durum “Vera, or the Nihilists” oyununda görülmektedir. Giriş bölümü ve dört sahne’den oluşan Vera, sırasıyla 1795 ve 1800 yıllarında Rusya’da bir handa ve Moskova’da geçer. Oyunda Vera; şehir dışında hanını işleten Peter’in akıllı, sorgulayan, kendi fikirleri olan kızıdır. Peter’in ayrıca Moskova’da hukuk okuyan Dmitri adında oğlu vardır. Peter, köylü rençber arkadaşı Michael’e de dediği gibi çocuklarının kendisi gibi hayatı sorgulamadan yaşamalarını istemekte, sadece kendi işleriyle uğraşmalarını ve böylece başlarının hiç bir zaman derde girmeyeceğine inanmaktadır. Peter’a göre Hukuk okumak, oyunda görüleceği üzere kişiye bir fayda sağlamayan aksine başına sorunlar yaratan bir uğraştır. Ne var ki hukuk avukatın kanunlara uymak istemediği zaman yasaları kolaylıkla ihlâl

¹¹⁶⁹ “A Woman of No Importance”

¹¹⁷⁰ “A Woman of No Importance” s.451

¹¹⁷¹ “A Woman of No Importance” s.451

edebilmesine yaramaktadır. Oyunun en başında görüleceği gibi hukuk okumanın faydası kişilerin kanunları lehine çevirerek ahlaksızlığını ve dolandırıcılığını nasıl örtbas edeceğini bilmesidir. Peter ve Michael arasında geçen bu konuşma dönemin bu konudaki yaygın fikir ve inanışını göstermektedir. Zira Dmitri hukuk okumaya gidip “özgürlük” ideolojisini benimsemiş, Nihilistler’e katılmış, bu uğurda hayatı ziyan olmuş bir karakterdir. Dolayısıyla babası Peter düşüncelerinde haklı çıkmıştır.

Hukuk okuyan, İnsanların iyiliği için özgürlüğü savunan gruba dahil olan Dmitri’nin kız kardeşi Vera’ya “sen öcümüzü alacaksın”¹¹⁷² sözüyle Vera’ya intikam duygusunu aşılması insanoğlunun içinde barındırdığı zıtlığı gözler önüne sermektedir. Vera’da abisi gibi içinde zıt duyguları barındırmaktadır. Mahkûmlara acıyıp, dinlenmelerini sağlayan, onlara yemek veren Vera; kardeşinin ve Nihilistlerin intikamını almak için başka bir insana acımayıp zarar vermeyi ettiği yeminle göze almaktadır zira intikam için ant içer. Yemini ise sevgiden, acıma duygusundan, evlilikten uzak duracakları bir yaşamı, öç almayı, yok etmeyi, öldürmeyi tercih edeceklerini açıkça göstermektedir.

Özgürlüğü ve eşitliği savunan Nihilistler, giderek güçlenir, kral öldüğünde tamamen güç onların eline geçer. O vakit ölen zalim, gaddar kral’dan hiç bir farklarının kalmadığı açıkça görülür zira sorup anlamadan, gerçeği öğrenmeden, tahta geçen kralın oğlunun, Prince Paul’un, öldürülmesi kararını alırlar. Ve bu eylemi Vera’nın yapmasına karar verirler. Oyunda açıkça görülüyor ki Vera, içi boş bir kavrama, nihilizme inanarak hayatını heba etmiştir. Bu oyun farklı zamanlarda farklı koşulların oluşabileceği göstermektedir ve oyunun sonuna doğru Vera bu gerçeği geç de olsa idrak eder ve intihar eder: “the democrat who would make himself a king, the

¹¹⁷² “Vera, or the Nihilists” s.317

republican who hath worn a crown, the traitor who hath lied to us.”¹¹⁷³ Rusya’yı zalim Czar’ın elinden kurtarmak için bir araya gelen; özgürlüğü, eşitliği, medeniyeti savunan Nihilistler, kendileri gibi Nihilist olan arkadaşını, onları daha önce ölümün eşiğinden kurtaran kralın oğlunu, kral olunca öldürme kararını verir. Halbuki kral ünvanı onu babası gibi zalim yapmayacak idi çünkü Prince Paul babası ile aynı görüşde ve fikirde değildir. Ancak ‘nihilistler’ bu gerçeğe inanmaz, onun babası gibi olduğunu, ideallerinden vazgeçtiğini sanarlar, onu vatanhaini ilan ederler, ve onun öldürülmesi gerektiğine karar verirler. Ne var ki Prince Paul; krallığı, nihilizmin savunduğu amaçlar için; ülkeye eşitlik ve özgürlük ve medeniyet getirmek için kabul etmiştir ve izin verilseydi bu uğurda kullanacaktı. Öyleyse barışı, özgürlüğü savunan nihilistlerin zalim, gaddar, insanları sevmeyen kral Czar’dan hiç bir farkı yoktur. Ülkeye sözde iyi şeyleri getirmek için çabalayan bu kişiler anında bir insanı karalayabilmiş ve öldürülmesini emretmiştir. Oyunun sonunda Vera’nın Paul’u öldürmesi gerekirken kendini öldürmesi, “Rusyayı kurtardım”¹¹⁷⁴ demesi bir yandan aslında sevdiği adamın hayatını kurtardığını ve sevgisi uğruna kendini feda ettiğini gösteriyor.

Bu oyunda sevginin önemi vurgulanmıştır. Prince Paul’un “insanın nefes alması hayatı yaşaması demek değildir”¹¹⁷⁵ ve “bir kral’ın gerçek koruması insanların sevgisidir”¹¹⁷⁶ sözleri gerçek bir yaşam sürebilmek için insanları sevmenin gerekliliğini göstermektedir. Prince Paul, Nihilist iken ettiği yemini Vera’yı sevdiği için bozmuştur çünkü ülkeyi sevgiyle, sevdiğiyle beraber yönetmenin gerekliliğine inanmaktadır.

¹¹⁷³ “Vera, or the Nihilists” s.338

¹¹⁷⁴ “Vera, or the Nihilists” s.340

¹¹⁷⁵ “Vera, or the Nihilists” s.338

¹¹⁷⁶ “Vera, or the Nihilists” s.339

Lord Illingworth gibi diğer kurnaz ve bencil bir karakter; İtalya'nın Padua şehrinde onaltıncı yüzyılın ikinci yarısında geçen "The Duchess of Padua" oyununda, Padua Dük'ü Simone Gesso'dur. Dük, Guido'ya evlat diye seslenir ve "eğer hayatta aslan payına sahip olmak istiyorsan tilki postunu giymek zorundasın. Şişman, zayıf, uzun, kısa her insana yakıştığı gibi sana da yakışacaktır elbet. Bu postu hiç bir zaman müşterisiz kalmayacak bir terzi illaki diker."¹¹⁷⁷ demesi hayatta kurnaz insanların hep var olacağını ve onların gemisini yüzdürmesi için mesleğinin ehli insanların da gerekli rüzgârı estireceğini imâ eder.

Dük, Vera karakterinin aksine bencil karakterdir. Halktan biri; ekmeklerinin samandan, içme sularının ise çamur ve kanalizasyon suyundan başka birşey olmadığını söylediğinde, "saman çok iyi yiyecektir, atlarıma veriyorum"¹¹⁷⁸, "su zararlı olacaksa şarap içsinler o halde"¹¹⁷⁹ der. Vatandaşın "vergiler çok ağır, şarap alamıyoruz ki"¹¹⁸⁰ şikayetine ise kurnaz Dük, "dua edin işte vergilere, sizi ölçülü yaşıyor"¹¹⁸¹ şeklinde cevap verir. Başka bir vatandaşın "küçük oğlum dün açlıktan öldü, daha altı yaşında idi; o kadar fakirim ki, oğlumu gömemedim bile"¹¹⁸² demesine karşılık "Fakir olduğuna neden şükretmiyorsun? Fakirlik, Hristiyan değerlerinden biridir"¹¹⁸³ sözü Dük'ün yine kurnazlığını göstermektedir zira Dük, dini duyguları kullanarak fakir halkı oyalamayı amaç edinmiştir. Düşes'in, "Düküm, cömert olunuz, güneşten koruyan gölge veren sütunıyla, soğuğu sokmayan çatısı ve duvarıyla heybetli bir evde biz yaşarken burada, Ayaz, yağmur, kar, soğuk Padua'nın çoğu vatandaşıyla aynı anda kiracıdır çatısı delik bu gecekonduarda, yağmurun ıslaklığıyla kolu bacağı kaskatı kesilir ateşi çıkar kalan halkın sonbahar

¹¹⁷⁷ "The Duchess of Padua" s.345

¹¹⁷⁸ "The Duchess of Padua" s.348

¹¹⁷⁹ "The Duchess of Padua" s.348

¹¹⁸⁰ "The Duchess of Padua" s.348

¹¹⁸¹ "The Duchess of Padua" s.348

¹¹⁸² "The Duchess of Padua" s.348

¹¹⁸³ "The Duchess of Padua" s.348

gecelelerinde köprü altında”¹¹⁸⁴ sözünü yarıda kesip Dük şöyle der: “eğer bu dünyada perişanlarsa, öyleyse şükretsinler bana, gönderdiğim için onları cennet-i alâ’ya! ¹¹⁸⁵ Dük bencil, kendinden başka insanları umursamayan birisidir. Dolayısıyla bu görüşünü hep şöyle dile getirir: “onların statüsünü neden değiştireyimki? Ben yaratmadım bu dünyayı”¹¹⁸⁶ Bu sebeple vatandaşın biri Dük’ün “katı kalpli”¹¹⁸⁷ olduğunu söyler. Kardinal ise Dük’e “evet doğrudur, Hristiyan acıya katlanmalıdır, Tanrı, acıdan tatlıyı çıkarır, yine de Hristiyan yardımsever olmalıdır, açrı doyurmalı, hastayı iyileştirmelidir, bu şehir kötülüklerle dolu, lütufkârlığınız bilgeliğinizi yeniden düzenleyecektir”¹¹⁸⁸ sözüne karşılık Dük şöyle yanıt verir: “Kardinal reform’dan bahseden siz misiniz? Almanya’da bir adam vardı adı Luther, istedi Kutsal Katolik Kilisesi’ni yeniden düzenlemeyi, onu kâfir ilan ettiniz, afaroz ettiniz”¹¹⁸⁹. Dük ise şöyle cevap verir: “Luther koyunu sürüden ayırdı, biz senden koyunun karnını doyurmanı rica ederiz”¹¹⁹⁰. Bu konuşmaları duyan halk, Dük’ün ekmek su vereceğini zannederken Dük kurnazca şöyle bir karara varır: “öyleyse Kardinal, gelecek Pazar, itaatkâr olmanın üzerine vereceksiniz vaaz”¹¹⁹¹

Halktan kopardığı ağır vergileri kendi zevki ve rahatı için kullanan, halkı düşünmeyen kurnaz Dük’ün ülkede kuralları istediği şekilde uyguladığı, işine gelmeyen kanunları bir kılıfa uydurduğu, ve yine işine gelmeyen sesleri yani halkın sesini susturduğu görülüyor. Dahası kendini “demokrat”¹¹⁹² ilan ediyor. Yani Dük ‘çaldığı minarenin kılıfını önceden hazırlıyor’.

¹¹⁸⁴ “The Duchess of Padua” s.348

¹¹⁸⁵ “The Duchess of Padua” s.348

¹¹⁸⁶ “The Duchess of Padua” s.348

¹¹⁸⁷ “The Duchess of Padua” s.348

¹¹⁸⁸ “The Duchess of Padua”

¹¹⁸⁹ “The Duchess of Padua” s.348-349

¹¹⁹⁰ “The Duchess of Padua” s.349

¹¹⁹¹ “The Duchess of Padua” s.349

¹¹⁹² “The Duchess of Padua” s.349

Dük gibi bencil, kendini düşünen, halkı, insanları düşünmeyen diğer karakter Vera oyunundaki Vera'nın babası Peter'dır. Michael ile Peter'in arasında geçen diyalogda görüleceği üzere Vera, kendinden başka diğer insanları da düşünen bir kızıdır. Ancak babasına göre bu doğru bir özellik değildir. Babası tam aksine bencil, başka kişileri umursamayan, hatta yaşadığı dönemin çevre olaylarına, toplumsal sorunlarına karşı sosyal sorumluluğu gelişmemiş bir insanı temsil etmektedir:

Michael: Vera hep diğer insanları düşünür.

Peter: yanlış yapıyor, oğul! Tanrı ve İsa baksın bu dünyaya. Komşularımın damını onarmak benim işim değil. Bana ne! geçen kış yaşlı Michael karda kızağında donup öldüğünde, karısı ve çocukları aç kaldı, çok zor zamanlar geçirdiler. aman bana ne? Bu dünyayı ben mi yarattım? Tanrı ve Czar baksın onlara. Sonra sel bastı, kara veba geldi, rahipler ölüleri hemen gömemedi, kadını- erkeği -ölüler yollarda kaldı. Aman bana ne ki? Ben mi yarattım bu dünyayı? Tanrı ve Czar baksın onlara. İki sonbahar mevsimi öncesiydi yolu birden sel bastı, selde okula giden çocuklar boğuldu, kızlar oğlanlar hepsi suda boğuldu. Ben yaratmadım bu dünyayı. Tanrıyla Czar baksın onlara.

Michael: ama Peter baba –

Peter: Hayır hayır oğul, bu dünyada komşunun yükünü sırtlanırsan zor yaşarsın.¹¹⁹³

Peter'in sözlerinden anlaşılacağı gibi Peter'a göre komşu ve komşuluk kavramları içi boş sözcükten başka birşey değildir. Komşu sözcüğünün kendisinde yarattığı izlenim yükten başka birşey değildir.

Sonuç olarak; Oscar Wilde yitik birey ile kendini gerçekleştirmiş birey arasındaki farkı insan doğasını, toplumu, dönemi, hayatı çözümleyebilmiş bir yazar olarak okurlara göstermiştir. Wilde, yaşamda karşılaşılan her insanı “birey” olarak kabul etmemenin gerekliliğini savunmuştur. İnsan ile birey arasında adeta uçurum vardır: Yitik birey dünyada sadece fiziksel olarak ‘vardır’. Ne var ki birey bu dünyada ‘yaşar’. Yitik insan etrafına, olaylara sadece bakarken, kendini gerçekleştirmiş birey ‘görür’, düşünür, ve analiz eder. öyleyse bir insanın birey olabilmesi için ilk olarak düşünme yetisine sahip olmalıdır. Fikirleri ve değerleri olmalıdır. İkinci olarak duygulu, duyarlı, inançlı olmalıdır. Gerçek Birey kötülük

¹¹⁹³ “Vera, or the Nihilists” s.316

düşünmemelidir ancak olası kötülöklere karşı uyanık ve tedbirli olmalıdır. Sanat’a da önem vermelidir. Shakespeare’in 18. sonesinde belirttiğı gibi;

Senin sonsuz gençliğı solmayacak/ Sahip olduğı güzelliğınden de bir şey eksilmeyecek /Ölüm sana uğramayacak / Sen bu dizelerde hep yaşayacaksın
İnsanlar nefes aldıkça ve yaşadıkça, /Bu dizeler de yaşayacak ve seni yaşatacak.¹¹⁹⁴

Yaşamının son yıllarını hapishanede geçirip sonrasında vefasızlık görüp insanlardan, yalnızlık ve tükenmişlik içinde ayrılrsa da bu dünyadan Wilde’in kendisinin de iyi bildiğı gibi gerçek mezarı, hiç şüphesiz, yazdığı eserleridir.

Hayatı ve edebiyatı en yüksek ve en üstün Sanat olarak Oscar Wilde, hayata dair gözlemlerini, eleştirilerini, önerilerini edebiyat eserleri ile aktardığı için Wilde da önemsedığı ve övdüğü en az Antinous, Charmides kadar ölümsüzdür. Wilde 1900 yılında Fransa’nın Paris şehrindeki köhne bir otel odasında tek başına öldükten yüz on altı yıl sonra dahi hâlâ okunuyorsa ve çalışılıyorsa ölümsüzlüğe kavuştuğunun, hâlâ yaşadığının en önemli kanıtıdır. Hatta eserlerinde ele aldığı konular 21. Yüzyılda da önemini koruduğı için Wilde’in duyarlı ve bilinçli bir birey olarak ne kadar çağının ötesinde düşündüğünü ve yaşadığını gösteriyor. Ne var ki böylesine zeki, duyarlı, duygulu, hassas, bilinçli bir bireyi ziyan ettiğı ve yitirdiğı için Victoria dönemi İngiltere’si Oscar Wilde’in “Yitik Memleket”i olarak kalacaktır.

Son olarak, Oscar Wilde doğmadan iki yüz yirmi üç yıl önce ölen İngiliz şair John Donne’in 1624 yılında “Meditation 17” şiirinin başına yazdığı aşağıdaki şu ünlü sözü “waste land” imgesinin her çağda önemini koruyacağını ve bu imgenin çağrıştırdığı anlamı ancak hassas, duygulu, duyarlı, bilinçli bireylerin idrak edeceği görülüyor:

¹¹⁹⁴ But thy eternal summer shall not fade,/ Nor lose possession of that fair thou ow’st,
Nor shall death brag thou wander’st in his shade,/ When in eternal lines to time thou grow’st;
So long as men can breathe, or eyes can see, / So long lives this, and this gives life to thee. William Shakespeare

Hiç kimse kusursuz değildir ve kendi kendine yetemez, bütün bir ada değildir asla,
Her bir insan bir bütünün, kıtanın parçasıdır. [...] Herhangi bir insanın ölümü
eksiltir beni, Zira ben de o ırk'tanım. İşte bu yüzden asla bilmek istemeyeceksin
çanın usulca çaldığını kimin için; çalışıyor çünkü Senin için.¹¹⁹⁵

¹¹⁹⁵ No man is an island, /Entire of itself, / Every man is a piece of the continent, /A part of the main. [...] Any man's death diminishes me, / Because I am involved in mankind, /And therefore never send to know for whom the bell tolls; It tolls for thee.

III. BÖLÜM

SYLVIA PLATH: 20. YÜZYIL AMERİKA'SINDA HEBA EDİLEN VE ZİYAN OLAN BİR KADIN DEHA'NIN GÖZÜNDEN BİREY VE TOPLUM ELEŞTİRİSİ

Tıpkı Wilde ve Eliot gibi Plath de birey vasfına sahip olmak için gözlem yapmanın önemini ve gerekliliğini kavramış, idrak etmiştir. Plath'e göre gözlem yapabiliyor olmak çok önemlidir zira öğrenmenin en iyi yollarından biridir. Birey vasfına sahip olmak için kişi ayrıca aklını kullanmalı ve sorgulamalıdır. O vakit önce kendi sonra diğer insanların duygu ve düşüncelerinin farkına varacaktır. Plath'e göre nefret ve korku hislerinin farkına varmış bir kişi benliğini, kişiliğini bulacaktır. Tam bu noktada Plath kişiliğin bambaşka kimliğin bambaşka şeyler olduğunu izah eder. Gözlem yapabilen, düşünebilen, sorgulayabilen birey olarak Plath ikinci adım olarak toplumun yapısını çözmüş, toplumun eksik ve yanlış yönlerini dile getirmiştir. İlk olarak toplum doğal, candan, samimi, içten değildir çünkü toplumu meydana getiren insanlar taklitçi, yani kendi olmayan insanlar oluşmaktadır. Dahası toplum maddiyatçı, ikiyüzlü, yalancı, kinci, hilekâr, kurnaz, baskıcı, ırk, cinsiyet, din ayrımcısıdır. Plath böyle insanların toplumun kurumlarını da etkileyip bozduğunun dolayısıyla kurumların işlevliğini, geçerliliğini, anlamını kaybettiğinin altını çizer. Hatta toplumun kurnaz, hilekâr, baskıcı, materyalist, maddiyatçı, tüketen bir toplum oluşu reklamlar aracılığıyla kadınlara ve genç kızlara zayıf, güzel, bakımlı, modayı takip etmesini empoze ederken pahalı kıyafetlere, araçlara, lüks eşyalara, kısaca lüks bir yaşama düşkün olmasını sağlar. Plath kısaca toplumun ahlâki, dini, ekonomik, politik, cinsel, kısaca toplumsal her türlü yozlaşma içinde kıvrandığını anlamış, görmüş gerçek bir bireydir zira Plath'in The Bell Jar romanındaki Esther'in

sözleriyle ifade edersek insan gitgide küçülmekte ve yalnızlaşmaktadır. Plath bu duygular içinde bireyin ve toplumun ruh sağlığının bozulduğunu hissetmiş, doktorlar kadar psikiyatristlerin de çok önemli ve gerekli olduğunu vurgulamıştır. Plath ayrıca savaşların da hayatların yitirilmesine yol açtığını derinden hissetmiştir.

Oscar Wilde ile Sylvia Plath, Okyanus'un iki kıyısında ondokuzuncu ve yirminci yüzyıllar olmak üzere farklı zamanlarda, İrlanda ve Amerika Birleşik Devletleri, Boston'da doğup yetişmiş, her ikisi de hayatlarının bir döneminde birbirlerinin memleketinde bulunmuş ve bir süre yaşamıştır. Lâkin Wilde ile Plath'in ortak noktası Okyanus'u aşp farklı ülkeleri görmüş olmalarının ötesinde kendi sınırlılıklarını aşp, kendi sınırlarının dışına çıkıp insanı, toplumu, ve hayatı geniş bir perspektiften gözlemleyip tarafsız bir şekilde değerlendirmiş, izlenimlerini ve çıkarımlarını eserlerine yansıtmış olmalarıdır.

Wilde gibi Plath de sezgi gücü yüksek bir birey olarak insanın “sınırlılığında hapsolmuş”, yorgun, bitkin, usanmış, hata yapabilir ve yanılabilir bir varlık olduğunu idrak etmiş, insanın hissettiği, düşündüğü ve eylemde bulunduğu müddetçe gerçekten var olacağına inanmıştır.

Yine hassas ve duyarlı birey olan Wilde gibi Plath de toplumu analiz etmiş ve toplumun düşüncesiz, ruhsuz, despot, diktatör, bağınaz, önyargılı, gösteriş meraklısı, acımasız ve suçlayıcı olması sebebiyle ahlâki değerlerini yitirmiş, riyakâr ve ikiyüzlü, cinsiyetçi ve ırkçı kuru bir kalabalıktan başka bir şey olmadığını anlamıştır. Böyle bir kalabalığın elinde insanların hem fiziki gücünü, hem beyin gücünü, hem psikolojik direncini hem de ahlaki değerlerini kaybedeceğini her iki yazar da öngörmüş ve bu sebeple derin bir üzüntü duymuştur. Hâlbuki Plath'e göre umut ve

sevgi demek olan, pek çok yeni filiz ve meyve vermiş bir ağaç gibi yaşam da insanlara çeşitli seçenekler sunmalı ve insan istediği 'dalı' seçmekte özgür bırakılmalıdır. Nitekim Plath çok yönlü, yoğun, tezatlıklarla dolu bir süreç olarak gördüğü “doğumla başlayıp bebeklik, çocukluk, gençlik, yetişkinlik, yaşlılık dönemlerinden sonra ölümle son bulan”¹¹⁹⁶ hayatın “bilimsel, toplumsal ve ruhsal yönlerini” sırasıyla “akademik, sosyal ve sanatsal”¹¹⁹⁷ olmak üzere daha net bir şekilde tanımlamıştır.

En önemlisi ise yine Wilde gibi Plath de “waste land” kavramının kaybedilen değerler yüzünden insanları yitip kalmaya mahkûm olan toplumları işaret ettiğini kanıtlamış, insan ziyanlığının acısını ruhunun en derinlerinde hissetmiştir. Öyleki Plath'ın “insanlar rollerini oynuyor”¹¹⁹⁸ sözü Wilde'ın “dünya bir sahnedir”¹¹⁹⁹ sözünün bir başka şekilde ele alınışdır diyebiliriz.

Wilde gibi Plath de insan gücünün kıymetli olduğuna inanmış, makinenin yararlı ve güzel işler için kullanılması gerektiğini düşünmüştür. Lakin insan emeğinin ziyanlığına çare/çözüm olarak kesin ve çarpıcı bir dille makine kullanımının gerekliliğini ve önemini ortaya koymamış olsa da Plath de gücü heba edilen insanın içinde bulunduğu zor koşulları/ağır şartları dramatik eserlerinde ele alması/betimlemesi/göstermesi en az Wilde kadar duyarlı ve hassas birey olduğunun kanıtıdır. Wilde'dan farklı olarak Plath makineleşmenin arttığı bir çağda duygusuzluk ve düşüncesizliğin de artacağını, hatta insanların doğallıktan uzaklaşacağını “Stings” şiirinde balı arıların değil “bahar mevsiminde kurulan,

¹¹⁹⁶ The Journals of Sylvia Plath

¹¹⁹⁷ The Journals of Sylvia Plath

¹¹⁹⁸ Plath'ın birden fazla eserinde kullandığı ifadedir.

¹¹⁹⁹ “Lord Arthur Savile's Crime: A Study of Duty” s.10 “The world is a stage, but the play is badly cast.”

düşünmeden çalışan bal-makinelerinin”¹²⁰⁰ yapıyor olması ve makinelerin başında duran, başına şapka yerine başına beyaz kare ipek bir örtü geçiren bir kişi ile vurgulamaktadır. şiirde arıların gökyüzünde kuyruklu yıldız kadar ihtişamlı uçarken makineye yaklaştığı vakit ölmesi çok acı verici bir sahnedir. Yapaylığı temsil eden Bal yapan makineler doğallığın simgesi arıların sonunu getirmiş, hatta müzesi konumunu almıştır. *The Bell Jar* romanının ise “tuhaf, sıcak ve nemli bir yaz Rosenberglerin elektrikli sandalyede idam”¹²⁰¹ edildiği bilgisiyle başlaması, baş karakteri Esther Greenwood’un ise “idamlara hiç anlam verememiştir. Elektrikli sandalyede idam edilme düşüncesi midemi bulandırır hep. Ne var ki o sıralarda gazetelerde hep bu haber vardı. [...] bu haberin benimle bir ilgisi olmasa da insanın canlı canlı iliklerine kadar yanmasının nasıl bir şey olduğunu düşünmeden edemiyordum. Bu dünyada er berbat şey bu olmalıydı. New York yeterince berbattı zaten”¹²⁰² sözleri Plath’in idamı onaylamadığını, bir insanın suçu her ne olursa olsun hayatına son vermenin yersizce ve haksızca olduğunu düşündüğünü gösterir. Bu örnekte görüleceği üzere makine insanlığın hem gerçek hem mecaz anlamda sonudur. Plath tam bu noktayı vurgulamakta, insanların artık bilinçlenmesini, duyarlı ve duygulu bireyler olmasını istemektedir zira romanda Esther Greenwood idam edilen Rosengberglerden sonra bir aydınlanma yaşamış, “dolabımda bir dizi ölü balıklar gibi asılı duran içinde rahat hareket edemeyeceğim, pahalı giysileri almakla ne büyük aptallık ettiğimden ve sınavlarda aldığım, beni sevince boğan o yüksek notların Madison Caddesi boyunca sıra sıra inşa edilmiş binaların mermer ve cam karışımı şık öncephelerinin önünde nasıl bir hiçliğe dönüştüğünden başka bir şey

¹²⁰⁰ Stings” s.86-88

¹²⁰¹ The Bell Jar, s.1

¹²⁰² The Bell Jar, s.1

düşünemiyordum”¹²⁰³ diyerek hayatını şimdiye kadar nasıl boşa yaşadığını hissettiğini kanıtlamaktadır. Aslında Esther Greenwood “zamanını öldürdüğünü”¹²⁰⁴ fark ve idrak ederek bilinçlenmiş, kendini Plath’ın sözleriyle ifade edilirse o “moda” tutkunu, ikiyüzlü, yalancı, önyargılı, ahlâksız “kuru kalabalıktan” kurtarmıştır.

Oscar Wilde gibi duyarlı birey olan Plath’ın biyografileri ve tüm eserleri dikkatle okunup anlaşıldığı vakit topluma şu anlamlı soruyu yönelttiği görülüyor: “hasta olan kim? Sağlıklı görünen hasta toplum mu? Yahut hasta teşhisi konmuş sağlıklı kişi mi?”, hatta daha derin sorusunu hissediyoruz: dürüst olan kim? Ahlâklı geçinen sahtekâr kişiler mi? Yahut ‘sahtekâr’ olarak etiketlenen dürüstler mi? zira “In the Mountains” öyküsünde psikolojik olarak hasta kabul edilen ve bu sebeple hastanede kalan Isobel otobüsten inerken otobüsün içindeki sıcak ve nemli havadan sonra yüzüne çarpan bıçak gibi kuru ve keskin ayazı hissettiği vakit “ay, ne güzel her yer karla kaplı! Hayatımda hiç bu karı bir arada görmemiştim”¹²⁰⁵ diye sevinçli ve coşkulu haykırışına otobüs şoförünün sadece gülüp, tek kelime etmeden, hiçbir cevap vermeden kapıyı kapatıp yoluna devam etmesi Isobel’in idrak ettiği doğa harikası karı ve karın etkisini hissetmediğini göstermektedir. Ruhsal yönden ‘sağlıklı’ bireyi temsil eden şoförün duygusuz ve duyarsızlığı Plath’ın sorusunun cevabını, hiç şüphesiz, vermektedir.

Genç yaşta memleketinden uzakta, Paris’te ölen Oscar Wilde gibi Sylvia Plath de “çocukluğumun manzarası kara değildi, bilâkis karanın bittiği yerde başlardı- Atlantik’in soğuk, tuzlu, esen rüzgârlı tepeleri”¹²⁰⁶ şeklinde betimlediği

¹²⁰³ The Bell Jar, s.2

¹²⁰⁴ The Bell Jar, s.3

¹²⁰⁵

¹²⁰⁶ “The Day Mr Prescott Died” s.

Amerika'dan, “taşındıktan sonra gerçekten özlediğim tek şeydi”¹²⁰⁷ dediği Okyanus'tan, “biz deniz ile var olduk...deniz en temel eğlencemizdi” dediği denizden¹²⁰⁸ çok uzakta Londra'da “sürgünde”¹²⁰⁹ ölür zira Plath kendini deniz kenarında “yol boyunca...topladığı ... mor şans taşları” gibi ve “bir midye kabuğu” gibi hissetmektedir çünkü toplanan taşların ve midye kabuğunun Deniz'den koparılıp uzaklaştırılması gibi Plath de uzak düştüğü “okyanustaki çocukluğuna özlem duymaktadır”¹²¹⁰ Plath için İngiltere'deki deniz “O değildir, O hiç değil”¹²¹¹ zira Okyanus'un alıp verdiği nefesi, Okyanus'un soluğunu hala hissetmektedir.¹²¹² Öyle ki hem Wilde hem Plath bencil, hilekâr, riyakâr ve ikiyüzlü toplumların bir yerden başka bir yere “sürüklediği”¹²¹³ ziyan ettiği dehâlardır.

Plath acı ama gerçek toplumsal sorunları eserlerine yansıtırken “kişisel endişem herkese ait olmalıydı” sözü Wilde gibi hem doğruluk, dürüstlük, adalet peşinde koştuğunu hem de bu zor yolda tek başına/yalnız olduğunu ispatlar niteliktedir. Plath'ın yalnızlığı Wilde'ın yalnızlığıyla eşdeğerdir. Her iki yazar düşünmeyen toplumların düşünen fertleridir.

Plath'e göre birey olmanın ilk şartı düşündürmektir. Herşeyden ve herkesten uzaklaşıp Düşünen insanın önce kendi duygularının sonra doğanın, ve diğer insanların duygularının farkına varacağını “In the Mountains” öyküsünde

¹²⁰⁷ “The Day Mr Prescott Died” s.

¹²⁰⁸ Değişimi insanların ve yaşamın özü olarak gördüğü Plath'ın “Ocean 1212-W” düzyazı eserinde de belirttiği üzere deniz ile ilgili güzel duyguları ve hisleri kaybolacaktır, yerini “katı bir çocukluk hayali” alacaktır zira Plath'ın denizle ilgili son anısı 1939'da denizin “damızlık bir hayvan gibi eridiği” kopan kasırga hakkındadır. Plath çıkan Kasırgayı dev bir su canavarı, Dünya'yı ise vuruldukça haykırıp sarsılan bir davul olarak görür. Ulumalar, patırtılar, çarpmalar, inlemelerle geçen gecede ev temelinden sarsılır, defalarca sallanır, ağaçlar, telefon direkleri devrilir, kulübelerden, küçük gemilerden geriye süprüntü kalır, ölü bir köpek balığı ise sahile vurur. Bu kötü anının yanı sıra babasının ölümü ve akabinde “denizden içerilere taşınmaları” Plath'ı derinden etkilemiştir. Bu sebeple “çocukluğunun dokuz yılını şişenin içine hapsolan bir gemi” olarak görür. Plath'ın Boston'daki çocukluğu kendi sözleriyle “güzel, ulaşılamaz, eskimiş, uçup gitmiş hoş beyaz bir efsaneye” dönüşür.

¹²⁰⁹ “Ocean 1212-w” düzyazısında Plath'ın kendisi için “bir sürgünüm ben” s.117 demesi ; hiç kuşkusuz, babasının ölümünden sonra annesinin kararıyla Boston'da deniz kenarından daha iç kısımlara taşınmaları sebebiyledir.

¹²¹⁰ “Ocean 1212-W” s.

¹²¹¹ “Ocean 1212-W” s.

¹²¹² “Ocean 1212-W” s.

¹²¹³ “Ocean 1212-W” düzyazısında Plath “to float” sözcüğünü kullanmıştır. s.117

ciğerlerinde meydana gelen sağlık sorunu sebebiyle hastanede kaldığı altı ay boyunca hep düşünmüş ve kim olduğunu keşfetmeye başlamış tıp fakültesi öğrencisi Austin karakteri ile gösterir. Öyleki Austin görmese de hissetmese de doktorların bilgiye dayalı teşhis koyduğu ciğerindeki sağlık probleminin varlığına inanmakta ve ona göre bu hastalığı adeta bir bombayla yaşamak gibidir. Soğuk ve karlı bir kış günü otobüsle sanatoryuma seyahat eden Austin'in kız arkadaşı Isobel'e öykünün daha başında “toprağın kaydığını hissedebiliyorum, nehirlerin nasıl aktığını ve nasıl vadiler oluşturduğunu hissedebiliyorum” sözlerine Isobel'in hiçbir yanıt vermeyişi, dahası Austin'in ısrarla “ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi?, toprağın hatları üzerine söylediklerimi anlıyorsun değil mi?” sorusuna gözlerini kaçırarak “evet, evet, bence harika” dese de aslında toprağın görüntüsünü dahi umursamayışı Isobel ile Austin dolayısıyla düşünen ile düşünmeyen, hisseden ile hissetmeyen insanlar arasındaki en temel farktır.

Plath'e göre düşünen birey özdeşim kurabilen bireydir zira öyküde düşünen karakter Austin'in okuduğu romandaki askeri kendisiyle, askerin hamile bıraktığı ve sonrasında ölen kızı ise Isobel ile özdeşleştirmesi neticesinde sonunun “nasıl bir felaket olacağını düşünmeden edemedim” sözleri empati kurduğunun ve hatta endişe duyduğunun da göstergesidir. Önceleri düşünme yetisini kullanmayan Austin'in Isobel'e sarf ettiği “kitaplardaki hayali karakterler için üzülmen çok ahmakça çünkü gerçek değiller” sözleri Austin'in nasıl büyük bir değişim geçirdiğinin kanıtıdır. Austin düşünmediği ve okumadığı zamanlarda “hep ne demek istediğini tahmin edilmesini beklerken” artık düşünen ve okuyan bir birey olarak demek istediği şeyleri açık ve net söylemektedir. Isobel'in “bir şeyleri bilmek istiyorum, emin olmam için senin ağzından duymam gerek. [...] bilmek zorundayım. Söyle bana,

gelmemi neden istedin?” sorduğu soruya Austin’in samimi ve açık bir şekilde “sana fena halde ihtiyacım vardı. Seni öpemeyecek olmam talihsiz bir durum”¹²¹⁴ dedikten sonra yüzünü kızın boynu ile omzu arasına gömüp ağlaması gerçek bir birey olduğunu kanıtlar niteliktedir. Plath’e göre birey olmak için insan düşünmeli, okumalı, özdeşim ve empati kurabilmeli, duygularını ve düşüncelerini açık ve net ifade edebilmeli ve hatta en önemlisi ağlayabilmelidir. Plath için ağlamak en insani yöndür.

Oscar Wilde gibi Sylvia Plath de insanları gözlemlemiş¹²¹⁵, insan doğasını çözümlemiş ve insanın değişken nitelikte bir canlı varlık olduğu sonucuna varmıştır: “gökyüzünden düşmüş bir yıldız gibi parlak ve nadide olsa da öfkesine yenik düşen aciz, ağlayan bir varlıktır nihayetinde insan dediğin”¹²¹⁶. Görüleceği gibi insan fiziksel ve/ya ruhsal hem eşsiz güzellikte hem de sıradan ve çirkin bir varlık olabilmektedir.

İnsanoğlunu meydana getiren zıtlığı Plath annesinden Matthew Arnold’ın “Forsaken Merman” şiirini dinlediğinde hissetmiştir; Arnold’dan kendisine sıçrayan bir ateşin tüm bedenini buz gibi sarstığını, ağlamak istediğini, kendisini tuhaf hissettiğini, bunun ise mutluluğun yeni bir biçimi olduğunu¹²¹⁷ söyler. Öyle ki Plath ateş ile buzun, ağlamak ile gülmenin bir bütün olduğunu hissetmiştir. Yetişkin Psikiyatrisi Kliniği’nin Acil Servis Bölümü’ne yetiştirilen bir kadının [...] domuzdan beter Fransız asıllı Kanada’lı kayınvalidesine sinir olması dolayısıyla dilinin şişmesi ve dışarı sarkması, bu zavallı ve çaresiz kadının kayınvalidesinin [...] organize ettiği

¹²¹⁴ “In the Mountains” s.

¹²¹⁵ Sylvia Plath “Three Women” şiirinde “to watch” fiilini kullanmıştır.

¹²¹⁶ Sylvia Plath “Three Women” şiiri First Voice’in söylemi s.45

¹²¹⁷ “Ocean 1212-W” s.118

partiyi terk etmek zorunda kalışı¹²¹⁸ insanların nasıl büyük bir değişim içinde olduğunu göstermektedir zira Kadın'ın gösterişli bir partideki güzelliği ve kusursuzluğu Sinir Kliniği'ndeki hastalığı ve acizliği ile yer değiştirmiştir, değişim ve tezat teşkil etmektedir.

Tezatlık doğanın da özünü oluşturmaktadır ve Plath'e göre bu tezatlığı ancak doğaya duyarlı ve hassas bireyler fark edebilmektedir. "The Green Rock" öyküsünde olduğu gibi iki kardeş Susan ile David sıcak bir haziran günü kumsalda çıplak ayakla koştuktan sonra kumsalda deniz kabukları aramaları ve yeşil kayaya¹²¹⁹ tırmandıklarında bileklerine kadar gelen soğuk, çamurlu dalgaların içinden parmaklarının arasına dolan çamurun yumuşak ve serin olduğunu, ve sonra parmaklarını kumun içine ve derinine doğru gömdükçe sıcaklığın düştüğünü, kumun alt katmanlarının daha serin olduğunu hissederler.¹²²⁰ Plath doğanın içinde barındırdığı bu mucizeyi görmüş bir bireydir ve insanların da görmesini sağlamış bir bireydir. Plath'e göre doğayı seven, doğadaki mucizeleri idrak edebilen insan gerçek mütevazi bir birey olur çünkü doğadan üstün değil aksine doğayla bir bütün olduğunu bilir. "The Green Rock" öyküsünde Susan "denizin onun bir parçası"¹²²¹ olduğunu hissetmesi dolayısıyla kollarını içine ufuk çizgisini de dahil etmek için uzatması, okyanusun kendisine hissettirdiklerini birilerine açıklayabilir miydi diye merak etmesi yetişkinlerin onu anlamasından duyduğu şüphe sebebiyledir zira yetişkinler doğadan kendilerini soyutlamış ve üstün görmektedir. Öyküde hepsi

¹²¹⁸ "Johnny Panic and the Bible of Dreams" s.

¹²¹⁹ David ve Susan için yeşil kaya "kumun derinlerine gömülmüş dev, iri bir kaya parçasıydı, o yüzden yalnızca üst kısmı görülebiliyordu. Gerçekten de kaya uzun süredir kış uykusundaki bir hayvan gibiydi" [...] "Çocuklar dost canlısı, girintili çıkıntılı yüzeye tırmanmaya ve türlü perili/büyülü oyunlar oynamaya bayılıyorlardı. Bazen kaya fırtınalı denizlerde bir tekne/bot oluyordu ve bazen de yüce bir dağ oluyordu. Ama bugün şatoydu"

¹²²⁰ "The Green Rock" s.255.

¹²²¹ s. 255

birbirinin aynısı olan kir pas içindeki binaların,¹²²² toplu ve kalabalık konutların,¹²²³ meydana getirdiği şehir hayatı yetişkinlerin eseridir. Lâkin ılık haziran güneşiyle pırıl pırıl parlayan okyanus çocukların bu yetişkinlerin dünyasından kaçıp sığındığı bir limandır adeta. Plath'e göre şehir hayatı "tiyatro sahnesi"¹²²⁴ gibidir, sahtedir, "taze, tuzlu meltemi"¹²²⁵ ile doğa ise gerçek yaşamdır.

Plath ayrıca öyle zeki bir insandır ki değişimin kaçınılmazlığını Victoria Dönemi yuvarlak cam ağırlıklarında da görmüştür: "içinde bir ormanı, bir köyü ya da bir ailenin tüm fertlerini barındıran sade, naif, kusursuz ve saydam bir dünya olarak gördüğü Victoria Dönemi yuvarlak cam ağırlıklarını ters yüz ettiğinizde kar yağar, her şey bir anda değişir. İçindeki hiçbir şey bir daha eskisi gibi olmayacaktır – ne çam ağaçları, ne evin çatısı ne de insan suratları." ¹²²⁶

Değişim, Plath'e göre, yaşamın da en can alıcı özelliğidir zira hayatı "zaman koridoru" ¹²²⁷ , "ince ve uzun" ¹²²⁸ olarak tanımlar. Hatta zamanın su gibi "aktığını, hızla ilerlediğini, kıvrımlı yerlerde yolunu bularak akmaya devam ettiğini" ¹²²⁹ belirtir. Bu süreçte sadece doğanın değişeceğini¹²³⁰ değil insanların da büyüyeceğini, ¹²³¹ gözlerimizin önünde değişime uğrayacağını"¹²³² da altını çizer. Örneğin doksan yaşındaki Lady Bromehead'in düşüp kalça kemiği kırıldıktan sonra zemini parke

¹²²² "The dingy buildings with their identical fronts" s. 251

¹²²³ "...the crowded city tenements" s.251

¹²²⁴ "...like stage scenery"s.251

¹²²⁵ "...the fresh salt breeze..."s.251

¹²²⁶ "A Comparison" s.56-57.

¹²²⁷ "Johnny Panic and the Bible of Dreams" s.22 "The Hall of Time."

¹²²⁸ Plath "The Day Mr Prescott Died" öyküsünde Ben Prescott'ın ince ve uzun fizliğini yaşama benzetmiştir. s.41 (He just sat there, lanky and tall as life). Plath'e göre yaşam uzun ve ince bir yoldur.

¹²²⁹ "A Comparison" s. 58 "Time flows, eddies, meanders"

¹²³⁰ "The Green Rock" öyküsünde iki kardeş David ile Susan başka yere taşınmaları dolayısıyla beş yıldır uğramadıkları "doğup büyüdüğü yeri" ziyaret ettiklerinde kumsalı daha küçük bulmaları, dalgaların aşındırdığı büyük kaya kütesinin de hacimsel küçülmesine tanık olurlar. s.257-258.

¹²³¹ Plath'in "Initiation" öyküsünde iki arkadaş olan Millicent'in Tracy'e ben artık kulüpte yer alsam da arkadaşlığımız eskisi gibi devam edecek, hem belki seneye seni de alırlar" sözüne karşılık Tracy'nin "hiçbir şey aynı kalmaz" dediğinde Millicent bu sözün çok doğru olduğunu düşünür. Plath'e göre "iyi ki değişim, gelişim, süreklilik vardır.... bir insanın hiç değişmemesi ne büyük bir felaket olurdu. Millicent'in Yaşlandığında dahi gençken olduğu gibi basit ve çekingen haliyle kalmaya mahkum kalsaydı eğer" (s.138) Plath'in değişimin, gelişimin, sürekliliğin her zaman iyiye doğru olması gerektiğini ve/ya sürekli iyileştirmeyi içermesi gerektiğini vurgular.

¹²³² "A Comparison" s. 58

kaplı evinden bir bakımevine yerleştirilmesi, evi kiralayan kiracıların da zemini muşamba kaplattırması¹²³³, hastanede uzun yıllar hasta kabul servisinde çalışan Emily Russo’nun kanser hastalığına yakalanarak aynı hastanede çalışan değil hasta olarak varlığını sürdürmesi, tedavi görmesine rağmen ölmesi¹²³⁴, bir hastanede 1892’de hizmet vermiş doktorlardan Doktor Augustus Hunnewell’in anısına tahsis edilen Hunnewell Odasının’da eski moda tıbbi gereçlerle dolu cam fanusların olması ve duvarlarda Amerikan İç Savaş’ında görev almış doktorların solmuş, kırmızıya çalan kahverengi fotoğrafların asılı olması¹²³⁵, bir hastanenin Cilt kliniğinin danışma görevlisi Minnie Dapkins’in “Sinir Kliniğinde Doktor Crawford diye birisi var mı?” sorusuna Sinir Kliniğinin danışma görevlisi Mary Ellen’in kahkakaya boğularak “adam öleli yedi yıl oluyor, kim arıyor ki onu?” demesi,¹²³⁶ ¹²³⁷ Savaş esnasında yaralı askerleri ameliyat eden, ameliyatta pek çok ölümlere şahit olan bir doktorun yıllar sonra, değişen şartlara uyum göstererek, dövmeçi olması, müşterilerinin isteğine göre vücutlarına yılan, bebek, denizkızı gibi şekiller yapması¹²³⁸, on altı yıldır dövmeçi Carmey’nin ise ilk işinin Maine’de savaş sırasında, Wac’ların karargahında, kadınların numaralarını dövmelemesi oluşu, ayrıca kadınların isteğiyle onlara vücutlarının yüz, el ve ayak haricinde¹²³⁹ farklı yerlerine farklı şekillerde dövme yapması,¹²⁴⁰ bir zamanlar dövmeçilik merkezi olan Japonya’da dövmeçiliğin sonradan barbarca olduğu düşünülerek yasaklanması¹²⁴¹, yine savaş esnasında bombalamalar sırasında Barts’da başhemşire arkadaşını bulamayan Miss Milleravage’in “savaştan sonra onunla irtibat kurmaya çalıştım ama başhemşire

¹²³³ “Mothers” s.106.

¹²³⁴ “The Daughters of Blossom Street” s. 79-88

¹²³⁵ “The Daughters of Blossom Street” s.76

¹²³⁶ “The Daughters of Blossom Street” s.76

¹²³⁷ Plath’e göre hayattaki değişimlerin bir nedeni de ölüm gerçeğidir. Ölüm de bir değişimdir.

¹²³⁸ “The Courage of Shutting-up” s.20-21

¹²³⁹ Federal yasaya göre orduda, talimlerde göze çarptığı için yüz, el ve ayak bölgesine dövme yapılması yasaktır. (“The Fifteen-Dollar Eagle” s.)

¹²⁴⁰ “The Fifteen-Dollar Eagle” s.

¹²⁴¹ “The Fifteen-Dollar Eagle” s.

değişmişti, herkes değişmişti, kimse onun adını dahi bilmiyordu. Eski başhemşire, alet edavatlarıyla ve diğer insanlarla birlikte şehir bombalanırken ölmüş olmalı”¹²⁴² demesi, anarşi/kargaşa, sıkıntı, endişe, dolu hayatın bir çeyrek yüzyılda ılımlı hale getirilmesi,¹²⁴³ savaş esnasında göğüs cebinde çek defteri bulunan adama isabet eden kurşun yüzünden defterin sayfaları arasında hala şarapnel parçalarının duruyor oluşu ve bu defterin madalyalar, kurdeleler ile birlikte hatıra eşyalarıyla dolu karton kutuda Clifford Meehan tarafından saklanıyor oluşu,¹²⁴⁴ Clifford Meehan ve eşi Nellie’nin bir akşam dostları Dora ve Nellie’nin kuzeni Herbert ile hep beraber oturup bir anın gerçeği olan savaşı şimdi anı olarak yad etmeleri, yine bir anın gerçeği olan fotoğraf çekiminin şimdi bir kağıttan ibaret olup Clifford’ın iyi bilinen bir tiyatro oyunundaki karakterlerin başına gelenleri sıralar gibi parmağını fotoğraftaki yüzlere birer birer uzatıp “şu bacağına kaybetti, şu vuruldu, şu öldü, şu da öldü” şeklinde anlatması ve aynı zamanda savaştan sonra hâlâ yaşayanları, işleri iyi olan kişiler hakkında da konuşmaları,¹²⁴⁵ bir neslin okumayı sabun kutularının yazılarıyla¹²⁴⁶ öğrenirken bir başka neslin “çocuklara uygun masalar ve temiz hafif tahtadan sandalyelerde oturarak, oyuncak fırınlar ve küçük muslukların olduğu ilkokullarda ¹²⁴⁷ eğitim alarak yetişmesi, Bay Prescott’ın ölmeden önce içtiği su bardağından o eve annesiyle taziyeye gelen kızın su içmesi üzerine adamın kızı Liz’in “o babamın kullandığı son bardaktı. Ama boş ver” demesi, oğlu Ben’in ise “birisi bir gün o bardaktan su içecekti nasıl olsa” ¹²⁴⁸ demesi, Oxbow dağının tepesine çok eskiden inşa edilen

¹²⁴² “Johnny Panic and the Bible of Dreams” s.

¹²⁴³ “America! America!” s.37

¹²⁴⁴ “All the Dead Dears” s.

¹²⁴⁵ “All the Dead Dears” s.

¹²⁴⁶ “America! America!” s.37-38

¹²⁴⁷ “America! America!” s.37

¹²⁴⁸ “The Day Mr Prescott Died” s.45

otelin yarısının 1938 New England¹²⁴⁹ Kasırgasında ¹²⁵⁰ uçup gitmesi, ¹²⁵¹yirmi yıl sonra insanların tuhaf bir şekilde sessizliğe gömülen harabeye dönmüş binanın kalıntısını¹²⁵² eskiden kalmaya gelirken şimdi görmeye geliyor oluşu, tarihi bir kalıntıya dönüşen eski oteli görmeye gelen ziyaretçilerden ücret alması için görevlendirilen Luke Jenness'in doğada hareket etmeden duran tek bir şeye hala rastlamamış oluşu, ¹²⁵³ ayak bastığı topraklarda bir zamanlar Abraham Lincoln'un, ünlü şarkıcı Jenny Lind'in de bulunmuş olması ¹²⁵⁴ değişimin, geçen zamanın en nihai sonucu olduğunu göstermektedir. Nitekim "Stings" şiirinde " çok eski zamana ait fosilleşmiş bir savaş mermisi, ölmüş mikroorganizmadan başka mikroorganizmaların ortaya çıkması, çürüyen bir maun ağacında üreyen kurtlar ve orada yaşayan arılar" geçen zamanın simgesidir, bir noktada son bulan bir varlığın bir sonraki adımda yeni bir varlığı meydana getireceğini kanıtlar niteliktedir.

Hayvanların, insanların fâni,¹²⁵⁵ ölümlü ve insanın doğada inşa ettiği binaların geçici olduğu vurgulanmaktadır zira "The Green Rock" öyküsünde beş yıl ayrı kaldıktan sonra doğup büyüdükları mahalleyi ilk kez ziyaret eden iki kardeş David ile Susan eski evlerinin eski halinden eser kalmadığını "pencerelerdeki yeni perdeler, yeni dış boya, garaj girişindeki tuhaf parlak araba"¹²⁵⁶ gösterir niteliktedir. Lâkin bu değişim çocukların içinde kırgınlık ve öfkeye sebep olur, adeta bu değişim onlara bir

¹²⁴⁹ Amerika Birleşik Devletlerinin kuzeydoğusundaki Connecticut, Maine, Massachusetts, New Hampshire, Rhode Island, ve Vermont olmak üzere altı eyaleti kapsayan bölgeye verilen addır.

¹²⁵⁰ İngilizce adı The 1938 New England Hurricane'dir ve "the Great New England Hurricane" olarak da bilinmektedir.

¹²⁵¹ "Above the Oxbow" s.323

¹²⁵² "Above the Oxbow" s.323

¹²⁵³ "Above the Oxbow" s.323

¹²⁵⁴ "Above the Oxbow" s.323

¹²⁵⁵ T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük'te fâni sözcüğü ölümlü, gelip geçici, kalımsız anlamlarına gelmektedir.

¹²⁵⁶ "The Green Rock" "A hurt resentment filled them both. The new curtains in the Windows, the fresh paint, the strange, shiny car in the driveway..." s. 257

“hakarettir.”¹²⁵⁷ Susan içi acıyarak “boyasız çok daha fazla seviyordum”¹²⁵⁸ derken David de ablasıyla aynı fikirde olduğunu “ben de”¹²⁵⁹ diyerek gösterir.

Plath’e göre bir insan bu dünyada ne kadar güçlü, varlıklı olsa da fani/geçici ve acizdir ve eğer birey düşünen bireyse bu gerçeği idrak edecektir. “Morning Song” şiirinde “kurulan bir saatin vaktinde çaldığı gibi tombul ve sarışın bir şekilde dünyaya gelen bir bebeğin topuklarına hemşirenin hafifçe vurmasıyla insanların arasında tiz sesi yükselmektedir.” Plath’e göre yeni doğan her bebek insanların hayranlıkla yorumlar yaparak baktığı müzeye konmuş yeni bir heykel gibi olsa da, doğanın mucizesi insan aslında insanın kendine sunduğu bir tehliktir çünkü çıplak bir halde doğan bir bebek büyüklerin güvenliğine gölge düşürmektedir, onların aslında ne kadar güçsüz olduğunu göstermektedir zira kadın bebeğini dünyaya getirinceye kadar ona sahiptir, hükmedebilir. Sonrasında bebeğe dünya hükmetmektedir. Doğum yapan kadın çiçekli Victoria geceliği içinde kendini bir inek kadar ağır ve hımbıl hissetmektedir zira gece ağlayan bebeğine bakmak için kalkarken ayağı takılıp düşeyazmaktadır. Bebeğin ağzı ise “bütün gece güve kokmakta, donuk pembe bir gül gibi görünmekte, ağlamasıyla açılan ağzından çıkan sesler balon gibi havada yükselmekte, adeta gökyüzündeki donuk yıldızlar görünmektedir. Bebek yetişkinleri duvar gibi hissiz bırakmaktadır. Özü itibarıyla Plath’e göre her canlı doğduğu andan itibaren yavaş yavaş ölmeye başlamaktadır. “Morning Song” şiirinde görüleceği üzere doğan bebek dünyaya geldiği andan itibaren yavaş yavaş yok olmaya başlamaktadır.

¹²⁵⁷ Plath The Green Rock” “all these things were an affront” şeklinde verir. s. 257.

¹²⁵⁸ Plath The Green Rock” “‘I liked it a lot better without the paint,’ said Susan bitterly.” şeklinde verir. s. 257.

¹²⁵⁹ “The Green Rock” s. 257

“The Arrival of the Bee Box” şiirinde arıcılık ile uğraşan şiir kişinin yeni tahta kovan siparişi vermiştir zira milyonlarca arısı vardır, şiir kişinin sözleriyle ifade etmek gerekirse, kendisi bu arıların “sahibi”dir.¹²⁶⁰ Sipariş verdiği hiç penceresi olmayan karanlık kovanlara hapsettiği arıların sesleri şiir kişisini şaşkına çevirir zira kovani, içi çılgın insanlar dolu bir odaya benzetir. Kovanlar aynı zamanda şiir kişisini hüzünlendirir de zira anlamsız arı sesleri Roma halkının konuştuğu anlamsız heceleri dolayısıyla tabutu anımsatır; şiir kişisine göre sandalye gibi kare ve kaldırılamayacak kadar ağır kovanlar adeta bir cücenin yahut bir bebeğin tabutu gibidir. Kovanları, arıcı kıyafetini, yüzünü örten örtüyü dikkatle gözlemleyen ve derin düşünen şiir kişisi kurduğu benzerlikler – kovanların tabut, arıcı kıyafetinin ve yüz örtüsünün kefen olması - neticesinde şu gerçeği idrak eder: kendisi milyonlarca arının sahibi olsa da, onların yaşaması, varlığını sürdürmesi kendisinin iyi niyetine bağlı olsa da - ki şiir kişinin iyi niyeti kovanın kilidini açıp aç arıları özgür bırakarak ağaçlara uçmasını ve ağaçların meyvelerinden beslenmelerini, böylece yaşamlarını devam etmelerini sağlamaktır – “iyi Tanrı” konumdaki bu “sahip/ “efendi” insan en az arılar kadar aciz ve ölümlüdür. Dahası “tabut da geçicidir” çünkü ölen kişi o tabutta sadece toprağa defnedilinceye kadar kalacaktır.

Plath’ın farklı eserlerinden bu örnekler zaman ilerledikçe değişimlerin kaçınılmaz olduğunu göstermektedir. Lâkin zamanın söz geçiremediği, yenemediği tek şey yazılı eserlerdir. Plath’ın sözleriyle ifade edilirse, “şiirler anın anıtıdır”¹²⁶¹. “A Comparison” adlı düzyazısında “şiir sıkı ve kapalı bir yumruksa, roman serbest, geniş, açık bir avuçtur: yolları, sapakları, varış noktaları; kalp çizgisi, akıl çizgisi

¹²⁶⁰ “The Arrival of the Bee Box” şiirinde şiir kişisi kendini “I am the owner” diyerek tanıtır. s.84

¹²⁶¹ s.151

vardır; ya sağlık ya para gelecektir. Şiirin hariç tutup dâhil etmediği şeyleri roman hisseder, içine alır.¹²⁶² şeklinde şiir ile roman arasındaki farkı betimlerken ortak noktalarını da “zamana ve zamanın içindeki insanlara hükmetmektedir. Bütün bir yüzyılı, bir nesli ele almaktadır.” şeklinde vurgular. Görüleceği üzere zaman, edebi eserlere yenik düşmektedir. Plath sadece zamanın değil aynı şekilde mekân kavramının da şiire yenik düştüğünü, “şiirlerim o kadar uzaklara – dünyanın dört bir yanındaki yabancılara bile – ulaşıyor. bir sınıf öğretmenin sözlerinden bir doktorun reçetesinden de uzaklara, eğer çok şanslıysalar bir ömrün de ötesine”¹²⁶³ diyerek edebi eserlerin ölümsüzlüğünü kanıtlar.

İnsan doğasının çelişki/tezat bütünü olduğu sonucuna varan Wilde gibi Plath¹²⁶⁴ de “Lesbos” şiirinde insanın şöyle bir analizini yapar: “seni kezzap şişesi/içinde barındırdığın şey aslında sadece sevgi/ama kimden nefret ettiğini de iyi biliyorsun”¹²⁶⁵

Plath insanın içinde tezatlık gösteren sevgi ve nefret duygularını aynı anda barındırabileceğini,¹²⁶⁶ hatta çocuğu olan bir kadının hayvanlara karşı nasıl acımasız olabileceğini şöyle örneklendirir:

Komşusuna ve onun kedilerine tahammül edemeyen bir kadının penceresinin önündeki çimento kuyusunun içine kedileri atması, o kuyunun içinde kedilerin dışkısını yapması,

¹²⁶² s.57

¹²⁶³ “Context” s.93

¹²⁶⁴ zıtlık/çelişki, hiç şüphesiz, Sylvia Plath’ın de doğasında vardı zira Plath bir yandan içinden geldiği gibi, özgürce bir yaşam sürmek isterken diğer taraftan toplum kurallarını önemsemekte, toplum baskısını derinden hissetmekte ve toplum ne der?, dedikodu eder şeklinde düşünmüştür.

¹²⁶⁵ “Lesbos” s.

¹²⁶⁶ Plath’ın “Ocean 1212-W” düzyazı eserinden de anlaşılacağı üzere kardeşinin doğumu annesinin üç hafta hastanede kalmasına sebep olmuştur: “Suratım asıktı. Yüzüm hiç gülmüyordu. Bir şey yapmak içimden gelmiyordu. Onun evi terk edişi benim dünyamı karartmıştı. Öyle sevgi dolu ve sadık olan o, beni nasıl böyle kolayca terk edebilmişti?” sözleri annesine olan özlemini yansıtır. Plath’ın “bebeklerden nefret etmesi” “bir başkasının denizyıldızını bir taşa fırlatıp, yok olmasına sebep olması”, hiç şüphesiz, annesinin yokluğu sebebiyledir. Aynı eserde Plath “ayak başparmağımı yuvarlak, duygusuz taşların üstünde sürttüm, yaraladım. Hiç orali bile olmadılar. Umursamadılar. Mutluydular galiba. Deniz hiçliğe, gökyüzüne doğru vals yapıyordu” şeklinde kendine verdiği zararı ve doğanın kayıtsızlığını anlatır. Görüleceği üzere Plath gibi sevgi dolu, duyarlı ve hassas bir insan dahi tezat duygulara sahip olabilmektedir ve kendini insanlardan soyutlamasını ve doğadan kopuşunu, “bu dünyanın varlıklarıyla olan hoş bağım sona ermişti. ... herşeyin ayrılığını gördüm. Tenimin duvarını hissettim: ben, benim. O taş, bir taş.” şeklinde açıklar. s.120

kusması, acı içinde miyavlaması. Dahası yaptığı bu zalimliğe kalbi dahi sızlamayan kadının “aslında boğmalıydım o kedi yavrularını” demesi.¹²⁶⁷

Sylvia Plath’e göre böylesi bir vahşilik akıl almaz bir şeydir, yüreğinde Hayvan sevgisi olmayan insan, hele ki bu kadın bir anneyse, “suratı bazen sinirden kıpkırmızı, bazen de ruhsuz oluşu sebebiyle bembeyaz kesilmiş, panik bir şizofreniden başka bir şey değildir”.¹²⁶⁸ Hatta Plath böyle kadınları “çirkin ve yaşlı bir cadı”¹²⁶⁹ hatta “gayrimeşru çocuk”¹²⁷⁰ olarak görür ve böylesi acımasız ve merhametsiz insanlarla “cennette dahi karşılaşmak” istemez.¹²⁷¹

Bir anne’nin acımasız ve merhametsiz olabilme ihtimalinin yanı sıra namus ve şeref kavramlarının bu tip insanlar yüzünden göreceli bir hale geldiğini hatta bir hiçliğe dönüştüğünü gördüğü için Plath yaşamak zevkini yitirir, “boğazına kadar nefret dolu”¹²⁷² bir insana dönüşür. Plath’in gerçekte evliliğinin bitmesine sebep olan Assia Wevill gibi ‘namussuz’ ve ‘şerefsiz’ annelerin evli adamları ayartmasını “Lesbos” şiirinde şöyle betimler: “gancık bir köpek, it kocanı ayartır. Adam da zaten baştan çıkmaya kararlıdır”.¹²⁷³ Eşine, eşiyle yattığı yatağına olan bağlılığı¹²⁷⁴, dolayısıyla Sevgide ve Aşkta sadakatı¹²⁷⁵ önemseyen Plath’in iradesi eksik, nefesine sahip olamayan kadınlardan nefret etmesi, “her kadın bir kaltaktır”¹²⁷⁶ diyerek öfkesini kusması doğal bir tepki olarak görülmelidir zira evli iken Plath başka erkeklerin yüzüne şehvetle bakmamıştır.¹²⁷⁷ Gerçek hayatında eşinin kendisini başka evli bir kadınla aldatması üzerine Plath “Lesbos” şiirinde de belirttiği gibi “öyle

¹²⁶⁷ “Lesbos” s.34

¹²⁶⁸ “Lesbos” s.34

¹²⁶⁹ “Lesbos” s.34

¹²⁷⁰ “Lesbos” s.35

¹²⁷¹ “Lesbos” s.36

¹²⁷² “Lesbos” s.36

¹²⁷³ “Lesbos” s.35

¹²⁷⁴ Sylvia Plath “Three Women” şiirinde Third Voice’in söylemi s.42

¹²⁷⁵ Sylvia Plath “Three Women” şiirinde Third Voice’in söylemi s.42

¹²⁷⁶ “Lesbos” s.36

¹²⁷⁷ Sylvia Plath “Three Women” şiiri Second Voice’in söylemi s.42

tükenmiştir ki ... tek kelime konuşmaz. Çocuklarını alır. Kedilerini alır. Sessizliğine gömülüp”¹²⁷⁸ evini ve Ted Hughes’u terk edip Londra’ya yerleşir. ¹²⁷⁹

Plath’e göre ahlâki değerlerini kaybetmeyen, bakireliğini koruyan kadın “Zafer Tanrıçası” iken kaybeden ise sönük, yalnız, mutsuz kalmakta¹²⁸⁰dır. Bu yüzden şehir pislik ve karanlık içindedir, şehre korku hakimdir¹²⁸¹.

Sylvia Plath’e göre cinsellik aile kurmak ve bebek sahibi olmak amacına hizmet ediyorsa insanı denizde bir istiridye gibi¹²⁸² değerli kılmaktadır. Ahlâklı kişi Fountainebleau misali parlar¹²⁸³, kısaca mutludur. Plath’in “Morning Song” şiirinde de belirttiği üzere doğan bebekler çiftlerin arasındaki sevginin veya aşkın ürünü olmalıdır. Plath’e göre Cinselliğin bu ulvi amacından uzaklaşan kadın cinsel ilişkiye girmese de yatıp sevişiyorsa ikiyüzlüdür, “ıffetini bozulmamış olsa da” “hayatında çok adam olan bakire”dir. “Stone Boy with Dolphin” öyküsünde Dody Ventura kaldığı yurdun müdiresi Bayan Minchell’den izin almaksızın yurttan gizlice kaçıp katıldığı partide birden fazla erkekle yakınlaşmıştır, Leonard ile çılgınca dans edip eğlenmiş, Leonard’ı yüzünden ısıırıp diş izi bırakmış, partiden sonra Hamish ile sevişmiştir:

Hamish Dody’yi kilimin üzerine itti, saçları yüzünden geriye omuzlarına düştü... dudaklarından öpmeye başladı ve Dody öpüşünü hissetti. [...] Hamish tüm ağırlığını vererek kızın üstüne çıktı, o yüzden sıcaktı. Ve sonunda Hamish yüzünü kızın boynuna gömüp öylece yattı ve kız onun nefes alıp verişinin sessizleştiğini hissedebiliyordu. [...] Hamish’in dudakları kızın boynunda geziniyordu ve şimdi Dody yeniden boynunun ne kadar da alışılmadık uzunlukta olduğunu hissediyordu, çünkü başı bedeninden uzakta, uzun bir sapın üzerinde sallanıyor gibiydi. [...] Hamish kızın boynunu öptü¹²⁸⁴

Dody Hamish ile sevişirken kendi kendine söylediği “ben bir kahpeyim”, “ben bir fahişeyim” sözlerine Hamish’in karşı çıkıp “hayır, değilsin” dese de “cılız sesi yalan

¹²⁷⁸ “Lesbos” s.36

¹²⁷⁹ *The Journal of Sylvia Plath.*

¹²⁸⁰ “Gigolo” şiirinde olduğu gibi Kişi ne kadar “Pencereleri aynadan olan kadife sarayında da yaşasa bir ailesi yoksa sönük kalır, yalnızdır, mutsuzdur.”

¹²⁸¹ “Gigolo” şiirinde şehirdeki ahlaki yozlaşmayı caddelerinin yarıklarından çıkan kertenkeleler temsil etmektedir. s.14

¹²⁸² Gigolo s.14-15.

¹²⁸³ Gigolo s.14-15.

¹²⁸⁴ s.315-316.

söylemektedir” zira Hamish de diğer erkekler gibi “sahtekâr”¹²⁸⁵ ve “Cambridge’in en baştan çıkarıcılarındandır”. Dody gece yaşadığı bu ilişki sebebiyle “isimsiz yükselmektedir. İsimsiz ve iffeti bozulmamış bir şekilde.”¹²⁸⁶ Bir başka ifadeyle Dody’nin “ateşlerin yanmadığı gri bir dünyada etiketlendirilmiş bir heykel”¹²⁸⁷ oluşu sahte bir dünyada kişiliksiz, karakersiz, birey olamayan sadece nefes alan bir canlı oluşunu gösterir. Plath şu gerçeği idrak etmiş bir bireydir: kapalı kapılar ardında¹²⁸⁸ insanların ne yaptığı görünmediği, bilinmediği için, ve insanların yüzünde ne olduğu (orospu, fahişe, ya da namuslu, bakire, rahibe gibi şeyler) yazmadığı için insanlar çok rahat ikiyüzlü yaşamaya ve davranmaya devam edeceklerdir.

Öyleyse Kadının kimliğini belirleyen (gölge olmaktan kurtarıp eş kimliğine kavuşturan¹²⁸⁹) birey olmasını sağlayan bir unsur da anne oluşudur. Plath’i umutlu yapan, tüm yorgunluğunu alıp götüren, çalışma coşkusu aşıl原因an, bebekleridir, anneliğidir: “umutsuz değilim... çirkin değilim, güzelim hatta. Ayna kusurlarımı yansıtmıyor. Hemşire kıyafetlerimi ve kimliğimi teslim ediyor”¹²⁹⁰ Demek ki Plath’e göre bir kadının yitik kalmasının bir sebebi bebek sahibi olmamasıdır. Bu durum aslında erkek için de geçerlidir zira Karısı ve çocuğu olmayan kaba saba ve dilsiz köylü bir adamın yalnızlığını ve acizliğini bir kış gecesi yanan mum ışığı belirginleştirir. Adamın duvara yansıyan gölgesi ne kadar devasa olsa da, mum duvarda vahşi bir dev yaratsa da, adam aslında küçük sevgi kırıntılarıyla

¹²⁸⁵ “Stone Boy with Dolphin” “Because they’re phonies. They are also the biggest seducers in Cambridge” s.302

¹²⁸⁶ “Stone Boy with Dolphin” s.316

¹²⁸⁷ “Stone Boy with Dolphin” s.316

¹²⁸⁸ “That Widow Mangada” öyküsünde bir sabah Sally ev sahibesi Dul Mangada’yı yüzü bitkin, hafif sarı, gözlerine henüz kalem çekilmemiş, ruhsuz, dudakları gevşek ve kurbağa ağzı gibi, lekeli saten sabahlığıyla evin girişindeki taş zemini paspaslarken gördüğünde Dul Mangada’nın “Ah! Bu sabah hizmetçi aramaya kasabaya gidicem. Buna alışık değilim. Memlekette, Alicante’de üç tane hizmetçim vardı. ... salon kadınıym ben. Ön kapı açıkken iş yapmam insanlar görecekti diye. Anlıyor musun? Ama, kapı kapalıyken, omuzlarını silkerek kollarını iki yana ardına kadar açarak, her şeyi yapıyorum, her şeyi” s.289 der.

¹²⁸⁹ “Three Women” s.52

¹²⁹⁰ “Three Women”

yaşamaktadır. Duvardaki dev gölge Adamın hiçliğini daha da belirginleştirir zira Adamın baba yadigarı küçük pirinç Atlas heykelden başka bir şeyi yoktur.¹²⁹¹ Çocuksuz kadının ise “rahmi boş boş tıkırdamaktadır”.¹²⁹² Dahası bu kadın “gidecek hiçbir yeri olmayan bir ay”¹²⁹³ gibidir çünkü hem yolları hem kendi bir düğüm olmuştur”¹²⁹⁴ , “hayat çizgileri olmayan bir avcu” vardır, aynada ağını ören örümcek gibidir. Tek kelime konuşmayan, sadece kan kusan kadındır, cenazesi kalkmış ölü bir kadındır.¹²⁹⁵

Görüleceği üzere Plath’e göre annelik kutsaldır, Kadını fiziksel ve ruhsal ileri bir boyuta taşır zira bir kadın anne ise artık çok yönlü düşünebilmekte, sadece diliyle değil parmaklarıyla da iletişim kurmaya başlar. Anne olan Kadınların Bedeni fildişi gibi kıymetli, “bir sülün” kadar güzeldir çünkü o beden “üretkendir”, “süt akan nehirdir”, “ılık esen bir tepedir” , denizlere açılan bir tekne ; doğacak her bebek ise bir güldür, süt kokan saf, temiz, küçük bir biblodur adeta.

Cinsellik bu ulvi amaç ve anlamlardan yoksun ise insanın algıları değişir: kadının vajinası “cinsel bir obje” ye, balık ve yumurta gibi sağlık kaynağı temel gıdalar ise afrodizyak etkili besinlere dönüşür. Sylvia Plath’e göre zina bir kadının “dokunulmamış”, “bozulmamış” olan vajinasını cinsel ilişki için “öldürmez” diyen âhlaksız bir erkeğe adeta “el çantası” gibi sunmasıdır/açmasıdır. Plath zinanın iğrençliğini cinsel ilişki neticesinde ortaya çıkan kötü kokuyla betimler. Kokunun kaynağı bozuk yapışkan bir şekerlemeye benzeyen erkeğin menisi ile çürümüş bir meyveden akan sıvı gibi kadının kanıdır. Dolayısıyla Plath için ahlaksızlıkta kadın ve erkek eşit derecede suçludur, sorumludur.

¹²⁹¹ “By Candlelight”

¹²⁹² “Childless Woman” s.16

¹²⁹³ “Childless Woman” s.16

¹²⁹⁴ “Childless Woman” s.16

¹²⁹⁵ “Childless Woman” s.16

İlişkiler konusunda fikirleri gayet net ve açık olan Plath'e göre ayrıca çiftler sadece ve sadece sevdiği için evlenmelidir. Yalnızlık sebebiyle, yalnız olmaktan/kalmaktan korkarak yapılan evlilik kişinin hayatından vazgeçişidir. "In the Mountains" öyküsünde Isobel karakterinin erkek arkadaşı Austin'e söylediği bu sözler, hiç kuşkusuz, Plath'in kendi fikirleri ve düşünceleridir.

Sylvia Plath'a göre insan yaşamının en kıymetli dönemi çocukluk evresidir çünkü çocuklukta naif duygular, samimiyet, içtenlik, temizlik esastır: "çocukların berrak bakışları dünyanın en güzel ve tek güzel şeyidir.", çok değerlidir. Çocukluk sözcüğü insanı yenileyen, rahatlatan bir meditasyondur adeta bu yüzden "nisan'da açan bir kardelen", "duru bir ses", kırıxmamış taze yeşil küçük bir bitki"dir. Yetişkinler ise tek bir yıldızın dahi olmadığı kara bir gecedir. Güzellikleri mahveden, insanlara sıkıntı veren ellerdir. Çocukluk ise sıkıntı veren bu ellerden uzaktır¹²⁹⁶ zira çocuklar kaderlerinde ne varsa yaşayacakları, kaçamayacakları sıkıntıları, yıkımları, baskıları şimdilik hissetmemekte,¹²⁹⁷ sevinç içinde okul sıralarından deniz gibi havadar ve umut dolu ağaçlıklı vadiye koşmakta¹²⁹⁸, birbirlerine sordukları bilmecelelere ("insanın yüreğinde saklanan kötülüğü kim bilir?") ve verdikleri naif cevaplarına ("Gölge bilir!") "hah hah hah" diye kahkahalar atmaktadır. Çocukların her sabah okulda elleri kalplerinde, öğretmen masasının üstünü örten bezin Bayrak olduğunu ve manasını bilmeden örtüyü "Yıldızlara ve Şeritler" olarak adlandırması, Bayrak'a ettikleri bağlılık yemininden, Özgürlük ve Eşitlik Öğretileri'nden¹²⁹⁹

¹²⁹⁶ "Child" s.

¹²⁹⁷ Sıkıntı içinde olan çocuklar değil anneleri babalarıdır. Bir iki çocuğa zar zor bakan, işten sonra yorgunluktan atılıp giden, konuşmaya mecali olmayan, ucuz ve az miktardaki akşam yemekleriyle radyolarının başında "asıl vatan"larından haberleri ve siyah bıyıklı Hitler denen adamı dinlemektedir. ("America! America!")

¹²⁹⁸ "America! America!"

¹²⁹⁹ Plath'e göre Özgürlük ve Eşitlik öğretilerinin Çocuklara eğitimde, devlet okullarında, geçerli iken yolculuklarda geçerli olmayışı Amerikan toplumunun iki yüzölçüsüdür.

sonra, vatanseverlik dolu şarkıları¹³⁰⁰ burunları sümük dolu, titrek cılız seslerle sallana sallana söylemesi, ve söyledikleri şarkıda geçen verimli ova ile heybetli dağı, Tanrı ile George Washington'u karıştırması Çocukların masumiyetini ve saflığını göstermektedir. Çocukların kendilerini Amerikalı, Boston'lı sayması, odalarının duvarlarında New York gökdelen resimlerinin asılı olması ve hatta Özgürlük Heykeli'ne "içinden Özgürlük akan gece lambasını tutan büyük yeşil kraliçe" demeleri yine saf dünyalarını temsil etmektedir; çocukların mutsuz, karamsar, sıkıntı içinde olmadıklarını göstermektedir. Bu yüzden çocuklara göre kışın yağan kar "kartopu oynamak, tüneller yapmak, ve kızakla kaymaktır, görülmeye değer o beyazlık, iri kar tanelerinin düşüşü"¹³⁰¹ demektir. Ne var ki insan büyüdüğünde yağan kar hem gerçek hem mecaz anlamda ürperti¹³⁰² vermektedir zira evlerde kalorifer olmaması ve elektrik kesintileri¹³⁰³ sebebiyle evler soğuk, insanın ruhu ise yalnız ve muhtaçtır.

Çocukların masum ve saf dünyalarının yanı sıra dürüstlüğünü, doğallığını, içtenliğini de gözlemleyen ve fark eden Plath bu özelliği önemsemekte ve takdir etmektedir zira bu nitelik yetişkinlerin doğasında ve dünyasında yoktur. "The Day Mr Prescott Died" öyküsünde yaşlı Prescott'ın ölüm haberini adamın kız kardeşi Mrs Mayfair'in aile dostları Agnes'e telefonla haber vermesi üzerine Agnes kızını da alarak Devonshire Terrace'e metro ve eski püskü bir otobüsle gider. Kızın "cenaze törenlerine inanmasam da cenazeye gitmeyi anlıyorum lakin onlarla birlikte oturmak, tüm gün olup biteni izlemek de neyin nesi hiç anlamıyorum" demesine karşılık annesinin "bir yakının öldüğünde yapacağın bir şeydir bu. Yanlarında bulunur,

¹³⁰⁰ "Amerika! Amerika! Tanrının inayeti üstüne olsun, erdemini kardeşlikle bir denizden başka denize parıltılarla taçlandırın" s.35.

¹³⁰¹ "Snow Blitz"

¹³⁰² "Snow Blitz"

¹³⁰³ "Snow Blitz"

onlarla birlikte oturursun çünkü zor bir zamandır” sözleri kızın aklına “etrafta dolanıp mendil tutma” fikrini getirir zira ölüm onun için üzücü, hüznün verici bir olaydır. Kızın bu fikrini açıkça söylemesi üzerine annesi kızın ağzına tokat atar çünkü Agnes’e göre kızının bu fikri saçmalıktan başka bir şey değildir. Kızının ölüm gibi bir gerçekle dalga geçtiğini düşünerek vakur bir ses tonuyla “benimle geliyorsun, o kadar... unutma, bize ihtiyaçları olduğu sürece kalacağız. Şikayet etmek yok. Bulaşıkları yıka, Liz’le konuş ya da her ne yaparsan” şeklinde konuyu üstünlüğüyle kapatır.

Ne var ki Plath’e göre üstün olan ikiyüzlü büyükler değil çocuklardır çünkü çocuklar naif, yapmacıksız ve doğaldır. Büyükler ise üstün olduğunu sanmaktadır. Agnes kızına “bugün seninle gurur duymak istiyorum. Konuşman gerektiğinde konuş ama akıllıca konuş, makul davran” derken aslında kızından kendisi gibi, büyüklerin olduğu gibi, ikiyüzlü ve yapmacık olmasını istemektedir. Halbuki kız annesinin sahip olmadığı mantık ve sağduyuyla şöyle yanıt verir: “ah, anne, benim daha mantıklı, sağduyulu olduğumu bilmiyorsun sanki. ... sadece hiç kimse üzülüyor diye iyi ve akıllıca davranmayacağımı sanma”. Kızın bu makul açıklamasına annenin “ne demek hiç kimse üzülüyor? Böyle terbiyesizce konuşarak ne demeye çalışıyorsun?” şeklindeki tepkisi, hiç şüphesiz, yine riyakârlığının neticesidir. Annesinin rahatsız olacağını, kızacağını tahmin etmiş olan kız mantıklı açıklamasını şöyle sürdürür: “bak, anne, sen de biliyorsun ki Bay Prescott, Bayan Prescott’dan tam yirmi yaş büyüktü. Ve Bayan Prescott biraz Günyüzü görmek için adamın ölmesini bekliyordu. Adam hatırladığım kadarıyla yaşlı, huysuz ve aksiydi. Herkesle kavgalı idi ve ellerindeki o deri hastalığı da bir türlü geçmiyordu. ... geçen yıl, Noel’de, akşam yemeğinde adam masada ellerini ileri geri sert sert kaşırken öyle bir

ses çıkıyordu ki çıkan kaşıntı sesinden insanlar birbirinin ne dediğini anlamıyordu. Ve adamın derisi zımparalanıyormuş gibi pul pul dökülmekteydi. Her gün böyle bir şeyle yaşamak ister miydin?” kızın bu sözleri annesinin “yüreğine dokunur” ve kadın bir nefes çekerek şöyle der: “aslında, en azından bu kadar çabuk ve kolay gittiğine memnun olabiliriz. Umarım, sıram geldiğinde ben de öyle giderim”

Kız açık yüreklilikle annesine “aslında hiç üzülmemişken nasıl Bay Prescott için üzgün olduğumu söylerim? Böylesinin iyi olduğunu düşünürken?” sözlerine anne “huzur içinde ölmesinin Tanrı’nın merhameti olduğunu söyle. Böylece dürüstçe gerçeği söylemiş olursun” diyerek hâlâ gerçek duygularını saklamakta, hatta dini duyguları kullanarak dürüst davranmamaktadır. Agnes’in kızıyla yaşıt olan Ben’e büyük bir kederle “merhaba Ben, o kadar üzgünüm ki” demesine karşılık Ben mahcup bir şekilde “ya, tamam, her şey yolunda, herkes oturma odasında” sözleriyle Agnes’in sahip olmadığı doğallığını ve olgunluğunu göstermektedir. Ben’in hamakta uzanırken ve mutfakta kızlar yemek hazırlarken yanından ayırmadığı gitarı doğallığının ve içtenliğinin bir parçasıdır.

Agnes’in Lydia’ya taziye için geldiğinde birbirlerine isimleriyle hitap etmesi bir diğer önemli noktadır zira o ana kadar kadınların adı kocalarının soyadından ibarettir. Öyküde eşlerinin ölümüyle kadınların özgürlüklerine kavuştuğunu ve aslında ne kadar içten içe memnun ve mutlu olduklarını Agnes’in kızının şu gözlemi ve hissi açıklamaktadır: “Bayan Prescott bizi karşılamaya geldi. yüzündeki pudra ağlamaktan akmış olsa da onun daha önce hiç bu kadar iyi görüldüğünü görmemiştim”. Üzgün görünmeye çalışsa da bir türlü üzgün görünemeyen kız, Lydia’ya “Bay Prescott’ı duyunca nasıl şaşırdığımızı bilemezsiniz” dese de aslında kimsenin bu ölümüne şaşırmadığına emindir. Lakin annesinin istediği şekilde, riyakar

yetişkinler gibi, rol yapmıştır. Lydia'nın iç geçirip “ah, evet, çok uzun yıllar bu günü göreceğimi düşünmemiştim” sözleri Lydia'nın en az Agnes kadar iki yüzlü ve yapmacık kişiliğini yansıtmaktadır. Agnes, Lydia gibi bir diğer riyakar ve ikiyüzlü insan Lydia'nın görünmesi Bayan Mayfair'dir zira mendille sildiği gözlerinden akan şey gözyaşı değil aksine ter'dir. Ve küçük kız tüm bu gerçekleri fark etmektedir. Bayan Mayfair'in mendiline hıçkırarak ağlaması ve “günahlarımızı affet” şeklindeki abartılı duası, kadının büyük bir iştahla yemeklerden yiyip üç tane tatlıyı midesine indirip, çikolatalı pasta ikram edilirken “sadece ince bir dilim yeter, sadece ince bir dilim” diyerek pastadan yemesi, üstüne dondurma kaşıklaması ve hatta kahve içmesi oldukça yersiz ve tezatlıdır. Lâkin bu saçmalığı ve tezatlığı Bayan Prescott'ın “zavallı Henrietta, hep sözünü ettikleri psikolojik kaynaklı bir açlık bu. Böyle yemesine neden oluyor” şeklinde örtme çabası ikiyüzlülüğünü gösterir ve Agnes'in kızı bu sözlere kanmamaktadır. Kadınların yemekleri büyük bir iştahla yediği sofraya Ben Prescott'ın kadınların olduğu odaya gelip, kapıdan “acıktım” demesi üzerine kurulmuştur. Öyle ki büyüklerin/yetişkinlerin riyakârca verdikleri ağlama pozları Ben'in dürüstçe “acıktım” demesiyle sona ermiş, kadınlar rol yapmaktan kurtulup kendileri olmuş, bir diğer ifadeyle, üzüntülerini unutup büyük bir iştahla ve keyifle karınlarını doyurmuşlardır.

Öyküde adı ve soyadı belirsiz olsa da kız kişiliksiz değildir. Sağlam bir karakteri ve dürüst bir kişiliği vardır zira Taziyeye gidilirken siyah renkte giyinmenin gerekliliğini bilen, taştan merdivenleri çıkması için annesine yardım eden, Ben'i hoş bulduğu için gülümseyen, sofrayı Liz ile birlikte kuran, annesinin sahip olmadığı akıl, dürüstlük ve olgunlukla nasıl konuşması gerektiğini bilen bir çocuktur.

Görüleceği üzere Plath “The Day Mr Prescott Died” öyküsünde çocuklar ile yetişkinler arasındaki en temel ayrımın doğallık, samimiyet, dürüstlük ile ilgili olduğunu göstermiş, yetişkinlerin bu niteliklerden yoksun oluşunu eleştirmiştir. Plath’ın “Mothers” öyküsünde eleştirdiği bir diğer konu ise yetişkinlerin önyargılı ve gösteriş meraklısı olmaları ile ilgilidir. Öyküde en temel zıtlık ikinci kez evlenip yedi yaşında Benedict adında bir oğlu olan Bayan Nolan ile şehrin “Anneler Birliği Derneği” arasındadır, dolayısıyla Derneğin kurucusu Papaz, Papaz’ın karısı ve diğer üyeler arasındadır. Hem görünüş hem aksan olarak tam bir İngiliz hanımefendisi olan Bayan Nolan altı yıldır Devon’da yaşamasına rağmen hiç kimseyi tanımamaktadır, kendisini bir yabancı gibi hissetmektedir. Bunun sebebi, hiç kuşkusuz, önyargılı toplumun dışlayıcı düşünce ve tutumudur zira Kilise’de bu ay düzenlenen Anneler Birliği toplantısında Papaz, toplantıya beraber gidecek kimsesi olmadığı için arkadaşları Rose ve Esther ile ilk kez katılan Bayan Nolan’a şöyle der: “pardon, daha önce boşanmış olduğunuzu sanıyorum. Sizi davet etmeyişim bu sebeptendir. Diğer üyeleri rahatsız etmemek önem verdiğimiz bir husustur.” Papaz’ın oldukça kırıncı ve iğneleyici bu sözünü Bayan Nolan büyük bir olgunluk ve ağırbaşlılık ile karşılar, “Ah, problem değil.” der. Geçmişte kalan özel ailevi durumunun gerekçe gösterilerek reddedilmesine Bayan Nolan, hiç şüphesiz, üzülür, kırılır ve sinirlenir. Yüzü kızaran Bayan Nolan yakası açık paltosunu sinirle çekiştirerek Esther’e fısıltıyla “buraya gelmemeliydim. Boşanmış kadınlar kabul edilmiyor.” sözleri onun ne kadar büyük bir hayal kırıklığına uğradığını göstermektedir.

Hoşgörüsüz, önyargılı, yapmacık, ikiyüzlü, kibirli, çıkarıcı ve yağcı toplumu temsil eden Derneğin adı her ne kadar “Anneler Birliği” olsa da dernek birlik ve beraberlik duygusundan çok uzaktır. Boşanmış kadınlardan hoşlanmıyor olmalarının

yanı sıra Bayan Nolan'ı dışlamalarının bir diğer sebebi, hiç kuşkusuz, (ikinci) kocası Benedict'in White Hart'ta pub sahibi olmasıdır. Hayat görüşleri ve yaşam şekilleri farklı insanları dışlamaları bağnazlıklarının da bir göstergesidir.

Dernek üyeleri düşünmeyen ve sorgulamayan kadınların oluşturduğu bir topluluktur zira Bayan Nolan kilisede sigara içmek için çay getiren kadından izin istediğinde kadın “ah, hiç sanmıyorum. Kilise mekanlarında olmaz” yanıtını verir. Bunun üzerine Esther'in “bu yangına karşı bir kural mı? Yoksa dinsel bir şey mi?” diye merakla sorduğu soruya derneğe üye kadının bir şey diyememesi hem bilgisinin olmadığını hem de merak edip araştırmadığını gösterir. Bu kadından hareketle görüyoruz ki dernek üyeleri kadınlar sorgulayıcı bir akla sahip değildir. Daha kötü olan şey akıllarını kötü amaçları için kullanmalarındır. Örneğin Kilisede ilahi, vaaz, dualardan sonra çaylarla birlikte ev yapımı ekmek ve çikolatalı pastaların ikram edilişi misafirperverlik duygusuyla değil ticari amaç içermektedir zira Papaz'ın karısına Esther'in “bu ekmek enfes, siz mi yaptınız? şeklinde sorduğu sorusuna “ah, hayır. Onu Bay Ockenden yaptı. Bir tane fazla somun var. Eğer isterseniz daha sonra satın alabilirsiniz” cevabı “ani bir maddi hamle” gibidir ve Esther'e “neredeyse hemen her seviyeden kilise üyesinin nasıl da daima penilerin, kilise müziği için alınan bağışların, ve her türden yardımın peşinde olduklarını” hatırlatır. Esther Papazın karısının kiliseye kar sağlamak amacıyla ekmek için pahalı fiyat söylediğinden dahi kuşkulandır.

Derneğin “sadece yeni üyelerin katılacağı zaman kilisede toplanıyor olması”, üyelerden birinin kadınların alkışları arasında ayağa kalkıp papazın karısına güzel çay için teşekkürlerini sunan küçük bir konuşma yapması, Papaz'ın karısının ise Esther ve Bayan Nolan'a isimleriyle hitap ederek aramıza hoşgeldiniz demesi ve

Anneler Birliği üyesi olmalarını ümit ettiğini coşkuyla söylemesi derneğin yapmacık ve ikiyüzlü olduğunu ve gösteriş amaçlarını kanıtlar niteliktedir zira o anda topluluktan daha fazla alkış ve daha çok kahkaha sesi yükselir. Hemen akabinde alkışlar, meraklı bakışmalar, gülümsemeler ve tabakların yeniden oradan oraya geçirilmesi karmaşası içinde papazın yerinden kalkıp Bayan Nolan’a önce aralarına hiç katılmamış olmasına yönelik garip ve esprili bir imada bulunarak Bayan Esther’i derneğe kabul edileceği yönünde ümitlendirip hemen akabinde oradan gitmesini söylemesi gerçekten şeytani ve sadist bir yaklaşımdır. Merhamet ve adalet duygularına sahip olması gereken bir din görevlisine bu davranış yakışmamaktadır.

Görölüyor ki Papaz da dernek de sadece bir isim olarak vardır zira Papaz dini öğretilerin gereği merhamet ve doğruluk gibi erdemlerden, derneğin üyeleri ise birlik ve beraberlik, dayanışma ruhundan yoksundur. Hâlbuki Papaz tarafından kovulan Bayan Nolan’ı arkadaşları Rose ve Esther’in yalnız bırakmaması, onların da kiliseyi terk etmesi üç kadın arasındaki gerçek samimiyeti ve dayanışmayı göstermektedir.

Dernek üyesi olmasına rağmen yararlı bir şey yapmayan, üretmeyen, vakitlerini boşa harcayan “en şık bluzları, ceketleri ve yuvarlak keçe şapkaları içinde, orta yaşlı” zengin, gösterişli ve havalı kadınların aksine derneğe kabul edilmeyen Bayan Nolan’ın yağlıboya resimleri yapıyor oluşu onun ne kadar üretken olduğunu ve sanat ruhu taşıdığını kanıtlamaktadır. Plath’e göre Bayan Nolan kişilik sahibi gerçek bir bireydir zira vaktini boşa harcamamakta, gösteriş meraklısı değildir. Plath’in eleştirdiği toplumsal bir gerçeklik vakitlerini boşa harcayan zenginlerdir. “That Widow Mangada” öyküsünde Amerikalı Mark’ın Villaviento’daki zenginler için “miskin” demesi yaptıkları gevezelik, yollarda amaçsızca yürümeleri, evlerin balkonunu dikizlemeleri, insanlara aval aval bakmaları, siesta yapmaları

sebebiyledir zira Mark'ın kendini “villaviento'da Balkon Kuşlarının yaşayan resimli ilan gibi hisseder, zenginlerin gözünü dikip bakmasından rahatsız olur. Alicante şehrinde ise insanların cadde boyunca yağ bidonu yuvarlamaları ve bütün gece zillere basıp rahatsızlık vermeleri bir diğer vahim durumdur.

“Mothers” öyküsündeki Anneler Birliği Derneği üyesi anneler gibi yapmacık, ikiyüzlü, önyargılı, kibirli ve çalımlı bir başka ‘örnek’ anne“ ”Sweetie Pie and the Gutter Men” öyküsündeki Cicely karakteridir. Kadın doğum doktoru Hiram Franklin ile evlenen Cicely'nin Naylor kızlık soyadı Franklin olarak değişse de değişmeyen şey onun ikiyüzlü, riyakâr, samimiyetten uzak yapısıdır. Üniversitede okurken samimiyetleri olmayan, çoğu kızın aksine Myra'nın iyi niyetle ona tahammül edişini arkadaşlık olarak değerlendiren, sekiz yıl sonra “bir arkadaş edasıyla” arkasına “yeni evimizi, iki küçük kızımızı ve yavru köpeğimizi görmeye gelsene” yazdığı kocasının yeni açtığı kabartmalı doğumhane reklam kartını postayla göndermesi, evine davet etmesine rağmen nemli ve sıcak bir ağustos günü yabancı olduğu bir evin kapısında güneş altında Myra'yı o kadar uzun bekletmesi, Myra zili iki defa çaldıktan sonra ancak açması içtensizliğin, umursamazlığın, gösterişin resmidir.

Beş yıldır evli olmasına rağmen Myra'nın çocuk sahibi olmayışının sebebi heykeltraş olan kocası Timothy'nin çocukları ayak bağı olarak görüp istememesidir. Lakin “akrabalarının ve arkadaşlarının nazıkçe sordukları çocuk sorusuna” kocasını suçlamamak adına “çocuğum olmuyor ya da henüz istemiyorum” diyen, çocuk sahibi olmadığı için “topluma ve insanlığa vazifesini yerine getirmediğini” düşünen Myra'ya göre doğumlarda “yeni moda” epidural anestezi ne kadar popüler olursa olsun barbarlıktır, insan ırkını devam ettirmek için erkekler tarafından tasarlanmış bir

sahtekârlıktır”. Myra’ya göre “kadın bebeğini bağırarak ve inleyerek dünyaya getirmelidir, kesip biçilerek değil.” Çocuk sahibi olmamasına rağmen Myra’nın Cecily’nin kızı Alison ile kurduğu iletişim, Cecily’nin doğru ve düzgün sözcük telaffuz etmediği için kardeşiyle kıyaslayıp yerdiği Millicent’i savunması, çocukları gözlemlemesi ne kadar ilgili ve anlayışlı bir kadın olduğunu göstermektedir. Bu kadar duyarlı ve hassas bir kadın olan Myra’nın bir diğer önemli özelliği iki kızı olmasına rağmen Cicely’nin sahip olmadığı hoşgörü, tarafsızlık ve ileri görüşlülüktür zira Cicely sürekli küçük kızı Millicent’ı dört yaşındaki ablası Alison ile kıyaslamakta, “Alison henüz on bir aylıkken eksiksiz cümleler kurabiliyordu. Tuhaf şekilde kelime bilinci var. Millicent ise her şeyi yanlış telaffuz ediyor [...] Alison sözcük öğrenmek için çabalıyor. Kelime dağarcığını genişletmek için çalışıyor. Mesela bir keresinde oyun odasında Alison’ı kendi kendine konuşurken duydum. ‘Babam onu takacak’ dedi. Sonra kendi kendisini düzeltti: ‘hayır, babam onu tamir edecek’ dedi. Lakin Millicent ümitsiz vaka.” diyerek Millicent’ı yermektedir. Myra’nın “belki de Alison, Millicent’ın gelişmesini engelliyordur. Genelde bir çocuk çok konuşkan ise diğeri içine kapanık olur, içinde gizli bir kişilik geliştirir. Millicent da belki bir gün eksiksiz cümle pekala kurabilir.” şeklindeki önerisini Cicely başını sallayarak reddeder ve “çok küçük bir ihtimal” der. Cicely’e göre Millicent’ın “köpeğe” “pöpek”, “nine” ile “dede” sözcüğünü birleştirip “nide” demesi çok vahim bir durumdur. Lâkin Myra oldukça serinkanlı ve mantıklı bir şekilde “bu oldukça doğal değil mi? Çok sık olan bir şey. Çocuklar harfleri karıştırabilir” der ve ben de çocukken “ben” diyemezdim, onun yerine “gece” derdim, bu yüzden bakıcılar beni anlayamazdı, “l” harfinin yerine de “n” harfini söylediğim için “Lily” halama “Niny” derdim, halam da böyle söylemeyi bana annemlerin öğrettiğini düşünerek

küsmüştü diyerek çocukluk anılarını anlatır. Hatta nasıl Niny hala dediğini yine bir çocukmuş gibi doğaçlama yapar. Myra ile Cicely'nin bu diyalogunda görüleceği üzere çocuk sahibi olmayan kadın daha bilgili, daha neşeli, daha mantıklı, daha ileri görüşlü, daha samimi ve candandır. Bir annenin sahip olması gereken canlılık, coşku, his, gözlem yeteneği, anlayış ve hoşgörü anne olmasına rağmen Cecily'nin kaybettiği niteliklerdir. Hatta Myra Cecily'yi aşırı sade ve hırpani bulur zira kolalı denizci yakalı bluz, bej rengi bermuda şort, bağcıklarının üstünde deniz kabuğundan süsler olan topuksuz, kahverengi yürüyüş ayakkabıları içinde küçük göğüslü, solgun benizli Cicely'nin solmuş sarı tonlardaki saçını oyuncak bebeğin peruk saçları gibi sıkıca arkadan toplamış olması, Myra ile olan diyalogunda hiçbir özel ve samimi sözler sarf etmeyişi, sürekli iki çocuğunun peşinde oluşu ruhsuz bir robot izlenimi vermektedir. Cicely Plath'in eleştirdiği düşüncesiz ve duygusuz ev kadınlarından biridir.

“Sweetie Pie and the Gutter Men” öyküsündeki Cecily gibi “Day of Success” öyküsündeki Ellen da hem ev hanımı hem de bir annedir. Lakin Ellen, Cecily gibi bakımsız, duygusuz bir kadına, kısaca bir robota dönüşmekten kendini kurtaracaktır. Dahası öyküde yine bir ev hanımı lakin boşanmış bir kadın olan arkadaşı Nancy'nin dedikodularını ve gaza getirecek sözlerini önemsemeyip kendi aklını kullanarak Ellen gerçeği idrak edecektir: bakımlı, güzel, hoş bir kadın olmak için kuaförlere ve/ya kıyafetlere boş yere para harcamak, Denise Kay gibi çalışan kadınları kıskanmak ve hatta çalışan kadınlara iftira atmak, kişinin kendine olan güvensizliğinin nihai sonucudur.

Öykü Ellen'ın kolları henüz katladığı yıkanmış deterjan kokan bezlerle dolu bir halde yatak odasına doğru yürürken telefonun çalmasıyla başlar. Odanın narin gül

desenli duvar kağıdı, eski moda dört direkli bir karyola, altı aylık kızı Jill'in uyuduğu soluk pembe beşik evin huzurlu havasını yansıtmaktadır. Hatta duvarda asılı olan uçlarına orman yeşili iplerle hamile iken işlediği ağaç desenli kalın perdeler Ellen'in Cecily'de olmayan önemli bir özelliğidir: yaratıcılığıdır. Ellen'in bu yaratıcı ve sanatkar yönü hiç kuşkusuz akıllara hemen "Mothers" öyküsünde yağlı boya resimleri yapan Bayan Nolan'ı getirmektedir. Plath'ın vurgulamak istediği nokta ev hanımı olmak demek pasif ve gitgide çürüyen bir beyine sahip olmak, ruhsuz olmak demek değildir. Aksine ev hanımlarının nasıl sanatkâr ve üretken olabileceğidir. Daha da önemlisi özgüvenli, mantıklı, dürüst, samimi, candan olmayı, önyargıdan uzak durmayı başarmaktır. Öykü, başlığının da işaret ettiği üzere, Ellen'in bu başarıyı kendi içinde yaşadığı şüphe, endişe, korku, kararsızlık, yılgınlık, terk edilmişlik, suçluluk hislerine rağmen, "içi içini yiyerek tanıdık olmayan ve güçlü bir duyguyla" nasıl kazandığını anlatmaktadır. Daha telefon çaldığı vakit arayanın 'yuvalarını yıkacak' şüphesiyle ve korkusuyla Kadere "lütfen değişmesine izin verme. Üçümüz sonsuza kadar hep böyle mutlu kalalım." şeklinde yalvarır. Ellen'in endişesi kocasının önceden yazdığı oyun metninin nerdeyse iki haftadır Denise Kay'ın bürosunda beklediğini, cevap mektubunu getirecek postacıyı her sabah üç kat merdiveni koşa koşa inip karşılayan kocasının ise bu konuda nasıl istekli ve hevesli olduğunu bilmesi sebebiyledir. Ellen kocası Jacob'ın başarılı olup çok para kazanacağı vakit arkadaşı Keith Regan'ın karısı Nancy'den boşandığı gibi boşanacağından korkmaktadır. Bu korkuyla çalan telefonu "küçük, siyah bir kıyamet alameti" gibi görüp, açmakta tereddüt yaşasa da Telefonu açmak için elindeki temiz çocuk bezlerini büyük yatağa koyar, ayakları geri gide gide telefonun yanına varır. Telefondaki kendinden emin ve net kadınsı sesin "Ben Denise Kay Jacob Ross orada

mi?.” diye yönelttiği soruya “hayır, Jacob şu anda evde değil Miss Kay. Ben karısıyım. Mesajınız var mı? Ya da sizi Jacob daha sonra arasın mı?” şeklindeki yanıtında Ellen hem suçluluk hem de samimiyetsizlik hisseder. Ellen’ın ilk duygusunun sebebi kocasının hemen bir kat aşağıda ev sahipleri Mrs Frankfort’tun dairesinde oluşu ve kocasını çağırmanın çok kolay olması sebebiyleyken ikinci duygusu gereksiz bir şekilde kimliğini vurguladığı içindir. Ellen gerçekten zeki bir kadındır çünkü kocasını “şık giyimli, kızıl saçlı” , “oldukça akıllı ve genç televizyon yapımcısı” Denise Kay’dan kıskandığını kendinden utanarak ve “kalbi sıkışarak” idrak etmekte ve hatırlamaktadır zira kocasının yazar, Denise Kay’ın ise yapımcı olarak işbirliği içinde harika, benzersiz bir biçimde onlara ait bir şeyi ortaya çıkarmaları için bir araya gelmelerindense Ellen “Denise’e yıldırım çarpmasını ya da Avustralya’ya ışınlanmasını ümit etmektedir” çünkü kendisinin de açıkça itiraf ettiği gibi “kıskanıyorum. Son moda sıradan bir yirminci yüzyıl kıskanç eş modeliyim, dar görüşlü ve kinciyim.” Ev hanımlarının açık ve net tarifini eden Ellen bu kategoriye girmemekte kararlı olsa da kocasının başarısını, yani “sıradışı ama güzel ve kendine has bulunan oyununu” kendisinin yenilgisi olarak görür ve “buraya kadarmış, sonun başlangıcı” der. Ellen’a göre kocasının “tek bir oyun satsam yeter, sevgilim, ondan sonra kendime güvenebileceğim ve o zaman riske gireriz” sözünü içten içe birlikte kurdukları hayallerinin, ki hayalleri “şehrin petrol kokuları ve dumanlı demiryolu alanlarından, hızlı temposundan ve telaşından uzak, tadı ve zevki sonuna kadar çıkarılacak huzur dolu deniz kıyısında, kızları Jill’in keşfedeceği bir tepede ve koyu görecektir, yine Jill’in gezip dolaşacağı bahçesi olan dillere destan bir yazlık evdir, sonu olarak görür. Tüm bu korku dolu endişesinin sebebi, hiç şüphesiz, kendindeki özgüven eksikliğidir zira bir gün *Impact* dergisinin editörü Karl Goodman, Jacob ve

Ellen Ross çiftinin evine gelip zili çaldığında kapıda üst üste yığılmış süt şişelerinin yanı sıra Ellen havuç suyunun sıçradığı lekeli bluzuyla kirli önlüğünden utanır ve mahcup olur. Ne var ki pis ve pejmürde görüntüsünün aksine düzgün ve kendinden emin bir şekilde Karl Goodman ile konuşması Ellen’in aciz ve kıskanç ev hanımı kimliğinden sıyrılıp kurtulacağının sinyalini vermektedir:

[...]Karl Goodman: Jacob Ross evde mi? Ben *Impact* dergisinin editörü Karl Goodman.

Ellen: (Jacob’ın şiirlerinden üç tanesini daha birkaç gün önce yayınlama üzere alan isim olduğunu fark ederek saygıyla Jacob’ın evde olmadığını ağzında geveledikten sonra utanarak) eşimin birkaç şiirini kabul ettiğiniz için memnun olmuştuk.

Karl Goodman: (gülümser) buraya gelme sebepimi söylesem iyi olacak. Buraya yakın oturuyorum ve tesadüfen öğle yemeğimi evde yedikten sonra yüzyüze görüşeyim istedim. Eşinizin başka bir dergiyle anlaşmadığından emin olmak istedim önce.

Ellen: hayır, sanmıyorum. Anlaşmadığını bizzat biliyorum. Oyunu dikkate almanıza sevineceğine eminim. Yukarda bir kopyası var. Getireyim mi size?

Karl Goodman: çok nazıksınız. (Ellen oyunun fotokopisini verdiğinde) teşekkür ederim. Bu oyunu kabul edersek, ki edeceğimizden eminim, size hemen avans çeki göndermelerini söylicem.

Ellen: iyi olur. [...]¹³⁰⁴

Bir iş adamı Karl Goodman ile ev hanımı Ellen’in gayet akıcı, net, anlaşılır, kibar ve kendine güvenli bir şekilde konuşması adeta eşinin bir sekreteri gibi işine yardım edişi Ellen’in en az kocası kadar ‘başarılı’ , ki başarısı düşünceli, sağduyulu bir eş ve anne olabilmektir, olacağını kanıtlar niteliktedir.

Jacob dize başına bir pound uygun görülen oldukça uzun şiirinden para kazanınca karısı Ellen’a “gönlünden ne geçtiğini” sorduğunda Ellen’in “yumuşak ses tonuyla bebek arabası, ikizlerin sığabileceği büyüklükte kocaman güzel bir bebek arabası” istemesi, kocasının balıkçı kazağının dirseklerini çok kez onarmış olması, takım elbisesini güzelce fırçalaması, parfümünü temkinli bir biçimde damla damla kullanması, kızı Jill’i yatırdıktan sonra komşusunun elle çalışan dikiş makinesinde kızına pijama dikmesi, belki de en önemlisi Jacob’ın başarısının simgesi

¹³⁰⁴ “Day of Success”

olan kazandığı paralarla “parti vermek” yerine gaz ve elektrik faturalarını ödemeyi ve çok çabuk küçüldüğü için bebek giysisi almayı planlaması Ellen’in arkadaşı Nancy başta olmak üzere tüm “yüzeysel, boş kafalı” ev hanımlarından ne kadar farklı olduğunu gösterir niteliktedir. Kısaca Ellen düşünceli bir eş ve annedir. Daha da önemlisi eşi para kazanınca “yavaş yavaş huzursuz, sivri dilli, alaycı sosyetik kadına dönüşen” arkadaşı Nancy gibi asla olmayacaktır. Dedikoducu ve “boş kafalı” ev hanımı olan Nancy’nin Ellen’a “kendini öne çıkar, içinde yatan kadını ortaya çıkar... Jacob’ın kariyeri uğruna bütün pahalı ve kadınsı hilelerden fedakarlık ettin. Ama artık istediği yere ulaştı. İstedikini yapabilirsin... hiç kendine güvenin yok... yepyeni bir saç modeli moralini nasıl yükseltir inanamazsın... seni canlandırmak için ... cumartesi onbir’e Roderigo’dan randevu aldım sana” demesi bir kadının kendine güvenmesi için modayı takip etmesi, bakımlı ve şık olması dolayısıyla çok para harcaması gerektiğine inandığı içindir. Ne var ki Ellen “özür dilerim Nan, ama benim randevuyu iptal etsen iyi olur. Sana haberlerim var. Saç örgüsü bu sene tekrar moda olmuş canım, taşralı kadınlar için en yeni tarzmış” sözleriyle “moda” uğruna boş yere para ve vakit harcamamaya kararlı hatta modayı takip etmeden de kendine güvenen bir kadın olabileceğini kanıtlar.

Ellen’in aksine doğal olmayan, kendine güvenmeyen, boşa para ve vakit harcayan Nancy, Anneler Birliği Derneğindeki kadınlar ve Cicely’nin benzer yönü yapmacık hal ve tavır sergiliyor oluşlarıdır. “Sweetie Pie and the Gutter Men” öyküsünde misafirleri Myra’yla birlikte lastik havuzun olduğu, asırlık kayın ağacının uzun ve yemyeşil dallarının arka bahçenin yarısından da fazla kısmına yaptığı gölgesinde ve verdiği serinlikte sandalyelerine oturur oturmaz Cecily’nin Alison’a “evet Alison, eski bir dersi tekrar anlatırmışçasına “kendini, oyuncaklarını,

çimleri ıslatabilirsin lakin Millicent'ı asla. Bırak ta Millicent kendi kendine ıslansın” şeklinde yapmacık sözleri Alison'ın hiç umrunda değildir, atladığı havuzda saçlarını ıslatmaktadır zaten annesini de duymuş gibi görünmeyen Alison annesine gri-mavi gözlerini kocaman açarak “su soğuk” der. Alison kardeşini suya ittikten sonra çimlerde de sertçe itmesiyle kardeşinin düşüp yuvarlaması bir olmuştur. Bunun üzerine Cecily'nin oldukça soğuk ses tonuyla “Alison, suçlusun. Bu evde bizim insanlara vurmadığımızı biliyorsun” ikazına karşılık Alison sandalyesine oturup gözleriyle bir Myra'yı bir annesini takip etmekte, tuzağa düşmüş olsa da yine bir hamle yapacak tilki gibidir zira yaptığı davranışa bir açıklama getirmek için “ama o benim sandalyeme oturmak istedi” der. Cecily'nin ise ısrarla “her ne olursa olsun insanlaraurmuyoruz” demesi Cecily'nin hissiz bir robot gibi aynı sözcükleri tekrarladığını göstermektedir. Cecily'nin kızı Alison ile konuşma biçimi çok yapmacık ve yüzeyseldir, samimiyetten, doğallıktan uzaktır. En önemlisi Alison kardeşine vurmamıştır. Çocuğun itmesini vurmak olarak adlandırmakta, yapmadığı bir şeyle onu suçlamaktadır. En tuhaf ve komik olan ise Cecily'nin eleştirdiği şeyi yapıyor oluşudur; küçük kızı Millicent gibi yeni sözcük öğrenme ve yanlışlarını düzeltme çabası göstermemektedir. Bir yetişkin olarak çocuklarıyla doğru ve düzgün bir iletişim kurmamakta, çocuklarına sadece şöyle yap, böyle yapma gibi emirler vermekte, kurduğu cümlelerini sebep sonuç ilişkisi içinde açıklamamaktadır. Bir diğer ifadeyle çocuklarına neyi niçin yapması ve/ya yapmaması gerektiğini gerekçeleriyle makul biçimde izah edememektedir. Öyküde annesinden azar işiten Alison “ama o benim sandalyeme oturdu” diyerek yaptığı davranışın nedenini açıklama çabası göstermiş olsa da annesi onu resmen duymamakta/duymak istememekte ve aynı şeyi tekrarlamaktadır: “ne olursa olsun insanlaraurmuyoruz”.

“The Shadow” öyküsündeki Sadie’nin sebepsiz yere arkadaşı Leroy’u ısırmadığı gibi Alison da duruk yere kardeşini itmemiştir. Her iki çocuğun bu hareketlerinin ardında yatan sebepler vardır. Lakin “mekanik”¹³⁰⁵ bir şekilde hareket eden yetişkinler bu sebepleri ne görmek ne de anlamak istemektedir. Görüleceği üzere Dört yaşındaki küçük Alison’ın kardeşini itmiş olması, “The Shadow” öyküsündeki sekiz yaşındaki Sadie’nin idrak ettiği gerçeği, “sebe-sonuç ilişkisinin izahı olaylar zincirini aydınlatsa da sonucu değiştirmez”¹³⁰⁶ şeklinde ifade ettiği düşüncesinin bir örneğidir adeta. Alison annesinin, Sadie ise toplumun gözünde suçludur. Plath’ın üzerinde önemle durduğu husus yetişkinlerin ve dolayısıyla toplumların her ne olursa olsun çocukları suçlamaması, katı ve duygusuz olup çocuklarla aralarında uçurum yaratmaması gerekliliğidir. Plath’e göre ebeveynler ve toplum hissiz bir robot gibi mekanik hareket etmektedir.

Cecily’nin insani değerlerden yoksun oluşu, hiç şüphesiz, annelik görevini doğru bir şekilde yerine getirmesine büyük engel teşkil etmektedir. Kısaca Cecily’nin annelik yapamadığı aşıkardır. ”Sweetie Pie and the Gutter Men” öyküsündeki Alison ile annesi Cecily arasındaki iletişim kopukluğu “Among the Bumblebees” öyküsündeki Alice Denway ile annesi arasında da görülür. Bir bahar akşamı Alice kardeşi Warren’dan hiç hoşlanmamaktadır zira annesi Warren’ın bütün gün çok uslu durduğunu babasına söylemiştir ve o gece annenin ve babanın tüm ilgisi Warren’da olduğu için Alice kıskançlık duygusuna kapılmıştır. Bu duyguyla Alice yemek masasında sessizce, küçük gümüş kaşığıyla çok dikkatli bir şekilde çikolatalı pudingini iştahla yiyen Warren’a masanın altından hızlı ve sert bir şekilde savurur. Tekme kaval kemiğine denk gelince Warren kederle yüzünü buruşturup zırlı zırlı

¹³⁰⁵ Sylvia Plath “Day of Success” öyküsünde “mechanically” sözcüğünü kullanır.

¹³⁰⁶ “The Shadow” s.333

ağlamaya başlar ve Alice sevinç içindedir çünkü babası kaşlarını çatıp “ulu tanrım, ağlamaktan başka bir şey bilmez mi bu?” demiştir, Warren’a kızmıştır. Alice amacına ulaşmış olmanın verdiği rahatlık ve sevinçle kardeşine alaycı ve küçümseyerek düşmanca bakar. Ne var ki annesinin Alice’e kırgın ve sitemkar bir bakışla bakarken “yorgun ama” dediği Warren’ın şefkatle saçını okşaması hala düşüncesiz bir harekette bulunduğu göstergesidir. Kadın, Alison’un bu davranışının altında yatan sebebi görememekte, hâlâ küçük diye Warren’a ilgi göstermektedir. Alice’in kardeşini kızdırıp ağlatma sebebini anlayamamaktadır. Daha doğrusu anlamak istememektedir.

Hem Alison’un hem de Alice’in annelerinin aksine “The Green Rock” öyküsündeki abla konumundaki Susan küçük kardeşi David’e gerçek bir anne gibidir zira David taşın arasından çıkıp gelen küçük böceği nasıl pestile çevirdiğini görmek için ayağını kaldırıp gururla “karıncayı ezdim” dediğinde ablası kardeşini övmez aksine yerer. Susan “çok kabasın” der ve “Senin üzerine basıp ezseler hoşuna gider miydi?” şeklindeki sitemkâr sorusunun ardından yerdeki ölü karıncaya bakarak hem söylenir hem de yumuşak bir ses tonuyla “Zavallı küçük karınca” diye üzülür. Susan’ın duygu yüklü ve mantıklı cevabı David’in pişman olup özür dilemesini sağlar: “üzgünüm, bir daha asla yapmam”. David bu sözlerinde içten ve samimidir zira kendini suçlu hissetmiştir, alt dudağı titremiş, ağlamaklı olmuştur. Bu duruma Susan’ın yüreği el vermez, nazikçe “pekâla, inanıyorum. Hadi kumsala gidelim” diyerek meseleyi uzatmaz, kardeşini neşelendirmeye çalışır. Susan adeta olgun bir anne gibi davranış sergiler; önce hatasını görüp idrak etmesini sağlar sonra da cezalandırma yönteminden kesinlikle uzak durup anlayışla ve şefkatle konuyu kapatır. Görüleceği üzere hem yetişkin hem anne olan kadınlar “The Green Rock”

öyküsündeki abla konumundaki henüz çocuk olan Susan kadar duyarlı, hassas, düşünceli değildir.

Çocukların yetişmesinde ailenin önemini Plath “Among the Bumblebees” öyküsünde ele alır. Alice’in kardeşi Warren’a gösterdiği şiddet eğilimi, hiç şüphesiz, annesinin ilgisiz ve ayrımcı tavırları kadar örnek aldığı babasından öğrendiği davranış şeklidir zira bebekliğinden beri babasına benzetildiği için babasının hem gözdesi hem de gurur kaynağıdır Alice. Babası hem sesi hem de duruşuyla evde karısını okulda ise öğrencilerini ürkütmektedir. Adamın sert sesi ve dev vücuduyla birleşen sinirli hal ve hareketlerine rağmen Alice babasını sevmekte, babasına adeta tapmaktadır çünkü babasının dev vücuduyla Alice’i nefesi tıkanıncaya kadar havalara atıp tutması, kocaman bir ayı gibi sarıp sarmalaması, her şeyin en iyisini bilip hiçbir zaman yanlış karar vermiyor oluşu, Alice’i doğadaki yabancılarıyla tanıştırması, hem gözlerinin rengi hem de kahkahasıyla okyanusu hatırlatması güç ve güven demektir. Alice’e göre güç çok önemlidir, güç babası demekken babası güven demektir. Dolayısıyla Alice’e göre güçlü olmak güvende olmaktır. Güçlü ve güvende olmak için de insanları korkutmak, azarlamak, üzme sakınılacak bir şey değildir. Alice’in kardeşi Warren’a masanın altından attığı gizli tekme herşeyi açıklamaktadır. Annesinin Warren’ı övmesi, babasının da ilgisinin Warren’a kayması Alice’te güven eksikliği yaratmıştır, gücünü kaybettiğini hissetmiştir. Bu sebeple Warren’ı kıskanıp düşmanca acımasızca tekme savurmuştur. Alice’in babasının bir gün hastalanıp yataklara düşmesi Alice’i derinden sarsmıştır zira güç sembolü babası gücünü kaybetmiş, aciz bir şekilde yatakta yatmaktadır. Babasının gücüyle kendini güvende hisseden Alice bu yüzden güven duygusunu yitirmiştir. Bu sebeple kendini kaybolmuş ve ihanete uğramış hisseder, babasına gücünü korumadığı için öfkeli.

Babasının kurduğu otorite ne kadar baskıcı, kısıtlayıcı olsa da Alice otoriteyi güçsüzlük ve güvensizlik hissine yeğ tutar. Zalim ve zorba kişiliğı ile Alice adeta babasının bir kopyasıdır.

“Mothers” öyküsündeki Bayan Nolan gibi gerçek kişilik sahibi diğerkarakter “Initiation” öyküsünde Lansing Lisesi’nde okuyan Millicent Arnold karakteridir. Bayan Nolan derneğın toplantısına kabul edilme umuduyula katılmış lakin üyeliğı henüz kesinleşmemiştir. Millicent de okulda öğrencilerin kurduğu Kızlar Kulübüne aday olarak seçilmiş lakin üyeliğı bir karara bağlanmamıştır. İkinci defa evlendiğı ve kocası pub işlettiğı için toplumun dışladığı Bayan Nolan’ın yağlıboya resimleri yapıyor olması hayal dünyasına sahip olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde Millicent de öykünün sonunda kendini ve hayal dünyasını keşfeder, toplumun yapıştırdığı etiketlerden kurtulup kendisi olur.¹³⁰⁷ Öykünün başından beri Kızlar Kulübüne katılmayı, dahil olmayı çok isteyen Millicent’a göre Kulüp “ayrıcalıklı, birbirine kenetlenmiş samimi bir sosyal grup, topluluk”¹³⁰⁸ demektir, üye olmak “seçilmiş”,¹³⁰⁹ “ünlü” birisi olmaktır ve çekilen tüm “ıstıraplara” değecektir. Lâkin ne Kulüp ayrıcalıklıdır ne de üyeler çünkü nezaket, arkadaşlık değerlerinden yoksundurlar. Aksine öğretmenlerin onaylamadığı ve çaresizce güldüğü, okulun müdürü Mr Cranton’un dahi demokratik bulmadığı ve okulun düzenini bozduğı düşüncesiyle kaldırmak istediğı fakat hiçbir şey yapamadığı Kızlar Kulübü otoriter ve baskıcı çete gibidir. “Mothers” öyküsündeki “Anneler Birliğı” Derneğı gibi anlamsız ve içi boş bir topluluktur. “Anneler Birliğı” Dernek üyelerinden bir kadının papazın karısına çay için yapmacık teşekkür konuşması yaptıktan sonra kekin hamurunu çırptığı için Papaz’a da alaylı ve iğneleyici teşekkürlerini ayrıca sunması

¹³⁰⁷ ... just for herself, no stings attached... s.145

¹³⁰⁸ “an exclusive social group” s.145

¹³⁰⁹ “To elect” sözcüğü s.138

kalabalığın daha kuvvetli alkışlamasına ve kahkahalar atmasına yol açtığı gibi, Kızlar Kulübü de alaycıdır hatta acımasızdır zira kulübe üyeliği değerlendirilen Millicent üyeler tarafından ıssız, örümceklerin ağlarını ördüğü taştan duvarlarla kaplı, karanlık ve sıcak, adeta kapalı bir kavanozun içi gibi, bodruma kapatılmıştır. bir saatten fazla hapsedildiği odanın çok yüksekteki küçük dikdörtgen camından belli belirsiz sızan ay ışığı odayı aydınlatmak için yetersizdir. Kalorifer kazanının yanındaki odun yığınının gözleri kapalı oturtulmuş, kafasında kırılan yumurtanın soğuk ve kaygan akının ensesinden akıp gittiğini hisseden, gülüşme seslerini duyan Millicent’in saçları semsert ve yapış yapıştır. Kulüp üyesi kızların yaptığı bu işkenceyi “törenin bir parçası” olarak adlandırması “medeniyet” ve “barış” adına baskı kuran, savaş açan, toplu kıyımlar gerçekleştiren açgözlü ve kötü liderlerden bir farkları olmadığını kanıtlar niteliktedir zira her ikisinin davranışları acımasız, haksız, yersizdir.

Plath her iki öyküde bir derneğe ya da kulübe üye olmanın neyi “ispatladığını” sorgulamaktadır: “hiç utanmadan/gocunmadan emir alabiliyor olmayı mı yoksa kendilerini patron ve “big sister” olarak gören insanların peşlerinde uşak/köle gibi koşulması egolarını mı tatmin ediyor?” Plath şu sonuca varır: kişinin diğer insanlarla bağ kurması, bireyselliğini ve kimliğini kazanması, gerçek birey olabilmesi için bir gruba ait olması gerekmemektedir. Birey kendini keşfetmeli, kendi “kabul törenini” başlatmalıdır. Aksi takdirde bu tip topluluklara dâhil olma çabasındaki kişiler küçük düşmeye, haysiyetini ve gücünü kaybetmeye, “numaralandırılarak” ise özgünlüğünü yitirmeye hep mahkûm kalacaktır.

Öyküde Millicent’in bir gruba dâhil kişileri “her biri diğerinin aynısı, hepsi birbirine benzeyen, sürü halinde uçan ve öten, solgun gri boz renkteki serçeler gibi. olduğunu hissedip arkadaşı Tracy gibi bir gruba dahil olmayanları ise yüksek

tepelerden çimlere salınan, tertemiz havayı içine çekerek öten, şarkı söyleyen özgürlüklerini ve bazen de yalnızlıkları sayesinde güçlü ve mağrur mitolojik kuşlar gibi hayal eder. Öykünün sonunda Millicent'in kulübe katılmamayı tercih ederek kişiliğini keşfetmesi hapis olduğu odanın kapısının açılarak odaya sızan bir ışık huzmesi ile vurgulanır. Plath'e göre Millicent'in başkalarının ışığına ihtiyacı yoktur zira kendi ışığını ve hatta kendi sesini bulmuştur. Duyduğu tuhaf lakin tatlı bir flüt sesinin "güneşin aydınlattığı engin mavi gökyüzü boyunca tertemiz bir havada mor mor parlayan kanatları ile uçan mitolojik kuşlarının şarkısı olduğunu" hayal etmesi Millicent'in özgünlüğünü, kimliğini kazanmaya başladığını göstermektedir.

Millicent öykünün başından beri Kulübe üyelik safhası o kişiyi tüm insani duygularından koparıp, tamamıyla dili bağlı, uysal ve itaatkar bir köleye hatta hissiz bir robota dönüştürmektedir zira konuşmak, gülümsemek, esprili olmaya çalışmak, duyguları ifade etmek, hatta kişinin kendine özen göstermesi (ruj sürüp saçlarına maşa yapması) dahi yasaktır. "Mothers" öyküsünde dernek üyelerinin birbirleriyle alay etmek, birbirlerine gülmek için her fırsatı kolladığı gibi "Initiation" öyküsünde de kulübe üye olanlar adayı bilerek zor durumda bırakmakta, türlü eziyet çektirmekte ve bundan keyif almaktadırlar. Öyküde kulübün "big sister"ları içinden Millicent'e patronluk yapması için kura ile seçilen Beverly Mitchell'in Millicent'a "yer sincabı" lakabı takarak, yedi buçukta evinde olmasını, yatağını toplamasını, odasını temizlemesini, okula kadar on adım gerisinde yürüyerek kitaplarını taşımasını emretmesi, "sağır mısın?" diyerek azarlaması, okula bakımlı gelmesini, okulda başkalarıyla özellikle erkeklerle konuşmasını, başkalarına gülümsemesini yasaklaması, bu kurallara uymadığı takdirde Millicent'ı kulübe almayacak olması aralarındaki köle-efendi ilişkisini gözler önüne sermektedir. Kulübün sekreteri Betsy

Johnson’ın dediği gibi Millicent, Beverly Mitchell’in her dediğini yapmak zorundadır çünkü onun patronudur. Görüleceği üzere Millicent Mitchell’in her dediğini yapan hizmetçi, köle ve hatta hissiz bir robot gibidir.

Millicent’in aksine Tracy’nin görünüşünü “birazcık fazla değişik”, “çocukça ve inekçe” bularak, üyeliğe almamaları, onu dışlamaları Tracy’nin değerini ve önemini azaltmamaktadır zira Tracy kişiliği oturmuş bir lise öğrencisidir. Soğuk havalarda dizlerine kadar çorap giymesi, kitaplarını yıpranmış bir çantasında taşıyor olması değişiklik değil doğal, olması gereken şeydir. Plath önyargılı ve gösteriş meraklısı insanların başka kişileri “değişik” olarak görmelerini eleştirmektedir. Değişik diye doğal olanı, özgün olanı eleştirmelerini ve değiştirme çabalarını ikiyüzlülük olarak görmektedir. Öyküde Millicent’in patronu ve “big sister”ı Beverly Mitchell, Millicent ile ilgilenen Herb Dalton’a keyif ve neşe içinde “bu yer sincabıyla neden vaktini öldürüyorsun ki? Görmüyor musun tamamen dilsiz biri o” sözlerine karşılık Herb Dalton’un ama bu kızın çok hoş bir sessizliği var” demesi Millicent’da gördüğü farklılık sebebiyledir. Görüleceği gibi kulüp Millicent’in özgünlüğünü yitirmesi için çabalamaktadır. Ne var ki Millicent, Beverly Mitchell’in şeytani duygularını hissetmiş, değişiklik olarak gördüğü ve heyecan yaşamak için katıldığı bu kulüpte üyelerin hoş olmayan kaba ve düşman tavırlarından rahatsız olmuş, damarlarında hissettiği isyan ile bu gruptan ayrılmaya karar vermiştir.

Oscar Wilde’in özgün ve bağımsız toplulukların var olması için “asi bir ruha sahip olmanın” önemine değindiği gibi Plath de benzer fikirle “Initiation” öyküsünde “baş kaldırmanın”, “isyanın” (revolt) önemini vurgular. “Mothers” öyküsündeki Bayan Nolan ve iki gerçek arkadaşı Rose ve Esther’in ikiyüzlü Papaz’a ve topluma tepkilerini onların oluşturduğu sahte Anneler Birliği derneğini önemsemeyip, üyeliği

istemeyerek kiliseyi terk ederek gösterdiği gibi Millicent da Beverly Mitchell’e dolayısıyla Kızlar Kulübü’ne tepkisini onları terk ederek göstermiştir. Oscar Wilde’ın ve Sylvia Plath’in sağlam karakterli birey ve toplumlar için öngördüğü asilik/isyan duygusunu damarlarında hissederek Millicent kendini keşfetmiş, kişiliğini bulmuştur.

Görüleceği üzere gerek Bayan Nolan ve arkadaşları Rose ve Esther olsun gerek Millicent ve arkadaşı Tracy olsun bu kadınları bir araya getiren en başat olgu akıllarını kullanan, sorgulayan bireyler oluşudur. Böylece kendilerini keşfetmiş kişilik sahibi insanlardır çünkü asi ruhlarıyla her türlü baskıya ve zulme karşı direnmektedirler.

Asi ruh taşıyan bir başka karakter “That Widow Mangada” öyküsündeki Sally’dir. Öyküde İspanyolların yemeklerini kasabadaki otellerin birinde yiyeceklerini anladığında Sally’nin ocağın başına geçip krema soslu ton balık pişirirken gazocağını kapattıktan sonra bacada hala yanan ateşin sesini duyunca eğilip üflediğinde puf diye yükselen alev gözünü yaşartır. Sally Gözünü silerken ev sahibeleri İspanyol Dul Mangada’nın mutfakta lavaboya gidip suyun akmasını önlemek için tıkacı takıp Sally’e haddini bildirircesine “burada suyu boşa harcama. Çok değerli” deyip mutfaktan çıktıktan sonra Sally’nin tıkacı çıkarıp yasağa aykırı bir müsriflikle suyu sonuna kadar açması ruhunda isyanın başladığının habercisidir. Bu isyan ruhla Dul Mangada’ya haddini bildireceklerdir, onu kendi silahıyla, kurnaz davranarak, vuracaklar, bir başka ifadeyle Dul Mangada onları yasaları bahane ederek evden atmadan onlar başka bir ev bulup çıkacaklardır. Dul Mangada’nın daracık, gürültülü odasına harcadıklarından neredeyse bin peseta daha azını yerel halkın yaşadığı bölgedeki sessiz bir eve ödeyeceklerdir. Görüleceği üzere Dul

Mangada'nın günden güne arttırdığı kısıtlayıcı tavırları ve ırkçı davranışları neticesinde Amerikalı çiftin, Sally ile kocası Mark'ın ruhunda başlayan isyan duygusu onların eyleme geçmesini sağlar dolayısıyla onları bir musibetten kurtarır. Bu başarı hissiyle ve keyifle Sally ile Mark şaraplarını içer, başarılarına kadeh kaldırır zira Dul'un henüz haberi olmasa da onlar ertesi sabah yeni evlerine taşınacaklardır. Ayrıca Sally, Dul Mangada'nın evinden ayrılmadan önce yeni evlerine yapıp götürmek için sürüyle patates ve yumurta haşlamak için bilerek kadının gazını tüketmekte ve bundan haz duymaktadır.

Plath'e göre kişilik sahibi birey olmanın bir başka yolu çalışmak, iş sahibi olmaktır ve bu nitelik kadınlar için cinsiyet ayrımcısı bir toplumda daha da zaruridir zira erkeklerin gözü kadınların üstünde, hal ve hareketlerini her an adeta kayıt altına almakta ve kısıtlamaktadır. “Sunday at the Mintons” öyküsünde şehrin kütüphanesinde çalışıp emekli olduktan sonra aile yadigari evlerinde abisiyle tekrar beraber yaşamaya başlıyor olması Elizabeth Minton'ın yıllarca güçlü ve özgür bir kadın olarak yaşadığını göstermektedir zira Elizabeth'in “geçmişte itaatkar ve boyun eğen küçük bir kız olduğunu hatırlaması” bu gerçeği kanıtlar niteliktedir. Elizabeth'in “uzun bağımsızlık yıllarından sonra Henry'yle tekrar aynı evde olması ev işleriyle sınırlandırılması” demektir zira akşam yemeklerini sessizlik içinde yedikten sonra Elizabeth'in bulaşıkları yıkamak, abisine su vermek, mutfaktan kremalı böğürtlen tatlısını getirmek için gelip giderken uzun lavanta rengi eteğinin sert, cilalı mobilyalara değdikçe çıkan haşır huşur seslerle tuhaf bir şekilde başka bir insana dönüştüğünü hissetmesi” çok önemlidir. kendinde hissettiği bu değişim Elizabeth'in düşündüğünü, sorguladığını, idrak ettiğini kanıtlar niteliktedir. Annesini “ev işlerinde oldukça yetenekli ve usta bir kadın” olarak hatırlayan Elizabeth'in elleri

deterjan içinde öğle yemeği bulaşıklarını yıkarken pencereden dışarı denizin pırıldayan mavi sularına bakarken dalıp gitmesi annesiyle arasındaki büyük farkı ortaya koymaktadır. Öyküde Elizabeth’in annesi ismiyle değil kızına hatıra bıraktığı mor renkli broş ile vardır. Elizabeth’in Broşu sürekli elbisesinin yakasına takması, hiç yanından ayırmaması, abisiyle deniz kenarında yürüyüş yaparken broşu düşürdüğünde “Henry, Henry, annemin broşu! Ben onsuz naporım? Benim için al onu. yoksa dalgalar götürecektir” şeklinde haykırışı annesine olan derinden bağlılığını, annesinin cinsiyet ayrımcısı toplumda çektiği zorlukları bir an olsun aklından çıkarmadığını göstermektedir. Annesini çok sevse de, annesine bağlı olsa da, annesinin hatırasına büyük hürmet duysa da, Elizabeth annesinden çok farklı bir kadındır çünkü Elizabeth annesinin aksine okumuş, çalışmış, çok seyahat etmiş, farklı yerleri görmüş dolayısıyla güçlü, ekonomik özgürlüğünü kazanmış bir kadındır. Broş, Elizabeth’in annesiyle arasındaki büyük farkın sembolüdür.

Cinsiyet ayrımcısı toplumlarda Erkeklerin kadınlara keyif içinde, küstahça ve kibirle “patronluk taslamasına” kadınların cesurca karşı çıkması, Plath’e göre, ekonomik özgürlüğün verdiği özgüven ve dik duruş sayesinde. Nitekim öyküde Elizabeth abisinin “yine hayallere mi dalgın gittin?” şeklindeki serzenişine kırılma da mağrur bir şekilde “hayır, Henry, hiç de değil” demesi abisine yenilmediğinin işaretidir. Hayallere daldığını kabul edemese de inkar edişi hayallerinden vazgeçtiği anlamına gelmez. Evde tozlara tahammülü olmayan abisinin “çalışma odamı temizledin değil mi?” şeklinde verdiği emirlere, nutuk çekmesine, ahlak dersi vermesine, uzun ve kınayıcı konuşmalarına hatta sınırları zorlayan hislerine ve düşüncelerine sansür uygulamasına dayanamadığı için Elizabeth abisini denizde boğulduğunu hayal etmekte, sonra abisinin yaptığı titiz çalışmalarının, bilimsel

bilgilerinin hiç bir anlamı kalmadığını görerek ona sempati duyar ve acır. Görülüyor ki Elizabeth abisinin aksine duyarlı, hassas bir bireydir.

Sylvia Plath duyarsız, duygusuz, kaba, ikiyüzlü, önyargılı, despot toplumların dini duyguları, inançları sadece zaman geçirmek için bir uğraş olarak görerek heba etmesini eleştirir. Oscar Wilde'ın "Lord Arthur Savile's Crime" öyküsünde önce el falına sonra telepatiye inanarak yaşayan Lady Windermere gibi Plath'ın "The Day Mr Prescott Died" öyküsündeki Bayan Prescott da insanların yaşadığı müddetçe inanma ihtiyacı hissettiğini kanıtlar niteliktedir. Yeni dinlerle oldukça ilgili birisi olan Bayan Prescott'ın evinde her zaman akşam yemeğinde ya yeni bir papaz ya da vaiz olurken kocası öldüğü sırada Bayan Precott Haham'ın yanındadır. Lakin dini inanca sahip olsa da Bayan Prescott'ın dürüst ve samimi bir insan olmayışı dinlerin de insanların elinde nasıl bir hiçliğe dönüştüğünü kanıtlamaktadır. Benzer şekilde "The Shadow" öyküsünde her Pazar tüm mahalleli birlik ve beraberlik duygusuyla inançlı, uysal, hoşgörülü, bilinçli, bilgili, uygar, ılımlı insanlar olmak için bir sürü gibi Methodist Kilisesi'ne ya da sinagoga akın etmekte, vaaz dinlemektedir. Ne var ki ilkokul öğrencisi olan Sadie Shafer kendini arkadaşı Maureen ve abisi Leroy'un gıdıklamalarından kurtarmak için Leroy'un bacağını ısırduğunda Mrs Kelly başta olmak üzere tüm mahalle hoşgörüsüz, önyargılı, bağnaz, gaddar insanlara dönüşmüş, Schafer ailesini dışlamıştır. Pazar günlerini evde öğrencilerinin kağıtlarını okuyarak, ya da hava güzelse bahçede oturmayı tercih ederek Kilise'ye gitmeyen Sadie'nin babasını "Alman casusu" olarak etiketleyip kampa attırmaları ise toplumun acımasızlığını ve zalimliğini vurgulamakta, Kilise'de dinledikleri vaazların hiçbir etkisi olmadığını göstermektedir. Düşünce yapıları ve sergiledikleri tutum Kilise'ye gösteriş amaçlı gittiklerini hatta Sadie'nin sözleriyle ifade edilirse zaman geçirmek

için gittiklerini göstermektedir. Görülüyor ki Plath'ın vurgulamak istediği husus insanların adil, dürüst ve samimi bireyler olması için kişinin bu insani değerleri içten hissetmesi ve candan istemesi gerektiğidir.

Plath “Çocukluğun berraklığını renklendirmek, hayvan sevgisiyle donatmak” istemektedir zira Plath'e göre hayvanlar çocuklar kadar masum ve temizdir. Oscar Wilde gibi Sylvia Plath de doğayla başbaşa kalıp doğayı ve parçası olan hayvanları gözlemlediğinde “hatıraları gözünün önünde canlanır peşi sıra”. Plath, Wilde'dan farklı olarak, doğanın ve hayvanların “dişiliğinin” ve “anaçlığının” insan ırkından, Kadın'dan ne kadar farklı, üstün olduğunu idrak etmiştir. Hem Toprak Ana hem de dişi hayvanlar “Kadınlar'dan daha dürüsttür” zira onların lügatında “ne kürtaj ne de gancıklık vardır. Bu yüzden onlar “tüm güzelliklerin kaynağıdır”, kanatlı bir melektir adeta, “bu dünyaya ait olmayan canlılardır”. Doğanın ve hayvanların uyum içindeki yaşamına, “kumruların ötüşüne”, gölge düşüren ise Kadın'dır. Bu yüzden Plath'e göre doğa ve hayvanlar mutlu Leda'yı, Kadınlar ise mutsuz Pieta'yı temsil etmektedir.

Üretken, güvenli, masum, güç ve ihtişam sahibi Doğa'nın tüketilmesi, mahvedilmesi Plath için, insanların gitgide yok olması demektir zira doğanın mahvedildiği bir yerde insanlar ruhsuz bir heykelden başka bir şey değildir, “çelik bir gövdeye tutuşturulmuş iki kol ve göz çukurlarından meydana gelen “bu süper insanlar!” acizdir çünkü yağlanmadıkları için gıcırdamaktadır ve tozlarından arınmak için yağmurun yağmasını beklemektedir.] ve barışın sona ermesi (kuğu'nun öldürülmesi) demektir. Bu yüzden Doğa'nın eski ihtişamı asla erişilemeyecek bir

yıldız konumuna gelmiştir, eski bir hikayeye dönüşmüştür¹³¹⁰. Bu yüzden bir kuş insanların mahvettiği doğa için acı içinde ötmekte, nehir bir zamanlar sularında yüzdüğü kuğuları kaybettiği için sızlanmakta, “ne kadar beyazdılar” diye özlemle hatırlamakta, kuğuları beyaz bulutlarda çaresizce aramaktadır.¹³¹¹

Plath’e göre doğayı gerçekten seven, doğanın kıymetini bilen çocuklardır. Bu sebeple hayal dünyaları da uçsuz bucaksızdır. “The Green Rock” öyküsünde başka yere taşınmaları nedeniyle beş yıldır uzak kaldıkları “doğup büyüdüğü yere”, çocukluklarına doğru yolculuğa çıkmış Susan ile kardeşi David sarı otobüs ile parke taşlı sokaklarda tangır tangur giderken David ablası Susan’a endişeyle “hangi durakta ineceğimizi biliyor musun?” sorusuna Susan “elbette, havadaki tuzu koklayabiliyorum. Bak evlerin arasından görünüyor okyanus” sözleri Susan’ı doğanın nasıl içgüdüsel yönlendirdiği açıktır. Susan adeta kendini iç açıcı ve tuzlu melteme bırakmıştır, saçlarına sinen tuzlu hava Susan’ı mutlu etmektedir. Çocukların doğayla bir bütün olduğu çocukken evlerinin arka bahçesinde küçük bir kürek ve kazmayla başka ülkelere, Çin’e kadar kazabileceklerine inanmaları, toprakla haşır neşir olduğu saatlerde ellerinde kuruyan ve yapışan nemli toprağın verdiği hissi duymalarında, ayaklarının altındaki ıslak ve yapışkan çamurun varlığını idrak etmelerinde açıkça görülmektedir. Toprağı kazarken Susan beyaz altıgen bir fayans bulduğunda derinlerde eski bir evin varlığına inanması, hatta kardeşine söylediği gibi “beyaz tavşanın yuvasına giden deliği bulurlarsa o deliğin içinden düşüp Alice gibi Harikalar Diyarına geçmeyi” düşünmesi engin hayal gücünün göstergesidir. Çocukların çok geniş ve çok derin hayal güçleri kumsaldaki yeşil kayayı oyunlarında bazen bir tekne, bazen bir yüce dağ bazen de bir şato olarak görmelerinde saklıdır.

¹³¹⁰ “Brasilia”

¹³¹¹ “Three Women” s.52

Öyle ki şatonun pencerelerini yolda buldukları renkli cam parçaları oluştururken kumsalda buldukları kırık deniz kabukları ise o şatoda yemek yiyecekleri tabaklar olacaktır. Bu yüzden çocuklar minnacık mucizeler dünyasının devleridir. Ne var ki yetişkinler çocukların bu dünyasında bir cüce olarak dahi yer almamaktadır çünkü onlar çocuklar gibi eski tanıdık bahçelerin yanından geçip de eskiden yaptıkları gibi oynamak için duramamanın, tırmandıkları meşe ağacının yanından geçerken tırmanamayacak olmanın, eski günlerin bir mazi olduğunu, ve artık o günlere ait olmadıklarını bilmenin verdiği kederli sızıyı duymamakta, denizin uzaktan mavi mavi göz kırptığını görmemektedir.

Plath'e göre çocukluk dönemi insan hayatının en verimli ve yaratıcı dönemidir zira hayal gücü sınırsızdır, ve görülen rüyalar çok orijinaldir. Yine Plath'e göre yetişkin bir insanın hayal gücünü koruması ve orijinal rüyalar görmeye devam etmesi için saflığını, dürüstlüğünü koruması, kibar, cömert, iyi bir insan olması gerekir. Ayrıca edebi eserler okuması da şarttır zira "The Wishing Box" öyküsünde karısı Agnes Higgins'in aksine Harold çok orijinal rüyalar görmektedir, rüyaları kılı kırk yaran sanat eserleri gibidir". Rüyasında ya Beethoven'ın Emperor Concerto'sunu çalmakta, ya Kongre Kütüphanesinde içlerinde William Carlos Williams, Robert Frost'un da olduğu Amerikalı şairler toplantısına davet edilmiş olmakta ya da ısıltı saçan yakut, safir gibi kum tanelerinin olduğu güzel bir çöl görmektedir. Diplomalı bir muhasebeci olan Harold'un sanat eseri düzeyindeki rüyalarının kaynağı adamın "inanılmaz derecede canlı ve renkli bir hayal gücüne sahip olması" ve "günlük gazeteler yerine E.T.A. Hoffman, Kafka ve astroloji dergileri okumaktadır." Kocasının rüyalarıyla Agnes ilk zamanlarda eğlenirken sonradan kocasının rüyalarını kıskanmaya, adamın rüyaları yüzünden çileden

çıkmaya başlar, depresyona girer, uykusuzluk sorunu yaşar, kendi rüyalarından ise utanç duyar zira Agnes'in rüyaları kabustan başka bir şey değildir. Agnes ile Harold'un farkı hayalleri Agnes'in kafasının gerisinde canlanırken, ve her şeyi, rüyalarını dahi kafasının arkasındaki yerden görürken Harold “gözkapaklarının önünde görmektedir”. Agnes hayal kurmakta ve rüya görmekte zorlanırken Harold için oldukça basit ve kolay gerçekleşen bir şeydir. Gözlerini kapadığı anda “hem hayalleri hem rüyaları” öylece gelmektedir. Harold karısına ne kadar hayal etme çalışmaları öğretirse öğretsin içten gelmediği için tüm çabalar boşunadır.

Plath'e göre içinde doğa sevgisi olmayan insan “taze bir bahar güneşinin küçük odada duran yeşil yapraklı bitkiye ulaşip bitkiye parlak ve canlı, odaya ise aydın ve temiz bir görünüm verdiğini göremeyecektir çünkü bu insanlar sahip oldukları gözlerinin görme özelliğini dahi kullanmaktan acizdir zira Plath'e göre göz görmektir, okumaktır. Bu yüzden bu insanlar “sadece deri ve kemikten hissiz bir kukla”, akıl ve duygu sahibi olmayan “gittikçe sararan ruhsuz bir et parçasıdır”. Bu insanlar hissizleştiği için dilleri de taşandır. Oscar Wilde gibi Sylvia Plath de cansız bir heykelin yüreğinin sevgi dolu olabileceğini gösterirken sevgiden yoksun, hissiz ve duyarsız insanların nasıl acımasız ve gaddar olabileceğini “Stone Boy with Dolphin” öyküsünde bir kış günü okulun bahçesinin tam ortasındaki bronz heykeli, yunus balığını taşıyan, kanatlı, bir ayağı üstünde asılı duran çocuk heykelini, yıkma kararı almalarında gösterir. İnsanlar bu heykeli yıkarken çıkan sesleri ve etrafa saçılan parçaları Plath öyle gerçekçi betimlemiştir ki adeta kırılan ve dağılan parçalar kendi kalbinden çıkmıştır. Ne var ki heykeli yetkililer acımasızca yıkmadan önce bir çocuğun sürekli heykeli ve etrafını temizlemesi, hatta heykel çocuğun gözlerine dolan karları alması çocuğun naif ve duygusal yönünü kanıtlamaktadır.

Plath dâhice şu gerçeği savunmaktadır; sevgisiz, duyarsız insanlar öyle acımasız ve gaddardır ki kalpleri, hissizleşmiş, dilleri taşlaşmıştır, kalbi hayvan sevgisiyle dolu heykel bir çocuk bile bu tip insanlardan daha gerçektir zira Plath’e göre ruhu olmadıktan sonra insanın beden var oluşunun hiçbir kıymeti ve önemi yoktur.

Öyleyse bir insanı birey yapan doğa sevgisi kadar hayvan sevgisidir. Plath hayvanları gerçekten seven bir insan olarak adını Sappho koyduğu kedisi vardır. Lakin okurken yurttan kalacağı için kedisini annesine bakması için bırakmış, ve annesine yazdığı mektuplarında sıklıkla Sappho’yu ve yavrularını sormuştur. Plath hayvan sevgisi kadar hayvan haklarını da savunan bir bireydir zira “All the Dead Dears” öyküsünde Dora’nın kayınbiraderi Gerald böbreklerindeki rahatsızlık sebebiyle öldükten sonra karısı Myra’nın yalnız kalışı kızları Beatrice’in Güney Afrika’da inekler üzerinde deneyler yapan bir adamla evliliğiyle vurgulanmıştır. Plath için hayvanların denek olması vahşi, zalimce bir harekettir.

İnsanların aksine Hayvanların duyarlı olması, düşünme yeteneğini kullanması, örneğin bir farenin insanları “koca ayaklılar”¹³¹² olarak tanımlayıp, günün oldukça erken bir saatinde dünyanın bu koca ayaklılar tarafından nasıl yönetildiğini düşünmesi”¹³¹³ Sylvia Plath’in hayvanlara verdiği değerin ve önemin ve hatta duyduğu saygının bir göstergesidir.

Duyarlı ve hassas bir insan olarak Plath insanların doğayı ve hayvanları sevmiyorsa bile en azından saygı göstermesi gerektiğine inanmaktadır. “The Fifty-Ninth Bear” öyküsünde Doğanın katledilmesi, hayvanların ise yaşam haklarının

¹³¹² “Johnny Panic and the Bible of Dreams” s.17

¹³¹³ “Johnny Panic and the Bible of Dreams” s.17

gasp edilmesi Amerika'daki Grand Loop'u görmeye gelen insanların kaba, duyarsız, bencil ve fütursuz tutum ve davranışlarının sonucudur.

Doğal yaşam alanını görmeye gelen insanların vahşi hayvanları daha yakından seyredebilmesi, hayvanların fotoğrafını daha yakından çekebilmeleri için ormandaki ağaçların kesilmesi hayvanların yaşam alanına tecavüzdür. Plath fütursuz insanların hal ve hareketleriyle doğanın ve hayvanların asilliği ve ihtişamının tezatlığını şöyle betimler:

her on beş dakikada bir kendi kendine ısınan gölcük", "iki yana doğru uzayan, koyu renkli ve geniş boynuzlarının yükü altında muhteşem güzellikteki gözleriyle Kanada geyikleri küçük vadinin ıslak çimenlerine oturmuştur. İnsanların geyiklerin üstüne doğru yürümesi, yüksek sesle seslenmesi üzerine geyiklerin uyku mahmurluğuyla yavaşça, telaşsız, ve etraflarına aldırmadan kesilen ağaçların açık alanından ormanın içine doğru giderler."¹³¹⁴

Öyküde Grand Loop'u gezmeye giden Norton ve Sadie evli bir çifttir. Kadın ile adam arasındaki en temel fark Sadie'nin doğaya ve hayvanlara saygı ve hayranlık duymasına karşılık Norton'un doğaya ilgisiz oluşudur zira Sadie kocasına "hadi, her on beş dakikada kendiliğinden ısınan o gölcüğü görmeye gidelim" dediğinde kocasının "sen git, benim başım ağrıyor, sanırsam güneş çarptı. Ben arabada oturup seni beklerim" demesi doğaya ilgisizliğini ve kayıtsızlığını gösterir niteliktedir. Ayrıca Norton'un karısına "kalan yerleri gezmeyi neden yarına bırakmıyoruz? Hem o zaman ben de seninle yürüyebilirim" şeklindeki teklifine karısının "bugün son günümüz" cevabı Norton'un Grand Loop'a kayıtsızlığını ve umursamazlığını bir kez daha kanıtlamaktadır, belli ki Norton ne zaman gideceklerini dahi unutmuştur. Sinirleri bozulan Sadie pervasızca, hızla arabayı sürerken ormancının "hey, yavaşla" uyarısının ardından ağlamaya başlar ve arabayı durdurur, "başka bir şey istemedim. Bütün istediğim gölcükler ve su pınarlarını görmektir."

¹³¹⁴ "The Fifty-Ninth Bear" s.

Sadie gölde tek başına yaptığı gezinti esnasında göl iyi ısınmış, gölde muhteşem güzellikte bir mavilik oluşmuştur. Lakin bir grup erkek laf atarak Sadie'nin keyfini kaçırrır. Görüleceği üzere doğaya, hayvanlara rahatsızlık veren kaba ve yobaz insanlar hassas ve duyarlı insanları da rahatsız etmektedir. Plath bu öyküsüyle bu tip insanların bir başkasının huzurunu, özellikle bir kadının huzurunu nasıl kolayca kaçırdığını “bir kadını tek başına bir rahat bırakmazlardı; yalnız bir kadın her türlü küstahlığa ve terbiyesizliğe maruzdu” sözleriyle vurgulamaktadır. İnsanların doğaya ve hayvanlara aç gözlü yaklaşımı, erkeklerin de kadınlara aynı şekilde bakışını temsil eder.

Geyiği gördüğünde keyifle ve şaşkınlıkla haykırması, ürkek bir insan olmasına rağmen hayvanlardan korkmaması, onlarla iletişim kurması, bir yaban domuzuna (yabandomuzunun toynaklarıyla istese bir hamlede kendisini yere serme ihtimalini, tehlikesini dahi düşünmeyerek) eliyle yabanmersini yedirmesi, Gece uyuduklarında gelen ayıyı kovması için Norton'a “ışığı tut. Korkacaktır” şeklinde sunduğu öneri Sadie'nin masumiyetini ve güvenilirliğini ortaya çıkarırken, çözüm olarak ayıyı öldürmesi Norton'u suçlu ve günahkâr kılar. Norton'un acımasızlığı, gaddarlığı, caniliği kötü kalbinin ve karanlık zihninin sonucudur. Norton'un ayıya yaptığı kötülük yeryüzüne bir yumruk gibi inen, yıldırım gibi düşen ani bir karanlıktır zira Işıklar söner. Ayının ölürken çıkardığı acı sese ay bile dayanamaz, bulutların arkasına saklanır.

Plath'in eleştirdiği hem suçlu hem güçlü, bir diğer ifadeyle haksız iken haklıymışçasına rol yapan, kısaca ikiyüzlü insan profiline öyküde Norton karakteri birebir uymaktadır zira vahşi hayvanların yaşadığı tabiatı karısıyla beraber görmeye giden Norton'un çalınan su mataraları, biten benzinleri sebebiyle biriken öfkesini

acıktığı için yemek kokusunu içgüdüsel olarak duymuş aç bir hayvandan çıkarmaya hiç hakkı yoktur. Gezmeye gittikleri yer ayının yaşam alanıdır. Ayı ne su mataralarını çalmıştır ne de benzin depolarını boşaltmıştır. Norton'un öfkeyle ve ısrarla “git burdan” sözlerine ayı kulak asmayacak, korkmayacaktır zira ayının açlığı Norton'un öfkesinden daha güçlüdür. Bu yüzden Ayı, balı yiyebilmek için Norton'a ölümüne direnir, o tatlı kıvamlı balı tadar lakin bal ayının boğazından hem geçer hem de burun deliklerinden sızar zira ayı ölmüştür. Öyle ki Plath'in öyküyü bu kadar dokunaklı bir son ile bitirmesi, hiç şüphesiz, hayvanlara yapılan eziyet ve zulüm karşısında duyduğu derin acı sebebiyledir.

Plath'e göre insanı değerli kılan niteliklerden biri kişinin doğa için ruhunda derinden hissettiği duyarlılığı ve hassasiyetidir. Sadie'yi kocasından farklı kılan bu erdem “Sunday at the Mintons” öyküsünde Elizabeth Minton'ın da sahip olduğu erdemdir ve onu da abisi Henry'den farklı kılmaktadır. Öyle ki Elizabeth “pencereden belli belirsiz ufuk çizgisinin çok ötesinde kıvrılan yeşilimsi eylül okyanusunun düz bir kağıt gibi parladığını”, “taş yarıklarının arasından kendisine göz kırpan derin yeşil suyu” görebilmekte, dalgaların sesini, ve hırçın dalgaların rüzgarın uğultusunda kaybolup giden gizemli bir şeyler fısıldadığını duyabilmektedir. Elizabeth'in doğayla olan bu iletişimde, hiç kuşkusuz, sahip olduğu güçlü hayal gücünün de etkisi vardır. Ne var ki Elizabeth'in hayal kurduğunu anladığında Henry'nin “yine hayallere mi daldın?” şeklinde sitemkar çıkışı hatta “sana bazen hayret etmiyor değilim, Elizabeth, bunca yıl şehir kütüphanesinde hayal kurarak tek başına görevlerini nasıl yerine getirdin merak ediyorum” , “onca yıl geçti sen hiç değişmedin” şeklinde kırıncı eleştirisi Elizabeth'e uyguladığı bir “sansür” gibidir. Elizabeth “hayır, abi”, “hayır, hiç de değil” şeklinde inkâr etmesi

Elizabeth'in hayallerinden vazgeçeceği anlamına gelmemektedir aksine Elizabeth abisi nutuk çekerken başka şeyleri daha kolay düşünmektedir. Henry kardeşine ders verdiğini sanırken Elizabeth hayal kurup düşüncelerini istediği gibi şekillendirerek kendi dünyasına rahatça çekilmektedir. “The Fifty-Ninth” öyküsündeki Sadie'nin kocası Norton'un doğayla hiçbir bağı olmadığı gibi Henry'nin de yoktur. Henry çocukken dahi doğaya ilgisizdir zira Elizabeth'i ne zaman bahçede gül ağacının dibinde kitap okurken görse ya da kumdan kaleler yaparken bulsa annelerinin mutfakta yardıma ihtiyacı olduğunu ya da gümüş süslerin parlatılması gerektiğini söylerdi.

Elizabeth'in hayal dünyası öyle sınırsızdır ki insanların kafalarını bir çaydanlık olarak düşünüp kapağını kaldırıp insanların ne düşündüğünü görmek ister. Bu hayalini abisine anlattığında abisinin kaskatı kesilip ses tonunu ayarlamak için boğazından sesler çıkarıp karşısında yaramaz bir çocuk varmış gibi “peki içinde ne bulmayı umuyorsun? Dişli çarklar ve tekerlekler Ya da kağıt yığınları halinde olup sınıflandırılıp kurdeleyle bağlanmış fikirler! değildir herhalde.” şeklindeki cevabı Henry'nin fikirlerinin sınırlılığını, geniş düşünmediğini ve hayal gücünden mahrum olduğunu göstermektedir. Hoş olmayan esprisine kendi kendine gülmesi, ne kadar sıkıcı ve çekilmez bir insan olduğunu kanıtlar niteliktedir zira kendi esprisine kendisi gülerken tüm hevesi kaçmış Elizabeth “tabi ki hayır” der ve abisinin beynini “düz ve kıvrımsız, her şeyin dakiklik ve senkronize içinde, hiç şaşmayan tik taklarla çalıştığı için havasız kalmış geometrik biçimlerde yollardan, üzerinde saatlerin bulunduğu devasa kare binalardan oluştuğunu” hayal eder.

Henry'nin Elizabeth'in fikirlerini beğenmemesi, davranışlarını eleştirmesi, hayallerine sürekli müdahale etmesi, hatta sansür uygulaması sebebiyle Elizabeth

kendi kafatasının içini ise “denize yansıyan fener ışığı gibi, karanlık ve sıcak bir odada tavana asılı renkli lambaların puslu duvardaki Empresyonist tablolara yansmasıyla resimlerin beliren flu görüntülerle” dolu olduğunu hayal eder.

Elizabeth’in hayalindeki renkli lambalar onun renkli kişiliğini temsil ederken duvardaki resim tabloları yine hassas ve ince ruhunu temsil etmektedir. Odanın kapalı ve sıcak oluşu, tabloların flu görüntüsü duygusuz ve sabit fikirli bir insan olan Henry’nin yüzündendir. Elizabeth’in aksine Henry’nin farklı fikirlere tahammülünün olmayışı “bir kişinin seyahat esnasında hangi yönde ilerlediğini düşünmesi ya da düşünmemesi” üzerine yaptıkları sohbetlerinde de açıkça görülür. Bir gün Elizabeth, odasında haritaları içeren atlasını incelerken gördüğü abisinin yanına gelir. Henry ise Elizabeth’e yanındaki kanepeyi işaret ederek “otur şuraya, ilginç bir harita buldum, senin de görmeni istiyorum” dediğinde Elizabeth isteksizce abisinin yanına oturur zira haritalara ilgisi yoktur. Elizabeth abisiyle haritaları incelerken Massachusetts eyaletinin ortasında bir isim tanıdık gelir. “bu sayfada kal, şimdiye kadar gezdiğim yerleri sana göstereyim.” der ve parmağını sayfanın üzerinde “şurası, şurası” diye gezdirir. “Vermont eyaletine ise Kuzen Ruth’u görmek için gitmiştim. Ne zamandı? Geçen bahar mı...” diye düşünürken abisi “altı nisan haftasında” diye hemen hatırlatır. Elizabeth “tabi, doğru ya, biliyorsun seyahat ederken haritanın hangi yönünde ilerlediğimi, yukarı, aşağı, ya da çapraz, hiç düşünmem” demesi abisinde şaşkınlık yaratır. “Hiç mi düşünmezsin? Kuzeye mi, güneye mi, doğuya mı, batı ya mı doğru gittiğini hiç mi hiç merak edip hesaplamazsın?” diye kuşkuyla soran abisine “hayır, asla hesaplamam. Hesaplamak için bir neden görmüyorum... aslında yönlerin çok önemli olduğunu da sanmıyorum. Önemli olan nereye gittiğin bence.” şeklinde kendi fikrini doğal bir şekilde savunduktan sonra abisine “ cidden sen

gittiğin yönü her zaman düşünür müsün?” sorusuna “tabi ki, gittiğim yeri harita üstünde hesaplarım. Önceden yolumu tayin eder seyahat esnasında yanıma haritamı alırım” cevabına Elizabeth abisinin fikrine saygı duyarak “yönler herkesin öğrenebileceği bir şey değil mi?” diyerek mütevazı bir şekilde tartışmayı sonlandırır zira abisinin farklı fikirlere sıcak bakmadığını haritadaki Atlantik’in suları gibi koyu mavi gözlerinin soğukluğundan anlar. Elizabeth’in bu hassasiyeti ve duyarlılığı Henry’nin eksik yönüdür, farklı insanların farklı fikirlere sahip olabileceğini düşünememektedir. Plath bu öyküsünde harita üzerinde gittiği her yerin yönünü hesaplayan Henry’nin herkesin aynı hissetmesinin ve düşünmesinin mümkün olamayacağını hesaplayamamasını eleştirmektedir. Plath’e göre Henry hayal gücü olmayan sık görüşlü bir adamdır.

Plath’e göre dünyaya dar açıdan bakan insanların hayallerinin ve umutlarının sınırlı olması kaçınılmazdır. Hatta umursamaz ve kaygısız insanların rahat, gamsız bir yaşam sürmesi çok doğaldır. Ne var ki duyarlı ve hassas birey olmanın neticesinde Plath uykusuzluk gibi bir sağlık sorununa maruz kalmıştır. Plath düşünmekten, gördükleri karşısında uyuyamamakta, acı çekmektedir.

Bu sebeple aynen Oscar Wilde’ın “The Happy Prince” öyküsündeki yüksek bir tepeye dikilen heykel Mutlu Prens’in şehri saran tüm kötülüğü, yoksulluğu gördüğü gibi Sylvia Plath de bazı geceler saat üç’te yaşadığı apartmanın asansörle çıktığı çatısından tüm şehri izler ve çoğunlukla şehrin, batıdaki nehirden doğudaki okyanusa kadar, uyuduğunu, ıssız ve köksüz bir adanın hiçbir yere tutunamadan sürüklendiği gibi, bir hiçliğe doğru kayıp gittiğini hisseder.

Heykel mutlu Prens'in gördüğü şehri oluşturan zenginliğin ve fakirliğin o muhteşem zıtlığını Sylvia Plath de şehirdeki United Fund meşalesinin donuklaşıp yeniden canlanan aleviyle tuğla ve taş yığınlarının üzerindeki ışık ile betimler. Ve Plath'in şehri “Kabus Gölü”nde¹³¹⁵ ya da “Çılgınlık Bataklığı”nda¹³¹⁶ uyuyor olarak nitelendirmesi,hiç kuşkusuz, hissiz ve duyarsız insanların gamsız, rahat, bir diğer ifadeyle, hayatın gerçeklerine kör, sağır ve dilsiz olduğunu gösterme çabasıdır. Kendilerini tamamen farklı görüp eşsiz birey olduğuna inanan insanların saygınlığını, birlik ve beraberlik duygusunu bilinçsizce ve gamsızca içinde uyudukları “kâbus gölü”ne ya da “delilik bataklığı”na atması, sahip oldukları “o muhteşem kardeşlik duygusunu” kaybetmiş olmaları sebebiyledir. İnsanlar gamsızca uyurken düşünen ve uyumayan, ancak gökyüzü ağarmaya başladığında yani insanlar uyanırken henüz yeni uyuyan Plath gördükleri karşısında bir kemanın en üst teli gibi gergin ve sinirlidir zira uykuya dalıncaya kadar bütün o rüya gören insanları ve gördükleri rüyaları düşünmek gücünü tüketmektedir. Plath'in diğer insanlarla arasındaki bu zıtlık, hiç şüphesiz, duyarlı ve hisli bir insan oluşundan kaynaklanmaktadır. “İnsanları rüyalarıyla tanımlamak gibi eğlenceli bir huyum var. Bana göre bir insanı adından –Milleravage, Hyman Diddlebockers, Sasparilla Greenleafs, Smiths - ziyade rüyaları farklı kılıyor” diyen Plath’e göre insanı özgün kılan rüyaları ve hatta korkularıdır zira “oturduğu yerden, dünyanın tek bir şeyle, yalnızca o şeyle yönetildiğini fark eder: korku, köpek suratlı, şeytan suratlı, yaşlı çirkin kadın suratlı, kahpe suratlı, suratı olmayan sadece büyük harflerle KORKU sözcüğü, uyanık ya da uykuda Johnny Panic.” Sylvia Plath kendini Johnny Panic’ten başka kimsenin sekreteri olarak adlandırmaması kendisini de eşsiz kılan korkulara

¹³¹⁵ “Johnny Panic and the Bible of Dreams” s.20

¹³¹⁶ “Johnny Panic and the Bible of Dreams” s.20

sahip olmasındandır. Plath korkuyu insanların yüreğine Johnny Panic adlı bir adamın koyduğunu hayal eder “ Böylesi bir hayal korkuya ender bir şiirsel özellik katmakta, sonsuz saygı duyuyorum” diyerek korkunun yüceliğini vurgulamaktadır. Öyküde Plath’in meslek aşkı öyle derindir ki temize çektiği kayıt dosyalarındaki tüm rüyaları ezbere bilmektedir. Evinde de “Johnny Panic’in Rüya İncili” adlı kitabına geçirmektedir.

Oscar Wilde insan ziyanlığına çare olarak makineleri görmüş, insan emeğinin boşa gitmesini önlemek için makinelerin kullanımını yani teknolojiyi desteklemişti. Wilde gibi Plath de gelişen teknolojiyi önemsemekte, asansörü ve metroyu insan yararına üretilen icatlar olarak görmekte, insanı özgürleştirdiğini savunmakta, bu teknolojileri korkusundan kullanamayanları ya da kullanmakta isteksiz olanları “kafese kısılmış kişiler” olarak, bir diğer deyişle, teknoloji mağlubu olarak nitelendirmektedir.

Plath gerçekten zeki, dâhi, olağanüstü farklı bir insandır zira hiç kimsenin düşünemeyeceği şeyleri düşünmüş, hayal edemeyeceği şeyleri hayal etmiştir: “bir gecede Massachusetts Eyaleti’nde görülen rüyaların sayısını hesaplamış”tır.

Plath’e göre art niyetli insanlar uykuda dahi tehlikelidir zira rüyaları da çirkinlik ve kötülük doludur, “geceleri insanların düşüncelerinin üşüştüğü yer” olarak hayal ettiği “kıyılarını göremediği, her bir yönü uçsuz bucaksız genişlikte, ve yarı-saydam büyük derinlikteki bir gölün dibinde Johnny Panic’in sahip olduğu kırıksıklıklardan daha fazla kırıksıklıkları olan gerçek ejderhalar vardır [...] insanların “sınırsız ortak su deposu” olan bu göl “şeffaflık bir yana asırlar boyu biriken pislik/atık deposu”nadönüşmüştür. Dolayısıyla gölün suyu pis kokmaktadır ve

yüzyıllar boyunca bu su içinde ıslak kalan rüyalarından dumanlar yükselmektedir. [...] gölün yüzeyinde ise yılanların, şişmiş ölü balıklar su yüzeyine çıktığı gibi cesetlerin ve insan ceninlerinin doludur. Plath'e göre uyuyan insanlar bu "Kâbus Gölü"nde ya da "Çılgınlık Bataklığı"nda yatmaktadır.

Plath'e göre insanların rol yapması "taktıkları maskelerinin" arkasında gerçek fikirlerini, hislerini, duygularını, kimliklerini ve kişiliklerini gizlemesi demektir. Bireyi dürüstlük ve içtenlik özelliklerinden yoksun bırakan bu giz, "her zaman doğal bir birey olmaya çabalamış" Plath'in içten içe kızdığı, nefret ettiği ikiyüzlülüktür.

Wilde ikiyüzlü insanların yüzünden toplumun, politikanın, ekonominin, eğitim sisteminin kötü yönde etkileneceğini tüm eserlerinde vurgulamış idi. Benzer şekilde Plath de hilekâr ve ikiyüzlü insanların topluma ve toplumun her ögesine karşı nasıl tehlike arz ettiğini "ufacık bir pislik zerresinin suyu gitgide matlaştırması/koyulaştırması, diğer her şeye sızması, donuk ve yayılan tuhaf gücüyle dönüp durması"¹³¹⁷ şeklinde betimler ve "Milletlerin, hükümetlerin, parlamentoların, toplumların suratları, önemli adamların yüzüstü suratları"¹³¹⁸ barış, huzur ve rahat vermekten, ulvilikten uzak diyerek vurgular. İkiyüzlü insanların tehlikesinin büyüklüğü hilekârlıklarında ve kıskançlıklarında sınır tanımamalarından açıkça anlaşılabilir. Zira bu insanlar ulvi bir görev olarak gördükleri tüm dünyayı hissizleştirme ve riyakarlığı yayma çabasındadır. Bu Hilekar, ikiyüzlü ve hissiz insanlara göre Cennet, hiç şüphesiz, dürüstlüğü olmadığı yerdir. Hayallerindeki cenneti yaratmak için ise dürüst ve düşünen insanların ruhlarını değiştirme, hissizleştirme niyeti ve amacı içindedirler. Bu niyet ve amaç ile "ruhsal mide

¹³¹⁷ "Johnny Panic and the Bible of Dreams" s.

¹³¹⁸ "Johnny Panic and the Bible of Dreams" s.

pompalarıyla” insanları hisli, duygulu yapan, eşsiz kılan korkularını, bağırsaklarındaki altını, kökünden çekip koparmaya uğraşmaktadırlar”

Sorumsuz, ihmalkâr, vurdumduymaz insanların işlerini hile ve yalan dolan ile yapmaları sadece bireyi değil tüm toplumu sıkıntıya düşürecek sorunlar yaratır. Bu toplumsal gerçeği Plath “Snow Blitz” öyküsünde Londra’da Noel’in ertesi günü yağan aşırı karın iki çocuklu kadının kiraladığı dairesinde karşı karşıya geldiği banyo küvetinin derinliği ve yoğunluğu giderek artan pis suyla dolması, yeni ve beyaz tavanında oluşan kabarma ve leke, ve tavanın çeşitli noktalarından halıya damlayan yapışkan sıvı ile örneklendirir. Sadece dairenin değil apartmandaki lavabo, küvet, atık borularının donması, apartmanda içme suyunun olmaması, hiç kuşkusuz, binayı yapanların, tesisatçıların, denetçilerin, sular idaresinin, hatta ev sorumlusunun ve yardımcısının görev ihmalinin neticesidir. Bu sorumsuzluk ve ihmaller Lath’e göre “hiç adil değildir” zira insanın yaşam hakkını elinden almakta, sağlık problemlerine, kadının ve çocuklarının soğuk evde nezle olmasına, yol açmaktadır.

Plath daireyi ve apartmanı ilgilendiren bu sorunların aslında tüm şehrin başında bir bela olduğu gerçeğini elektrik kesintileri sebebiyle hastanede bir bebeğin ölmesiyle vurgular. Hatta anayolların temizlenmemesi çoğu dükkanların kar altında gömülü kalmasına sebep olurken, sokakları “buzla örtülü bir savaş alanına dönüştürürken” kaldırımlarda ise yarıklar oluşturmuştur. Bu yarıklar üzerinde özellikle yaşlıların köpeklerin kayışına asılarak ya da yabancıların yardımıyla düşen kalkerin yürütmesi, insanların “alpli dağcılar” gibi mahsur kalması, pejmürde kılık içinde ellerinde gazete ve süpürge ile arabalarını çıkarmak için uğraşması halkın adeta içine düştüğü bir bataklıktır. Bu bataklık içinde halkın hem sağlığı hem rahatı

hem huzuru kaybolmaktadır. Yetkililerin düşüncesiz, duyarsız olmalarının en nihai sonucu ise insanların yaşam hakkını gasp etmeleridir.

Kışın yoğun şekilde yağan ve donan kara karşı yetkililerin vurdumduymazlığı ve ihmalkârlığı önceden önlem almamalarında, hatta oluşan buzun erimesi için tuz ve talaş serpmek için kar makinelerini bir ay sonra gamsızca getirmelerinde açıkça görülür. Öyküde duyarlı ve hassas kadın kiracının görevli adamlardan birine “bütün ay neredeydiniz?” sorusuna “geliyorduk” cevabı umursamazlığın ve kayıtsızlığın ifadesidir. Daha vahim ve acı olan ise kadının “karı ne yapıyorsunuz” sorusuna “kanalizasyona boşaltıyoruz. Sonra da sel başlıyor” yanıtıdır zira bu önemsemeyiş var olan sorunları çözümlemek yerine daha yeni ve farklı sorunlar yaratacaktır. Öyküde Elektrikçilerin elektrik kesintisine karşı aldıkları jeneratörlerin elektrikli aletlerin yükünü kaldıracak seviyede ve düzeyde olmayışı sorunların hala çözülmediğini gösterir niteliktedir. Görüleceği gibi jeneratörleri üretenler de işlerini savsaklamıştır. Teknoloji çağında Halkın çareyi ilkelikte buluyor olması, hırdavatçılardan mum almaları, insanların zihnen ilkel kalışının neticesidir.

Wilde gibi Plath insanların zihnen ilkel kalmış olmasına, Düşüncesiz ve duyarsız yetkililerin başa gelmesine, makamlarının hakkını vermemesine acı duymaktadır. Daha da acı ve vahim olan ise halkın bu durumu, kar fırtınasında başlarına gelen bir sürü derdi, - boruların patlayıp binayı su basması, evde hiç su olmaması, insanların yemek için dışarı çıkmak zorunda olması, ev sahibinin her gün kovalarla su dağıtması kabullenmiş oluşu ve onların da önemsemeyişidir zira öyküde “garip bir şekilde hiç kimse şikayetçi olmamaktadır”. Hikâyenin geçtiği Londra’ya başka bir ülkeden gelen, “Çatı neden akıyor?” sorusunu yönelten kiracıya o yörenin tesisatçısı “bunlar eski çatılar. Yağmur yağdığında, olukların üstünde birikiyor.

Soğuk devam ettiği sürece sorun yok. Ama eridiğinde.” sözleriyle bir kabullenişle ve kaygısızca cevap verir. Hatta Eczacı gibi eğitilmiş kişilerin dahi “biz İngiltere’de kara hazırlıklı değiliz. Sonuçta çok seyrek yağıyor” sözleri çözüm odaklı değil sorunlara bahane üreten bir toplum olduklarını kanıtlar niteliktedir. Plath insanların bu zihniyette yaşamaya devam ederse yıllar sonra çocuklarının da teknoloji çağında ilkelik içinde yaşayacağını, mum kuyruklarında bekleyeceğini, şans eseri gaz kesilmemişse bile suyun kesilmiş olacağına emindir. Kısaca Plath düşüncesiz, umursamaz ve duyarsız insanlar var olduğu sürece gelecekte hiç umutlu değildir.

Plath’e göre hayatı yaşanılmaz ve çekilmez kılan, cehenneme çeviren “bataklık gölün dibine doğru iyice batan” bencil, hilekar, riyakar, ikiyüzlü, acımasız, merhametsiz ve namussuz insanlardır. Plath bu nitelikteki insanların toplumu ve devleti dürüstçe, barış ve huzur içinde yönetebileceğine inanmamaktadır. “The Swarm” şiirinin başında “birileri şehrimize, bir yerlere ateş ediyordu... ateş açanlar kimler acaba?” diye sorusunun cevabını bulur ve Napolyon’a şöyle seslenir: “zindan gibi karanlık, uçsuz bucaksız fikirlerinle Napoleon memnunsun şimdi tabi, Avrupa’nın balı, kaymağı senin” sözleriyle Plath Napoleon’un nasıl kötü niyetli ve açgözlü birisi olduğunu açıkça dile getirir zira Plath’e göre savaşlar “dökülen kanlardır”, savaşı çıkaranları ise “kıskanç” ve “aç gözlü” ülkelerin sahip olduğu değerlere göz diken, Plath’in sözleriyle, ülkelerin “ballarını kaymaklarını yemek isteyen”, “mareşaller, amiraller, generallerdir” ve bunların emirlerini uygulayan “robot” gibi hissiz, dilsiz askerlerdir. Plath savaşın hiçliğini savaşta atılan ve “düştüğü her yeri paramparça eden” ¹³¹⁹ silahların, bombaların toprakta “anlamsız pom, pom”, denizde ise “bleb bleb” sesiyle ve toprakta açan “kara güller” ile savaşın

¹³¹⁹ “The Swarm” s.

iç karartıcı, hüznölendirici yönünü belirtir. Kara güller; savaş yüzünden yaşam alanını terk etmek zorunda kalan “yetmil feet yükseklikte, ılıman tepelerin... nehirlerin üstünden... uzaklara uçup yine bal yapmaya giden... şerefli arılardır, uçamadığı için savaşın arasında, toz ve karanlıklar içinde kalan çam ağaçlarıdır.”¹³²⁰

Sylvia Plath’e göre savaş sadece “dökülen kan”¹³²¹ demek değildir. Aynı zamanda “alçaklık, halkın sömürölüşü, ayrılıklar ve ikiyüzlölüktür”¹³²². Yine Plath’e göre Savaşların nerede, hangi ölkede çıktığı (İngiltere, Fransa) önemli değildir. zira Plath için her insan eşittir ve her yer aynıdır. Neticede farklı mekanlar da olsa ölen insandır.¹³²³ Kısaca ziyan olan insan hayatlarıdır.

Plath’e göre savaşlar kocaman bir boşluk dipsiz bir kuyudur. Haritalardan silinmiş, adı dahi duyulmayan bir ölkenin bağımsızlık savaşçılarının ölümü, koca dağların arasında kalan terk edilmiş cesetleri savaşın hiçliğini, mahvolan insan hayatlarını vurgulamaktadır.

İnsanları, doğayı, hayvanları, hayatı seven, sevmenin verdiği acıyı ve endişeyi “çocuklara, bir somun ekmeğe, resim tablolarına, binalara” baktığında hissetmiş Plath’e göre “barış” adına “sabit fikirli düşmanların” dünyanın hiçbir yerindeki insanın yaşam hakkını tehlikeye atmaya hakkı olmadığını belirtir. Plath için her insan eşit olduğu için Hiroshima ve Cezayir’de meydana gelen vahşetler eşit derecede önemlidir. Plath’i savaşlar, toplu kıyımlar, vahşetler o kadar derinden etkilemektedir ki “güncel meseleler evrensel meselelerdir” der. Bu sebeple;

şiiirlerim Hiroshima hakkında değil. Karanlıkta kalmış bir çocuğun elleriyle yolunu bulma çabasını anlatıyor. Toplu kıyımların dehşeti hakkında değil ama yakın bir mezarlıktaki porsuk ağacının tepesindeki ayın çıplaklığını gösterir. İşkence görmüş

¹³²⁰ “The Swarm”

¹³²¹ “The Swarm”

¹³²² “The Courage of Shutting-up”

¹³²³ “Lyonnesse”

Cezayirlilerin vasiyetleri hakkında değil ama yorgun ve uykusuz bir cerrahın sabaha kadar düşündükleri hakkındadır”¹³²⁴

Plath’ın bu konuyu ele aldığı düzyazı eserinin başlığının da işaret ettiği üzere “Context” (“içerik”) önemlidir. Nükleer bir patlamayla oluşan radyoaktif kalıntıların hesaplanamayan genetik etkilerini sürekli düşünen Plath insanlığın bir hiçliğe doğru sürüklenişinin farkındadır. Stevie Smith’in “The New Age” şiirinden verdiği bir dize alıntı “sanat vahşi bir kedir ve medeniyetten çok uzaktır” İnsanların medeniyet adına, medenileşirken aslında ne kadar zalim, acımasız, kaba ve görgüsüz insanlara dönüştüğünü göstermektedir. Stevie Smith’in şiirinde sorduğu “insanlık başta olmalıyken neden sonda?” sorusuna Plath şöyle yanıt vermektedir: “... çünkü insanlar ikiyüzlü, akıllarını iyilik, doğruluk için kullanmıyorlar, sorgulamıyorlar, hissetmiyorlar, daha da önemlisi sevmiyorlar”.

“That Widow Mangada” öyküsünde İspanya’nın Villaviento şehrinde evini her yıl kiraya veren varlıklı sınıfı temsil eden Dul Mangada’nın bir sabah tamircilere, bahçıvana ve kullanılmayan garaj yolunu tıkayan taşlarla molozları kaldırmaya çalışan eşek arabalı üç kasabalı işçiye kızıp bağırarak iş yaptırdığını gören Amerikalı kiracısı Mark’ın bu durumu “bir grup adamı ve bir de bir iki eşiği sürekli köle gibi çalıştırmak aristokrasi göstergesi olmuş” sözüyle eleştirir. Hatta Kraliyeti “Zırvalığın daniskası” olarak nitelendirmesi Mark’ın dolayısıyla Sylvia Plath’ın hümanist ve eşitliği savunan birey olduğunu kanıtlamaktadır.

Ne var ki Mark gibi hümanist, duyarlı, hassas bireylerin sayısı oldukça azdır. Dul Mangada gibi ‘soylu’ insanlar yüzünden sevgi, huzur ve barış kavramları yok olacak, savaşlar çıkacaktır. Plath, savaşta ölen pek çok insanın, hayvanın, ve mahvedilen doğanın yanı sıra savaşın yarattığı psikolojik travmalara da dikkat

¹³²⁴ “Context” s.92

çekmektedir. Kısaca Plath'e göre savaş sadece fiziksel tahriplere sebep olmamakta aynı zamanda onarılamayacak, telafisi mümkün olmayan ruhsal çöküntülere, duygusal yıkımlara da yol açmaktadır. Eğer ki bu bir de çocuksa sonuç gerçekten çok acı ve vahimdir.

Korkunun her yere sindiği Savaş esnasında halkın da birbirine önyargılı, suçlayıcı, tahammülsüz, ikiyüzlü, düşmanca tavrı “Superman and Paula Brown’s New Suit” öyküsünde Winthrop’da Annie F. Warren Grammar School’da beşinci sınıfta okuyan çocuğun olayın üzerinden on üç yıl geçmesine rağmen hafızasından söküp atamadığı, onun Dali resimleri kadar canlı ve gerçek, çarpıcı ve inandırıcı parlak çocukluk, Süpermen, hayallerini çalan, savaş anılarıdır, bir başka deyişle, savaş sürerken maruz kaldığı kötülüklerdir zira çocuk savaşın başladığı o yıl çok farklı ve gerçek bir dünyanın varlığını idrak etmiştir; “o günlerin değişen rengi, oyuncak dürbününden -kaleydoskopunu- gördüğü farklı renk ve desenlerdeki ışık yansımalarından çok farklıdır, acıdır.”

Plath'e göre savaşa tanık olan çocukların oyunlarında savaşa yer vermesinin doğal bir eylem olduğunu okulda teneffüslerde Sheldon’ın Nazi olup filmlerdeki gibi kaz adımıyla yürümesinde gösterir. Görüleceği üzere Sheldon’ın bu taklit oyununda ne kendine ne de etrafındaki arkadaşlarına bir tehlike vardır zira baş karakter isimsiz çocuğun da dediği gibi “savaş oyunları ve radyo programlarının hepsi kurmaca, birer hayal iken bu gerçektir ama, bunu yaşadık” dediği izlememeye maruz kaldıkları savaş filminin etkisi büyüktür.

Yılbaşından bir gün önce mahallenin tüm çocuklarının davet edildiği Paula Brown’un doğum günü partisinde kek ve dondurma ikramından sonra Paula’nın

babasının çocuklara sürpriz olarak Japonların hiç su ve yiyecek vermeyerek tutsaklara nasıl işkenceler yaptığını, aç ve susuz esirlerin acı içindeki inlemelerini, esirlerin avludaki çeşmeye ulaşmak için yere yakın çatıdan ağır bir odun parçasını koparıp kilden duvara dayamasını, ilk tutsağın suyu tam içeceği sırada Japonların esirlere ateş edip öldürmesi, cansız bedenlerinin üstünde keyif ve mutluluk içinde tepinmelerini konu alan filmi¹³²⁵ izlettirmesi en az film kadar akıl dışı, acımasız, insafsız, vahşi bir eylemdir zira filmi izlerken kusan çocuk daha sonra filmin etkisinden kurtulamamış, gece yattığında dahi gözünün önünde filmde sahneler canlanmış, hayallerindeki Süperman'ın yerini sarı adamlar işgal etmiş, bu sarı adamları gözü dönmüş bir halde büyük öfkeyle öldürecek Mavi haçlı gelmemiştir. Açıkça görüleceği üzere çocuğun hayallerinde artık Süperman'ın ve iyiliğin yerini kötü adamlar, öfke, şiddet almıştır. Sabah uyandığında terden sıırıslam olan çarşaf çocuğun nasıl bir psikolojik baskıya maruz kaldığının ve hayal gücünü ve masumiyetini, Süperman'ini, kaybettiğinin göstergesidir. Halbuki çocuk daha önce kötülük, vahşet, kıyım, ölüm nedir bilmemekte, masum dünyasını hayalleriyle süslerken başarılarıyla renklendirmekteydi zira Okul'da düzenlenen sivil savunma işaretleri çizim yarışmasında beşinci sınıfların birincisi ve yine bir başka Sivil savunma işaretleri çizim yarışmasında ödül kazanan bu çocuğun hayallerini uçarken rüzgar gibi bir esinti yaratan parlak mavi pelerinli kostümüyle ve pelerinin havalanmasıyla yüzlerce martının kanat sesini, uçakların motor sesini duyabildiği, iyiliğin sembolü Süperman süslemekte, hayallerinde ona uçmayı öğretmekte, dolayısıyla çocuğun havaalanlarını Mekke ve Kudüs kadar değerli görmesini

¹³²⁵ “The Shadow” öyküsünde de benzer şekilde Sadie annesinin haberi olmaksızın arkadaşlarıyla beraber Betty Sullivan'ın doğum günü partisinde büyük pasta dilimlerini ve dondurmalarını yedikten sonra Japon esir kampında hücrelerinde günlerce aç ve susuz kalan esirlerin gözü önünde sadistçe ve sık sık ve şapırdata şapırdata çekik gözlü gardiyanların su içtiğini ve esirlerin çeşmeye parmaklıklar arasından ellerini çaresizce uzattığını gösteren film izlemişlerdir. Sadie de bu filmin etkisinden kurtulamamış, “zaten her şey yeterince berbat iken çocukların akıllarını saçma sapan şeylerle doldurmak doğru değil” şeklinde düşünen annesine hak vermiştir.

sağlamaktaydı. Çocuk, solgun benizli, kitap kurdu, zeki arkadaşı David Sterling ile akşamları yemekten önce radyoda Süpermen hikayelerini dinler, okula giderken kendi Süperman maceralarını anlatırlar, okulda teneffüslerde ise diğer çocuklar gibi beyzbol ya da yakan top oynamayıp” sırayla birbirlerini önce kötü adam olup kaçırıp sonra “Süperman olup kurtarırlardı ve bu hayali oyunları için seçtikleri okulun arka bahçesinin uzun bir tünel şeklindeki karanlık girişi masum çocukluklarının mekanıydı.

Bu çocuk ile arkadaşı David’in oynadıkları Süperman oyunlarına Sheldon Fein’i kötü adam olarak sonradan dahil etmelerinin sebebi Sheldon’ın “oyunlarda ne zaman sobelense hemen ağlayan, koşarken illaki düşüp tombul bacaklarını kanatan, dolayısıyla oyunlara alınmayan bir tip” oluşudur. Görüleceği üzere çocuklara göre kötülük kavramı Sheldon’ın oyunlarda sergilediği uyumsuz ve sakar hal ve hareketlerle sınırlıdır. Ne var ki Sheldon’ın Süperman oyunundaki “kötü adam” rolünü içselleştirip gerçek hayatta da acımasız bir çocuğa dönüşmesi; yakaladığı canlı sineklerin kanadını, çekirgelerin ise bacaklarını koparıp öylece bir kavanoza hapsetmesi ve kavanozu ise can çekişen hayvanlara ara ara saklı saklı bakmak için yatağının altına koyması üzerine oyun arkadaşları onunla oynamama kararı verir zira onların hayal dünyasında da gerçek yaşamlarında da Sheldon’ın yaptığı kötülükler yer almamaktadır.

Öyküde çocuğun arkadaşlarından gördüğü bir başka kötülük onların yalanlarına, iftiralarına maruz kalmasıdır. Buz gibi soğuk bir cumartesi günü çocuk üşüyen parmaklarını eldivenin içinde kıvırmış marketten evine salına salına giderken birkaç arkadaşını ebelemece oynarken görür. İçlerinden Paula Brown’ın çocuğa soğuk ve sinsi sinsi bakıp “birine daha ihtiyacımız var. oynamak ister

misin?” diye sorar sormaz çocuğun bacağına “ebe” diye dokunması Paula’nın buyurgan yapısını ortaya koymaktadır ve sözleriyle davranışı arasındaki tutarsızlık çok kötüdür. Lakin daha kötü olan şey; Paula’nın tam önüne bakmadığı sırada oyuna sonradan katılan Jimmy Lane’in kendisine dokunmasıyla daha önce bir arabadan akmış kapkara motor yağı birikintisine düşmesi neticesinde suçsuz bir arkadaşını “sen yaptın, sen ittin beni” diyerek suçluyor oluşudur. Paula’nın bu hareketi yalan ve iftiradan ibarettir, acımasız ve zalimcedir. Masum bir çocuğun yapmadığı bir şeyle akranı tarafından fütursuzca suçlanıyor oluşu o esnada körfezden üstlerine doğru gelen savaş uçakları kadar ürkütücüdür, savaş ortamında büyüyen çocukların masumiyetini yitirdiğinin resmidir. Bu yitiklik Paula’nın gökkuşağı mavisi tonlarındaki yeni kar kıyafetinin mazot yağının içine düşmesiyle ıslanması ve yağdan yan tarafının kapkara olması, beyaz yün eldivenlerinin siyah kedinin tüyleri gibi sırlıslık oluşunda da açıkça görülmektedir.

Paula’nın düşmesine neden olan Jimmy Lane’in de masum Çocuğun üstüne “sen yaptın, sen yaptın” diye varması kendi suçunu örttüğünü, dolayısıyla ne kadar yalancı, iftiracı, suçlayıcı ve hatta ikiyüzlü olduğunu kanıtlar niteliktedir. Jimmy’nin arkasından Sheldon ve diğer çocukların da hep bir olup “onu sen ittin” “evet, sen yaptın, evet sen yaptın, biz gördük” demeleri çocukların akıllarını kullanamayan bir hayvan sürüsü gibi olduklarını gösterir. Lakin bu çocukların hayvanlardan daha aşağı oluşu kardeşlik, birlik ve beraberlik duygusunu kaybetmiş olmalarındandır zira “ben yapmadım” diye haykıran, orayı terk eden çocuğun arkasından kar atmaları içlerindeki kötülüğü yansıtmaktadır.

Çocukların masumiyetlerini yitirmesinde, hiç kuşkusuz, acımasız savaş kadar ikiyüzlü ve acımasız ailelerinin de etkisi büyüktür zira çocukların oyunlarındaki bu

küçük meseleyi ailelerin büyütmesi, masum Çocuğun evine akşam vakti komşularından David Sterling'in şikayete gelip yüksek ses tonuyla annesine sert çıkışı çok yersiz, kaba kaçmaktır, yakışık almamamaktadır.

Plath suçsuz Çocuk'un masumiyetini sevgi dolu ve anlayışlı annesi ve amcasının varlığıyla pekiştirir zira çocuk Paula'yı düşürenin kendisinin değil Jimmy'nin olduğunu söylediğinde annesinin ona kızmaması, inanması annesinin yumuşak huylu ve saygın oluşunu, amcasının ise karanlık odasına kapanan çocuğa yumuşak ses tonuyla "korkmana gerek yok. Seni anlıyoruz. Bana sadece ne olduğunu anlat. Benden bir şey saklamana gerek yok, biliyorsun. Olay nasıl oldu anlat [...]Tamam canım. İş tatlıya bağlansın, herkes memnun olsun diye kar kostümünün parasını vereceğiz. Ve bundan on yıl sonra kimse bu olayı hatırlayamayacak" sözleri açık fikirli, toleranslı, uzlaşmacı oluşunu kanıtlar.

Plath'in bu öyküde anlatmak istediği husus insani değerlere sahip bireyleri kişiliksiz insanların rahatsız etmesi, üzmesidir zira o akşam annenin ve amcanın mum ışığında düşünceli, sessiz, kederli halleri evden huzurun ve neşenin kaybolduğunun göstergesidir. Çocuğun ise kendisini karanlık odasına kapatması, öfkeden kızarmış yüzü ve kulakları, kulaklarının içinde duyduğu ahenksiz davul sesi, ağlayamaması arkadaşlarına ve onların ailelerine olan güvenini, sevgisini ve saygısını yitirmesi sebebiyledir.

Plath'in gerek bu öyküde gerekse diğer eserlerinde vurguladığı konu lider konumunda olan kişilerin kişisel, toplumsal, milli çıkarlar/menfaatler uğruna başlattığı savaşların halk arasında nasıl psikolojik bir savaşa dönüştüğüdür zira savaş korkusunun her yere sindiği bir ortamda yetişkin insanlar da vahşet ve dehşet

yaratmaktadır. Daha acı ve vahim olan ise “Initiation” öyküsünde liseli öğrencilerin işkence ve kötülük sınırını “Superman and Paula Brown’s New Snowsuit” öyküsünde ilkokul öğrencilerinin aşması, daha küçük olmalarına rağmen daha zalim ve gaddar olmalarıdır. Benzer şekilde “The Shadow” öyküsünde de ilkokul birinci sınıf öğrencisi, yedi yaşındaki Maureen Kelly’nin sekiz yaşındaki arkadaşı Sadie Schafer’ı sırf büyük makası vermediği için onu krize sokacağını bile bile gıdıklaması ve bunun için abisinden yardım istemesi sadistliğinin inanılmaz boyutunu gösterirken, yatağının önündeki duvarda asılı duran resimdeki Çocuk İsa ve Azize Theresa gibi ağlamaklı görünerek, saf görünüme bürünerek, yaşına göre minyon, ince ve narin yapısı, etkileyici kahverengi gözleri ve doğal buklelerinin de etkisiyle şirin görünüşünü lehine kullanarak her istediği şeye sahip olması riyakarlığı benimsemiş, içselleştirmiş olduğunu gösterir. Dahası Maureen’in Sadie’ye önce oldukça tatlı ve nazik bir ses tonuyla annesinin “Leroy’u ısırmanda senin bir suçun olmadığını, babanın Alman oluşu sebebiyle ısırıldığını söylüyor” sözünü aktarıp, ardından inatla ve ısrarla “baban Alman. Hem ayrıca kiliseye de gitmiyor” demesi, ve okuldaki tüm kızlara bu konuyu aktarması Maureen’in en az annesi kadar tehlikeli, dedikoducu, iftiracı, ve ikiyüzlü oluşunu, annesinin adeta bir kopyası olduğunu gözler önüne sermektedir. Yine aynı sınıftaki başka bir kızın, Betty Sullivan’ın, Sadie’ye “baban Almanmış. Babanın casus olmadığını nereden biliyorsun?” sorusu küçük çocukların da ne kadar kırıncı ve önyargılı olmayı öğrendiğini gösterir niteliktedir. Tüm bu öykülerden farklı olarak “Sweetie Pie and the Gutter Men” öyküsünde yıkıcı ve öldürücü savaş ortamı olmasa da ikiyüzlülüğün, sahtekarlığın, gösterişin halen devam ettiği bir ortamda büyüyen Cicely Franklin’in dört yaşındaki zayıf ve hareketli kızı Alison’ın ise küçük kardeşi

Millicent'i uyurken bilerek uyandırması, suya düşmesi için itmesi, daha sonra kardeşini çimenlerde aniden ve sertçe itip yere yuvarlaması, evlerinde besledikleri köpek yavrusunun karnını ağaç dalıyla dürtmesi, "Sweetie Pie" adını koyduğu oyuncak bebeğinin ise ayağına kıymık battığını, kaldırırda yürüyen insanların gözlerine bir şeyler sapladığını, insanların elbiselerini çekiştirdiğini, gece ishal olduğunu, çatıya tırmandığını, Gutter Men'leri dövüp yere serdiğini" anlatması, Sweety Pie yaramazlık yaptığında ise ona vurduğunu, onu yukarı fırlattığını, yerlere attığını, dövdüğünü, tekrar tekrar tokatladığını, gözlerini oyduğunu söylemesi çocuğun hem gerçekte hem hayal dünyasındaki vahşi, kaba yönünü sergilemektedir. Plath, hem savaşın hem ikiyüzlü, sahtekâr toplumların çocukların masumiyetini, saflığını yok ettiğini, yaşların küçüldükçe dehşetin boyutunun arttığını vurgulamaktadır. Öyleyse yarının büyükleri bugünün çocukları olduğuna göre yitirilen gelecektir, umutlardır. Bu gerçeği idrak etmiş, önemsemiş duyarlı ve hassas bir birey olarak Plath'in çok acı çektiği dokunaklı öykülerinde net bir şekilde görülmektedir.

Öyküde savaşın resmen ilan edilmiş olması sebebiyle, annesi ve amcası Frank'in radyonun başında uçaklardan ve Almanya'nın attığı bombalardan fısıltıyla dehşet içinde konuştuğunu gören çocuk kötü şeylerin olacağını sezinlediğini hatırlamaktadır. Frank amcasının çocuğun annesine "Amerika'daki Almanlar'ın savaş boyunca hapiste tutulacağını" söylediğinde annesinin defalarca "çok şükürler olsun Otto bu günleri görmedi, çok şükürler olsun bu günleri görmeden öldü" dediğini hatırlamaktadır. Öyküde kadının kocası Otto'nun bu savaş günlerini görmeden öldüğüne sevinmesinin sebebi, hiç şüphesiz, Otto'nun yaşasaydı Alman ırkı dolayısıyla zulme maruz kalacağını bildiği içindir. Görüleceği gibi savaşın

yarattığı belirsizlik, korku, endişe yetişkinleri öyle etkilemiştir ki kadın için kocasının ölmüş olması sağ olup hapse atılmasından yeğdir. Kadın kocasının yaşasaydı karşılaşacağı haksızlıkları, çekeceği sıkıntıları, eziyetleri düşünüp öldüğüne üzülmemekte aksine memnun olmaktadır zira adam yaşasaydı gerçekten yaşıyor olamayacaktı.

Demek ki ölümden daha acı olan gerçek, hayatta olmanın bir anlam ifade etmeyeceği şey, özellikle de savaş süresince ırk ayrımcılığına maruz kalmak, bu sebeple yaşayan bir ölüye dönüşmektir.

“The Shadow” öyküsünde yedi ve sekiz yaşlarındaki çocukların oyun oynarken inatlaşmaları ve didişmeleri --Kelly’lerin evinde kanepede ikiz Bobbsey bebeklerine yeni elbise yapmak için kağıt keserken Maureen Kelly’nin daha büyük makası Sadie Schafer’dan “sendeki makası versene, benimkinden sıkıldım hem hiç güzel kesmiyor” şeklindeki duygu sömürüsü bir iç çekiş ile istemesi, Sadie’nin ise makası “ama annenin bu makası kullanmana izin vermediğini biliyorsun. Bu onun en sevdiği makası, büyüyünceye kadar kullanamayacağını söylemişti” şeklindeki mantıklı ve uysal cevabına karşılık anneleri her zaman yaptığı cıvık pastası için köşedeki bakkala krema almaya gittiği sırada Maureen’in abisi Leroy ile bir olup Sadie’yi krize soktuğunu bile bile gıdıklaması, Sadie’nin ise arkadaşlarının elinden kurtulmak için Leroy’u bacağından ısırmasıyla yere yan vaziyette yığılan Leroy’un acı içinde böğürmesi-- neticesinde çıkan küçük çaplı çocuk kavgası özellikle savaş zamanı önyargılı, tahammülsüz, dışlayıcı, kindar ve yanlı ve yaftalayıcı ‘büyüklerin’ ırkçı propagandasını ve ırkçılık savaşını başlatır; Sadie’nin babası hem etnik kökeni -Alman oluşu- hem de dini görüşü, inancı -Pazar günleri Kilise’ye gitmemeyi tercih

etmesi- sebebiyle bir “Alman casusu” olarak etiketlenip suçlu bulunup hüküm giyer; ailesinden, işinden, evinden koparılıp doğuda uzak bölgeye sürgün edilir.

Plath’ın “Superman and Paula Brown’s New Snowsuit” adlı öyküsünde olduğu gibi “The Shadow” öyküsünde de mevsim kıştır ve savaş sürmektedir. Hunnewell School’da huzurlu ders saatlerinin ve teneffüs aralarının rastgele aralıklarla çalan yüksek ve tiz hava taarruzu alarm sesiyle kesintiye uğraması, paltolarını ve kurşunkalemlerini yanlarına alıp, itip kakma, fısıltı olmadan sadece küçüklerin ağlamasının duyulduğu okulun karanlık, soğuk ve taş döşemeli tavanında tek ampulün asılı olduğu ve aydınlatmaya yetmediği kasvetli ve boş mahzene inen çocukların orada ten renklerine göre özel köşelere çömelip, bombalama esnasında dillerini ısırılmaları için dişlerinin arasına kalem koyması hem savaşın hem de ırkçı toplumun varlığını ve çirkinliğini kanıtlar niteliktedir.

İrkçiliğin, kavganın, sorunların olmadığı huzurlu ve mutlu yuvalara da sızan savaş gerçeği Sadie’nin annesinin ve babasının zamanlarının çoğunu radyo başında geçirmesinde, sıklıkla sesleri kesilen haber spikerlerin aktardığı bilgileri yüzlerindeki ciddi ifadeyle dinlemelerinde, Sadie yanlarına geldiğinde ise sessiz kalışlarında ve yüzlerinden silemedikleri hüznlerinde açıkça görülür. Öyle ki insanlar savaş gerçeğiyle yaşamaktan hüznülmü olmaya alışmış, mutluluğun ne olduğunu unutmuştur, bu insanlara göre umut, neşe, sevinç sahte, yapay bir duygudan başka bir şey değildir. Dolayısıyla insanlar bir şeye mutlu olduklarında ikiyüzlü olduklarını hissetmektedir zira mutlu olmayı hak etmediklerini düşünmektedirler.

“Superman and Paula Brown’s New Snowsuit” adlı öyküsündeki Çocuk gibi “The Shadow” öyküsünde de Sadie benzer şekilde haksızlığa, iftiraya uğraması ve

ailelerinin de bu durumdan etkilenmesi her iki çocuğun insanların dolayısıyla toplumun ne kadar ikiye yüzlü, gaddar, önyargılı olduğunu idrak etmesini sağlarken, çocuklarda öfke ve yılgınlık yaratmış, dolayısıyla umutlarını ve neşelerini kaybetmişlerdir. Özellikle Sadie'nin, sekiz yaşındaki bir çocuk olarak yaptığı kişisel savunmasıyla babasını ele vermiş olması, babasına ihanet etmiş duygusuna kapılarak suçluluk duygusu hissetmesi çok ağır bir travmaya neden olacaktır. Babası kızının davranışını tarafsız bir şekilde değerlendirip “pasif direniş” olarak görürken babası kızının bu pasif direnişi neticesinde toplum karşısında direnemeyecek duruma düşmüştür. Sadie tuhaf bir şekilde ve dolaylı yoldan komşuların eline koz verdiğini düşünmektedir. O esnada Sadie'nin bir türlü anlam veremediği şey aslında toplumun karalayıcı ve hain oluşu sebebiyle açık arıyor oluşudur. Nitekim Sadie bu gerçeği de idrak edecektir.

Toplumun Sadie'nin arkadaşını ısırması olayını babasının alman oluşuyla ilişkilendirmiş olmasına Sadie'nin “nasıl babamın suçu olur? Babam mı ısırdı Leroy'u?” şeklindeki öfkesi, “babam Maureen'in dediği şekilde alman değil dimi? şeklinde annesine yönelttiği sorusu, “Adil değil. Bu işte bir hata var. Tanrı buna izin vermez” haykırışı, Tanrı'nın varlığına inanmıyorum. Eğer ki böyle şeyler meydana gelebiliyorsa, Tanrı yoktur.” isyanı sekiz yaşındaki bir çocuğun hayallerini, umutlarını, inancını adım adım kaybettiğini gösterir niteliktedir.

Hayallerinde adaletin ve mutlu sonun varlığına, başta ailesi olmak üzere Polis, F.B.I., Başkan, Amerikan Silahlı Kuvvetleri, iyiliğin sembolik şampiyon karakterleri Gölge, Süperman ve hiç kuşkusuz, Tanrı'nın sayesinde hiçbir şeyden korkmaması gerektiğine inanan Sadie insanların ne kadar ikiye yüzlü ve gaddar olabileceğini görmüştür. Gece gördüğü Düşmanlık ve karanlık içeren kâbuslar

uyandığı manzaranın da bir parçası, bir diğer ifadeyle hayatın ta kendisi olmuştur. Sadie'nin dünyada kötölük olgusuna alışmış olsa da bir türlü anlam veremediği şey kötölüğün bu kadar çabuk ve haince, engellenemeyen bir mantar gibi yayılıyor olmasıdır.

Hiç kuşkusuz virüs gibi yayılan tüm bu kötölüklerin kaynağı insani değerlerden yoksun kişilerdir. “Superman and Paula Brown’s New Snowsuit” öyküsündeki Paula, Jimmy, Sheldon gibi “The Shadow” öyküsündeki Maureen, Betty ikiyüzlü, önyargılı, yalancı, iftiracı, bağnaz, insanları temsil ederken isimsiz Çocuk, Leroy ve Sadie dürüst, tarafsız, anlayışlı, sorgulayıcı insan modelleridir.

Nitekim “The Shadow” öyküsünde Leroy’un Sadie’ye “ısırdığında sadece birkaç morluk oluşmuştu, sonra onlar da zaten sararıp kayboldu” şeklindeki itirafı ve Leroy’un Sadie’nin üstünde durduğu kilimi altından çekerek düşürebileceğini Green Hornet çizgi romanında gördüğünü açıklaması ve iki arkadaşın küslüğü bırakıp tekrar konuşmaya başlaması çocukların kindar olmadığını, açıksözlü, dürüst olduğunun göstergesidir. Ne var ki büyüklerin önyargılı, kinci ve yalancı olabileceği Mrs Kelly’nin ve onun “tarafını seçen” toplumun hal ve hareketlerinde görülür. Mrs Kelly’nin oğlunu acıdan içinde kıvranırken gördüğu manzara “şimdiye kadar tüm azarlamalara sırf yaşına göre iri kemikli olması sebebiyle maruz kalan” Sadie’nin suçlu olduğu yönündedir. Ne var ki kişilik sahibi bir ebeveynin yapması gereken, “Superman and Paula Brown’s New Snowsuit” öyküsünde Frank Amca’nın yaptığı gibi çocuğa olayları en başından sonuna kadar anlatmasını istemesi olmalıdır. Ne var ki Frank Amca’nın aksine Mrs Kelly gerçeği sorup öğrenmeden Sadie’yi suçlamış, hatta Sadie’nin oğlunu ısırdığını tüm mahalleye duyurmuştur. Dahası Mrs Kelly Sadie’nin annesiyle olan diyalogunu kesip kadını cumartesi sabah kahvelerine

almayarak toplumdan dışlamıştır. Nitekim toplumun da soğuk ve dışlayıcı tavrı sebebiyle ne Sadie bakkaldan eskisi gibi rahat ve huzurla çizgi roman ve şeker ne de ailesi Noel zamanı bakkaldan meyveli keklerini alabilmiştir. Teknik lisede okuyan bir oğlu olan Mrs Abrams, hiç çocuğu olmayan bakkal Mr Greenbloom da dahil olmak üzere tüm mahalleli “tarafını seçmiştir”, haksız olan Kelly’leri haklı bulmuştur.

Ne var ki tarafını seçen yetişkinlerin aksine Sadie bu ciddi ve çirkin olayı başlatan Maureen ve Leroy olduğu için onlar özür dilemedikçe onlardan özür dilememekte kararlıdır. Mahkemeye çıksaydı nefsi müdafaa’dan serbest bırakılacağına, lakin mahalle baskısını hala üzerinde hissettiği için eski adaletin ve centilmenliğin geçerliliğini kaybettiğine inanmaktadır. Sadie’nin böylesi akıllı, sorgulayıcı, dürüst, araştırmacı oluşunda hiç kuşkusuz ılımlı, uysal, kibar, bağışlayıcı ve affedici, saf niyetli, ve uzlaştırmacı annesiyle ileri görüşlü, aydın babasının etkisi büyüktür. bebek oynayan yaşlılarının aksine Sadie’nin ilgisini uzay roketi çekmesi zeki oluşunun da bir göstergesidir. Ne var ki tatsız olaydan sonra bakkala her gittiğinde Mr Greenbloom’un dükkanda kimse olmamasına rağmen sesini kısarak “dişlerini bileyecek şeylere ne dersin, ha? Brazilya cevizi, badem şekeri gibi sert bir şeyler ister misin?” şeklindeki imalı ve incitici, kırıcı sorusuyla karşılaşması Sadie’nin hareketlerinde bir eziklik ve suçluluk hissi yaşamasına neden olur. Sadie insanların ne kadar gaddar olabileceğini idrak etmiştir zira komşularının hatalı ve aşırıya kaçan tavırlarının sadece kendisine yönelik olmadığını annesi ve babasına da sergilendiğini anlayabilmektedir. Dolayısıyla Sadie’ye göre ne kendisi ne de ailesi hür bir yaşam sürmektedir zira kendilerini tehlikeli, belirsiz deneylerdeki çaresiz masum fareler, denek hayvanları gibi hissetmektedir.

Hem Oscar Wilde hem Sylvia Plath insan hayatının çok kıymetli olduğunu tüm eserlerinde dile getirmiştir. İnsan hayatını çok değerli bulan Plath'e göre "gerçekten, dolu dolu yaşamak havayı içine çekerek derinden hissetmektir. Adeta Cebelitarık Boğazı'nda denizin kokusuyla yaşamaktır"¹³²⁶. Hiç şüphesiz bunun için barış ve huzur dolu bir ortam gereklidir. Ne var ki "Vahşetin, savaşın olduğu yerlerde barış içinde huzurla yaşayamadıkları için insanların ölümlerden hiçbir farkı yoktur. Savaşta ağlayan bebekler ağlayan bir günbatımıdır."¹³²⁷

"Soykırım"¹³²⁸ olarak gördüğü savaşların insanları, hayvanları ve doğayı mahvettiğini idrak etmiş bir birey olan Plath derinden bir "ah" çeker¹³²⁹ ve şöyle devam eder: "dünyanın öldürüp yediği bu altın çocuğa" nasıl üzülmek ki insan, "kalp bu".¹³³⁰ Savaşlarda yandığı için ağzı gözü kül içinde kalmış, uçması ve yükseklerle konması gerekirken yerlerde serili kuşlar¹³³¹ Plath'in kalbini dağlamaktadır. Yine tehlike ortasında, savaşın arasında, kalmış bir adamın uçurumdan atılması ¹³³² Plath'in kalbini ateş gibi alev alev yakmaktadır. Plath'e göre "onlar ölmemiştir", ¹³³³ ölümsüzdür.

Vahşet ve savaş karşısında Plath kendini, kimliğini sorgulamaktadır; "Elinde bıçakla mutsuz Hamlet miyim? Kimim?" ¹³³⁴ diye sorar. Nerede güven içinde yaşayabileceğini bulmaya çalışır. Ruhun değeri bir peni mi yoksa bir inci kadar paha

¹³²⁶ "Stopped Dead" s.24

¹³²⁷ "Stopped Dead" s.24

¹³²⁸ "Mary's Song" s.39

¹³²⁹ "Mary's Song" s.39

¹³³⁰ "Mary's Song" s.39

¹³³¹ "Mary's Song" s.39

¹³³² "Mary's Song" s.39

¹³³³ "Mary's Song" s.39

¹³³⁴ "Stopped Dead" s.24

biçilemez mi? ¹³³⁵ sorusuna yanıt arar. ve ruhunu güzel ve sevimli bir kız gibi her zaman yanında taşıyacağını söyler. ¹³³⁶

Plath'e göre insana ve halka yapılan baskı da en az savaşlar kadar kısıtlayıcı ve yıkıcı bir etkiye sahiptir zira baskının olduğu mekanda "rüzgar Plath'in ağzını tıkamakta, konuşmasını engellemekte, hatta denizin yaydığı ışık Plath'in görmesini zorlaştırmaktadır."¹³³⁷ Kısaca Plath'i Baskı öldürmektedir.¹³³⁸ bu yüzden Plath kendini tuzağa düşmüş, kapana sıkışmış bir tavşan gibi görmektedir.¹³³⁹

Dolayısıyla Plath birey olmak için özgürlük ve bağımsızlığın gerekli olduğunu savunur. Dahası Kişi özgür ve bağımsız düşünebilme hakkına sahip olmalıdır. Düşünmenin sonsuz önemini ve gerekliliğini bilen Oscar Wilde gibi Sylvia Plath de düşünen, zekasını kullanan, dolayısıyla bakan değil gören bir insandır. Her iki yazara göre insan her şeyi ve herkesi net görmek, anlamak istiyorsa düşünme yeteneğini kullanmalıdır. Plath'e göre düşünmeyen insanlar "hissiz insanlardır", "hiçbir özelliği olmayan suratlardır sadece", adeta "kireç gibi donuk, ifadesiz, ve dilsiz bir surat" "boş beyaz bir sayfadır" ve "kalın ve sert karton kutular" gibidir. Yani hissiz, katı ve eleştiriye kapalı insanlar iken düşünerek sınırlılığını idrak eden insan, paha biçilemez imkânsızlıklarının farkına varan insan tüylerini açtığında tüm güzelliği ve haşmeti ortaya çıkan tavuskuşu gibidir adeta, tavuskuşunun muhteşem güzellikteki tüyü gibi insanın da "yeşimtaşı" kadar kıymetli hazinesi, zekasıdır. Plath'e göre düşünen birey ay gibi parlar, ayna gibi şeffaf olur çünkü gözlerindeki peçeden, görmesini kısıtlayan perdeden kurtulmuştur¹³⁴⁰. Öyle ki düşünen insan

¹³³⁵ "Stopped Dead" s.24

¹³³⁶ "Stopped Dead" s.24

¹³³⁷ "The Rabbit Catcher" s.25

¹³³⁸ "The Rabbit Catcher" s.25

¹³³⁹ "The Rabbit Catcher" s.25

¹³⁴⁰ "Purdah" s.17-19.

sadece fiziksel değil ruhsal olarak da bu evrende vardır. Eğer ki birey ruha sahip ise zaten o yapmacıksız, doğal bir insandır.

Ne var ki doğal, candan, samimi insanların ikiye bölünmüş toplumun elinde heba ediliyor olmasına Plath Oscar Wilde gibi üzülmekte ve kızmaktadır. Oscar Wilde’ın “The Birthday of the Infanta” öyküsünde çirkin ve cüce oluşu sebebiyle dışlanan, alay konusu olan Cüce gibi Plath’ın “The Daughters of Blossom Street” öyküsündeki Billy Monihan’ın da oldukça kısa boylu, zayıf, ve kekeme oluşu, saç yağıyla geriye doğru taradığı uzun siyah parlak saçlarındaki tarak izleri, ve “sivilceli ve çıbanlı yüzü” sebebiyle, kısaca fiziksel görünümüyle, hastanenin diğer çalışanları tarafından dışlanması, sevilmemesi, hatta “bir akbaba”ya benzetilmesi Plath’ın nefret ettiği insan davranışdır. Plath’e göre gerçek kahraman Billy’dir çünkü sadece o aklını iyilik için kullanmıştır.

Hastanede aynı bölümde, başvuruda, çalıştığı mesai arkadaşı Emily Russo’yu ziyaret ettiği sırada Billy Monihan’a hastane çalışanlarından Dotty’nin “senin şu dakikada klinikler binasındaki kayıt odasında kayıtlarla uğraşıyor olman gerekirdi. Bayan Emily’nin akrabası falan değilsin, onu rahat bırak, duyun mu?” şeklinde azarlamasına karşılık Billy’nin inlemeyle “ama o gelebileceğimi söyledi” demesi saflığını göstermektedir. Emily Russo ölürken yanında sadece Billy’nin bulunması vefakarlığının göstergesidir. Emily Russonun ölümüne çok üzülmesi, ölümünden çok etkilenmesi, sarsılması Billy’nin ne kadar duygulu ve hassas olduğunu da göstermektedir. Emily öldükten sonra Billy’nin işe dört elle sarılması, “kayıt dosyalarıyla aşağı yukarı inip çıkarken, karanlık merdivende aceleyle iki üç basamak atlayarak inerken düşüp ölmesi” gerçekten acı vericidir. Ne var ki hastanenin diğer çalışanları için bu durum komiktir. Hatta Sinir Kliniği danışma görevlisi Mary

Ellen'in "eğer diğer insanlara yardım etmeseydi ölmeyecekti" sözleri ne kadar bencil olduğunun ifadesidir. Billy'nin ölümünden sonra Hastane Müdürünün Altın Madalya'yı Billy'nin ailesine vermesi Plath'in Billy gibi insanların olduğu sürece gelecekte umutlu olduğunu göstermektedir.

Sylvia Plath duyarsız insanların aksine duyarlı ve hassas insanların beş duyu organını nasıl kullandığını "A Day in June" öyküsünde gösterir. İki kız arkadaşın bir haziran günü kanıyla gölde gezerken "yağmurdan sonra çıkan taze ot kokusunu alması, çayırlara düşen pırıltılı güneş ışığını, bahçedeki lalerin parlaklığını, yeşil gölgelerin değişen renklerini, renk zerreciklerinin dans edişini görebilmesi, teninde güneşin sıcak dokunuşunu hissetmesi, dilinde nane yapraklarının serinliğini tadabilmesi, gölde suyun şarkılarını duyabilmesi" duyarlı ve hassas birey olduklarının kanıtı niteliğindedir. Bu iki arkadaşın doğayı sevdikleri kanoda sırt üstü yatıp güneş ışığına gözlerini kapatıp sonra gözlerini kısarak güneşe baktıklarında kirpiklerinde gökkuşağından ağlar olduğunu hissetmelerinde, dalgaların ahenkli tınısını ninni gibi dinlemelerinde saklıdır.

Plath duyarlı ve hassas birey olmasının yanı sıra oldukça sıradışı bir zekaya sahiptir zira "A Day in June" öyküsündeki iki kız karakterden birine "Sen" adını koyarak dürüst olmayan insanların yaptığı kötülükleri ve nihai sonucunu kendilerine adeta hatırlatmaktadır. Bu insanlara sürekli "Sen" diyerek suçlarını idrak etmesini sağlamaktadır zira Sen öykünün sonunda büyük vicdan azabı çeker çünkü Buck, ondan gerçekten hoşlanan çocuk, büyük hayal kırıklığına uğramış, arkasına bakmadan ondan uzaklaşırken Sen'in çok sevdiği doğa da kıza kin dolu, yeşil, mavi, sarı renklerde onu nefessiz bırakıp boğan bir ışık demeti gönderir. Buck gibi doğa da Sen'den uzaklaşır.

Sen kız arkadaşı Linda ile gölde kanoyla gezerken arkalarından yine kanoyla gelen iki erkeğin sesini duyunca Sen'in saçlarını düzelterip kurnazca etrafa bakınması, onların gelmesini beklemek için kanoda ayağa kalkıp tehlikeli bir şekilde yana uzanıp çiçekleri koparması, umursamazca köklerinden yolması, bu esnada coşkuyla gülmesi aslında çaresizce zarif ve soğukkanlı görünme çabasıdır. Buck ve Don adlarındaki iki delikanlı Sen'e ve Linda'ya yaklaşp“hey, merhaba” dediğinde yapmacık bir şekilde “aaa merhaba” diyen kızlar oğlanları yakışıklı olmasa da hoş bulur. Sen doğada kendisini beğenen erkekle gezintiyi macera olarak görmesi, Sen'e ilk defa bu kadar iyi davranan, Sen'den hoşlanan bir erkek olması dolayısıyla Buck'ın kıza daha cazip görünmesi kızın ikiyüzlülüğünün kanıtıdır zira Sen Buck'dan hoşlanmadığı için kayıkhaneye vardıklarında ödenmesi gereken kano ücretini “paralı mıymış?” şeklinde sormakta, parası olmadığına inandırmaya çabalamaktadır. Buck Sen'e güvenerek, yüzünde dostça bir ifadeyle parayı ödemesi, kanodan çıkmasına yardım etmesine karşın Sen'in hızlıca oradan uzaklaşır. Sen dürüst olmayışı sebebiyle kendinden utanmakta, nefret etmekte, adice davrandığını düşünmektedir zira sadece para konusunda değil daha fazlasıyla ihanet ettiğinin bilincindedir. Boş bir yolda ıssızlığı hisseden Sen yalancı, kurnaz ve ikiyüzlü bir kız olmanın cezasını yalnız kalarak öder.

Düşünen, beynini kullanan Plath hayatı en ince notasına kadar gözlemlemiş ve hissetmiş bir bireydir zira “aynı ateşin” farklı amaçlar için kullanıldığında farklı neticelerin ortaya çıktığını idrak etmiştir. Örneğin bir Pazar günü bir evde ateşte kendi yağıyla çıtır çıtır pişen kuzu ve o evin penceresinden yükselen altın rengi ateş orayı değerli kılmaktadır zira o evde ocağın tüttüğünü, o evde maddi sıkıntının olmadığını, aksine huzur ve sevginin var olduğunu göstermektedir. Yine bir evin

şöminesinde sonuna kadar yana kütüğün beyaz külü altında hala kırmızı görünen kömürler, titreyen mavi alev¹³⁴¹; karşısında sıcacık kahvelerini içen Isobel ile Austin'in aralarındaki sevginin bitmediğinin simgesidir. Benzer şekilde Nellie Meehan ile kocası Clifford Meehan'ın yeni aldığı evlerinde bir kasım akşamı şöminede yanan kömür ateşi ve üstünde kaynayan alüminyum çaydanlıktan çıkan buhar¹³⁴² sıcak, huzurlu bir yuvanın simgesidir. Arkadaşı Dora'nın evlerine oturmaya gelmesi dolayısıyla Nellie'nin menekşe ve gelincik desenli masa örtüsünü örttüğü, mavi söğüt dalı desenli servis tabaklarıyla süslediği masaya bir de cam kasede bolca üzüm reçelinin yanı sıra, kuşüzümlü kek, tereyağlı küçük ekmekler de ¹³⁴³ koyması bir araya gelen arkadaşların huzurlu ortamını ve samimi, hoş sohbetlerini göstermektedir. Lakin savaşın ateşi ocağın ateşinden çok farklıdır. Bir ülkede farklı inançtaki kişilerin, Yahudilerin sürgün edilmesi, tabutlarının örtülerinin Polanya'nın üstünde, yanıp tükenmiş Almanya'nın üstünde bayrak gibi dalgalanması acıdır.¹³⁴⁴ Ateş gibi Kan'ında; bir bebeğin doğumunda, boğa güreşlerinde, dövmececinin dövme yapmasında¹³⁴⁵ olduğu gibi çok farklı anlamlara gelebileceğini idrak etmiştir. Ateş ve kan gibi çiçeğin de "hasta ziyareti, nişan, evlilik, ya da bir bebeğin doğumu, hatta ölüm" ¹³⁴⁶ gibi çok farklı durumlar için kullanılabileceğini gözlemlemiştir. "All the Dead Dears" öyküsünde genç usta bir marangoz olan Lucas'ın yıllar önce kızı Daphne'ye evlerinin çatı katında salıncak kurmak için çengelden geçirdiği ipi, yıllar sonra savaş yüzünden işleri bozulduğu için, kendini asmak için geçirmesi ve bu iple kendini öldürmesi, yine aynı öyküde insanların doğa harikası olarak gördüğü köpüklü şelaleyi Dora'nın kayınbiraderinin kendini öldürmek bir yol olarak görmesi

¹³⁴¹ "In the Mountains" s.172

¹³⁴² "All the Dead Dears" s. 177

¹³⁴³ "All the Dead Dears" s. 177

¹³⁴⁴ "Mary's Song" s.39

¹³⁴⁵ "The Fifteen-Dollar Eagle"

¹³⁴⁶ "The Daughters of Blossom Street"

ve o şelaleye atlaması değişen amaçlar sebebiyle sonuçların değişeceğini göstermektedir. Görüleceği üzere bir nesnenin/varlığın farklı amaçlara yönelik farklı sonuçlar çıkaracağı gibi ölümün de farklı yolları vardır. Plath kişinin isteyerek, kendi tercihiyle, çok farklı yolları deneyerek ölebileceği gibi eceliyle de öleceğini yine aynı öyküde böbrek hastası Gerald'ın böbrekleri yüzünden, Nellie'nin kardeşi Minnie'nin zatürre yüzünden, hiçbir rahatsızlığı olmayan Nellie'nin ise kocası ve dostlarıyla geçirdiği keyifli akşam sohbetinin ardından kocası Clifford Dora'yı uğurlamak için evin kapısından çıktığı sırada, bir anda ölmesi örneğiyle verir.

Düşünen ve hassas birey olarak Plath ölümün hayatın kaçınılmaz bir gerçeği olduğunu idrak etmiştir ve ölüm anını “All Dead Dears” öyküsünde Nellie Meehan karakterinin hisleriyle anlatır. Bu öyküde net bir şekilde görüleceği üzere hayat gerçekten tezatlıklarla dolu bir süredir zira evinde tüm akşam dostlarını güzel bir şekilde ağırlayan, kocası, kuzeni ve dostu Dora ile ölüm üzerine konuşup sohbet etmiş Nellie o gece sabah olmadan aniden ölmüştür. Ne var ki Nellie “tam olarak hayalet değil” “canlı gibi” şeklinde tanımladığı “varlıklar”ı uzun bir süredir evinde görmektedir. Lakin kuzeni Herbert'in “rüya” olarak değerlendirip “saçmalık” dediği şey aslında Nellie'nin kendisine yaklaşan ölümü hissediyor oluşudur. Plath'e göre hisleri kuvvetli birey öleceğini de hissedecektir. Plath ölümün acı olduğu kadar vakitsiz ve nedensiz oluşunu çözmüş bir bireydir.

Yaşamın tezatlığı Plath'e göre acı hissinin/duygusunun içinde barındırdığı sevgi ve merhamette gizlidir. Tezatlık “In the Mountains” öyküsündeki Austin'in kız arkadaşı Isobel'e aylar sonra açıkça ve samimi bir şekilde ifade ettiği görülmektedir. Plath'in göstermek istediği tezatlık şudur: Isobel'in yeni doğan bir bebeğe duyduğu sevgi, merhamet, ilgi Austin'in avcuna heyecanla batırdığı

tırnağının Austin'a verdiği acıda gizlidir. Kısaca sevgi ve acı kavramları bir bütündür.

Düşünen insanın duyarlı ve hassas birey olacağını savunan Sylvia Plath hem kadın hem de anne olarak gebelik dönemiyle oldukça ilgilidir zira kadınlara gebelik sürecinde umursamaz insanların verdiği bir ilaç –Talidomit- anne karnındaki bebeklere büyük zarar vermiştir: bebek ya beynini yitirmiş ya uzuvlarını kaybetmiş ve sonunda anne adeta kayan bir yıldız gibi bebeğinden vazgeçmiş, kürtaja başvurmuştur. Umursamaz insanların verdiği ilaç doğmamış bebeklerin yaşamını mahvetmiştir, dolayısıyla canlar yitirilmiştir. Annenin hayatındaki boşluğu dolduran karnındaki bebeğini kaybetmesinin sebebi dürüst olmayan insanlardır, ikiyüzlü doktorlar ve eczacılardır zira anneyi gözleri yaş dolu bırakmışlar, hıçkırarak ağlamasına sebep olmuşlardır. Plath'in eleştirdiği bir başka husus “bazı şehirlerde çok fazla doğum uzmanı varken bazılarında bir tane dahi uzmanın olmadığı” gerçeğidir. Bu toplumsal gerçeği “Sweetie Pie and the Gutter men” öyküsünde Cicely'nin Myra'ya “ticaret odasından gelen mektuplar saçma sapan şeyler. Hepsi de nüfus, endüstri gibi şeylerle ilgili.” şeklindeki bilgilendirici sözlerinde görürüz. öyküde Cicely'nin anlattıklarından anlaşılacağı üzere kadın doğum uzmanının hiç bilmediği bir kasabada doğum kliniği açması zor iken şehirlerde ise bu uzmanlar pretisyen hekimler tarafından istenmemektedirler zira kadın doğum uzmanlarının gelmesi demek müşterilerini kendilerinden koparacak olmaları, müşterisiz kalacak olmaları demektir. Bu sebeple pratisyen hekimler uzman doktorlara karşı kalplerinde kin beslemektedir. Bu öyküde görüleceği üzere insanlarla, insan sağlığıyla ilgilenen doktorlar uzmanlığını almış hekimleri kıskanmakta dahası hastaları müşteri gibi görmektedir.

Görüleceği gibi ikiyüzlülük, yalancılık, kıskançlık, kinci olma toplumun her kesimindeki insanları sarmıştır. İnsan sağlığıyla, insanların canıyla ilgilenen doktorların da dürüstlük ve doğruluktan uzak oluşu gerçekten çok acıdır. Doktorlar mesleğini layıkıyla yapmak şöyle dursun mesleklerini ticarete dönüştürmüşler, ne kadar fazla hastam olursa o kadar fazla para kazanırım zihniyetindedirler. Hatta daha acı ve vahim olan ise hastalarını “hasta” olarak değil de “müşteri” olarak adlandırmalarıdır.

Hiç kuşkusuz tüm bu davranışlarının temelinde umursamaz, duygusuz, hissis, şefkatsiz olmaları yatmaktadır zira “Sweetie Pie and the Gutter Men” öyküsündeki oldukça genç görünen doğum doktoru Hiram Franklin karısının evlerine bilhassa davet ettiği üniversiteden tanıdıkları Myra’yı gördüğünde “hoşgeldiniz”, “nasılsınız” şeklinde nezaketen selamlamak şöyle dursun karısı Cecily “Myra Smith Wardle. Üniversiteden hatırlayacağın eski bir arkadaş” diyerek takdim etmesine rağmen Hiram hatırlayamamış olmanın değil daha önce tanışıklığı olduğunu kesinlikle inkar etmiş gibi “hatırlamam gerekir ama maalesef, hatırlayamıyorum” sözleri en az sert ve berrak mavilikteki kara kaşlarıyla çevrili gözleri gibi soğuktur. Bu yüzden Myra fotoğraf çektirirken kıpırtısız durduğu gibi gülümsemesi de yüzünde öylece kalakalır. Görüleceği gibi Myra’nın gülümsemesine Hiram duyarsız ve tepkisizdir. Myra “ben gideyim artık” dediğinde bile Hiram ne “otursaydın” ne de “güle güle” der”. Hiçbir şey demeyen Hiram’ın aksine Cecily’nin “hoşça kal, Myra. Geldiğin için teşekkürler.” sözleri samimiyetten, içtenlikten uzak çok yapay ve sahtedir zira Cecily Myra’yı kapıya kadar eşlik etmek, uğurlamak için hiçbir girişimde dahi bulunmamıştır. Yolun yarısındaki Myra’ya arkadan “Timothy’i de getir bir daha” seslenişi ikiyüzlü ve duyarsız oluşunun bir başka kanıtıdır. Öykünün başından beri

Myra ile Alison'un gerek sözlü gerek bakışlarıyla kurdukları iletişime Alison'un Myra'nın arkasından koşar adımlarla yetişip "araban nerde?" sorusuna Myra'nın "yok. Arabasız geldim" deyişi, Alison'a eğilip "Alison, yaramazlık yaptığında oyuncuğın Sweetie Pie'ya ne yapıyorsun?" sorusuna Alison'un çıplak topuğunu ayırık otlarının sardığı çimene sürüp hafif bir gülümsemeyle ve biraz çekinerek "vuruyorum ona, onu göğşe fırlatıyorum, yere çakıyorum, tokat atıyorum defalarca, gözlerini oyuyorum" dediğinde Myra "iyi, öyle yapmaya devam et" sözleriyle ayrılırlar. Alison çimenlikte kalırken Myra güneşin kavurduğu sokağa, otobüs durağına yürür. Giderken sadece bir kez arkasına bakar ve uzakta Alison'un küçük bir oyuncak bebek gibi aynı yerinde hala onu izlerken görür, küçük kıza el sallamaz.

Cecily'nin "doktor eşi" kimliğinin ötesinde insanlığına yakışmayan şey misafirperver olmamasıdır. Ne var ki "In the Mountains" öyküsündeki yine bir doktor eşi olan Emmy Lynn'nin misafirperverliği en mükemmel yönlerinden sadece biridir. Bir başka şekilde ifade edilirse, Cecily'nin aksine Emmy Lynn gerçek bir ev sahibidir. Öyküde Emmy Lynn'nin evlerine yatılı misafir gelen Isobel ile Austin'i kapıda "merhaba" diyerek karşılaması, "ben de sizi bekliyordum, verin eşyalarınızı bana... önce oturma odasında dinlenin biraz... bir şey isterseniz bana seslenmeniz yeterli olacaktır...ah, nerdeyse unutuyordum, yeni kahve yapmışım, ocakta sıcacık" sözleri tam bir misafirperver insanın söyleyeceği sözlerdir. Plath'e göre Cecily ile Emmy arasındaki bu büyük fark, yani Emmy Lynn'nin bu insani, sıcacık, candan, samimi hal ve hareketleri, inceliği, nezaketi bir bakıma kitap okuyan bir insan oluşu sebebiyledir. Emmy Lynn misafirlerinin rahat etmesi için "yukarı kata, odasına çıkar, yatağımda biraz kitap okur". Isobel odasının neresi olduğunu sorduğunda ise Emmy Lynn'nin "merdivenlerden çıkınca hemen karşıda. Odana bavulunu

çıkarıyorum zaten. Austin gidince kapını kilitle olur mu” şeklindeki sözleri hem misafirperver hem de anaç yönünü kanıtlamaktadır.

Plath’e göre birey olmanın birinci koşulu düşünmek iken diğer koşulu ise okumaktır. Plath Okuyan insanın insani yönünün gelişeceğine, robot gibi yaşamaktan kurtulacağına inanmıştır zira kitap okumayan Cecily ne misafirperverdir ne de annelik görevini layıkıyla yerine getirmektedir. Öyleyse düşünmeyen, okumayan kişi hissiz, duygusuz, duyarsız, kaba insan olmaya mahkumdur. “In the Mountains” öyküsünde bir başka karakter Austin düşünmediği ve kitap okumadığı zamanlarda hissiz olmasının yanı sıra acımasızdır da zira Isobel kobay hayvanlarına şefkatle ve sevgiyle yaklaştığında Isobel ile alay etmiştir. Austin’a göre zayıflığın her türlü alay konusu olabilecek niteliktedir. Bir hayvanın denek oluşu o hayvanın güçsüzlüğü ve zavallılığı iken zavallı bir hayvana acıyan da zavallıdır, çaresizdir. Austin’ın böyle düşünüyor oluşu, hiç kuşkusuz, düşünmüyor ve okumuyor oluşunun neticesidir. Ne zaman düşünmeye ve okumaya başladı o vakit kitaplardaki karakterlerle özdeşim kurmaya başlar, hatta empati kurmayı öğrenir. Plath özellikle edebi eserler okumanın insanın zihnini açtığına, hayal gücünü geliştirdiğine de inanmıştır ki annesinin Plath’e ve erkek kardeşi Warren’a okuduğu Matthew Arnold’ın “Forsaken Merman” şiirinin etkisiyle heyecandan tüyleri ürpermiştir çünkü Plath şiiri hissetmiştir ve anlamıştır.

Sylvia Plath’e göre bu tip insanların oluşturduğu bir toplum hilekar, ikiyüzlü ve riyakar insanların yarattığı enerji vampiridir adeta.¹³⁴⁷ Yaşam ise her günü sayısız kötülükler ile dolu hayattır¹³⁴⁸. Öyle ki Plath sırtına binen yalnızlığın ve acıların

¹³⁴⁷ “Three Women”, Second Voice, s.45

¹³⁴⁸ “Three Women” s.49.

seslerinden kaçamamaktadır ¹³⁴⁹. Bu yüzden Plath kendini çiçekleri adeta “renk renk açan keder bahçesi”¹³⁵⁰ gibi hissetmekte ve “boş büroların, boş okulların, boş kiliselerin pencereleri gibi kir pas içinde” görmektedir. “Tüm enerjimi azar azar yitiriyorum”¹³⁵¹, “harcandım” ¹³⁵², “çaresizim... huzursuzum ve hiç bir işe yaramıyorum”¹³⁵³, yaram kabuk bağlamış iyileşiyor olsam da, hayallerim bir anlam ifade etmiyor” ¹³⁵⁴diyerek tükenmişliğini kabul etmektedir. Plath “Herşeyin o korkunç sonunda”dır. ¹³⁵⁵ “çatlamış Duvarlardan karanlığın sızması” koşulların hiç iyileşmemesi, kör bir kuyudan başka bir kuyuya geçiş gibidir.

Plath’e göre düşünemeyen ve hastalarıyla iletişim kuramayan ve hatta hastalarından bir an önce kurtulma niyetindeki doktorlar da ikiyüzlü insanlardır zira hayal kuramamaktan, rüyalar görememekten muzdarip uyuyamama hastalığına yakalanan Agnes Higgins’e aile doktorları, Doktor Marcus’un “yalnızca bir parça sinirsel gerginlik, hepsi o kadar. Bir süre geceleri bu kapsüllerden birer tane al, uyuduğunu bak nasıl göreceksin” şeklindeki basit ve kolaycı yaklaşımını sezinleyen Agnes’in bu haplar rüya görmemi sağlar mı diye sormaya tenezzül dahi etmeyerek kutudaki elli hapi bir anda içerek ölümü tercih etmesi¹³⁵⁶, öldüğünde yüzündeki “çocukluk rüyalarının esmer, kırmızı pelerinli prensi ile vals yapıyormuşçasına sakinleşmiş yüzüne zafer kazanmış olmanın verdiği ince, gizli gülümseyişin yerleşmesi”¹³⁵⁷ çok dokunaklı ve acıdır. Plath’e göre tıp dünyasında diğer bölümlerle karşılaştırıldığında “yetişkin Psikiyatrisi Kliniğinde ... bir masası, iki sandalyesi, penceresi ve puslu kare camlı ahşap kapısıyla küçük kabinlerde” hastayı dinleme ve

¹³⁴⁹ “Three Women” s.50

¹³⁵⁰ Three Women s.45

¹³⁵¹ Three Women s.45

¹³⁵² Three Women s.45

¹³⁵³ Three Women s.46

¹³⁵⁴ “Three Women” s.50

¹³⁵⁵ Three Women s.46

¹³⁵⁶ “The Wishing Box” s. 48-55

¹³⁵⁷ “The Wishing Box” s. 48-55

anlama çabası “doktorluğun ruhsal saflığı”nı temsil etmekte ve farklı, önemli kılmaktadır, zira “her tedavinin reçete gerektirmediğini, görünmeyen lakin vazgeçilmez o önemli yanını vurgulamaktadır. Ne var ki “ruhsal saflığını” kaybetmiş psikiyatristler Plath’e hastanede hemen elektroşok tedavisi uygulamışlar,¹³⁵⁸ üstelik ruhsal olarak iyileşmeden Plath’i hastaneden taburcu etmişlerdir. O yüzden “Three Women” şiirinde şöyle der Plath: “tanımadığım şişman bir kadının kıyafeti bunlar/tarağım ve fırçam burada. Boşluk var önümde/birden savunmasız hissediyorum kendimi/hastaneden dışarı doğru yürüyen bir yaralıyım/hastaneden salıverdikleri iyileşmemiş bir yarayım/sağlığımı hastanede bıraktım. Birilerini terk ediyorum/kim tuttu kolumdan: sargı bezi çözer gibi çözüyorum onun kollarını: gidiyorum”¹³⁵⁹

Umursamaz doktorlar gibi hemşirelerin de var olabileceğini Plath “Tongues of Stone” öyküsünde gösterir. Hastaneye yatırılan Debby bir gün hemşireye neden güneş batıncaya kadar dışarıda kalamadığını sorduğunda hemşirenin bunun tehlikeli olacağını çünkü reaksiyon gösterebileceğini söylemesi gerçekten ironiktir zira Debby uzun zamandır reaksiyon gösterebilmiş değildir. Dahası iyileşmesi için reaksiyon göstermesi gerekmektedir. Bu davranışıyla hemşire Debby’nin temiz hava alma ihtiyacını göz ardı etmektedir çünkü hastayı bahçeye çıkarmak demek kendisine ekstra iş, yükümlülük, yorgunluk demektir. Dahası hemşirelerin Debby’den her gün duymak istediği söz “aynı hissediyorum. Aynı”dır. Yatalak bir hasta olan Debby günden güne bedeninin yaşlandığını, hatta deri ve kemikten hissiz bir kuklaya

¹³⁵⁸ Bu tedaviyi “Johnny Panic and the Bible of Dreams” adlı öyküde Plath şöyle anlatır: “Beni sırt üstü yatağa yatırıyorlar. Kafama elektrikli teller takıyorlar, uyku hapını da zorla içiriyorlar. Maskeli rahipler yerlerini alıyor ve beni tek tek bacalarımın ve kollarımın tutuyorlar. Arkamda da Başıma taktıkları metal kutudan göremediğim birisi daha var. ... Ve ilahilerini söylemeye başlıyorlar.” s.33 Plath’e göre doktorlar ve rahipler dürüst değildir. Hatta yaptıkları işte de başarılı değildirler zira onlar hastanın zihnini boşalttıklarını sanırken “Johnny Panik” Plath’i terk etmemiştir zira “O sahip olduklarını unutmaz”.s.33 Dolayısıyla doktorları ve rahipleri makine aldatmaktadır.” s.33

¹³⁵⁹ “Three Women” s.49

dönüştüğünü hissetmekte, ve bu duygu onda boğucu bir şekilde işkenceye dönüşmektedir zira başkalarının yıkayıp beslemesi gereken bir bedene hapsoluş onun için kabus gibidir. Debby akıl olmadan, hiçbir şey olmadan, insülinle gittikçe şişmanlayıp rengi solan teni yüzüne göre daha da sarı olan ruhsuz bir et parçasıdır sadece. Debby için bu yaşamak değildir aksine yavaş yavaş kaçınılmaz bir çürüyüştür. Öyle ki saat saat sararıp yumuşayan etinin derinden çürüdüğünü, içinde biriken ziyanı hayal eder. Hemşire saat yedide insülin iğnesini yapmaya geldiğinde “hangi taraftan?” sorusuna Debby “ fark etmez. Artık hissetmiyorum zaten” demesi çok önemlidir. Debby sadece fiziksel değil psikolojik olarak da yok olmaktadır. Debby moral olarak büyük bir boşluk içindedir. Ona göre hemşirelerin giysisini değiştirmesinin bir anlamı yoktur çünkü her gün terlemekte, her gün uzun siyah saçları daha da yağlanmaktadır. Günden güne bedeninin yaşlanıyor olduğu duygusu boğucu bir şekilde işkence haline gelmektedir. Moral olarak kendini iyi hissetmek isterken hemşirelerin onu odada tutmasıyla Debby “hiçbir şeyin hayata döndüremeyeceği sert, büzüşmüş bir tohum gibi içine kapanır” çareyi kendini pembe pamuklu atkısıyla öldürmekte bulur. Ne var ki hemşireler “şok uygulayarak onu ölü bedeninin cehennemine geri döndürür” zira Debby için günlerin her biri birbirinin aynısıdır ve bu günleri birbirinden ayıracak geceler yoktur çünkü Debby uyuyamama hastalığına da yakalanmıştır. Lazarus gibi hayata dönen Debby “ama göremiyorum, göremiyorum” şeklindeki yardım çağrısına hemşirenin “dünyada başka bir sürü kör insan var. İyi bir kör adamla tanışıp evlenirsin bir gün” demesi ne kada umursamaz bir insan olduğunun kanıtıdır. Ne var ki Debby için gözleri doğayı görmek ve okumak demektir. Debby şu gerçeğin farkına varır: umursamaz, hissis, duygusuz insanların var olduğu bir dünyada, baskı ve denetim altında, düşünemez veya

okuyamaz durumda iken gözleri için endişelenmesinin yararı yoktur. Bu yüzden Dünyadaki hiçbir şey onu canlandıramaz, herşey tükenmiş ve soğuktur. Halbuki Debby’e göre insanın var olabilmesi için akıl ve beden birlikte var olmalıdır. Debby böyle bir dünyada hafızasını kaybettiği için bedeni de çürümektedir.

Plath’e göre bedenin varlığı hafızanın varlığıyla mümkündür. “Amnesiac” şiirinde hafızasını kaybetmiş kişi ne adını ne evini ne arabasının anahtarını ne de karısını, dört çocuğunu ve köpeklerini hatırlayabilmektedir. Hafızasından tüm yaşantısı, “anıları soyulan derisi gibi bedenini terk etmiştir ve bedeni hafızası olmadan susuz kalmıştır”,¹³⁶⁰ adeta kurumuştur. Bu bilinç kaybı kişinin hayatında meydana gelen “boşluktur”. hemşirenin verdiği ilaçlar sayesinde hastanede kalan bu amneziyağın yastığına sarılıp kurduğu hayalleri yeni bir hayata başlama çabasıdır. Lakin bu çaba beyhude bir çabadır, hayalini kurduğu yeni hayatı “verimsiz” olacaktır zira hemşirenin hastayı canlandıran ve coşturan yeşil, mavi renklerde verdiği ilaçlar nasıl yapay ise netice de o derece doğallıktan uzak olacaktır. Hastanın “evime hiç ulaşamıyorum”¹³⁶¹ haykırışı gerçek benliğine ve gerçek hayatına kavuşamamasını göstermektedir.

Doktor gibi Polislerin de düşünmeden, konuşmadan, anlamadan harekete geçiyor oluşu mesleklerin farklı olsa da insanların özü itibarıyla aynı olduğunu gösterir. Polis’in bir gece bir şeker hastasını sarhoş sanarak sakinleştirilmesi gerektiğini düşünerek öldüresiye tekmelemesi” insanların ne kadar tehlikeli olabileceğini göstermektedir. Güncel olaylar dersinde Machievalli’yi çalışmış öğrenmiş Plath’in “şifreyi çözdüm” demesi Machievalli’nin savunduğu fikri, insanların özünde kötü olduğu gerçeğini, idrak ettiğini gösterir.

¹³⁶⁰ “Amnesiac” s.71-72

¹³⁶¹ “Amnesiac” s.71-72

Bir Masa ve iki sandalye psikiyatristlerin hasta kabul odasıyla dövmeçi Carmey'nin dükkanı arasındaki en temel benzer noktalar iken en büyük fark ise dövmeçinin aksine psikiyatristlerin düşüncesiz, duyarsız, hissis oluşudur. Plath'e göre hissis, merhametsiz, düşüncesiz, empati kuramayan doktorlar ya da kavgacı, acımasız ve vahşi polislerin aksine sevgi dolu, hayal gücü yüksek bir dövmeçi daha kıymetlidir, takdire değerdir zira o dövmeçi sınırsız hayalini, eşsiz rüyasını müşterilerine “bu hayatta kalbini derinin üzerine giy... hayvan sevenler için köpekler, kurtlar, atlar ve aslanlar. Bayanlar için kelebekler, cennet kuşları, gülen ya da gözyaşları içinde bebek kafaları, siz seçin. Her çeşit gül, büyük küçük, tomurcuk ve tamamıyla açmış”¹³⁶² sözleriyle aktarıyor olması ve işine olan sevgisi, bağlılığı onu “iğne ve boyayla gerçek bir şair”¹³⁶³, yüreği olan bir sanatçı”¹³⁶⁴ kılmaktadır. Madigan Meydanındaki Carmey'nin bu nitelikte bir dövmeçi oluşu, hiç kuşkusuz, dükkanının aşırı kalabalık olmasına yol açmaktadır zira insanların dizleri ve dirsekleri çarpışmadan ayakta durması için zar zor yer vardır.

Bu idrak ile Sylvia Plath, Farklı meslek gruplarından insanların benzer şekilde hatalı düşüncelerinin, tutum ve davranışlarının kaynağının “Amerika’da çocuklara karşılıksız sunulan, onları doğru imaj için biçimlendiren”, bir diğer ifadeyle, herkes gibi olmaları yönünde baskı kurarken çocukların “hiç kimse olamadığı” eğitim sistemi’nden de kaynaklandığını fark etmiştir. iş sahibi olmanın ön koşulu okunması gereken zorunlu kitaplar dolayısıyla üniversite eğitimi gençleri saran bir saplantı haline gelir adeta belirsiz lakin ürkütücü bir virüs gibidir.

¹³⁶² “The Fifteen-Dollar Eagle”

¹³⁶³ “The Fifteen-Dollar Eagle”

¹³⁶⁴ “The Fifteen-Dollar Eagle”

Plath'e göre topluma yayılan bir başka virüs ise ırkçı insanlardır. Bu insanların bireyleri rahatsız etmesi, yaşam ve özgürlük haklarını kısıtlaması çok zalimcedir. Sylvia Plath'e göre İnsanın Kişiliğini ve karakterini duygu ve düşünceleri, hal ve hareketleri belirlerken kimliğini belirleyen unsur ise, hiç kuşkusuz, milliyeti ve dilidir ve her ikisi eşit derecede önemlidir. İrkçi toplumların milliyetini ve dilini hedef alarak kişiyi küçük görmesi/düşürmesi, horlaması, dışlaması kısaca kişilere uyguladığı kötü muamele insan ziyanlığına yol açmaktadır zira karşısındaki insanın sadece kimliğine değil kişilik haklarına da saldırıdır aynı zamanda. İspanya'da geçen "That Widow Mangada" öyküsünde kiralık ev aramak için kavurucu bir sıcaklığın olduğu yaz sabahı Alicante'den Villaviento'ya otobüsle giden Amerikalı çift Mark ve Sally'nin seyahat esnasında karşılaştıkları esmer, minyon İspanyol kadın Senora Mangada kurnaz, hilekar, dolandırıcı, riyakâr, sahtekâr ve ırkçı bir kadındır. Dış görünüşü itibariyle parlak, temiz görünen bu kadının iç dünyasının ne kadar karanlık ve kötü olduğu öykü ilerledikçe anlaşılacaktır, kadının nasıl "kurnaz bir sahtekâr", "dolandırıcının teki", adeta "allı pullu paçoz", "köyün cadısı" hatta "süslü, boyalı maskenin arkasında hain kurt" olduğu ortaya çıkacaktır.

Dul Mangada'nın temiz ve bakımlı dış görünüşü - Manikür yaptırdığı tırnakları, birden fazla taktığı yüzükleri, modaya uygun, beyaz, dantel elbisesi, kafes işlemeli pabucu, mor patlıcanı tonlarındaki küçük dalgalı ve kıvrıkcıklar halinde zarafetle kabartılmış saçları, ağır makyajı ve koyu renk güneş gözlüğü- ikiye bölünmüş, kurnaz, iftiracı, ırkçı doğasını saklayamayacaktır. Amerikalı çift odayı kesin olarak kiralayınca kadar "benim de Villaviento'da evim var. Bahçesi ve mutfaklı olan harika bir ev. Hemen deniz kıyısında. [...] yazın odaları kiraya veriyorum. Güzel.

Rahat. Mutfağı kullanabiliyorsunuz. Bahçeyi kullanabiliyorsunuz. Balkonu kullanabiliyorsunuz.” şeklindeki huzur dolu, mütevazi sözleri çiftin kadının evinden ayrılacak olmasıyla “Sizin için yaptığım onca şeyden sonra ha! Size balkonu bile verdim. [...] pekâlâ! O kadar düşünceli davranmama, cömertliğime, açık sözlülüğüme rağmen... nasıl isterseniz.” şeklinde öfke dolu ve suçlayıcı bir hal alır. Oscar Wilde’ın “The Devoted Friend” öyküsündeki Değirmenci’nin Hans’a hep sarf ettiği sözler gibidir. hatırlanacağı üzere Değirmenci Hans’ı arkadaş bahanesiyle hep kullanmış, Hans onun yüzünden öldüğünde dahi hatasını kabul etmemiş, bencilce konuşmaya devam etmiştir.

“That Widow Mangada” öyküsünün başında Dul Mangada’nın iftiracı kişiliği cadde boyunca parlak kırmızı, sarı, yeşil balkonlu, modern otelleri “şu oteller yok mu? Berbat! pahalı! geceliği 100 peseta, sadece tek kişi için. Ve sonra tüm o ufak ekstra ödemeler. Sigaralar. Telefon.” şeklinde kınamasında net bir şekilde görülür. Bir av olarak gördüğü Amerikalı çifti aceleyle evine götürüp hem kendi hem de evi için “size kasabayı gösteririm. Her şeyi. Arkadaşlık ederiz. Otellerdeki gibi olmaz, evinizde hissedersiniz” şeklinde düzdüğü methiyeler de sahtedir zira Sally’nin ilk gördüğünde çok beğenip hayalindeki ev dediği ev bataklık çukurunda yalpalamakta, hamamböcekleri dolapta gezinirken kuyunun ardında örümcekler ağlarını örmektedir hem de Dul Mangada’ya göre arkadaşlık menfaat/çıkar ilişkisine bağlıdır. Amerikalı çifti avlamak için evin balkonunu sadece onlara tahsis etmesiyle diğer odaların boş kalması sonradan işine gelmediği için “Hükümet her odayı doldurmaya zorluyor bizi. Ayrıca bugün Villaviento’nun belediye başkanı bütün odaları dolduramadığım için evi tamamıyla kiraya vermemi söyledi” şeklinde uydurduğu yalanla çifti evden atmak için ‘yasal bir gerekçe’ sunmuş olur, Sally’nin

sözleriyle “sinsi ve döne  bir hamle” gerçekleştirir, “kendi kaprisleri için h k meti bahane olarak kullanır.”

Dul Mangada hem kurnaz hem yalancı bir kadındır zira Amerikalı  ifti kiracı olarak avlamak için önce asil bir kad nm   - soylu bir aileden geldiği, kazand i  niversite dereceleri ve doktor bir kocası olduğu - gibi görünür. “Ben de yazarım.  yk ler.  iirler. Bir sürü  iir. Sizin için hizmet bedeli almayaca ım. Ama anlarsınız ya kimseye söylemeyin. Diğerleri hizmet bedeli ödeyecek. Hükümet  art ko uyor. Ama siz ve ben arkada s z. Size kendi oğlum ve k zım gibi davranaca ım” diyerek ise hem arkadaş hem anne rollerine bürünür.

Ne var ki Dul Mangada yardım etme bahanesiyle her an mutfa a gelip yemeklerin nasıl yapılacağını göstermek adına Sally’yi kontrol etmekte, onu “gaz  o kadar çok açma. Yoksa fitil bo a gider.” şeklinde azarlamaya ba lar. Dul Mangada’n n soğuk fasülye artıkları ve  l  balıkların olduğu,  ekere gelen karınca sürüleriyle dolu olan kendi dolabına bakmay p Sally’e düzenli olması konusunda vaaz vermesi, arkada  a, dostça bir role bürünen Sally’e pazarda   ka ıt i köylülerin gerçek tartı aletleri yerine ta  kullandığını, kandır lmamas  için tart dan gözünü ayırmamas n  söylemesi oldukça ironiktir.

Sally ile Mark’ n Dul Mangada’n n evine tam olarak yerle ene kadar su ve elektrik kesintileri gibi sorunlardan bahsetmemesi, sular gitmeseydi gizli, içilebilir,  ifa veren su kaynağından bahsetmeyecek oluşu kurnazlı ının bir başka göstergesidir. Dul Mangada kurnaz, sinsi, hilekar bir kadın olmasının yanı sıra oldukça sahtekar ve acımas zdır zira Sally’nin yeşil fasulyesinin pi erken alacağı zaman Dul Mangada için bo a gidecek fitil ve gazdır. Bu sebeple ne olduğu belirsiz

bir toz alıp Sally'nin yemeğine bu bir avuç dolusu tozu boca etmesiyle yemeğin kaynamaya başlamasını “senden çok daha uzun bir zamandır yemek pişiriyorum ben ve birkaç küçük numara biliyorum” diyerek bilgiçlik taslaması çok vahim ve zalimcedir çünkü insan sağlığıyla oynamaktadır.

Dul Mangada'nın birkaç günlüğüne üst kattaki odayı karısı ve iki çocuğuyla İspanyol doktorun kiraladığını Sally'e söyleme sebebi dahi kurnazcadır. İspanyol ailenin yapacağı gürültüden rahatsız olup şikayet edeceklerini tahmin edebilen Dul Mangada Sally'e “İspanyollar siz Amerikalılardan çok farklıdır. Sürekli şarkı söylerler. Radyonun sesini sonuna kadar açarlar. Orada burada eşyalarını bırakırlar. Gece geç dönerler. Sonra çocukları ağlar. Çok doğaldır bu” sözleri İspanyollara olan sempatisini aşıkarak kılmakta, dolayısıyla ırk ayrımcılığı ortaya çıkmaktadır çünkü İspanyolların yapacağı her türlü ses ve görüntü kirliliğini “doğal” bir şey diyerek onların hatalı davranışlarını haksızca haklı gösterir. Buna karşın İspanyollar öğleyin yüzdükten sonra üçte dinlenmeye çekildikleri esnada Sally'nin kapıyı kapatmasıyla sesin yankılanması üzerine Dul Mangada'nın adeta zehirli bir tıslamayla “şiiiiışt” deyip abartılı el ve kol hareketleri ve fısıtırlarla Mark ile Sally'e İspanyolların hepsinin uyduğunu haber verip daha düşünceli olmalarını emretmesi haksızlık boyutunu aşmaktadır. İspanyol kiracıları eve geldiğinde onları neşe ve nezaket içinde karşılayıp neredeyse ayaklarına eğilecek kadar davet edişi Amerikalı çifte ise gittikçe sertleşen hal ve hareketleri ırkçı yanını ortaya koymaktadır ve Sally artık korkmakta ve kendini savunmasız hissetmektedir. Ne var ki öykünün sonuna doğru Sally içinde doğan isyan duygusuyla Dul Mangada'yı kendi silahıyla vurur; bir başka ifadeyle Dul Mangada'nın küçük gördüğü, dışladığı devletin, Amerika'nın, vatandaşı Sally, Dul Mangada'nın bilmediği ve anlamadığı dili, İngilizce'yi, konuşarak Dul

Mangada'yı dışlar, kendini ise sağlama alır, böylece güvende hisseder. Akıcı İspanyolca bildiği için Mark iki kadın arasında tercüman görevi görse de Sally'nin kocası Mark ile Dul'un önünde İngilizce konuşması Dul'un kendisini kötü hissetmesine yol açar, hatta geri adım atıp kalmaları için şirin pozlara bürünmesine neden olur.

Sally yine kızartma yapmak için patatesleri soyarken Dul'un "patates nasıl soyulmuş gör" diyerek üstünlük taslayarak soyması Dul'un mutfakta işlere burnunu sokmak için yaptığı küçük baskınlar Sally'nin özgürlüğünü kısıtlamaktadır. Hatta Sally'nin dolabını sinsice yeniden düzerlerken günlerdir rafta bekleyen tatsız ve soğuk balıklı turlüsüne boş kase bulmak için soğanlarla yumurtalı yemeği birbirine karıştırması saygısızlıktır.

Dul Mangada'nın Sally'lerin yeni taşınacağı evin sahibiyle tanışıp Sally'leri karalayamaması kendisinin küçük balkonlu bir oda için çok daha fazlasını istemiş olması ve bu gerçeğin bilincinde olması sebebiyledir. Bu yüzden Amerikalı çifte iftira atamamış aksine övmüş, hoş insan olduklarını söylemiştir. Ne var ki bu hareketi iyi niyet ve samimiyet içermemektedir zira Dul Mangada'nın asıl amacı Sally'lerin ne kadar kira ödeyeceklerini öğrenmek ve o ev sahibine de "eğer belediye başkanı aniden evi tamamiyle bir aileye kiralamam için zorlamasaydı yazı benimle geçirmeye devam edeceklerdi" diyerek kendini masum göstermektir. Sallylerin denize yalnızca on dakika mesafede olan yeni kiraladıkları eve "orası Kumsala ve her yere çok uzak." sözü yine nasıl karalayıcı bir insan olduğunun bir başka göstergesidir. Sallyler ayrılırken Dul'un "dostluğumuz sürecektir yine. Herhangi bir şeye ihtiyacınız olursa gelip benden isteyebilirsiniz. İspanyol yemekleri hakkında her şeyi sana ben öğretmedim mi?" sözlerinin yanı sıra "her şeyi öğrenmek istiyorum.

Her şeyi” sözleriyle ertesi gün öğleden sonraya kendi evinde İngilizce özel ders için hevesle randevu almasına karşılık Mark’ın Dul’u evinde bulamaması kadının bir başka sözünde durmayışı, sahtekarlığını gösterir niteliktedir. Plath’e göre İspanya’da ise ev kiralamanın, çekip çevirmenin zorluğu kurnaz ev sahipleri yüzündendir.

Oscar Wilde gibi Sylvia Plath de kurnaz ve dolandırıcı insanların devletin herhangi bir idari yönetiminde söz sahibi olduğu vakit yaşamı nasıl zor ve ağır bir işkenceye dönüştürebileceğini görmüştür. Plath “Above the Oxbow” öyküsünde “sekiz bin feet yüksekliğindeki” “üç eyaletin” kuşbakışı izlenebileceği Oxbow bölgesine doğayla başbaşa olmak, ferahlamak, mutlu olmak, hatta kitap okumak için gelen insanlara “müşteri” gözüyle bakıp onlardan “park ücreti” adı altında para koparmanın yolunu arayan yetkilileri eleştirmektedir. Öyküde Luke Jenness eyalet kurallarını uygulaması için görevlendirilmiş bir adamdır. Luke işi gereği Oxbow dağının tepesindeki oteli 1938 kasırgasının nasıl yerle bir ettiğini, otelin hangi tarihte inşa edildiğini, hangi tarihte yıkıldığını, Oxbow dağının Tom dağından ya da Monadnock dağından kaç feet daha yükseklikte olduğunu, kısaca tüm ayrıntıları bilmekte, insanlar sorarsa anlatmakta sormazlarsa öylece bir ağaç gibi durmaktadır. Luke’un bu bilgilendirici görevinin yanı sıra bir de orayı gezmeye gelen insanlardan arabalarını park ettikleri gerekçesiyle para tahsil etmektedir. İnsanlar park ettikleri her araba için elli cent ücret ödemekle yükümlüdürler.

Lakin turistik bölgede “üç haftadan daha fazla bir süredir yaya müşterisi olmaması” sebebiyle sadece arabalar için alınan ücret yönetmeliğinde bir düzenlemeye gidilmesi, bundan böyle dağa kadar yürüyenlerden de kişi başı on beş cent alınacak olması kurnaz, açgözlü, hilekâr yetkililerin nasıl sinir bozucu insanlar

olduğu öyküde o muhteşem manzara karşısında kitaplarını okumak, piknik yapmak, dinlenmek, rahatlamak için gelen iki arkadaşın tüm keyiflerinin kaçmasında açıkça görülmektedir. Bu sebeple Plath'e göre ahlaki değerlerden yoksun, düzenbaz, üçkâğıtçı yetkililer halkın üstüne doğru uçan “siyah kuşlar”, “ebabil kuşları” gibidir:

Luke: ikiniz de yolu yürüyerek mi çıktınız?
Genç kız: evet yürüdük. Hem de zor bir yürüyüş oldu bizim için. Kondisyon lazım.
Luke: arabanızı nerede bıraktınız?
Genç kız: şurada, aşağıda. En aşağıda. Kapının hemen iç tarafında.
Luke: bunun için ödeme yapmanız gerekiyor.
Genç kız: ama yürüyerek çıktık. Bütün yolu yürüyerek çıktık.
Luke: aşağıya asılmış tabelayı görmediniz mi?
Genç kız: kapıdakini mi? Elbette gördük. Burada park etmek elli cent diyordu. Ama biz arabayı park edip yürüyerek çıktık.
Luke: yine de ödeme yapmanız gerekiyor. Arabanızı kapının hemen iç tarafına park etmiş bile olsanız.
Delikanlı: peki arabalar nereye bedava park ediliyor? Sonra da öylece yürünüyor?
Luke: hiçbir yere. Park sınırları içinde hiçbir yere.
Genç kız: hiçbir yere arabamızı bırakmadan sadece yürüyerek çıkarsak peki?
Luke: siz kendiniz az önce bana arabanızı kapının iç kısmına park ettiğinizi söylediniz. Ve oradaki tabelada başka ayrıntı vermeden park ücreti elli cent, pazarları bir dolar diyor.¹³⁶⁵

Görevli Luke ile gençlerin arasındaki bu diyalog gittikçe sınırların gerildiğini göstermektedir. Dahası yetkililerin halktan para koparmak için nasıl uyanık olduklarını Pazar günleri park ücretini tam iki katına çıkarmalarında açıkça görülür. Plath'e göre kurnaz, paragöz yetkililerin halkın rahatlamak isterken canlarını sıkmaya hiç hakkı yoktur. Genç kız gerçek birey olmanın gereğini sergileyerek sorgulamaya ve hakkını savunmaya devam eder:

Genç kız: ama ben şu an park etmekten bahsetmiyorum. Yürüyerek gelseydik diyorum.
Luke: (derin bir nefes alarak) yürüyenler de para ödüyor, hanımefendi. İçerideki tabelada yayalar on beş cent diyor, adam başı on beş cent. Belki de fark etmediniz, görmek istersiniz belki?
Delikanlı: (tabelaya bakıp gelir) gerçekten on beş cent diyor. Yayalara adam başı on beş cent.
Genç kız: ne dediği umrumda değil. İğrenç bir şey bu. Para kazanmaktan başka şey bildikleri yok. Bütün bu yolu yürüyerek çıkma gereğini duyanlara para ödemeleri gerek asıl.¹³⁶⁶

¹³⁶⁵ “Above the Oxbow” s.326-327

¹³⁶⁶ “Above the Oxbow” s.327

Bu diyalogda görüleceği üzere genç kız adil olmayan bu yönetmeliğe öfkelenmiştir. Plath’ın bu konuyla ilgili gerçek hislerini öyküdeki genç kızın bu sözleri ortaya koyar. Ülkesinin doğal güzelliklerine duyarlı bilinçli halkın tabi tutulduğu bu yasa hiç adil değildir, yetkililerin nasıl daha fazla para kazanırız zihniyetinin neticesidir. Plath’e göre bir ülke sorgulayan, akıllı, bilinçli, duyarlı, hassas, adil, dürüst halkıyla kalkınır, gelişir, büyür. Nitekim öyküdeki genç kız bu özelliklere sahip bir insan olarak şöyle söyler: “tamam, park ücretini anladım. Ta aşağıda kapının orada bile park edilse. Ama yürümek için para ödemek!” Genç kızın bu sorusuna Luke’un “eyalet yasası bayan. Ayrıca siz park ücreti ödeyeceksiniz bugün, yürüyüş değil. Neden yürüme ücreti için canınızı sıkıyorsunuz ki, hanımefendi? şeklindeki yanıtı ve öykünün sonunda bu gençlerden parayı tahsil ettikten sonra görevini yerine getirmiş olmanın verdiği keyifle gençleri “boşvermesi, ve bütün meseleyi, unutup soğuk bir şeyler içmesi” hiç şüphesiz, Luke’un ,Plath’in hep eleştirdiği, “koyun sürüsü” insanlardan olduğunu kanıtlar niteliktedir. Luke duyarsız, umursamaz bir insan iken genç kız adaletsizliği aklını kullanarak sorgulamaktadır. Genç kızın araba park ücretini verecek olmasına rağmen yürüyüş olayını sorgulamaya devam edişi giderek saçma bir hal alan yeni kanunları, yönetmelikleri, tüzükleri sorgulayışıdır aslında. Luke’un “bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın” zihniyetiyle hareket ettiği, duyarsız, gamsız bir insan olduğu genç kıza söylediği “bugün park için ödeme yapacaksın, yürüyüş için değil” sözüdür. Kız bir daha geldiğinde yürüyüş icreti ödeyecek ve belki de bir sonraki geldiğinde hem araba park ücreti hem de yürüyüş ücreti ödemek zorunda kalacaktır. Plath ileri görüşlü bir birey olarak hilekâr, düzenbaz, sahtekar, yalancı yetkililerin devletin başında olduğu sürece durumların giderek daha kötüleşeceğini sezmekte ve bu kaçınılmaz acı sonu görmektedir.

Plath yaşamın her alanında var olan kuralları sorgulamıştır ve kuralların ahabap-çavuş ilişkisine bağlı olduğu sonucuna varmıştır. “In the Mountains” öyküsünde Isobel’in Doktor Lynn ve eşi Emmy Lynn’in evinde kalacağı süre boyunca Austin’ı “öğle yemeği sonrası dinlenme saati dışında çoğu zaman” görebilecek olması “Doktor Lynn’in Austin’e çıkaracağı izin” sayesinde. Austin Isobel’e “sen onun evinde kalacaksın, o yüzden kurallara uygun” sözü bu menfaat ilişkisini kanıtlar niteliktedir. Austin’e “şüpheyile bakarak” sorduğu “kurallara uygun olan ne?” sorusu Isobel’in ‘kurala uygun olan’ görüşmelerini yadırgamasının neticesidir zira Isobel mantıklı bulmadığı bu kuralı şöyle eleştirir: “kurallarını anlayamadım. Sıkı sıkı ilaç tedavisi uyguluyorlar, dokuzda yatmanı şart koşuyorlar ama şehre inmene, buraya gelmene izin veriyorlar.” Gerçekten bu durum Isobel’in de dediği gibi kendisine “pek mantıklı gelmez”. Lakin bu ilişkiye dayalı kuralların her yerde var olduğu ve hatta bu kuralları bağnaz yöneticilerin koyduğu Austin’in “işte her yerin farklı bir sistemi var. Burada buz pateni pistini kullandırıyorlar ve bir sürü konuda serbest bırakıyorlar. Yürüyüş saatleri dışında. Kadınlar ayrı erkekler ayrı saatte yürüyüşe çıkıyor. Asla bir araya gelmek yok” sözleri gösterir. Isobel ise tekrar şaşkına döner ve bu defa bu kuralı “çok aptalca” bulur, “ama neden?” diye sorduğunda ise kadınların ve erkeklerin “burada ... işleri çabuk pişirdiğini fark etmişler.” şeklinde bir cevapla karşılaşır. Isobel mantıklı ve sağduyulu bir genç olarak “ama anlayamıyorum bu tarz şeyleri. Hiç anlamı yok” diyerek bu kuralı da gereksiz ve saçma bulduğunu ifade eder. Isobel’in de saçma bulduğu üzere kadın ve erkekleri topluluk içinde ayırmak yersizdir.

Kurnaz insanların hayatın her anında ortaya çıkabileceğini ve hoş olmayan sonuçlar doğurabileceğini Plath hem “All the Dead Deers” hem de “In the Mountain”

öyküsünde gösterir. Kurnaz insanların varlığı ilk öyküde bir evliliğin bitişine sebep olurken ikinci öyküde bir ilişkiyi zedelemektedir.

“All the Dead Dears” adlı Öyküde Nellie Meehan’ın kuzeni Herbert’in karısı Rhoda’dan boşanmasının sebebi; kayınvalidesi ve kayınbabasının Herbertlerin evine bir hafta süren sağnağın ardından doğan ilk güneşli günde ekin biçmeye yardım etme bahanesiyle gelip lakin hiç yardım etmeyip, Herbert’i samanlarla baş başa bırakıp üstüne üstlük kızları Rhoda’yı da alıp Manchester’a gezmeye gitmeleridir. Bu kurnazlığa tahammül edemeyen Herbert’in kayınvalidesinin ve kayınbabasının bavullarını otağın öteki ucuna fırlatması, gezmeden geldiklerinde bavullarını fırlatılmış bir şekilde bulmaları Rhoda’nın kızgınlıkla Herbert’i terk edip ailesiyle gitmesine yol açmıştır. İnatçı ve gururlu olan Herbert’in geri adım atmayıp karısını çağırması, Herbert kadar inatçı ve gururlu olan Rhoda’nın da asla kocasının yanına dönmeyişiyle evlilikleri bitmiştir.

“In the Mountains” öyküsünde ise otobüsün ön tarafında açılan pencereden içeri dolan soğuk hava sebebiyle Isobel’in “tanrım, ne soğuk” şeklinde ifade ettiği hayretine çapraz arka sırada oturan yaşlı adamın gülümsemesi ve “çünkü pencere açık. Keşke kapatsalar. Keşke birileri kapatmalarını söylese” sözleri kurnazlık içermektedir zira öyküde Isobel’in erkek arkadaşı Austin’ın da dediği gibi “yaşlı adam gayet rahatlıkla kalkıp pencereyi kendisi kapatabilecekken Austin’a bakarak bu işi Austin’ın yapmasını istemiştir”. Isobel’in idrak edemediği Yaşlı adamın kurnazlık içeren bu hareketi yüzünden “Austin’ın sinirden çenesi kilitlenmiş, dudağı kaskatı kesilmiştir. Austin adeta soğumuş çelik gibidir.” Austin pencereyi kalkıp Isobel için kapatır lakin Isobel için pencerenin açık ya da kapalı olması fark etmemektedir zira temiz havayı sevse de yaşlı adam istediği için pencerenin kapatılmasını ister. Austin

Isobel'in bu inceliğini/hassasiyetini de idrak edebilen biri olarak ısrarla ve defalarca “pencereyi senin için kapatıyorum, onun için kapatmıyorum ... senin için kapattım. Bir başkası için değil” der. Isobel'in Austin'e “şşş, yüksek sesle konuşma... sözlerin ahmakça, neden yaşlı adama kaba davranıyorsun? Neyi ispatlamaya çalışıyorsun?... tamam, ne fark eder. ben istiyorum kapatmanı...”sarf ettiği sözlerine Austin'ın “fark eder. Çok şey fark eder” haykırışı kurnaz ile dürüst insanın arasındaki büyük farkı gösterme çabasıdır.

Bencil, hilekâr, ikiyüzlü ve riyakâr insanların “taktıkları maskelerle”¹³⁶⁷ “rollerini oynamasına”¹³⁶⁸ daha fazla seyirci kalamayan Plath (ki kendini hayatının içinde değil bilakis dışında hissetmiştir) 11 Şubat 1963'te kendisini karbonmonoksit gazına maruz bırakarak öldürmüştür.

Sylvia Plath'in insanlara ve yaşama olan sevgisini, umudunu ve inancını kaybettiren şey hilekâr ve ikiyüzlü insanların oluşturduğu toplumda gücün ve yetkilerin bu insanların elinde olması dolayısıyla ülkedeki düzenin, barışın, huzurun ve insanlığın yitirilişidir. Bu sebeple duyduğu derin üzüntü, memnuniyetsizlik, karamsarlık, öfke, yalnızlık (ki yalnızlığını “bir çimen gibi yalnızım”¹³⁶⁹ diyerek vurgular) Plath'i intihar etmeye sürüklemiştir zira kendisini güvende hissetmemeye başlamıştır: “büyük vahşetin tam ortasındayım. Nasıl büyük acılar, kederler saklıyorum içimde? Yollarda ağaçlar kuruyor. Yağmur her şeyi sürüklüyor. [...] yaşamımın kaynağı masumiyet ölüyor”¹³⁷⁰ Masumiyetin simgesi bebeklerin ninnileri dahi Plath'in acılarını hafifletmemiştir.

¹³⁶⁷ Sylvia Plath, Journals, Letters, diğer eserleri

¹³⁶⁸ Sylvia Plath, Journals, Letters diğer eserleri

¹³⁶⁹ “Three Women” s.51

¹³⁷⁰ Sylvia Plath, Journals

Plath aralıksız hissettiği güvensizlik duygusuyla “evinin” neresi olduğunu sürekli sorgulamış, günlüklerinde, mektuplarında ve eserlerinde “ana rahmi” olduğunu belirtmiştir. Plath’ın intihar şeklinin gazını açtığı fırına başını ve gövdesini sokması “ana rahmine”,¹³⁷¹ dolayısıyla “o güvenli yere” dönme, bir başka deyişle ölüme kavuşma isteği ve çabası olarak görülebilir. “Beni öldüren şeyi öldürmem gerekliydi”¹³⁷² derken Plath zaten yaşayan bir ölü olduğunu kabul etmektedir: “hayatımı yaşayamıyorum”¹³⁷³ “tek tek tüm enerjimi, canlılığımı kaybediyorum”¹³⁷⁴ , “ne adamım ne kadını. Sadece bir gölgeyim. Bir eksiklik hissediyorum.”¹³⁷⁵ “dünya gibi ben de parçalanıyorum. Çatlak duvarlardan fışkıran karanlığın, zindanın ezici gücü. Havasız. Tükendim. Bu zindan gözlerimi mahvetti. Hiçbir şey göremiyorum”.¹³⁷⁶

Plath intihar ederek kendisini kısıtlayan, üzen ve öfkeliendiren tüm sorunlara bir nokta koymuştur aslında. Plath’ın intiharı bir zayıflık değil aksine direnmenin, güçlülüğün ve kararlılığın göstergesidir zira Plath “maskeler günümüzün düzeni olmuş”¹³⁷⁷ sözüyle eleştirdiği samimiyetten uzak, ikiyüzlü ve riyakar toplumdan kendisini soyutlamanın en güzel yolunu “tuhaf” olarak nitelendirdiği “ölüm sevgisi”¹³⁷⁸ nde bulur, “bir ölüm yarattım ve ölüyorum”¹³⁷⁹ diyerek kendi sonunu kendisi belirlemiş olur. Plath, “özgürlük” olarak nitelendirdiği ölümü tercih ederek baskıcı, iki yüzlü, sahtekar toplumdan uzaklaşır, hatta “maskeler bu dünyanın düzeni

¹³⁷¹ Sylvia Plath, Journals

¹³⁷² Sylvia Plath, Journals

¹³⁷³ Sylvia Plath, Journals

¹³⁷⁴ Sylvia Plath, Journals

¹³⁷⁵ Sylvia Plath, Journals

¹³⁷⁶ Sylvia Plath, Journals

¹³⁷⁷ Journals, s.62

¹³⁷⁸ Journals

¹³⁷⁹ Journals

olmuş”¹³⁸⁰ sözüyle eleştirdiği toplumun bu haline uzaktan bakmakta ve gülmemektedir.¹³⁸¹

¹³⁸⁰ s.62

¹³⁸¹ Plath’e göre ölen kişi var olmaya devam eder. Örnek “The Day Mr Prescott Died”. s. 46

SONUÇ

“Oscar Wilde, T. S. Eliot, ve Sylvia Plath’ın Eserlerinin T. S. Eliot’ın ‘Waste Land’ Felsefesi Bağlamında Karşılaştırmalı İncelenmesi” başlıklı bu doktora tezinin hem birinci bölümünde incelenen T.S. Eliot’ın eserlerinde hem Oscar Wilde hem de Sylvia Plath bölümlerinde varılan ortak sonuç, ortaya çıkan ilk ve en önemli benzer nokta yeryüzünde hiçbir kuvvetin yenemeyeceği, hapsedemeyeceği, kısıtlayamayacağı/sınırlandırmayacağı şeyin insan beyni, bir diğer ifadeyle beyin gücü olduğudur. 1830-1886 yılları arasında yaşamış Amerikalı kadın şair Emily Dickinson’ın “The Brain is Wider than the Sky” şiirinde belirttiği gibi “insan beyni gökyüzünden daha geniş”, “insan beyni denizlerden daha derin” ve “Tanrı kadar ağırdır”.¹³⁸² Dickinson’ın; Wilde, Eliot ve Plath’ten çok önce bu şekilde bir tespitte bulunması Eliot’ın “şairin işi yeni duygular bulmak değildir; o bilinen duyguları kullanmalı ve onları şiirinde işlemelidir ve bu duyguların tamamen kendisinin gerçek duyguları olmamasına da itina göstermelidir”¹³⁸³ düşüncesinin ne kadar doğru ve geçerli olduğunu bir kez daha net bir şekilde kanıtlar niteliktedir.

Eliot, Wilde ve Plath’ın eserlerinde savunduğu ikinci ortak görüş; insanların birey olması, bireyselliğine kavuşması, bir bakıma tüm insanların ‘insan’ gibi yaşayabilmesi kendi ‘ellerinde’, insiyatifinde olduğudur. Daha açık ifade etmek gerekirse kişi en değerli/kıymetli hazinesini – beyin gücünü/zekâsını- iyi, güzel, yararlı işler için kullandığında hem insani yönünü, değerini ortaya koyacak, hem yaşam kalitesini yükseltecek, yüceltecek, hem de ait olduğu toplumun da yetişmesini, gelişmesini, ilerlemesini sağlayacaktır zira insan önce kendinden sonra toplumdan

¹³⁸² “The Brain is wider than the Sky” şiiri: The brain is wider than the sky, [...] The brain is deeper than the sea, [...] The brain is just the weight of God, [...]” p.79. Williams, Oscar. The Pocket Book of Modern Verse: English and American Poetry of the Last Hundred Years From Walt Whitman to Dylan Thomas. 4th printing. New York: Pocket Books, Inc., 1957.

¹³⁸³ “The business of the poet is not to find new emotions, but to use the ordinary ones and, in working them up into poetry, to express feelings which are not in actual emotions at all.” *Selected Essays*. p.21

sorumludur. Bu sorumluluğunu zekâsını iyilik ve doğruluk için kullandığı sürece hakkıyla yerine getirmiş olacaktır. Böylece kendini ve toplumu yitikliğe doğru sürüklemeyecek, heba/ziyan etmeyecektir.

Eliot gibi Wilde ve Plath de insanın hem bireysel hem toplumsal bir varlık olduğunu eserlerinde ifade etmiştir. Yazarlara göre yaşamın devamını hem sağlayacak hem de tüm insanlığın ve yaşamın sonunu getirebilecek varlık insanoğludur zira insanın dostu da düşmanı da yine kendi ırkından olan insandır. İnsanın doğası itibariyle hem iyi hem kötü bir canlı olduğunu, bu tezatlığı Eliot gibi hem Wilde hem Plath idrak etmiş, irdelemiş bireylerdir hem de eserlerinde etkili biçimde ele almış yazarlardır. Bu tezde eserleri detaylı çalışılmış Wilde, Eliot ve Plath insanların hem naif, saf, ve iyi hem de sinsi ve kötü olabileceğini göstermeye çalışmış; dolayısıyla insanların hem yapıcı hem de yıkıcı doğasının/özünün bir bütün halinde içinde saklı olduğunu keşfetmiştir. Her üç yazarın idrak ettiği nokta yitirilmişlik, ziyanlık, heba edilmişlik (“waste land” kavramı) insanların yıkıcı yanı/mahvetme arzusu ortaya/yüzeye çıktığında yahut ağır bastığında meydana geldiğidir.

Wilde, Eliot ve Plath; insan doğasının içinde barındırdığı bu tezatlık ve değişimin doğanın, zamanın kısacası hayatın da bir parçası olduğunu tespit etmiştir. Hiç şüphesiz bu üç yazarın bu ortak buluşu/tespiti onların ilk olarak düşünen, gözlem yapan, hisseden, okuyan, bilgili, mütevazi, insanlara, doğaya ve hayvanlara hassas ve duyarlı, saygılı, hoşgörülü, sevgi ve şefkat dolu insanlar olmasıyla mümkün olmuştur. Bu üç yazara göre bir insanın birey vasfına sahip olması ise bu erdemlere sahip olmakla mümkündür ve o vakit insanlar kişilik sahibi birey olacaklardır. Ne var ki insanlar kimlik kavramını bir diğer deyişle adı, şanı, şöhreti, mevkiyi kişilik

kavramıyla karıştırmaktadır ve insanların bu büyük yanılgısını hatta cehaletini Wilde, Eliot ve Plath eleştirmekte ve kınamaktadır.

Eliot, Wilde ve Plath yitirme, kaybetme, ziyan etme hususunda insanların rolünün ne denli can alıcı olduğunu eserlerinde işlemiştir, okurların dikkatini eserlerinde yarattıkları karakterlerinin düşünce ve hareketlerine çekmiştir. Kötü düşünen ve art niyetle hareket eden karakterler aracılığıyla her iki yazar bir anlamda bu karakterler gibi insanlar var olduğu sürece gelecekte hep bir acı sonla, üzücü bir tabloyla karşılaşacaksınız mesajını vermiş, ikazını yöneltmiştir.

Eliot, Wilde ve Plath en büyük cehaletin vurdumduymazlık, umursamama, duyarsızlık olduğunu idrak etmiştir. Her üç yazar da vurdumduymaz, umursamaz, duyarsız insanların tuhaf bir şekilde bu özelliklerinin ‘doğru’ olduğuna inanarak yaşamaya devam etmeleri ve hatta bu yönleri ile gurur duymaları neticesinde sadece kendilerini değil tüm insanlığı çok büyük felaketlere sürükleyeceği yönünde uyarısını yapmıştır. Dolayısıyla “ziyanlıktan” kurtulmanın bir yolunu – ki bu yol en başta duyarlı, duygulu, düşünceli, hassas birey olabilmektir - keşfetmiş ve eserlerinde anlatmışlardır.

Yine her üç yazar bu duyarsızlığın bir sebebinin kişilerin içinde saklı olan tutkuları/ihtirasları olduğunu göstermiştir. Bu tutkular/ihtiraslar farklı kişilerde farklı şekillerde - para, mal-mülk, güç, makam sahibi olmak gibi- yüzeye çıkmıştır. Zıyanlık/heba ediliş sadece insanların değil aynı zamanda hayvanların, doğanın dolayısıyla tüm dünyanın/evrenin giderek yok olmasıdır. İnsanların yok oluşu ise sadece madden değil manendir, bir diğer ifadeyle sadece fiziksel değil aynı zamanda zihinsel ve ruhsal/psikolojik bir boyuta sahiptir. Böyle bir dehşet verici sondan

kaçınmak için yazarlar insanlar için en değerli ve en gerekli erdemlerin en başta sağduyu ardından akılcı bir yaklaşım, karşılıklı lakin menfaat ilişkisine dayanmayan sevgi, saygı, anlayış, hoşgörü, yardım/iyilik etme duygusu, ahlâki sorumluluk olduğunu savunmuştur. Yazarların geleceğe yönelik umutlu/ümitli oluşu insanların hem günümüzde hem gelecekte bu erdemlere sahip olmasına bağlıdır.

Yetmiş yedi yıl yaşayan Eliot (1888-1965), kırk altı yıl yaşayan Wilde (1854-1900) ve otuz bir yıl yaşayan Plath (1932-1963)'in yaşam süreleri/ömürleri farklı olsa da üç yazarın ortak noktası bu dünyada yaşarken doğayı, hayatı ve tüm canlıları gözlemleyip anlamış olmalarıdır. Üç yazar insan doğasını çözmüş, idrak etmiştir. Üç yazara göre ziyanlığın/heba edilişin hiçbir şekilde ortaya çıkmadığı, hem gerçek hem mecaz anlamda “karanlık ve ıssız yollardan”, “karanlık ve boş odalardan/evlerden”, “zindanlardan/hapishanelerden”, “sönmekte olan mumlardan veyahut ışıklardan”, “ölümlerden”, “cesetlerden” uzak durmalarında gizlidir. O vakit hem bireysel hem toplumsal bir mutluluk, huzur, refah gelecektir. Bu mutluluğun, huzurun, refahın gerçekleşmesi ahlâki sorumluluk sahibi bireyler olmakla mümkündür. Bir sonraki aşamada ise düşünmek ve hissedebilmek vardır. Sylvia Plath'in sözleriyle ifade edilirse bir maymunu dahi farklı ve soylu kılan düşünmesidir.¹³⁸⁴ Öyleyse insan düşündüğü ve hissettiği vakit ‘insan’ olacaktır, dolayısıyla hayatta bir amacı/gayesi olacaktır. Lakin ahlâki sorumluluğunun bilincinde bir birey olarak kişi amacı/gayesi için başka insanları ‘kullanmayacak’/‘harcamayacaktır’, bir diğer ifadeyle zor duruma düşürmeyecektir. Düşünen, aklını kullanan, ahlâklı bir kişinin birey olması için ayrıca okuması, öğrenmesi, bilgi sahibi olması ve hatta Sanat’a ilgi duyması yahut en azından saygı

¹³⁸⁴ “Ocean 1212- W” düzyazı eseri

duyması gereklidir. Eliot, Wilde ve Plath insanın ve dolayısıyla toplumun yetişmesi, gelişmesi, ilerlemesi için bilim ve sanatın önemini ve gerekliliğini eserlerinde vurgulamışlardır. İnsan o vakit önyargıdan, bağnazlıktan, sığ olmaktan kurtulacaktır. Üçüncü aşamada ise bu düşünen, hisseden, bilgili kişinin aynı zamanda sevgi, saygı, hoşgörü, anlayış, tevazu, inanç kavramlarını da içselleştirmelidir. O zaman saygın ve saygılı birey olacaktır. Yine o zaman bencillikten, kıskançlıktan, kibir duygularından arınmış olacaktır. İşte tüm bu nitelikler/vasıflar birey olmanın gerekli şartlarıdır adeta. Bu niteliklerden yoksun insan gerçek/özgün/özgür birey olamayacaktır. Bir anlamda bireyselliğe ulaşamayacaktır ve bu insanların meydana getireceği toplumlarda sevgi, saygı, anlayış, eşitlik, hoşgörü kaybolacaktır. Bu kaybolan değerler/erdemler hem bireysel hem toplumsal felaketlere, bir diğer ifadeyle heba edilen/yitirilen değerlere, yaşamlara yol açacaktır.

Bir toplumun çekirdeğini oluşturan/mejdana getirenin kişi olduğunun bilincinde yazarlar olarak Wilde, Eliot ve Plath insanların gözleri kör bir şekilde moda tutkunu olup (giyimde ve konutta lüks ve gösteriş) sürekli yeni kıyafetler, ayakkabılar, çantalar, evler, arabalar almasının yanı sıra evinde ya da dış mekânlarda içki ve sigara içilen partiler düzenlemesi, maddi durumu kötü akrabalarını ya da komşularını umursamaması, aile ve akraba bağlarının kopmasının ötesinde eşlerin birbirini aldatması dahası bir evde anne-baba ve çocuklar arasında sevgi, saygı ve en önemlisi iletişim eksikliği Wilde'ı, Eliot'ı ve Plath'i derinden etkileyen, sarsan ve yaralayan toplumsal sorunlardır. Her üç yazar toplumların âhlaksız, tüketici, maddiyatçı, gösteriş meraklısı, hilekâr, dolandırıcı, düzenbaz, yalancı, iftiracı, önyargılı, kindar olmasını eserlerinde etkileyici bir şekilde ve sıklıkla eleştirmiştir. Wilde bu dünyada küçük görülen ezilen/eziyet çeken, dışlanan, horlanan kişilerin

öldükten sonra öteki dünyada Tanrı tarafından cennet ile ödüllendirileceği – kısacası kötülerin kaybedeceği iyilerin ise kazanacağı- inancına sahip Wilde eserlerini dokunaklı, acıklı lakin umut dolu bir tonda yazarken; Plath'ın kötü insanlara ve kötülüklere karşı tahammülsüz, öfkeli olduğu görülmüştür zira Plath'ın intiharı asla zayıflık, çaresizlik kaynaklı değil bu kötülüklerin kol gezdiği dünyayı terk etme isteği sebebiyledir. Eliot'ın eserlerindeki tonu ise Wilde ile Plath'ın arasında yer almaktadır dersek yanlış olmayacaktır.

Wilde, Eliot ve Plath bir toplumun gelişmesi, değişmesi, ilerlemesi için ilk olarak insanların değişmesini gerekli görür. İşte o vakit bireylerden, birliklerden, (aile-toplum-şehir-devletler arası) söz edilebilir. Ve yine o vakit toplumun gerçekçiliğe ve akılcılığa doğru gelişmesi, yapılanması mümkün olacak, dolayısıyla toplum yükselecek, yeniden doğacak ve büyük Atılım'ların gerçekleştirecektir. Kısacası toplumlar, milletler, devletler Altın Çağı'nı barış, huzur ve tabii Uygarlık içinde ahlâklı bir şekilde her daim yaşayacaktır. Sanatçıların, zanaatkârların, fakir ve köylü sınıfın baskıya maruz kalması ve ezilişi asla söz konusu olmayacaktır.

Her bir yazara göre biraz önce değinilen vazgeçilmez ve çok önemli erdemlere sahip olmayan kişi/kişiler yeryüzünde yer işgal eden kuru bir kalabalıktan¹³⁸⁵ başka bir şey değildir. Yine her bir yazar böylesi bir kalabalıkta ise güvensizlik duygusu, korku, öfke, durgunluk, bunalımlar, yenilgi, kaçışlar, soyutlanmalar, barbarlıklar, haksız ithamlar, suçlamalar, yargılamalar, tutuklamalar, idamlar, tehditler, ayaklanmalar, işgaller, suikast ve katliamlar hep var olacağını, dolayısıyla Özgürlük, Hürriyet, Barış, Adalet, Demokrasi, Modernleşme, Ahlâk ve Hukuk'un varlığından söz edilemeyeceğini göstermeye çalışmıştır. İşte tüm bunlar

¹³⁸⁵ Wilde, Eliot, ve Plath birey vasfına sahip olmayan insanların oluşturduğu topluluğu İngilizce “mess” sözcüğü ile tanımlar. Türkçe'ye “kuru kalabalık” olarak çevirdim.

Eliot’ın “waste land” felsefesi bağlamında kısaca yitirilmişlik, yitiklik, yitirme, yitirilme’dir.

KAYNAKÇA

T.S.ELIOT BÖLÜMÜNÜN KAYNAKÇASI:

Birincil Kaynaklar:

- Clarke, Graham, Editor. *T.S.Eliot: Critical Assessments*, Volume III. London: Christopher Helm, 1990.
- Clarke, Graham, Ed. *T.S.Eliot: Critical Assessments*, Volume IV. London: Christopher Helm, 1990.
- Eliot, Thomas Stearns, *Old Possum's Book of Practical Cats*. Nicolas Bentley. Illustrated by. London: Faber and Faber, 2014.
- Eliot, Thomas Stearns, *Macavity*. Arthur Robins. Illustrated by. London: Faber and Faber, 2014.
- Eliot, Thomas Stearns, *Mr. Mistoffelees*, Arthur Robins. Illustrated by. London: Faber and Faber, 2015.
- Eliot, Thomas Stearns, *Old Possum's Book of Practical Cats*. Axel Scheffler. Illustrated by. London: Faber and Faber, 2010.
- Eliot, Thomas Stearns, *Selected Prose of T.S.Eliot*. Frank Kermode. Ed. London: Faber and Faber, 1975.
- Eliot, Thomas Stearns, *Notes towards the Definition of Culture*. London and Boston: Faber and Faber, 1988.
- Eliot, Thomas Stearns, *The Complete Poems and Plays*. London: Faber and Faber Limited, 1969.
- Eliot, Thomas Stearns, "Eeldrop and Applepex". <http://www.std.com/> internet sitesi 25.12.2016 tarihinde kontrol edildi.
- Eliot, Thomas Stearns, *Poetry and Drama*. London: Faber & Faber Ltd., 1950.
- Eliot, Thomas Stearns, "Tradition and the Individual Talent (1919)". *Selected Essays*. London: Faber and Faber Limited, 1934. s.13-22.
- Eliot, Valery, Editor. *The Letters of T.S.Eliot. Volume 1: 1898-1922*. London: Faber and Faber, 1988.
- Eliot, Valery and John Haffenden, Editors. *The Letters of T.S.Eliot. Volume.3, 1926-1927*. London: Faber and Faber, 2012.
- Eliot, Valery and John Haffenden, Editors. *The Letters of T.S.Eliot. Volume.4, 1928-1929*. London: Faber and Faber, 2013.
- Eliot, Valery and John Haffenden, Editors. *The Letters of T.S.Eliot. Volume. 5, 1930-1931*. New Haven & London: Yale University Press, 2015.
- Eliot, Valery and John Haffenden, Editors. *The Letters of T.S.Eliot. Volume. 6, 1932-1933*. London: Faber and Faber, 2016.
- Crawford, Robert, *Young Eliot: From St Louis to The Waste Land*. London, Vintage, 2015.
- Miller Jr, James E. *T. S. Eliot: The Making of an American Poet, 1888-1922*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 2005.
- Moody, A. David, *Thomas Stearns Eliot Poet*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.
- Pound, Ezra, *Selected Prose, 1909-1965*. William Cookson Ed. London: Faber and Faber, 1973.

İkincil Kaynaklar:

- Asher, Kenneth, *T.S.Eliot and Ideology*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- Bloom, Harold, (edited&with an Introduction) *Bloom's Guides: T.S.Eliot's The Waste Land*. New York: Infobase Publishing, 2007.
- Browne, E. Martin, *The Making of T.S.Eliot's Plays*. Oxford: Alden&Mowbray Ltd., 1969.
- Childs, Donald J., *From Philosophy to Poetry: T.S.Eliot's Study of Knowledge and Experience*. New York: Palgrave, 2001.
- Cox, C.B. and Arnold P. Hinchliffe, Editors. *T.S.Eliot: The Waste Land*. London: Macmillan, 1986.
- Ellis, Steve, *T. S. Eliot: A Guide for the Perplexed*. London and New York: Continuum, 2009.
- Fraser, Robert, *The Making of The Golden Bough: The Origins and Growth of an Argument*. Hampshire and London: Macmillan, 1990.
- Kantarcioğlu, Sevim, *T.S.Eliot'un Şiirlerinde İnsanın Kendisini Gerçekleştirme Teması*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1981.
- Kenner, Hugh, *The Invisible Poet: T.S.Eliot*. London: Methuen&Co. Ltd., 1965.
- Matthiessen, F.O., *The Achievement of T.S.Eliot: An Essay on the Nature of Poetry*. New York and London: Oxford University Press, 1958.
- Menand, Louis, *Discovering Modernism: T.S.Eliot and His Context*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Pinion, F.B, *A T. S. Eliot Companion: Life and Works*. London and Basingstoke: Papermac, 1989.
- Scofield, Martin, *T. S. Eliot: the poems*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- Southam, B. C., *A Guide to the Selected Poems of T. S. Eliot*. New York: Harcourt Brace&Company, 1996.
- Stallworthy, Jon ve Jahan Ramazani. Eds. *The Norton Anthology of English Literature*. Eight Edition. New York and London: Norton & Company, 2006. s.2319-2325.
- Williamson, George, *A Reader's Guide to T. S. Eliot: A Poem-by-Poem Analysis*. London: Thames and Hudson, 1967.

OSCAR WILDE BÖLÜMÜNÜN KAYNAKÇASI

Birincil Kaynaklar:

- Douglas, Lord Alfred, *The Autobiography of Lord Alfred Douglas*. London: Martin Secker, 1929.
- Ellmann, Richard, *Oscar Wilde*. London: Hamish Hamilton Ltd., 1987.
- Ellmann, Richard, *The Trial of Oscar Wilde*. London: Penguin Books, 1996.
- Fido, Martin, *Oscar Wilde: An Illustrated Biography*. New York: Peter Bedrick Books, 1985.
- Frazer, J.G, *The Golden Bough: A Study in Magic and Religion*. London and Basingstoke: The Macmillan Press Ltd., 1971.
- Gardiner, Juliet, *Oscar Wilde: A Life in Letters, Writings and Wit*. London: Collins&Brown Ltd., 1995.
- Holland, Merlin, *Irish Peacock&Scarlet Marquess: The Real Trial of Oscar Wilde*. London and New York: Fourth Estate, 2003.
- Holland, Vyvyan, *Son of Oscar Wilde*. Oxford and New York: Oxford University Press, 1987.
- Holland, Vyvyan, *Oscar Wilde and his world*. London: Thames and Hudson, 1977.
- Morley, Sheridan, *Oscar Wilde*. New York and London: Applause, 1997.
- Moyle, Franny, *Constance: The Tragic and Scandalous Life of Mrs. Oscar Wilde*. New York and London: Pegasus Books, 2012.
- Landow, George P., *The Aesthetic and Critical Theories of John Ruskin*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1971.
- Langtry, Lillie, *An Autobiography: The Days I Knew*. New York: Redberry Press, 1989.
- Levey, Michael, Editor. *Walter Pater: Marius The Epicurean*. New York:Penguin, 1985.
- Snell, Ada L., *Selections from Walter Pater*. Cambridge and Massachusetts: The Riverside Press, 1924.
- Yeats, William Butler, *Memoirs*. Denis Donoghue. Ed. London: Papermac, 1988.
- Yeats, William Butler, *The Autobiography of William Butler Yeats*. New York: Collier Books, 1969.
- Weston, Jessie L., *From Ritual to Romance*. New York: Doubleday&Company, Inc., 1957.
- Wilde, Oscar, *The Complete Short Stories*. Ed. John Sloan. New York: Oxford University Press Inc., 2010.
- Wilde, Oscar, *Complete Poetry*. Ed. Isobel Murray. New York: Oxford University Press Inc., 2009.
- Wilde, Oscar, *Oscar Wilde: The Complete works*. New York: CRW Publishing Limited, 2011.

İkincil Kaynaklar:

- Bristow, Joseph, *Wilde Discoveries: Traditions, Histories, Archives*. Toronto: University of Toronto Press, 2013.
- Bristow, Joseph, *Oscar Wilde and Modern Culture*. Athens, Ohio: Ohio University Press, 2008.
- Foldy, Michael S., *The Trials of Oscar Wilde: Deviance, Morality, and Late-Victorian Society*. New Haven and London: Yale University Press, 1997.
- Fry, Stephen, *Oscar Wilde's Stories for all ages*. Nicole Stewart. Illustrarated by. London: HarperCollinsPublishers, 2009.
- Guy, Josephine and Ian Small, *Studying Oscar Wilde: History, Criticism, and Myth*. Greensboro, NC: ELT Press, 2006.
- Hext, Kate, *Walter Pater: Individalism and Aesthetic Philosophy*. Edinburg: Edinburg University Press Ltd., 2013.
- Iser, Wolfgang, *Walter Pater: The aesthetic moment*. David Henry Wilson. Çev. London: Cambridge University Press, 1987.
- Kohl, Norbert, *Oscar Wilde: The Works of a Conformist Rebel*. David Henry Wilson. Çev. New York: Cambridge University Press, 2011.
- Magid, Annette M., Editor. *Wilde's Wiles: Studies of the Influences on Oscar Wilde and His Enduring Influences in the Twenty-First Century*. Newcastle upon Tyne, UK: Cambridge Scholars Publishing, 2013.
- Pearson, Hesketh, *Oscar Wilde: His Life and Wit*. New York and London: Harper&Brothers Publishers, 1946.
- Powell, Kerry and Peter Raby, *Oscar Wilde in Context*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
- Price, Jody, *"A Map with Utopia": Oscar Wilde's Theory for Social Transformation*. New York: Peter Lang Publishing, Inc., 1996.
- Robbins, Ruth, *Oscar Wilde*. London and New York: Continuum, 2011.
- Roden, Frederick S., Editor. *Palgrave Advances in Oscar Wilde Studies*. London: Palgrave Macmillan, 2004.
- Ross, Iain, *Oscar Wilde and Ancient Greece*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
- Russell, P.Craig, *Fairy Tales of Oscar Wilde. The Young King, The Remarkable Rocket*. P.Craig Russell. Illustrated by. New York: Nantier.Beall.Minoustchine Publishing Inc., 1994.
- Russell, P.Craig, *Fairy Tales of Oscar Wilde. The Birthday of the Infanta*. P.Craig Russell. Illustrated by. New York: Nantier.Beall.Minoustchine Publishing Inc., 1998.
- Russell, P.Craig, *Fairy Tales of Oscar Wilde: The Devoted Friend, The Nightingale and the Rose*. P.Craig Russell. Illustrated by. New York: Nantier.Beall.Minoustchine Publishing Inc., 2004.
- Russell, P.Craig, *Fairy Tales of Oscar Wilde: The Selfish Giant, The Star Child*. New York: Nantier.Beall.Minoustchine Publishing Inc., 1992.
- Sammells, Neil, *Wilde Style: The Plays and Prose of Oscar Wilde*. Harlow, Essex: Pearson Education Limited, 2000.
- Smith, Philip E. and Michael S. Helfand, *Oscar Wilde's Oxford Notebooks: A Portrait of Mind in the Making*. New York and Oxford: Oxford University Press, 1989.

Waters, Fiona, (Retold by) *Oscar Wilde's The Selfish Giant*. Fabian Negrin.
Illustrated by. New York: Alfred A. Knopf, 2000.
Whiteley, Giles, *Oscar Wilde and the Simulacrum: The Truth of Masks*. London:
Legenda, 2015.
Wright, Thomas, *Oscar's Books: A Journey around the Library of Oscar Wilde*.
London: Vintage Books, 2009.

SYLVIA PLATH BÖLÜMÜNÜN KAYNAKÇASI:

Birincil Kaynaklar:

- Hunter Steiner, Nancy, *A Closer Look at Ariel: A Memory of Sylvia Plath*. New York: Popular Library, 1974.
- Plath, Sylvia, *Ariel*. New York: HarperCollins Publishers, 2004.
- Plath, Sylvia, *Collected Poems*. London and Boston: Faber and Faber, 1989.
- Plath, Sylvia, *The Collected Poems: Sylvia Plath*. Ted Hughes. Ed. New York: HarperPerennial, 2008.
- Plath, Sylvia, *Crossing the Water*, Londra ve Boston: Faber and Faber, 1991.
- Plath, Sylvia, *The Colossus*. Londra: Faber and Faber, 1967.
- Plath, Sylvia, *The Colossus&Other Poems*. New York: Vintage Books, 1968.
- Plath, Sylvia, *Winter Trees*. Londra ve Boston: Faber and Faber, 1975.
- Plath, Sylvia, *Letters Home*. Aurelia Schober Plath, ed. New York: A Bantam Book / Harper&Row, Publishers,Inc., 1977.
- Plath, Sylvia, *Letters Home*. Aurelia Schober Plath. Ed. London: Faber and Faber, 1983.
- Plath, Sylvia, *The Bed Book*. New York: Harper&Row, Publishers, 1989.
- Plath, Sylvia, *The Bed Book*. London and Boston: Faber and Faber, 1990.
- Plath, Sylvia, *The Bell Jar*. New York: HarperCollins Publishers, 2005.
- Plath, Sylvia, *The It-Doesn't-Matter Suit and other stories*. London: Faber & Faber, 2001.
- Plath, Sylvia, *The Journals of Sylvia Plath*. 8th Printing. Ted Hughes ve Frances McCullough, Eds. New York: Ballantine Books, 1991.
- Plath, Sylvia, *The Unabridged Journals of Sylvia Plath*. Karen V. Kukil Ed. New York: Anchor Books, 2000.
- Plath, Sylvia, *Sylvia Plath: Drawings*. London: Faber and Faber, 2013.
- Plath, Sylvia, *Sylvia Plath: Drawings*. New York: HarperCollins Publishing, 2013.
- Plath, Sylvia, *The It-Doesn't-Matter Suit and other stories*. London: Faber & Faber, 2001.
- Plath, Sylvia, *The Journals of Sylvia Plath*. 8th Printing. Ted Hughes ve Frances McCullough, Eds. New York: Ballantine Books, 1991.
- Kirk, Connie Ann, *Sylvia Plath: A Biography*. New York: Prometheus Books, 2009.
- Stevenson, Anne, *Bitter Fame: A Life of Sylvia Plath*. London: Penguin, 1989.
- Butscher, Edward, *Sylvia Plath: Method and Madness*. New York: The Seabury Press, 1976.

İkincil Kaynaklar:

- Axelrod, Steven Gould, *Sylvia Plath: The Wound and the Cure of Words*. Baltimore&London: The John Hopkins University Press, 1992.
- Bassnett, Susan, *Sylvia Plath*. London: Macmillan, 1987.
- Bassnett, Susan, *Sylvia Plath: An Introduction to the Poetry*. 2nd ed. New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- Bayley, Sally ve Tracy Brain, Editors. *Representing Sylvia Plath*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.
- Bloom, Harold, Editor. *Sylvia Plath*. New York: Bloom's Literary Criticism, 2007.
- Brain, Tracy, *The Other Sylvia Plath*. Essex, England: Pearson Education Limited, 2001.
- Brennan, Claire, *The Poetry of Sylvia Plath*. Cambridge: Icon Books Ltd., 1999.
- Broe, Mary Lynn, *Protean Poetic: The Poetry of Sylvia Plath*. Columbia & London: University of Missouri Press, 1980.
- Butscher, Edward, Editor. *Sylvia Plath: The Woman & The Work*. New York: Dodd, Mead & Company, 1977.
- Crowley, Kimberly, *Bloom's How to Write about Sylvia Plath*. New York: Infobase Learning, 2012.
- Egeland, Marianne, *Claiming Sylvia Plath: The Poet as Exemplary Figure*. Newcastle upon Tyne, U.K.: Cambridge Scholars Publishing, 2013.
- Eradam, Yusuf, *Sylvia: Ben'den Önce Tufan*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi: 2015.
- Feinstein, Elaine, *Ted Hughes: The Life of a Poet*. London: Phoenix, 2001.
- Gill, Jo, *The Cambridge Introduction to Sylvia Plath*. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, 2008.
- Holbrook, David, *Sylvia Plath: Poetry and Existence*. London and New York: Bloomsbury, 2013.
- Kendall, Tim, *Sylvia Plath: A Critical Study*. London and New York: Faber and Faber, 2001.
- Lane, Gary, Editor. *Sylvia Plath: New views on the Poetry*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1979.
- Macpherson, Pat, *Reflecting on the Bell Jar*. London and New York: Routledge, 1991.
- Malcolm, Janet, *The Silent Woman: Sylvia Plath and Ted Hughes*. New York: Papermac, 1993.
- Markey, Janice, *A Journey into The Red Eye: Poetry of Sylvia Plath – A Critique*. London: The Women's Press, Ltd., 1993.
- Marmara, Nilgün, *Sylvia Plath'in şairliğinin intiharı bağlamında analizi*. 4. Basım. İstanbul: Everest Yayınları, 2014.
- Marsack, Robyn, *Sylvia Plath*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press, 1992.
- Moses, Kate, *Wintering: A Novel of Sylvia Plath*. New York: Anchor Books, 2003.
- Newman, Charles, Editor. *The Art of Sylvia Plath: A Symposium*. Bloomington and London: Indiana University Press, 1971.
- Pomeroy, Marnie, *Sylvia Plath*. London: Greenwich Exchange, 2006.
- Rollyson, Carl, *American Isis: The Life and Art of Sylvia Plath*. New York: St. Martin's Press, 2013.

- Rose, Jacqueline, *The Haunting of Sylvia Plath*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1991.
- Rosenblatt, Jon, *Sylvia Plath: The Poetry of Initiation*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 1979.
- Uroff, Margaret Dickie, *Sylvia Plath and Ted Hughes*. Urbana, Chicaho, Londra: University of Illinois Press, 1979.
- Wagner, Erica, *Ariel's Gift: A Commentary on Birthday Letters by Ted Hughes*. London: Faber and Faber, 2000.
- Wagner-Martin, Linda, Editor. *Sylvia Plath: The Critical Heritage*. London and New York: Routledge, 1988.
- Wagner-Martin, Linda, *Sylvia Plath: A Literary Life*. 2nd edition. New York: Palgrave Macmillan, 2003.
- Wisker, Gina, *Sylvia Plath: A Beginner's Guide*. London: Hodder&Stoughton, 2001.

Er Bağıyapan, Rabia Nesrin, “Oscar Wilde, T. S. Eliot, ve Sylvia Plath’ın Eserlerinin T. S. Eliot’ın ‘Waste Land’ Felsefesi Bağlamında Karşılaştırmalı İncelenmesi”, Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Sema Ege, 326 sayfa

ÖZET

Eliot “Waste Land” “terimi” ile “yitirilen bireysellik”, “yitirilen toplum”, “yitirilen doğa”, “yitirilen duygular”, “yitirilen düşünceler”, “yitirilen fikirler”, “yitirilen inançlar”, “yitirilen hayaller”, “ziyan olan yetenekler”, “boşa giden çabalar”, “yitirilen sanat”, “yitirilen ahlâki değerler”, “yitirilen özsaygı”, “öz eleştiriden yoksun olma”, “diğer insanlara, hayvanlara, doğaya kayıtsız olma” ve “onlara ihanet etme”, “yitirilen insan hakları”, “yitirilen ruhlar”, “yitirilen yaşamlar”, “yitirilen gelecek”, kısaca “çok yönlü/boyutlu yitirilmişliği” tanımlamakta ve açıklamaktadır.

Bu çalışmanın amacı ondokuzuncu yüzyıl bir İrlandalı ve yirminci yüzyıl iki Amerikalı - Wilde, Eliot, ve Plath’in- yazarın “waste land” kavramına dair farklı ve aynı derecede benzer anlayışlarını, bakış açılarını, yaklaşımlarını, hayat felsefelerini eserlerinde nasıl dile getirdiklerini, nasıl sunduklarını irdelemek, ortaya çıkarmak ve mukayese etmektir. Böyle karşılaştırmalı bir çalışma yazarların tüm eserlerinin detaylı bir analizini gerektirir. Ayrıca yazarların mektupları, günlükleri, anıları her birinin Birey’e ve bireyselliğe önem veren kendine özgü muhteşem ve özgün filozoflar olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Birey’in içinde bulunduğu zor, üzücü durum ve heba olan bireysellik sebebiyle yazarların yaşadığı hayal kırıklığını Plath’ın “tüm o kırmızı ve beyaz kilimlerin ve meşe kaplama mobilyaların ortasında küçüldükçe küçülen, ufacık, siyah bir noktaya dönüştüğümü hissediyordum. Yerin ortasında bir delik gibiydim adeta. [...] şehir gittikçe küçülüyor gibi gelirken aslında küçülen ve yalnızlaşan bendim” sözleri belirgin kılmaktadır. Bireylerin derinlerde saklı kalmış hislerini, hayat görüşlerini, felsefelerini yansıtan Wilde’ın “ [...] bahçesinde utanç çukurları kazılmış olan Reading Hapishanesi’nde [...] bedenimiz ve ruhumuz yavaş yavaş çürümekte, yok olmakta. Biz değersiz, yalnız, biçare; hayatımız paslanmakta/küflenmekte” ve Eliot’ın “bu pis çukurda [...] çimen, şarkısını söylüyor” [...] içimizdeki o korku doğum ve ölüm gibi kocaman, birbirinden ayrı kocaman boşluklar gibi” sözleri her birinin evrensel yazar olduğu gerçeğini kanıtlamaktadır ve bu, tezin temel argümanıdır.

Anahtar Kelimeler: Oscar Wilde, T.S.Eliot, Sylvia Plath, waste land.

Er Bağyapan, Rabia Nesrin, "A Comparative Study of the works of Oscar Wilde, T.S.Eliot, and Sylvia Plath in terms of Eliot's 'Waste Land' in "Waste Land", PhD Thesis, Supervisor: Prof. Dr. Sema Ege, 326 pages

ABSTRACT

"Waste Land", "the term" coined by Eliot, is a significant literary concept which defines and displays "wasted individuality", "wasted society", "wasted nature" "wasted feelings", "wasted thoughts", "wasted ideas", "wasted beliefs", "wasted dreams", "wasted skills", "wasted endeavours", "wasted art", "waste of ethics", "waste of self respect", "being deprived of self analysis", "being indifferent to other people, animals, nature" and "betraying them", "wasted human rights", "wasted souls", "wasted lives", "wasted future", in short "wastes of all kinds".

This study aims to show that one nineteenth century Irish and two twentieth century American authors – Wilde, Eliot, and Plath- present three different but equally/paradoxically similar understandings of "waste land", approaches to "lands of wastes". Such a comparative study of "waste lands" necessitates a close reading of all the works of these writers. And, in fact, as also their letters, diaries, journals disclose that they are great and unique philosophers who in their own unique ways value the Individual and individuality. Their dismay at the plight of the individual, the wastes of individuality is, for instance, most strikingly apparent in Plath's "feel(ing) myself shrinking to a small black dot against all those red and white rugs and that pine paneling. I felt like a hole in the ground. [...] every second the city gets smaller and smaller, only you feel it's really you getting smaller and smaller and lonelier and lonelier". Such contemplations as Wilde's "In Reading gaol [...] There is a pit of shame [...] we rot and rot, with soul and body marred. And thus we rust Life's iron chain/ Degraded and alone" and Eliot's "In this decayed hole [...] the grass is singing" [...] "But now a great fear is upon us, a fear not of one but many, a fear like birth and death, when we see birth and death alone in a void apart." which reflect the innermost feelings, world of individuals substantiate that they are, in fact, universalists and this is the main argument of this thesis.

Key Words: Oscar Wilde, T.S.Eliot, Sylvia Plath, waste land.